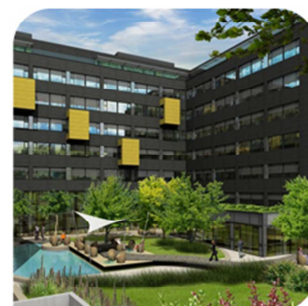
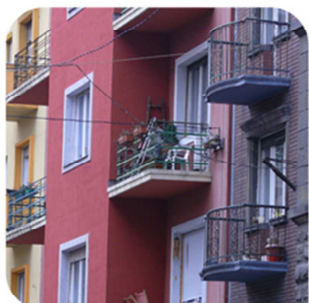
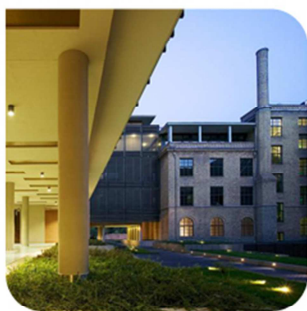
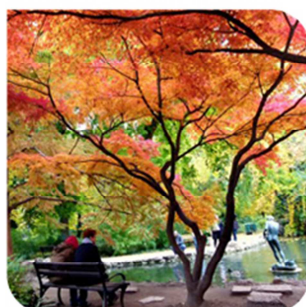
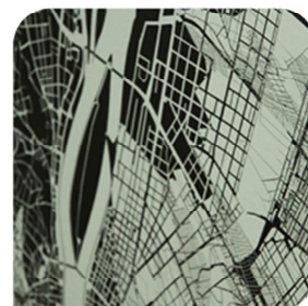

FELÜLVIZSGÁLAT – 2019.

(2019. NOVEMBER)

BUDAPEST XIII. KERÜLET HOSSZÚ TÁVÚ FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

TERVEZŐI LISTA

MEGBÍZÓ

Budapest XIII. kerületi Önkormányzat Polgármestere

1139 Budapest, Béke tér 1.

GENERÁLTERVEZŐ

CDC Településfejlesztési Tervező és Tanácsadó Kft.

1114 Budapest, Bartók Béla út 61.

VÁROSÉPÍTÉSZET

Kerekes György

településtervezési vezető tervező

Aczél Gábor

településtervezési vezető tervező

Márton Melinda

okl. településmérnök

Verebély-Papp Tibor

okl. településmérnök

ZÖLDFELÜLETEK ÉS KÖRNYEZET

Bardóczi Sándor

okleveles tájépítész mérnök

SZOCIOLÓGIA

dr. Csizmady Adrienne

szociológus

GAZDASÁG

Varga-Ötvös Béla

okleveles közgazdász

KONZULENS

Arató György

XIII. kerületi főépítész

Budapest, 2019. november

- Megbízóval egyeztetett dokumentum -

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	1
A KERÜLET KIALAKULÁSÁNAK RÖVID TÖRTÉNETE	3
A KLÍMAVÁLTOZÁS, MINT A JÖVŐ KIHÍVÁSA	13
HELYZETELEMZÉS.....	17
VÁROSÉPÍTÉSZETI HELYZETELEMZÉS	19
Karaktervizsgálat.....	21
Funkcióvizsgálat.....	24
Változtathatóság.....	26
KÖRNYEZETI HELYZETELEMZÉS.....	29
A kerületi zöldfelületek állapota és helyzetelemzése.....	31
Fenntarthatósági helyzetelemzés.....	36
TÁRSADALMI HELYZETELEMZÉS	39
Népesség.....	41
Nemzetközi vándorlás	41
Idősödő társadalom.....	42
Lakáshelyzet.....	44
Új lakások építése.....	44
Leromló városrészek.....	45
GAZDASÁGI HELYZETELEMZÉS	47
Budapest pozíciója.....	49
Hosszú távú tervezés feltételeiről, a fenntarthatóságról	50
XIII. kerület – a koncepció és stratégia érvényessége.....	51
A STRATÉGIA FŐ IRÁNYAI	53
VÁROSÉPÍTÉSZETI CÉLOK ÉS JAVASLATOK	59
ÁLTALÁNOS CÉLOK ÉS JAVASLATOK – KOMPAKT VÁROS.....	61
KONKRÉT JAVASLATOK.....	62
1. A városszerkezet fejlesztése	62
1.1. A külső kapcsolatok erősítése.....	62
1.2. Policentrikus város.....	62
2. A területfelhasználás fejlesztése.....	67
2.1. Rehabilitáció és rekonstrukció, egyedi beavatkozást igénylő területek.....	68
2.2. Differenciált lakóhelyeket nyújtó kerület	74
2.3. Differenciált munkahelyeket nyújtó kerület	74
2.4. Az elválasztó közlekedési tengelyek menti területek fejlesztése.....	75
3. Bér lakások.....	75
4. Energiagazdálkodás	75
5. Közlekedés	78
6. Településkép alakítása	80
7. Közösségi és kulturális többletérték teremtése.....	80
ZÖLDFELÜLET FEJLESZTÉSI CÉLOK ÉS JAVASLATOK.....	81
ÁLTALÁNOS CÉLOK ÉS JAVASLATOK.....	83
KONKRÉT JAVASLATOK.....	86
1. Duna menti zöld tengely fejlesztése	86

2. Rákospatak menti zöld tengely fejlesztése.....	86
3. Lakótelepi zöldfelületi rehabilitáció	88
4. A barnamezők zöldfelületi rendszerének fejlesztése	90
5. Közterületi és zöldfelületi rehabilitációs lépések az Újlipótvárosban	91
TÁRSADALMI CÉLOK ÉS JAVASLATOK	93
ÁLTALÁNOS CÉLOK ÉS JAVASLATOK	95
KONKRÉT JAVASLATOK	95
1. Népeségmegtartás, stabil népességszám	96
2. Nemzedékek harmonikus együttélése.....	96
3. Befogadó társadalom – társadalmilag sokszínű negyedek.....	97
4. A fiatalok megújító szerepének kiaknázása	99
5. Kulturálisan sokszínű innovatív negyedek kialakítása	100
TÁRSADALMI DIMENZIÓ TÉRBELI MEGJELENÉSE	101
GAZDASÁGI CÉLOK ÉS JAVASLATOK.....	103
ÁLTALÁNOS CÉLOK ÉS JAVASLATOK	105
1. Városi élet a jövőben.....	105
2. A város- és gazdaságfejlesztés trendjei hosszútávon	106
3. A jövő gazdasági ágazatai – mit tekintünk korszerű gazdaságnak?.....	106
KONKRÉT JAVASLATOK	107
1. A negyedik ipari forradalom hatása.....	107
2. Fejlesztési adottságok, lehetőségek	108
3. Település- és gazdaságfejlesztési főbb irányok	109
4. Okos lakos – okos város (smart citizen – smart city)	110
5. Automobilizmus, parkolás	110
6. Kezdeményező önkormányzat	111
A KONCEPCIÓ ÖSSZEFOGLALÓ CÉLRENDSZERE - A FEJLESZTÉSEK LEGFONTOSABB IRÁNYELVEI	113
MELLÉKLETEK.....	117
1.SZ. MELLÉKLET – BUDAPEST 2030 HOSSZÚ TÁVÚ VÁROSEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJÁNAK CÉLRENDSZERE	119

„A jövő kutatás feladata a társadalom jövőjének előzetes megismerése,
a valószínű jövők előrejelzése”
(Hideg, 2010)

„A jövőnket nem lehet előre megjósolni, de a jövőnket fel lehet találni”
(Gábor Dénes, Nobel-díjas tudós)

ELŐSZÓ

A KONCEPCIÓ VEZÉRELVE

Tekintettel arra, hogy a településfejlesztési koncepció hosszú távra előre jelző fejlesztést céloz meg, a fejlődés irányainak meghatározása tulajdonképpen jövőkutatást, jövőtervezést jelent. A hosszú távú tervezésnek azonban nem utópisztikus elképzelésekre, hanem a mai realitásokból kiinduló, de attól elrugaszkodó, a jövőre vonatkozó víziókra kell koncentrálnia.

A feladat rendkívül felelősségteljes munkát igényel, hiszen a 20-25 évre történő előrejelzés során már a jövő generációjának életét próbáljuk előre jelezni, kitalálni, döntéseket előkészíteni. A munka során figyelembe vesszük a múlt és a jelen változásait, értelmezzük azokat, majd a jelenben látható trendekből, változási folyamatokból kiindulva előrejelzéseket fogalmazunk meg.

Továbbra is elmondható, hogy a hazai és a külföldi városok a felmerülő problémáik megoldásában folyamatos útkeresésben vannak. A nagyvárosok ma is megoldandó kihívásai a 70-es évektől volt egyre inkább érezhető. Okai: a hirtelen megnövekvő motorizáció következtében kialakult városi közlekedés túlszűfolttsága, a környezeti károk megszorodása, az infrastruktúrák egyre szűkülő keresztmetszete, az egészségügyi és oktatási rendszerek elégtelensége, a nagyvárosi betegségek számának gyarapodása, az éghajlat átalakulásából adódó szélsőséges természeti események.

Az általános folyamatokat csak fokozta, hogy nem tudtuk kellőképpen kezelni a hazánkban bekövetkező politikai-, társadalmi és gazdasági változással együtt járó azon szerkezeti átalakulást, amelynek következtében alapvetően megváltoztak a tulajdonviszonyok, átalakult a foglalkoztatás struktúrája.

Megállapítható, hogy a települések jövőbeni fejlődésére nincsenek egy az egyben adaptálható receptjei, többnyire csak adottságok és trendek határozhatók meg. Ami az eddigi próbálkozásokból, kísérletekből, a paradigmaváltással összefüggő tanulmányokból leszűrhető, a városok fejlesztésével kapcsolatban biztosan csak az állapítható meg, hogy **meg kell állítani a környezet további romlását és értékeinkre építve „újra kell humanizálni” településeinket**. Fókuszba kerülnek az elfeledett, de látenszen meglévő, továbbá a jelenleg is látható és érzékelhető, vagy éppen születőben lévő környezeti, társadalmi és gazdasági értékeink, hogy

településeink fejlődését ismét a sajátos, egyedi karakterjegyek, speciális adottságok határozzák meg.

Ma már világosan látható, hogy a hatvanas években kialakult és hihetetlen gyorsasággal elterjedt technokrata városépítészeti szemlélet a sok pozitív eredmény mellett, a környezetre gyakorolt negatív hatások miatt nem tartható fenn. Az új irányt tehát az **emberközpontú, humanizált szemlélet** jelenti. Szakítani kell azzal a tervezési módszerrel, hogy az infrastruktúra tervezők megtervezik a saját hálózataikat és azt követően a városépítészek és a tájépítészek a megmaradó területek felhasználására tehetnek javaslatot. A módszert teljesen meg kell fordítani. Először fel kell tárnunk a települések környezeti, társadalmi és gazdasági értékeit, meg kell vizsgálni, hogy mely értékek lehetnek a jövőbeni fejlesztés alapjai, továbbá meg kell vizsgálni, hogy az adottságok hogyan állíthatók a területek lakó és dolgozó emberek szolgálatába, mik azok a módszerek, amelyek a lehető legkellemesebb környezet létrehozását segíthetik elő.

A cél tehát továbbra is az legyen, hogy a kerületben **lakó és dolgozó emberek tiszta, biztonságos, kényelmes, kellemes, megkímélt környezetben élhessenek**. Minden fejlesztést ennek a célnak kell alárendelni.

ELŐZMÉNYEK ÉS EREDMÉNYEK

A XIII. kerületben a fejlesztési koncepció nem előzmények nélküli. A Kerület vezetése a lakosság bevonásával már a '90-es évek közepén elkészített egy Településfejlesztési koncepciót. Az az anyag szakági bontásban meghatározta a kerület fejlesztési céljait és a célok megvalósítására vonatkozó feladatokat.

2013-ban készült el a Kerület új Hosszú távú Fejlesztési Koncepciója, mely az értékekre építve a kerület adottságait figyelembe véve, elemezve a folyamatokat, szintén tematikusan, szakáganként foglalta össze a fejlesztések fő irányait.

A Hosszú távú Fejlesztési Koncepció megalkotása után arra építve több kiegészítő terv és tanulmány született. Ilyenek például 2016-ban az Integrált Településfejlesztési Stratégia, vagy a Hosszú távú Fejlesztési Koncepció alapján egy-egy tématerületre külön készített tanulmányterv (Újlipótváros – tömbrehabilitáció; Gyöngyösi tér – lokális központ, Teve utca – új munkahelyi terület). A dokumentumok közül azonban jelentősek voltak az ágazati vagy komplexebb programok (újak vagy felülvizsgáltak), amelyek folytatva az „alap koncepciót” részletesen dolgozták fel az elvégzendő feladatokat. Ilyenek az AngyalZöld+ és nem utolsósorban a Lendületben a XIII. kerület Program.

A Kerület fejlesztési irányainak kijelölése, valamint azok követése (megtartása vagy revizionálása) tehát az évek során folyamatos volt. Ennek a következő lépéseként a mostani munka keretein belül a Hosszú távú Fejlesztési Koncepció 2019-ben felülvizsgálatra kerül. A felülvizsgálat lényege nem új koncepció megalkotása, hanem a

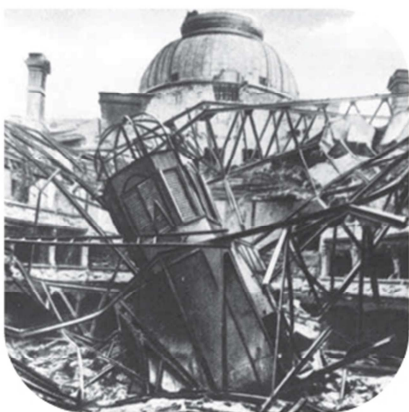
meglévő aktualizálása, a már megkezdett jó irányú folyamatok folytatása, az esetleges új negatív trendek visszaszorítása.

Az elmúlt években megalkotott tervek és programok (melyek a koncepció szellemiségében készültek) alapelve is az emberközpontú szemlélet volt. A kerület lakáskínálata és annak minősége folyamatosan nőtt, a területek rehabilitálása mellett sok új lakás is épült. Az Önkormányzat saját önerős bérlakás gazdálkodást alakított ki, támogatva a kerületbe maradási és költözési. A zöldfelületek és a közterületek (pl. lakótelepek közterületei) folyamatosan újulnak meg, élhetőbbé téve a lakó és munkahelyi területeket is. A munkahelyi területek kialakításának támogatásával a fővároson belül ma az egyik legnépszerűbb irodai környezet és kínálat a kerületben van. Az egészségügyi szolgáltatások terén elsődleges lett a megelőzés és a különböző korosztályokra szabott speciális intézkedések és lehetőségek biztosítása, támogatása. A nevelés és oktatás területén a tudásba való befektetés vált a fő irányelv, közvetve még azokon a területeken is, ahol az Önkormányzatnak már nincs hatásköre. A kerület külön foglalkozik az időskorúakat érintő kérdésekkel, a nyugodt és aktív időskor megteremtése érdekében. A kerület több intézkedése támogatta a kultúrát szórakozást, a közművelődést és a szabadidős sportot. A kerületben fontos szerepe van a helyi közösségeknek, ezért a civil élet és a nyilvánosság is kiemelt figyelmet kapott az elmúlt évek támogatásai és a fejlesztések előkészítése során. Felhasználva a mai technológia adta lehetőségeket az Önkormányzat folyamatosan fejleszti a saját működési feltételeit, a kommunikációs lehetőségeit és a lakosság hozzáférhetőségét a digitális világhoz. Mindemellett az Önkormányzat a saját gazdálkodása során a takarékosagra és a felelősségteljesre helyezi a hangsúlyt energiafelhasználás, pénzügyi és egyéb erőforrások tekintetében is.

A fejlesztések egyik alapvető eredményeként pedig elmondható, hogy ma a XIII. kerület legnagyobb vonzereje kétségtelenül a városi szolgáltatások magas minőségében rejlik.

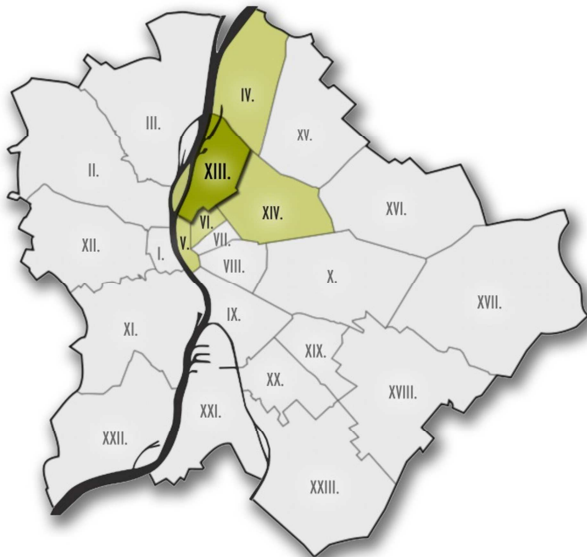
A KERÜLET RÖVID TÖRTÉNETE

A KERÜLET ELHELYEZKEDÉSE ÉS VÁROSRÉSZEI

Budapest XIII. kerülete a főváros északi részén, a Duna bal partján fekszik. A kerület teljes egészében a pesti homoksiságon terül el. Felszínét a Duna tevékenysége alakította ki, a föld mélye bővizű hőforrásokat rejt. A folyam az ország más területeivel is összekötötte, egyúttal bekapcsolta a nemzetközi kereskedelembe is. Területe 13,44 km².

A kerületet északon a IV. kerülettől a Budapest–Esztergom-vasútvonal és (a Népszigeten) az Újpesti vasúti híd választja el. Keleten és délkeleten a XIV. kerülettel, a Bulcsú utca és a Nyugati tér között a VI. kerülettel határos. A választóvonal itt is a vasútnál húzódik, Budapest-Nyugati pályaudvartól, Rákosrendezőn át a Vasúttörténeti Parkig. Délen a Szent István körút és a Nyugati tér választja el a kerületet az V. kerülettől. A XIII. kerület nyugati határa a Duna, a folyam itteni szakaszának budai oldalán Budapest II. és III. kerülete terül el.

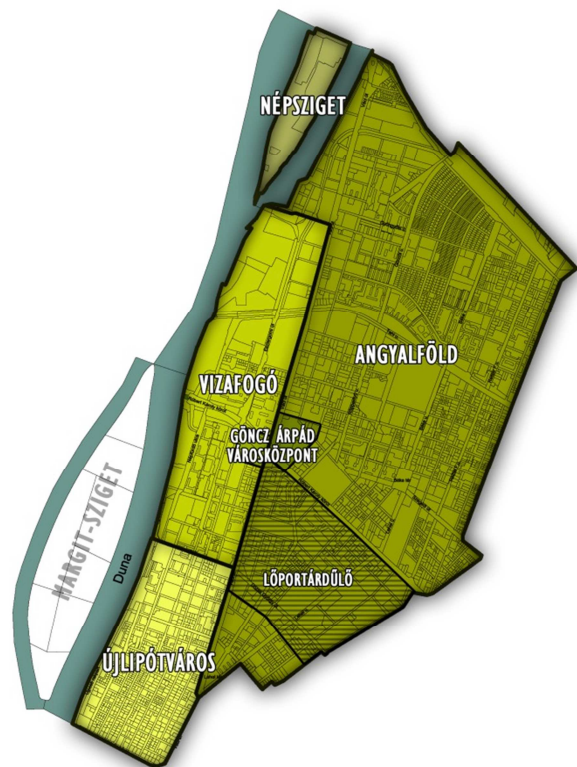

1.1. kép A XIII. kerület Budapesten belüli elhelyezkedése

Az Angyalföld, Újlipótváros, Vizafogó városrészekből és a Népsziget déli részéből álló kerület a 19. század végéig jórészt vidékies jellegű kültelek volt. A század végén és a 20. század elején végbemenő gyors fejlődés azután a 20. századi Magyarország egyik legfontosabb gépipari központjává változtatta. A rendszerváltás után az ipar háttérbe szorulásával a jó közlekedésnek is köszönhetően viszonylag gyorsan a kereskedelem és szolgáltatás vette át a vezető szerepet, és mára a főváros egyik leggyorsabban fejlődő kerületévé vált.

ANGYALFÖLD a kerület északkeleti részén fekvő, ma legnagyobb városrésze. Nevének német alakja (Engelsfeld) már az 1830-as években kiadott térképen is szerepelt, és eredetileg a Róbert Károly körút, váci vasútvonal, Újpest, Béke utca, Béke tér, Lehel utca

által határolt területet jelölte. A területet nevezték még Napföldnek is.

1.2. kép A kerület és városrészei

A mai Angyalföld rendkívül sokféle jellegű körzetből tevődik össze, igazán jelentőssé az iparosodás következtében, a 19. század legvégén, a 20. század elején vált. Megtalálhatóak itt a négy- és tízeemeletes panelházak éppúgy, mint a családi házas övezetek vagy az új építésű lakóparkok. A hajdani ipari zónák a Váci út mentén mára szinte teljesen átalakultak. Irodaházak, kis- és nagykereskedelmi egységek, lakóparkok vették át az üzemcsarnokok helyét.

A Dózsa György út, Szabolcs utca, Róbert Károly körút, Váci út négyszöget a 20. század elejéig teljes egészében katonai célra használták, innen származik a terület Lőportárdűlő elnevezése. A terület ma Angyalföld része.

A Lőportárdűlő területe még az 1960-as években is katonai objektumokat tartalmazott, azután az 1970-es években lakóövezetté vált a Lehel út és a Kassák Lajos utca közötti rész.

A terület délnyugati részén, a Kassák Lajos és az Angyalföldi utca mentén a 20. század elején épült, leromlott állapotú két- és háromemeletes téglaházak állnak. Középső részén a Tüzér utcai és a Gidófalvy utcai lakótelep tízeemeletes magasodnak, a Lehel utcától keletre elsősorban szolgáltató vállalkozások működnek, valamint itt működött a Szabolcs utcai Kórház is.

ÚJLIPÓTVÁROS a kerület déli, Duna-parti városrésze, melyet 1950-ben csatoltak a XIII. kerülethez. Előtte Lipótvároshoz tartozott. Déli részén, Budapesten ritkaságszámba menő, egységes városnegyedet

XIII. KERÜLET HOSSZÚ TÁVÚ FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ A KERÜLET KIALAKULÁSÁNAK RÖVID TÖRTÉNETE

alkotnak az 5-6 emeletes, többségében az 1920-as és 30-as években emelt belső udvaros lakóházak. Itt található a Vígyszínház és a Szent István park. Északi részén nagyobb a korszakok keveredése, áll itt század eleji bérház csakúgy, mint lakótelep. A 90-es években megjelentek a lakóparkok is a területen.

VIZAFOGÓ városrész a Dráva utca és a Meder utca közötti Duna parton húzódik. Ma leginkább lakótelepeiről ismert, azonban vannak régebbi épületek is a városrészben. Téglalapítségű, udvaros bérházak állnak a Váci úti irodaházak és a Vizafogó lakótelep második üteme között, a Dagály utca két oldalán pedig alacsonyabb társasházak sorakoznak a Népfürdő és az Esztergomi út között. Itt működik a Dagály gyógyfürdő és a Duna Aréna. A városrészben korábban több gyár és üzem is működött (pl. egykori Láng Gépgyár) azonban ezek területe az elmúlt időszakban jelentősen átalakult. A terület az utóbbi években rohamos fejlődésnek indult a lakópark építések és a közterület-rendezéseknek köszönhetően.

NÉPSZIGET déli része tartozik a kerülethez. A szigetet az északi (Újpesthez tartozó) végén 1858-ban töltéssel összekötötték a pesti parttal, így hozva létre a Téli kikötő mintegy 28,6 hektáros öblét. Az öböl egykor hajógyártás színtere volt, ma a horgászat és vízi sportok szerelmesei is fontos részei a sziget arculatának. Az Újpesti öböltől délre a kavicsbányászat eredményeként alakult ki a mesterséges FOKA-öböl.

GÖNCZ ÁRPÁD VÁROSKÖZPONT a Váci út és a Róbert Károly körút kereszteződésében található. A Kerület szempontjából, a fő közlekedési útvonalak és a metrómegálló környezetében lévő területek kiemelt jelentőséggel bírnak, jelentős fővárosi alközpontnak számít. A városközpont (az elnevezés és definiálás szempontjából) egyben a Kerület legfiatalabb és jelenleg is kialakulóban lévő városrésze is. A nevét 2016. szeptember 27.-e óta viseli a József Attila-díjas író, műfordító és nem utolsósorban politikus Göncz Árpád után, aki 1990 és 2000 között a Magyar Köztársaság elnöke volt.

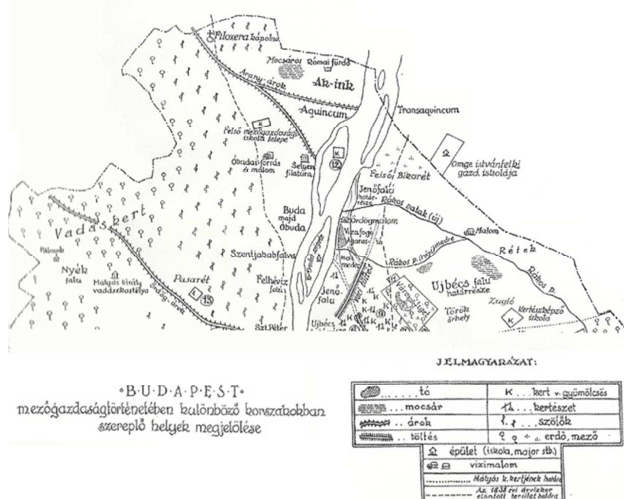
A KERÜLET ELHELYEZKEDÉSE ÉS VÁROSRÉSZEI

A kerület korai lakóiról kevés információ áll rendelkezésre, létezik azonban egy Angyalföldi kincs néven ismert i.e. 8. századi aranylelet, amely helyben készülhetett. A rómaiak előtt a kelta törzsek uralták a környéket. Vizafogó területén tárták fel 1815-ben a Transaquincum nevű castrumot is, melynek maradványait csak 1848-ban vizsgálták meg, amikor azok sáncépítési munkálatok következtében ismét felszínre kerültek. Ma falmaradványok nem láthatóak, csupán a környéken talált, szintén római korú kézimunkák tanúskodnak a korról.

Feltehetően a kerület egy részén volt Rákos mezeje, ahol Anonymus krónikája szerint Árpád vezér a Dunán való átkelés előtt táborozott. II. Endre adománylevelének tanúsága szerint az Újpesti vasúti híd pesti hídfője közelében egy Jenő nevű település állt, ahol révészek, hajósok és halászok laktak. Jenőt IV. Béla váltotta vissza, majd

további területekkel (Új-Bécs, Új-Jenő, Jenői-sziget, Fürdő-sziget, Vizafogó, Agaras-tó és Rákosmező) együtt a különböző szerzetes- és apácarendek tulajdonába adta.

Később 1298 és 1526 között a rákosmezei országgyűlések miatt a terület közeleti szerepe felértékelődött, azonban a II. Lajos halálát követő polgárháborús időszakban, és a török hódoltság idején a vidékről nem történik említés. A lakossága ekkor lecsökkent, a 18. század végéig pedig eltűnt Jenő és Új-Bécs is.¹

1.3. kép Történelmi emlékek és helynevek összegző térképen

AZ 1800-AS ÉVEK ELEJÉTŐL A II. VILÁGHÁBORÚIG

Az 1800-as évek első felében a kerület teljes területe a városhatáron kívül esett, így tudatos városépítésről ebben a korai időszakban gyakorlatilag nem beszélhetünk. A XVIII. század korabeli térképek már városi kerteket, majorságokat jelölnek ezen a területen, és Angyalföld elnevezésének legbizonyíthatóbb magyarázata is innen ered. Stefan Engel Dél-Tirolból települt ide, és az 1770-es évek terézvárosi kültelki összeírásaiban már régi szőlőbirtokosként szerepelt. Az Engelsfeld-nek nevezett terület tükörfordítása lehet Angyalföld.

A kerület fejlődését szolgálta a területen átfutó Budapest-Vác vasútvonal megnyitása 1846-ban, a váci úti lóvasút üzembe helyezése 1866-ban és a váci úti temető végleges bezárása 1868-ban. A vasút ma is a kerület keleti határán halad.

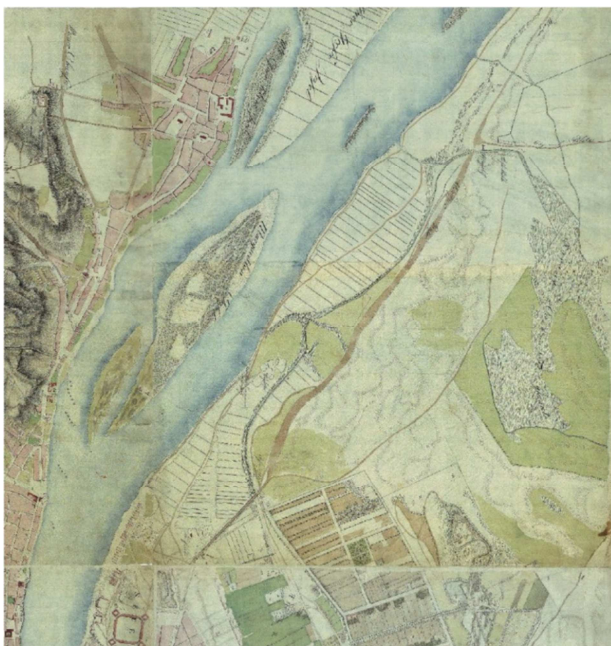
Az 1870-ben megalakult Közmunkatanács megrajzoltatta Pest átnézeti térképét, amely alapján a későbbiekben pontosan megtervezhették a jövőbeli utcák nyomvonalát a még szántóföldekkel, szőlőkkel borított területeken is. Az angyalföldi Hajtsár útból a külső körút egy részét képező Hungária út lett 1879-ben, amelyet 1894-től Hungária körútnak, 1930-tól Felső Hungária körútnak, végül 1938-tól Róbert Károly körútnak neveztek el. 1873-ban rendezték az Aréna (ma Dózsa György) utat.

¹ http://www.budapestinfo.eu/keruletek/budapest_13_kerulet/multja_to_rtenelme

A terület kialakulása szempontjából fontos döntés volt a Fegyvergyár utca Nagykörútba kapcsolása Lipót körút (ma Szent István körút) elnevezéssel, mert ez újabb lakóövezetek kialakítását és a gyáripár észak felé szorulását vonta maga után. A főváros szigorú építési normákban határozta meg a beépítettség mértékét, a párkánymagasságot, az utca-, padló- és külszövszintek magasságát, megtiltotta a pincelakások létesítését, továbbá kimondta, hogy az utcai szoba alapterülete nem lehet kevesebb 10 m²-nél, a szoba-konyhás lakásoké pedig 15 m²-nél.

Szintén a Közmunkatanács feladata volt az újabb Duna-hidak, kikötők építése, a fővárosi Duna-szakasz szabályozása és a rakpartok kiépítése árvízvédelmi célból. 1870-re mindkét oldalon 4 km-es szakasz készült el, és 1876-ban átadták a Margit hidat. Ugyanebben az évben a dunai árvíz a védgátat átszakítva előtörtte a Vízafogót. Ekkor kezdték meg egy biztosabb védelmi rendszer megépítését, amit 1878-ra be is fejeztek.

A városegyesítés évéig, azaz 1873-ig (amikor Pest, Buda és Óbuda városokból Budapest néven megalakult a főváros) óriási változáson ment keresztül a Lipót körúttól északra húzódó külterület. Egymás után létesültek a különböző ipari üzemek, és főként a Váci út mentén lassacskán a lakóházak építése is megkezdődött.

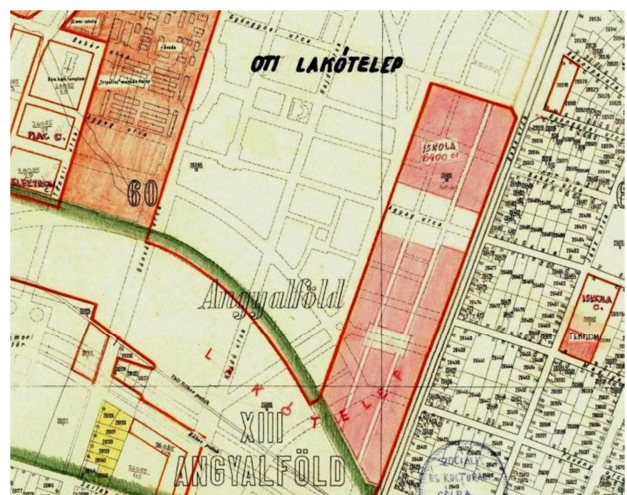
1.4. kép Pest átnézeti térképe - 1810

LAKÁSHELYZET Angyalföld a XX. század első felére a főváros legjelentősebb ipari körzetévé vált, és az is maradt az 1980-as évek végéig. A Nagykörúttól kifelé a XX. század elején még többnyire földszintes bérházak álltak. Ekkor honosodott meg és terjedt el a többemeletes, blokszerűen kialakított proletár-bérkaszánya típusa, amely a korábbi munkásházakhoz képest infrastrukturálisan sokkal fejlettebb volt. Angyalföldön azonban az ilyen lakások aránya a hagyományos munkáslakások mellett csak 50%-ot tett ki.

A szoba-konyhás bérleményeket a századfordulón rendszerint öten lakták (a szegényebb családok al- és ágybérlok befogadására kényszerültek). Az 1906 után bekövetkezett lakbérnövekedések és az ezekből adódó kilakoltatásokkal szembeni ellenállás jegyében kezdődött 1907-ben a házbojkott mozgalom, ami egy időre rendezte a helyzetet, de 1909 elején újabb, az eddiginél súlyosabb konfliktus robbant ki, ami a bojkottból már átcsapott általános lakbérstrájkba.

A lakásigény enyhítése végett külön az állam és külön a főváros is megkezdte saját beruházásában az olcsó szociális munkásbérházak építését, de akadt példa vállalati munkáskolónia építésére is. Például a Fóti úton megépültek az ún. malomházak (Kilencház), melyek építését teljes egészében az Első Budapesti Gőzmalom Rt. finanszírozta, hogy a külföldről ide telepítendő munkásainak lakást biztosítson.

Az 1909-ben megindult kislakás-építési akció keretében még a háború előtt összesen 5000 lakást magában foglaló 25 többemeletes bérház és 17 kislakásos telep készült el. Felépült a Népszálló (Dózsa György út 152.) és a Népház. Így épülhettek meg a Visegrádi és Dráva utca sarkán, a Váci út több pontján, illetve a mai Dózsa György úton a monumentális lakótömbök (ún. városi házak). 1924 után egyre kevesebb bérház épült, de fellendült a társasház-építkezés. A kisemberek lakásépítkezését az OTI (Országos Társadalombiztosító Igazgatóság), MABI (Magánalkalmazottak Biztosító Intézete), vállalati nyugdíjpénztárak, valamint az Országos Lakásépítési Hitelszövetkezet által nyújtott hitelek támogatták, amelynek eredményeképpen 6000 új családi, illetve társasház épült.

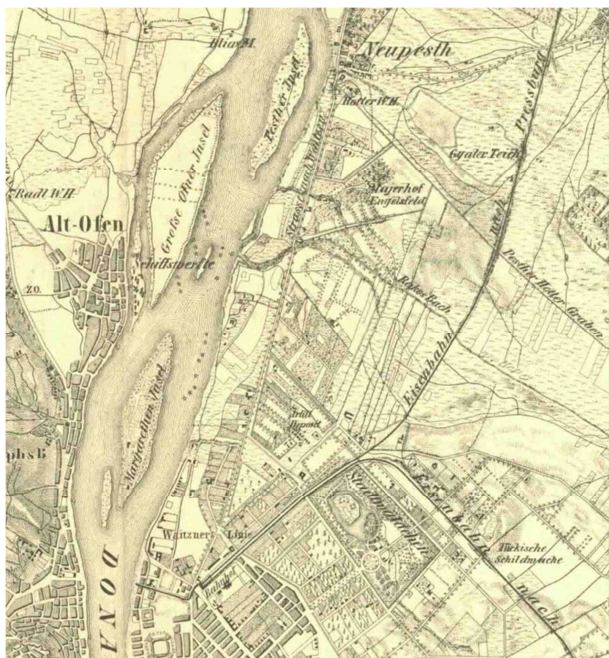
1.5. kép Az OTI-telep, a Tahi utcai lakótelep, valamint a Tripolisz egy része 1940-es városrendezési térképen

A Rákospataktól északra elterülő homokos pusztaság a mai Fastyúk és Kámfor utca között sokáig terméketlen és lakatlan vidék volt. A mai Göncöl utca és Váci út közötti terület már beépült a két világháború közötti időszakban: a város által épített bérházak és földszintes barakkváros, valamint a hírhedtté vált Tripolisz nevű szükséglakástelep volt itt. A városrész szabályozási tervét a Fővárosi Közmunkák Tanácsának mérnöki osztálya készítette 1938-ban. Az

XIII. KERÜLET HOSSZÚ TÁVÚ FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ A KERÜLET KIALAKULÁSÁNAK RÖVID TÖRTÉNETE

OTI-telep felépítése (750 családi ház), illetve a Tomori úti, Gyermek téri kislakásos bérházak felépítése lényegesen hozzájárult Angyalföld lakáshelyzetének és városképének javításához.

A város térbeli terjeszkedése a korábban külvárosnak számító Nagykörúton túli munkás-és ipari negyedek be-, illetve újraépítésével folytatódott. Ennek keretében került sor mindenekelőtt Újlipótváros középpolgári bérpalotákkal való beépítése. 1930 és 1934 között alakították ki a Szent István parkot az egykori Neuschloss-féle Padolat gyár helyén. 1937-ig jórészt elkészültek a parkot övező házak is, köztük a Dunapark kávéházat magába foglaló tömb, amely a környék lelegegánsabb épülete. A Közmunkatanács rendezési terve alapján a Csanády utca fölött egy kapuként átívelő hatalmas épület zárta volna le a tér keleti oldalát, ez azonban nem valósult meg. Megépült a Pozsonyi úti református templom is. A városrész új házaiban főként a polgárság középrétegei és a szabadfoglalkozású értelmiségiek, orvosok, mérnökök, újságírók és művészek találtak otthonra (közülük sokan zsidó származásúak voltak).

1.6. kép A XIII. kerület területe 1852-ben

Újlipótváros településszerkezetének sajátossága a mértanilag szerkesztett úthálózat, az ún. „Újlipótváros kocka”. Az újlipótvárosi lakóépületek építészeti jellegzetességeihez tartozik a két szobahallos lakásnagyság, a keretes – kisebb zöldfelületet körülölelő-beépítési mód, az utcai nyitott vagy zárt erkélyek, a földszinti előcsarnok nemesebb kővel burkolása.

KÖZLEKEDÉS A városfejlődéshez hozzá tartozik a közlekedés kialakulása is. Az 1800-as évek közepén indítottak először társaskocsikat, omnibuszokat a Pest és Újpest közötti közlekedési igények kielégítésére. Az első lóvasúti kocsik 1866. július 30-án indultak el, és másnapról már menetrend szerint közlekedtek a Kálvin (akkor Széna) tér és Újpest Városkapu között. A lóvasút

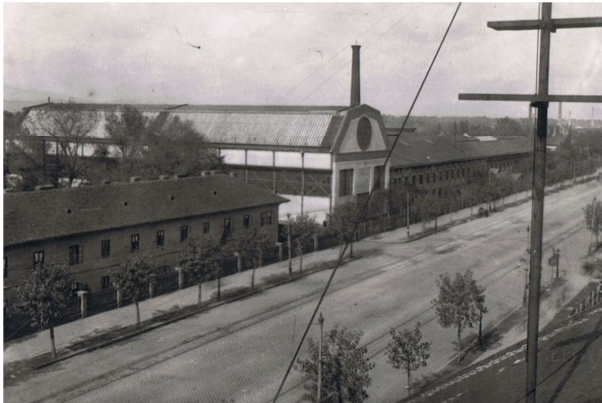
jelentőségét mutatja, hogy kiépített hálózatán később villamosok járhattak. Az akkor elavult közlekedési eszközöket felváltó első ilyen átalakított vonal szintén Újpestre vezetett.

1896. január 12-től működik a Lehel tér-Megyeri kápolna vonal (a mai 14-es elődje), amely a kerület második főforgalmi útjává vált. Két hónappal később pedig az újpesti Árpád úton is vágányt fektetnek le, mely egy egyvágányos, a váci vasútvonal fölött húzódó hídon keresztül Rákospalotára vezet. Néhány hónappal később a BKVT (Budapesti Közúti Vaspálya Társaság) Váci úti vonalának villamosítása elkészül. Ekkor már áll az újpesti vasúti híd, megindul a teherszállítás a BURV (Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút) vonalakon.

KÖZMŰVEK Bár a közművek fejlesztése már az 1870-es években megkezdődött, az egyre sűrűbben lakott Angyalföld és Újlipótváros csupán az 1910-es évektől kezdve kapcsolódott be a vízvezeték-, csatorna-, gáz- és villamosenergia-hálózatba. Az 1880-as években a terület népét még főként a Duna-víz-árusok látták el vízzel. A víz hiánya és a lakáskörülmények szűkössége a higiéniai viszonyokban is megmutatkozott. Az 1870-80-as években készültek ugyan ideiglenes vízművek, a végleges megoldást azonban csak a káposztásmegyeri vízmű 1893 és 1896 közötti megépítése jelentette. E nagy munka keretében fektették le a főnyomócsövet a vízmű és a Nyugati pályaudvar közötti területen.

Budapesten 1893-ban alakultak meg az első áramfejlesztő nagyüzemek, de a gyors fejlődés elsősorban a Nagykörúton belüli területeket érintette, a kerület lakásainak többségében még sokáig petróleumlámpával világítottak.

GAZDASÁG Míg az 1800-as évek első felében a kereskedelem, később egyre inkább a feldolgozóipar vált a gazdaság fejlődésének fő hajtóerejévé. A budapesti terménykereskedelem központjában főként a búzaexport állt, így Budapest iparfejlődésének húzóágazatává a malomipar vált a század végére. A budapesti malomipar világszinten a legnagyobbak közé tartozott, szinte az egész Monarchia liszt-szükségletét ki tudta elégíteni. A 19. században a technikai fejlődéssel párosuló modern ipart teremtő gazdasági növekedés és tőkekoncentráció a malomiparban mutatkozott meg először. 1895-ben a főváros 3200 munkást foglalkoztató 13 búzaörlésre szakosodott malmának mintegy fele a külső Lipótvárosban helyezkedett el (Pannónia-, Unió-, Árpád- és Erzsébet gőzmalom, Kerekmalom, Pirosmalom).

1.7. kép A Láng Gépgyár az 1920-as években

A malomipar mellett a húsfeldolgozás, valamint a szesz- és sörgyártás is fejlődött. Az 1860-as évektől, a városépítési tevékenység élénkülése okán a malomipar mellett a vas- és fémipar, valamint a téglagyártás és a közlekedési eszközök gyártása is fellendült. Ekkoriban létesültek például az Első Magyar Gépgyár üzemei, a Höcker Antal Gókazán- és Gépgyár, a Ganz Hajógyár és Láng László is ebben az időszakban nyitotta meg gépjavító műhelyét, a későbbi Láng Gépgyár elődjét.

Az 1867-es kiegyezést követően az ipar fejlődését, a vállalatok létesítését az adókedvezmények és az időközben létrehozott pénzintézetek is elősegítették. Angyalföldön további lendületet adott az úthálózat rendezése és a közlekedés-szállítás fejlődése.

Az 1870-80-as években számos gyár kezdte meg működését. 1890 és 1910 között az ipari üzemek száma megháromszorozódott, és hasonló arányban nőtt a 20 munkásnál többet foglalkoztató kis- és nagyüzemek száma is. Utóbbiak 1910-ben már négyszer annyi munkást foglalkoztattak, mint két évtizeddel azelőtt.

A két világháború közötti időszakban az ipar további fejlődése következett be, új üzemek és szolgáltatók települtek meg Angyalföldön (többek között az Elzett Zár- és Lakatgyár, Robert Bosh GmbH, Rico Kötszerművek).

Mivel a lakosok száma rendkívüli mértékben megnőtt, a külvárosi lakosság szerény fogyasztói igényeit kielégítő szolgáltató, illetve bedolgozó jellegű kisipar és a kiskereskedelem is virágzott. A lakosság élelmiszer-szükségletét biztosították a piacok is, amelyek közül a legrégebbi a Ferdinánd híd lábánál alakult ki, a mai Lehel piac elődje.

A 20. század elején a lakásnyomor enyhítésére létesített, emellett kulturális feladatot is ellátó népházakból kettő is működött a kerület területén. Újabb megoldandó feladatot jelentett az egészségügyi hálózat és az oktatásügy kiépítése. Ugyanakkor a kultúra iránti igény is felerősödött. Az egykori Aréna úti népszállóban például a szállás és étkezés mellett könyvtárat, színtársulatot is működtettek. A munkássportnak is mély gyökerei vannak a kerületben. A gyári munkásság politikailag is egyre szervezettebbé vált. Egységesen léptek fel a munkakörülmények és a lakáskörülmények javítása érdekében.

Az első világháború megtörte a fejlődést, a gépgyárak hadiiparra tértek át vagy leálltak. Később újabb gyárakat alapítottak a vidéken. A két világháború között az emberek sorsa egyre nehezebb lett a munkahelyek megszűnésével. Rossz életkörülményeiknek hatására politikai szerveződés indult, majd - részben az 1929-ben beköszöntő világgazdasági válság hatására - 1930. szeptember 1-jén Angyalföldről indult a Nagy Budapesti Munkástüntetés.

A gyáripar felfutásával és a terület zsúfoltabbá válásával lassan a városiasodás is megindult, a kulturális fejlődés pedig a 19. és 20. század fordulóján lendült fel. Megépült a Vígszínház, a Winkler mozi, iskolák, templomok létesültek. Megalakultak az első sportegyletek is, 1911-ben. 1930-tól a főváros közigazgatása átszervezésekként az V. kerületi Vizafogó, Kikötő-dűlő és Népsziget, a VI. kerületi Lőportár-dűlő, Erdőtelek, Felsőbikarét és Angyalföld (Napföld) átadásával jött létre a XIII. kerület. A törvény hatálybalépését követően az 1938-ban Magdolnavárosnak nevezett kerületben előljáróság kezdte meg működését. A városrészhez 1950. január 1-jétől csatlakozott a két világháború között kiépült modern Újlipótváros és Margitsziget.

1.8. kép A Vígszínház 1896-ban

A II. VILÁGHÁBORÚTÓL A RENDSZERVÁLTÁSIG

A második világháború alatt a területen megerősödtek a munkásmozgalmak és a nyilas hatalomátvétel után felerősödött az ellenállás. A háború ideje alatt Budapest példátlan károkat szenvedett. Az akkori kerület lakóházainak fele megrongálódott vagy lakhatatlanná vált. A gyárak nagy része is megsérült vagy elpusztult. A kerületből 1945 januárjában űzték ki a németeket és nyilasokat, így Angyalföldön az elsők között kezdődhetett meg a romok eltakarítása és a károk helyreállítása. Ezzel együtt a helyi közlekedést helyreállítása is kezdetét vette. A gyárak is újra termelni kezdtek. Az élet normalizálódása lehetővé tette egy régóta tervezett lépés megtételét: a főváros és a hozzá szorosan kapcsolódó peremtelepülések egyesítését. A kerületek száma a korábbi 14-ről 22-re növekedett, egyben a régi kerülethatárok is módosultak. A régi jellegzetes munkáskerülethez 1950-ben csatolták a főváros vezető értelmiségijeit által lakott V. kerületi Lipótváros egy részét, az Újlipótvárost. A munkásmúltú Angyalföld kibővült a Szent István

XIII. KERÜLET HOSSZÚ TÁVÚ FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ A KERÜLET KIALAKULÁSÁNAK RÖVID TÖRTÉNETE

körút, a Duna, a Dráva utca és a Váci út által határolt városrészszel, továbbá a Margitszigettel.

GAZDASÁG Az ötvenes évek erőltetett iparpolitikája – a sok probléma és ellentmondás ellenére – bővülést jelentett a kerületben, a termelés volumene mellett, jelentősen nőtt a magasan kvalifikált szakmunkások száma.

A mai határok közötti XIII. kerület a főváros legnagyobb ipari területe – gyárváros – volt 1870 és 1980 között. Az 1980-as évek közepén 250 iparteleppel, Angyalföld volt a főváros legnagyobb iparterülete, ahol a fővárosiak 13,2 százaléka dolgozott, és nyolc kutató-fejlesztő és szervezőintézet működött. A négyszáznál is több gyár, üzem, vállalat, ipartelep mintegy százezer munkást foglalkoztatott. A termelési és műszaki fejlesztéseknek és milliárdos beruházásoknak köszönhetően nemzetközi hírév vállalatokká fejlődtek a kerület vállalatai. Budapesten növekvő zsúfoltsága miatt azonban, az újabb üzemek létrehozását le kellett állítani, és ezzel párhuzamosan elkezdtek, a korszerűtlen üzemek vidékre telepítését.

LAKÁSHELYZET Az újjáépítés után nagy lendülettel megindult a lakásépítkezés is: 1948-ban a Lehel piac egy részét leválasztották, és felépítették az Élmunkás-házak három nagy háztömbjét. 1950-ig 2180 új lakást adtak át a kerületben. Az 50-es évek végétől megindult a lakótelep építés a nagyarányú bevándorlás kezelése, és a még mindig rossz körülmények között élő munkások helyzetének javítása érdekében.

Angyalföldet az 1956-os forradalom során elkerülték a nagyszabású harcok, így nem szenvedett komoly pusztítást. A politikai konszolidációval egy időben az üzemekben elindult a termelés, a mindennapi élet visszazökkent a régi kerékvágásba. Az új lakásépítési program a szobaszám és az átlagos alapterület növekedését, valamint a komfortfokozat javítását tűzte ki célul. 1949-ben 38 és fél ezer volt a lakásállomány a kerületben, ez 1969-re 50 ezer lett, azaz 30%-kal bővült. Annak ellenére, hogy 1970 és 1979 között a kerületben 4980 új lakást épült, a lakáshelyzet megoldatlan volt: az angyalföldi otthonok 60%-a régi, szobakonyhás, komfort nélküli, bontásra érett volt.

Telepszerű építkezések kezdődtek a Madarász, a Tüzér, a Béke, a Kárpát, a Gyöngyösi és a Béke utcában, valamint a Szegedi úton. Több lépcsőben, az 1980-as évek végéig épültek még panelépületek, például a Tahi úti, Árpád hídi, Gidófalvy utcai, Béke-Tatai úti lakótelepeken. A házigyári lakótömbök építésének korszakában a legrosszabb hírév szükség lakótelepek többségét felszámolták. A lakótelepekkel együtt épültek az óvodák, bölcsődék és iskolák is, az 1980-as évekre a kerület jelentős közoktatási bázissá nőtt ki magát. Ahogyan a fővárosi, úgy a kerületi lakosok száma is folyamatosan növekedett, elsősorban a bevándorlás következtében. 1970-re a kerület a második legnépesebb budapesti kerület lett.

1.9. kép Tahi utcai lakótelep az 1960-as években

KÖZLEKEDÉS Az észak-déli irányú útvonalak mellett meg kellett teremteni a nyugat-keleti irányúakat is. 1948 novemberében megindult az első 32-es buszjárat, ezáltal jelentősen lerövidült az Angyalföld és Kőbánya közötti utazási idő. Sokat segített a kerület közlekedési gondjainak enyhítésében a Margit-híd átadása, a Dózsa György úti aluljáró kiszélesítése, a Béke utcai aluljáró kiépítése.

A kerület közlekedésében nagy változást hozott az észak-déli metróvonal megépítése. A Deák tér és a Lehel tér között 1981-ben, az Árpád hídig 1984-ben, majd az Újpest-Városközpontig 1990-ben épült meg a metró. Ezzel egy időben elkezdődött a Váci út és a Róbert Károly körút korszerűsítése is. 35 méteresre szélesítették az Árpád hidat, kiépítették a híd két végén a felül- és aluljárórendszert. Új pályát építettek az 1-es gyorsvillamosnak, 2-szer 4 sávra szélesítették a Róbert Károly körutat. A felszín teljes rendezésére is sor került. Az építés különleges feladata volt a Rákospatak keresztezése, melyet egyedülálló módon hatsávós híd szerkezettel oldottak meg.

A RENDSZERVÁLTÁS IDŐSZAKÁTÓL NAPJAINKIG

GAZDASÁG A rendszerváltás komoly változásokat hozott a kerület és lakóinak életében is. Az 1980-as évek végén elkezdődött politikai, társadalmi átalakuláson túl a gazdasági rendszerváltás is lezajlott a kerületben. A Váci út nagyipari üzemének megszűnését részben a hagyományos iparágak nyolcvanas évektől kezdődő és egyre fokozódó válsága, piacvesztése, másrészt a 3-as metróvonal Újpest városközpontjáig történő megépítése okozta. A gyártelepek helyén szolgáltató-, iroda- és kereskedelmi vállalatok telepedtek meg. A XXI. század elejére a kerületben gyakorlatilag megszűnt az egy évszázadig meghatározó ipari tevékenység.

Jelenleg a világ vezető cégei, bevásárlóközpontok, nemzetközi szintű autószerelővállalatok vannak jelen. A kerület a bútorkereskedelem központjává is vált, emellett nagy számmal vannak jelen a kereskedelmi bankok és biztosítók is. Korábban az ipari termelés fellegvárának számító Váci utat, ma a főváros „irodabulvájaként” emlegetik.

A kerületben tevékenykedő vállalkozások méret és tőkeerő szempontjából egyaránt differenciáltak. A több mint 29 000

regisztrált vállalkozás közel fele korlátozott felelősségű társaság. A betéti társaságok száma meghaladja az 5 000-t, az egyéni vállalkozásoké a 9 000-t. A 2434 db kiskereskedelmi üzlet jelentősebb része az élelmiszer- és ruházati ágazatokhoz köthető.

A kerület gazdaságát mégis részben a multinacionális cégek jelenléte határozza meg. A kerületben működő vállalkozások a budapesti GDP-nek közel 10 százalékát adják, köztük jelentős a kiemelt adózók száma. A fővárosi irodaházak mintegy 25 %-a a kerületben épült fel. A kerületben jelentős az idegenforgalom is. A 3622 férőhelyen a vendégek száma meghaladja az évi 200 000-t.

1.10. kép A 2013. márciusában átadott Skanska Green House látványterve (az első LEED Platinum előtanúsított irodaház Magyarországon)

LAKÁSHELYZET 1990-ben, a rendszerváltozás idején közel 45 000 volt állami lakás került az önkormányzat tulajdonába. Az 1994-es lakástörvény értelmében a bérlőket úgynevezett lakásvételi előjog illette meg. Kivételt képezett azoknak a lakásoknak a megvásárlása, amelyek tilalmi listán voltak, műemlékvédelem alá estek, illetve szanálásra voltak ítéelve.

A kilencvenes évek elején elindul a lakásprivatizáció, aminek következtében Angyalföld épületállományának jelentős részét a benne lakók megvásárolták. A bérlők a jobb állapotú lakásokra adták be a vételi kérelmet, így az értékesebb lakások kikerültek az önkormányzat tulajdonából. 1995. december 1-jétől megszűnt a törvényen alapuló vételi jog, életbe lépett az elővásárlási jog, amely szerint az önkormányzat, mint tulajdonos, határoz afelől, mely lakásokat kívánja értékesíteni. 1996-tól már gazdaságossági számítás alapján döntenek az eladásról. Jelenleg szinte csak a gazdaságtalanul üzemeltethető bérlakásokat értékesítik. Az utóbbi időben elsősorban magántőke bevonásával létesülnek társasházak, de az önkormányzat is részt vesz a bérlakásépítésben.

1.11. kép MarinaPart

A 2000-es évek derekán az önkormányzati tulajdonban lévő lakások döntő többsége komfort nélküli, 406 pedig a szükség-lakások kategóriába tartozott. A zömében kis alapterületű lakások rossz műszaki állapotúak voltak. A jobb lakhatási körülmények elősegítéséért egyrészt lakóház-rehabilitációs, másrészt bérlakáséptési program indult a kerületben. 1998-ban lakásfelújítások kezdődtek. Ennek következtében javult a kerületben lévő önkormányzati lakások komfortösszetétele, már csak a lakások egyhetede tartozik a félkomfortos, komfort nélküli vagy a szükség-lakások kategóriába. Lakáspályázattal egy új lakás bérbeadása 2,5 család lakáshelyzetének megoldását és jobb, komfortosabb lakásba kerülését tette lehetővé. 2001 óta több, mint tizenhárom ezer új építésű lakást adtak át a kerületben (ezeknek kisebb hányada – hatszáz körüli – önkormányzati tulajdonú, a többi magánbefektetések eredménye). 2017-ben kicsivel több, mint 6 000 lakás célú ingatlan volt az önkormányzatnak.

Az elmúlt évtizedben a kerület gyökeresen átalakult, élettel teli, modern nagyvárosi külsőt és hangulatot öltött magára. A több mint egy évszázadon át meghatározó ipari tevékenység csaknem teljesen megszűnt, helyette intézmények sora költözött ide, kereskedelmi és szolgáltató cégek százai-ezrei tevékenykednek a XIII. kerületben. Jelentős gazdasági erővel rendelkező, részben multinacionális cégek települtek meg a városrészben.

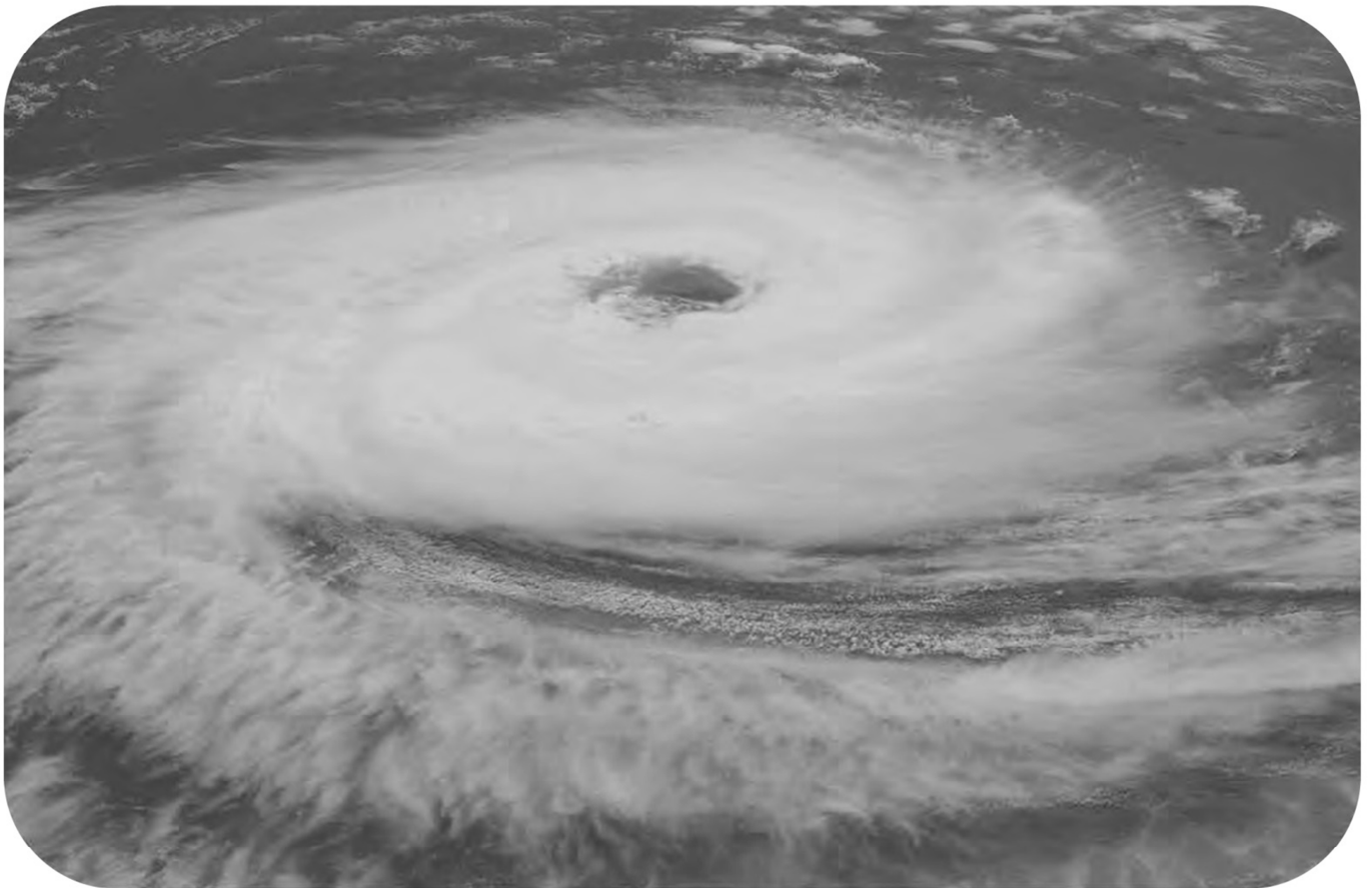
A kerület büszke lehet arra, hogy az itt élők költözési szándékuk megfogalmazását követően mindenekelőtt a városrészen belül keresnek új otthont, s sokan döntenek úgy, új lakásuk vagy házuk is a XIII. kerületben lesz. A kerület arculatának, épített környezetének megújulása folytatódik, új házak, modern lakóparkok, korszerű irodaházak épülnek.

FORRÁSJEGYZÉK

1. Gellért Lajos – dr. Juhász Katalin – Pappné Vőneki Erzsébet:
AXIII. kerület kezdetektől napjainkig
Kiadta Budapest Főváros XIII. kerületi Önkormányzata a Sprint
Kiadó gondozásában, 2012, Budapest
2. Sas György – Gellért Lajos: Budapest XIII. kerület
Kiadta Budapest Főváros XIII. kerületi Önkormányzata a Sprint
Kiadó gondozásában, 2000, Budapest
3. [http://www.budapestinfo.eu/keruletek/budapest_13_kerulet/
multja_tortenelme](http://www.budapestinfo.eu/keruletek/budapest_13_kerulet/multja_tortenelme)
4. http://belim_aniko.tvn.hu/sablon_szoveg.php?id=15
5. [http://www.budapestinfo.eu/keruletek/budapest_13_kerulet/
multjatortenelme](http://www.budapestinfo.eu/keruletek/budapest_13_kerulet/multjatortenelme)

KÉPEK FORRÁSAI:

- 1.1. kép: Saját szerkesztés
- 1.2. kép: Saját szerkesztés
- 1.3. kép: Gellért-dr. Juhász–Pappné: A XIII. kerület kezdetektől
napjainkig, 18. oldal
Kiadta Budapest Főváros XIII. kerületi Önkormányzata a
Sprint
Kiadó gondozásában, 2012, Budapest
- 1.4. kép: Buda és Pest történeti topográfiája georeferált
térképekkel, DVD ROM, 2007
- 1.5. kép: <http://www.egykor.hu>
- 1.6. kép: Buda és Pest történeti topográfiája georeferált
térképekkel, DVD ROM, 2007
- 1.7. kép: <http://www.mienkahaz.blog.hu>
- 1.8. kép: <http://www.budapesti.eoldal.hu>
- 1.9. kép: <http://www.egykor.hu>
- 1.10. kép: <http://www.skanska.hu>
- 1.11. kép: <http://www.ingatlanjegyzek.hu>

**A KLÍMAVÁLTOZÁS,
MINT A JÖVŐ KIHÍVÁSA**

A JÖVŐ KIHÍVÁSAI

A klímaváltozás folyamata mára az emberiség legnagyobb problémájává nőtte ki magát. Az éghajlatunk változása kihat életünk minden szegmensére. Jelentős környezeti, szociális és gazdasági problémákkal kell szembenéznünk a jövőben, ha figyelmen kívül hagyjuk a problémát.

A témával kapcsolatban általában tájékozottnak gondoljuk magunkat. Mégis, hogy teljes legyen az összkép, pár mondatot érdemes ejteni arról, hogy mi is pontosan ez a változás és mit jelent ránk nézve.

A klímaváltozás, vagy másképpen éghajlatváltozás természetes úton vagy külső hatásra (pl. emberi tevékenység) kialakuló tartós, jelentős változás. Kihat a hőmérsékletre, csapadéokra, széljárásra és akár az éghajlat változékonyságának módosulását is jelentheti. A klímaváltozás fogalmát manapság a napjainkban végbemenő, ember által okozott és negatív hatásokkal bíró változásra használják. A jelenség rendkívül összetett folyamatok eredménye, de ami biztos, hogy az üvegházhatású gázok légkörben való felhalmozódása okozza.

A klímaváltozás súlyos társadalmi, gazdasági és politikai következményekkel jár már most is. Ez a változás különbözőképpen érinti a Föld lakosságát. A változó körülményekhez történő alkalmazkodás során a gazdasági rugalmasság és a kulturális nyitottság fog jelentős szerepet kapni. Mint ahogy a múltban, úgy a jövőben is az innováció és a piaci körülményekhez való alkalmazkodás képessége fogja eldönteni, hogy kik lesznek sikeresek és kik azok, akik a változás negatív hatásaitól szenvedni fognak.

Az elmúlt, nagyjából két évtizedben a klímaváltozással kapcsolatos intézkedések kizárólag az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére fektettek hangsúlyt (energiatakarékosság, megújuló energiaforrások, energiahatékonyság, erdőtelepítések). Azonban létezik más klímapolitika is, amely az alkalmazkodásra fektet hangsúlyt (megelőzés, védekezés, károk felszámolása, helyreállítás). Az alkalmazkodás a következő okok miatt szükséges: a legdrasztikusabb csökkentés esetén is 40-50 évre lesz szükség ahhoz, hogy a CO₂ szintjét stabilizálni tudjuk; a szélsőséges időjárási viszonyok gazdasági károkat és humán problémákat fognak okozni és ezek a káros hatások összefonódnak a veszélyes emberi tevékenységekkel. Az ideális klímapolitikának ezt a két szemléletmódot kellene egyesítenie, hogy valóban hatékonyan fel lehessen venni a harcot a klímaváltozás okaival és hatásaival.

„A legtöbb kutató a globális klímaváltozásban, a szélsőséges időjárási helyzetek gyakoriságának növekedésében és a szélsőértékek kitolódásában látja az elkövetkező generáció nagy problémáját. A gyakorlati napi politikához nem szükséges tisztázni, hogy mekkora az antropogén tényezők szerepe. Elsősorban arra van szükség, hogy mindent megtegyünk a felmelegedés okai és következményei ellen. A lehetséges intézkedések nagy része nem túl drága, és még a

klímaváltozástól függetlenül is ésszerű. Ezek egy részét nem kell világszervezetekre, vagy kormányokra bízni, megoldhatók regionális vagy lokális szinten, sőt, magáncégek és privátháztartások szintjén is.”²

KLÍMAVÁLTOZÁS MAGYARORSZÁGON

Nem kérdés tehát, hogy a Földünkön jelenleg végbemenő folyamatok komoly hatással vannak és lesznek a Föld népességére, élőlényekre és élőhelyeire. Magyarországon ezek a változások éppúgy érzékelhetőek lesznek, mint bárhol a bolygón. A klímaváltozás hatására a Kárpát-medencében a hőmérséklet az utóbbi 100 évben is az átlagnál jobban emelkedett és emelkedni is fog. „A 2030-ra vonatkoztatott 1 °C-os globális melegedéshez vonatkoztatott modellkísérletek eredményei (IPCC 2001, IPCC 2007, PRUDENCE, EMPIRIA) szerint 1-2 °C-os hőmérsékletemelkedés várható 2030-ra, ugyanakkor távolabbra, 2071-2100-ra tekintve a Kárpát-medencében minden évszakban jelentős melegedés várható, amelynek mértéke nyáron a legnagyobb (4-5 °C), tavasszal a legkisebb (3-3,5 °C).”³ Ezzel egyetemben évről évre csökken a csapadékos napok száma, azonban az éghajlati modellek szerint a csapadék mennyisége növekedni fog. Ez egyenletlen csapadékvíz-eloszlást jelent, tehát többször számíthatunk heves esőzésre, árvizekre ugyanúgy, mint száraz időszakokra, amelyek aszálytal fenyegetnek (pl. Alföld).

Az IPCC legutóbbi, 2018-as jelentés szerint már csak 12 évünk van arra, hogy úrrá legyünk a kibocsátás folyamatos növekedésén és az évszázad további részében felére kell csökkentenünk ahhoz a jelenlegi kibocsátásokat, hogy 2100-ra a globális klíma ne érje el a földi élet szempontjából tömeges kihalási jelentő 2 Celsius fokos átlagos melegedést. A 2018 végén közzétett friss jelentés szerint globális szinten elérkezünk az 1,5 fokos felmelegedéshez, ami már a kritikus szint.

Ezek a veszélyforrások nem csak a mezőgazdaságnak, természetes ökoszisztémáknak, erdőállományoknak és vízgazdálkodásnak okoznak problémát, hanem településeink életét is jelentősen befolyásolhatják, egészségünkre is veszélyesek lehetnek.

Budapest világviszonylatban nem számít metropolisznak, mégis észlelhetők rajta a nagyvárosokra jellemző problémák. A városnak nem csak közel 1,7 millió lakosának igényeit, hanem az agglomerációban élők igényeit is ki kell elégítenie (foglalkoztatás, szabadidő eltöltése stb.). A jövőre nézve előrelátó és összehangolt tervezésre van szükség a várostervezés minden aspektusától ahhoz, hogy településeink élhető környezetet biztosítsanak lakosaiknak.

² W. Behringer: A klíma kultúrtörténete, 277-278. oldal

³ <http://www.felsofokon.hu/kornyeztvedelem-es-kutatas-fejlesztes/2012/11/08/klimavaltozas-magyarorszagon>

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS

A települési környezet fenntartható tervezése elengedhetetlen ahhoz, hogy alkalmazkodni tudjunk a globális szintű klímaváltozáshoz és ezzel együtt egészségesebb településeken élhessünk. Ehhez átfogó szemléletre van szükség. A fenntarthatóság fogalma a '80-as évek elején jelent meg, mint olyan fejlődési forma, ami a népesség növekedését a természeti erőforrások hasznosításával úgy kapcsolta össze, hogy minél kevesebb mennyiségi és minőségi romlás keletkezzen a természeti környezetben. Innentől kezdve folyamatosan és együtt fejlődött a környezetvédelem és a fenntarthatóság fogalma. Az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága által 1987-ben megjelentetett „Közös jövőnk” című jelentésben a fenntartható fejlődés fogalma a következő: „A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket”.

A fenntartható fejlődés globális szinten együtt kezeli a szociális, gazdasági és környezeti elemeket, mint egymással kölcsönhatásban álló, a fejlesztési stratégiák tervezésénél és konkrét intézkedések végrehajtásánál összhangban kezelendő elemeket. A fejlődés alapvető célja tehát a szociális jólét, a méltányos életfeltételek lehetőségének biztosítása mindenki és egyaránt a jelenlegi és a jövőbeli nemzedékek számára, ami csak úgy lehetséges, ha közben fenntartható módon hasznosítjuk a természeti erőforrásokat, elkerüljük a káros hatásokat, s különösen a környezet állapotában bekövetkező visszafordíthatatlan változásokat.⁴

A kerület megtette már a szükséges lépéseket ebbe az irányba (ld.: Budapest XIII. kerület klímastratégiája 2011-2020; Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat Környezetvédelmi- fenntarthatósági Programja 2012-2017; AngyalZÖLD 2011-2014), továbbá az AngyalZÖLD+ program (2015-2019).

2.1. kép A fenntartható fejlődés összefüggései

⁴ <http://www.unesco.hu/termesztudomany/fenntarthato-fejlodesre>

A XIII. kerület angyalföldi területreése korábban kiterjedt rozsdázónával rendelkezett, mára azonban elmondható, hogy már csak mozaikosan maradtak ilyen típusú átalakuló területek. Az egykori barnamezős területek Váci út menti szakasza – a kiváló közúti és metrókapcsolatoknak és a kerület átgondolt fejlesztéspolitikájának köszönhetően – irodatengellyé változott az elmúlt 2 évtizedben, és a modern szolgáltatói szektorok egyik legjelentősebb irodaparkjává alakult Budapesten belül. A Váci úti tengelytől távolabb található, még átalakulás előtt álló barnamezős területek akkor lesznek képesek jól szolgálni a kerület és a tágabb értelemben vett város, egész Budapest fenntarthatósági érdekeit, ha területükön alközpontosodás, vegyes területhasználatok szaporodnak meg, amelyek a lakhatás mellett a munkahelyek, az intézmények (a kultúra, az oktatás, az egészségügy, a sport, a szórakozás) és a zöldfelületek kívánatos elegyét teremtik meg, s egyszerre mérséklék az ingázást, az agglomerációs kiköltözés és a lakóhely – iskola – munkahely közötti távolságokat. A kerület Budapest fenntartható fejlődéséhez ezen az úton járulhat hozzá a leginkább.

A kerület teljes területén általánosságban még három komoly lépést tehet lokálisan a globális klímakiívásokra válaszként. Az egyik az új építésű házaknál a passzívház vagy passzívház közeli minőségi szint ösztönzése, a másik a meglévő házak energetikai korszerűsítése és szigetelése, a harmadik pedig a zöldfelületek, fatelepítések mennyiségi növelése és az extenzív zöldtetők gyarapításának szabályozási ösztönzése lehet. A levegőminőséget lokálisan javítani csak akkor lehet hatékonyan, ha az épülő házak kevesebb vagy semmilyen károsanyagot és üvegházgázt nem bocsátanak ki, a meglévő házaknál pedig a kibocsátás radikálisan csökkenthető, miközben megnő a növények oxigéntermelő képessége és a hősziget jelenségek is csökkenthetők biológiaiilag aktív zöldfelületek természetes klimatizáló hatásával.

FORRÁSJEGYZÉK

1. Wolfgang Behringer: A klíma kultúrtörténete Corvina Kiadó Kft., 2010
2. Dr. Kovács Nóra: Városi környezet fenntartható tervezése Pannon Egyetem, 2012
3. Peter Calthorpe: Urbanism in the age of climate change Island Press, 2011
4. <http://www.felsofokon.hu/kornyeztvedelem-es-kutatas-fejlesztés/2012/11/08/klimavaltozas-magyarorszagon>
5. <http://www.unesco.hu/termesztudomany/fenntarthato-fejlodesre>

KÉPEK FORRÁSAI:

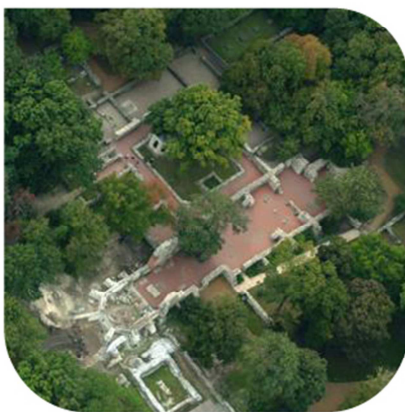
- 2.1. kép: Saját szerkesztés

HELYZETELEMZÉS

- VÁROSÉPÍTÉSZET
- KÖRNYEZET
- TÁRSADALOM
- GAZDASÁG

VÁROSÉPÍTÉSZET

KARAKTERVIZSGÁLAT (3.1. és 3.2. ábra – 26-27. oldal)

A kerületben a különféle beépítési formák, építészeti karakterek nagy változatossága figyelhető meg. A tervlap –leegyszerűsített formában – bemutatja a kerületben található eltérő karakterű beépítéseket. Az értékelést tömbönként végeztük el – ami természetesen egyszerűsítéseket tartalmaz –, de így is jól kirajzolódik a kerület rendkívül változatos építészeti karaktere. Talán nem túlzás azt állítani, hogy a XIII. kerület Budapest egyik legszínesebb kerülete ebből a szempontból is.

► ÜDÜLŐHÁZAS KARAKTER

A Népsziget déli részén elhelyezkedő üdülőházak övezet igazi „retro” hangulatot áraszt. A nyugati oldalon az 1970-es években még szabad strand működött. A part mögött különböző gyárak üdülői helyezkedtek el – egykor mintegy versenyezve a Római parttal –, ezek ma többnyire lehangoló állapotban vannak.

► KERTVÁROSI KARAKTER

Kertvárosi beépítésű területek a XIII. kerületben az OTI-telep, és az Újpest-Városkapu környéke. Az OTI-telep jó presztízsű lakóterület, megtartása ebben az állapotában feltétlenül indokolt. Az Újpest-Városkapu térségében lévő lakóépületek zárványként helyezkednek el a városszövetben, amennyiben ebben a térségben jelentős fejlesztések történnek, úgy átépítésük valószínűsíthető.

► „KLASSZIKUS” KERETES BEÉPÍTÉSŰ TÖMBÖK

A klasszikus keretes beépítésű lakótömbök elsősorban Újlipótvárosra jellemzőek. Nagyjából azonos méretű tömbök, sűrű beépítés – többnyire 5-6 szintes épületekkel, kisebb-nagyobb belső udvarokkal –, szabályos, derékszögű utchálózat jellemzi a területet. A XIX. század végén és a XX. század első felében épült házak többségükben magas presztízsű lakásokat tartalmaznak. Jól megfigyelhető, hogy a terület presztízse a Dunától távolodva fokozatosan csökken. Ugyancsak megfigyelhető, hogy az egyes lakótömbök értéke az építés idejétől függően is eltérést mutat. Az 1937-es építési szabályzat alapján épült tömbök lazább beépítésűek, belső kerteket tartalmaznak, ezek a városrész legértékesebb lakásait tartalmazzák.

A háború után épült újabb lakóépületek – köztük néhány paneles épület is – színvonalukban elmaradnak a korábbiaktól – különösen a mára ugyancsak felértékelődött Bauhaus-stílusú háztaktól –, de a terület presztízse ezeket is felértékeli.

► TELEPSZERŰ BEÉPÍTÉSEK

A lakótelepek különböző korokban épültek, így színvonaluk is igen eltérő. A 10 szintes paneles lakóépületek jelentős része a Dunához igen közel épült meg, így helyzetük kompenzálja az építési technológiából következő hátrányokat. A régebbi építésű, mára már beállt, növényzettel borított, alacsonyabb szintszámú lakóházakból álló lakótelepek ugyanakkor viszonylag kellemes lakókörnyezetet

nyújtanak. További fontos jellemző, hogy a szocreál karakterű és a paneles lakótelepek rendelkeznek a legmagasabb zöldfelületi aránnyal a kerületben található beépítési karakterek közül.

► ÚJ ÉPÍTÉSŰ LAKÓTERÜLET

Az új építésű lakóterületek jellemzően a magas presztízsű területeket keresik, lehetőleg a Duna közelségét. A Marina-part a Nagy-Duna mellett, a Prestige lakópark az Újpesti-öbölre nézően valósult meg. Jellemzőjük a szabadon álló beépítési forma – amely az egykori lakótelepi beépítést idézi –, a magas színvonalú lakások, a minőségi anyagok használata, a gondozott környezet. A lakóépületek építése a korábbi gazdasági válságot követően újra megindult, a Marina-part és a FOKA-öböl folyamatosan épül tovább az eredetileg elképzelt városépítészeti koncepció alapján.

► NAGYVÁROSIAS VEGYES KARAKTER

A hagyományos angyalföldi bérkaszárnák ma már csak mutatóba vannak jelen a kerületben. Az egykori, angyalföldi munkások által lakott bérkaszárnák jellemzője volt, hogy keveredtek az ipari üzemekkel, ezért az itt lakók egészségtelen környezetben voltak kénytelenek egész életüket leélni. Az üzemi területek átalakulásával – különösen a rendszerváltás után – a helyzet mára alapvetően megváltozott. Az üzemi területeken irodaházak, vagy lakóépületek létesültek, a környezet szennyezése lecsökkent, az új épületek felértékelték környezetüket. Az átépülés lendületes ugyan, de még nem fejeződött be. Ezért ezek a területek ma még jellegzetesen vegyes képet mutatnak, keverednek a funkciók és a karakterek is.

► KIS- ÉS KÜLVÁROSIAS VEGYES KARAKTER

Angyalföld keleti részén, a Béke utca és a vasútvonaltól közötte területet jellemző vegyes (heterogén) beépítés. A heterogenitás az egyes ingatlanok beépítési módjában, funkcióiban, az egyes épületek magasságában, stílusában egyaránt jelentkezik. Az épületek nagy része leromlott, elhanyagolt állapotban van. Ma már ezek a tömbök is értékes területekké váltak az ingatlanfejlesztők számára, a szabályozás célja itt a karakter figyelembe vételével a mai elvárásoknak is megfelelő átalakulás biztosítása.

► EGYEDI KARAKTERŰ BEÉPÍTÉS

Azokat a jelentősebb létesítményeket soroltuk ebbe a kategóriába, melyek jellegzetességük, egyediségük miatt külön említést érdemelnek. Ilyenek például a kórházak, bár építészeti stílusuk, telken belüli elrendezésük speciális funkcióikból és építési korukból következően egymástól akár jelentősen is eltérhet. Közös jellemzőjük azonban a nagy kiterjedésű telkek pavilonos (campus-jellegű) beépítése, a jelentős, belső zöldfelületek.

A pozitív példák mellett – RaM, Lehel-téri piac csarnoka, Rendőrség, stb. – sajnos a „doboz-építészeti” is megjelent a kerület északi részén, a Tesco áruház képviselésében. Reményre csak az ad okot, hogy ennek a területnek a felértékelése várható – „északi

XIII. KERÜLET HOSSZÚ TÁVÚ FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ VÁROSÉPÍTÉSZETI HELYZETELEMZÉS

városkapu” -, és ez feltehetően a városszerkezetileg indokolt utcanyitásokkal és intenzívebb beépítéssel fog járni.

► ÚJ ÉPÍTÉSŰ IRODAHÁZAK

A rendszerváltás után – a megszűnő ipari üzemek helyén – viharos gyorsasággal épültek ki az irodaházak, majd irodaparkok. Így jött létre a „Váci úti irodatengely”, de jelentős beruházások voltak a Róbert Károly körút mentén, sőt újabban a kerület északi részén is. Az új irodaházak a magas színvonalú kortárs építészetet mutatják be, összességükben feltétlenül emelik a kerület építészeti színvonalát.

► TELEPHELY JELLEGŰ BEÉPÍTÉS

Angyalföld hosszú évtizedeken keresztül Budapest egyik legfontosabb munkahelyi területeként elsősorban az ipari termelést folytató üzemeknek biztosított területet. A rendszerváltás után viharos gyorsasággal alakultak át az egykori iparterületek, helyükön elsősorban irodaházak, szolgáltatást nyújtó intézmények jöttek létre. Az átalakulás tendenciája jelenleg is folytatódik, egyre több és több terület rekonstrukciójával.

Ugyanakkor a kerület területén még mindig maradtak összefüggő, barnamezős területek, elsősorban a kerület keleti, vasútvonal melletti területein, de például a Rákos pataktól délre, a Váci út – Béke utca közötti területen és a Népszigeten is. Megfontolandó ezeknek az összefüggő területeknek a megtartása hosszú távon is – munkahelyeket biztosító gazdasági területként.

► ZÖLD BEÉPÍTÉS

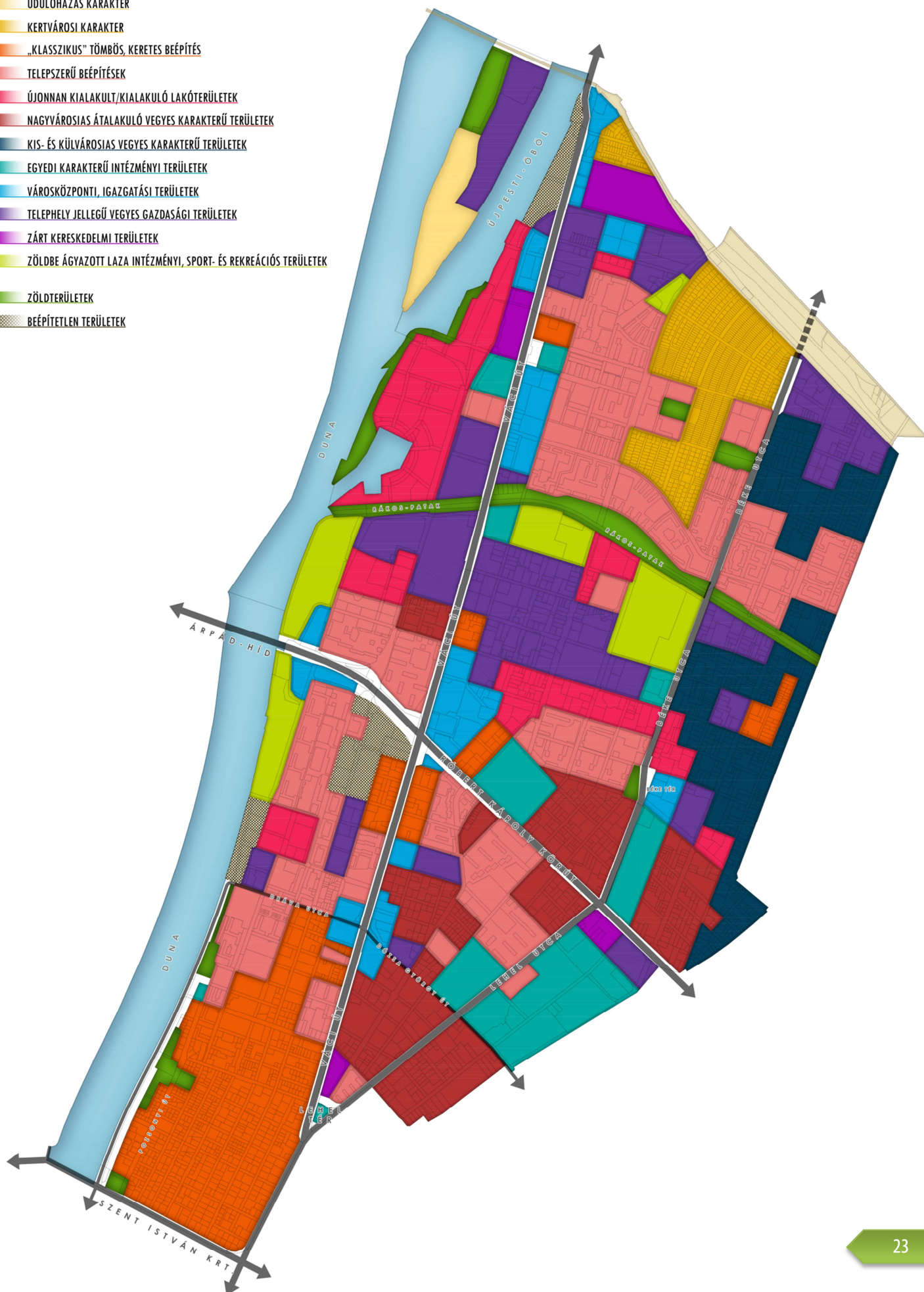
A kerület rendkívül szerencsés abban, hogy igen hosszú Duna-parttal rendelkezik, és ennek egy része – igaz kisebb része – még nem beépített. Ez lehetőséget biztosít a jelenlegi zöldfelületek növelésére, egy összefüggő Duna-parti zöldsáv kialakítására. Ehhez a zöld folyosóhoz kapcsolódik a kerülethez tartozó Népsziget déli része, amely még jelentős (zöldterület) fejlesztési potenciállal rendelkezik.

A kerület rendkívül gazdag sportolási és rekreációs célú területekben is (Dagályfürdő, Vasas sportpálya, Elmű-pálya, Honvéd Sportegyesület pályái, Angyalföldi Sportközpont). A Népsziget Újpesti öböl felőli oldalán kajakos- és kenuszaksztyók telepei alakultak ki, és üzemelnek jelenleg is.

3.1. ábra A különböző beépítési karakter típusok képekkel illusztrálva

- ÜDÜLŐHÁZAS KARAKTER
- KERTVÁROSI KARAKTER
- „KLASSZIKUS” TÖMBÖS, KERETES BEÉPÍTÉS
- TELEPSZERŰ BEÉPÍTÉSEK
- ÚJONNAN KIALAKULT/KIALAKULÓ LAKÓTERÜLETEK
- NAGYVÁROSIAS ÁTALAKULÓ VEGYES KARAKTERŰ TERÜLETEK
- KIS- ÉS KÜLVÁROSIAS VEGYES KARAKTERŰ TERÜLETEK
- EGYEDI KARAKTERŰ INTÉZMÉNYI TERÜLETEK
- VÁROSKÖZPONTI, IGAZGATÁSI TERÜLETEK
- TELEPHELY JELLEGŰ VEGYES GAZDASÁGI TERÜLETEK
- ZÁRT KERESKEDELMİ TERÜLETEK
- ZÖLDBE ÁGYAZOTT LAZA INTÉZMÉNYI, SPORT- ÉS REKREÁCIÓS TERÜLETEK
- ZÖLDTERÜLETEK
- BEÉPÍTETLEN TERÜLETEK

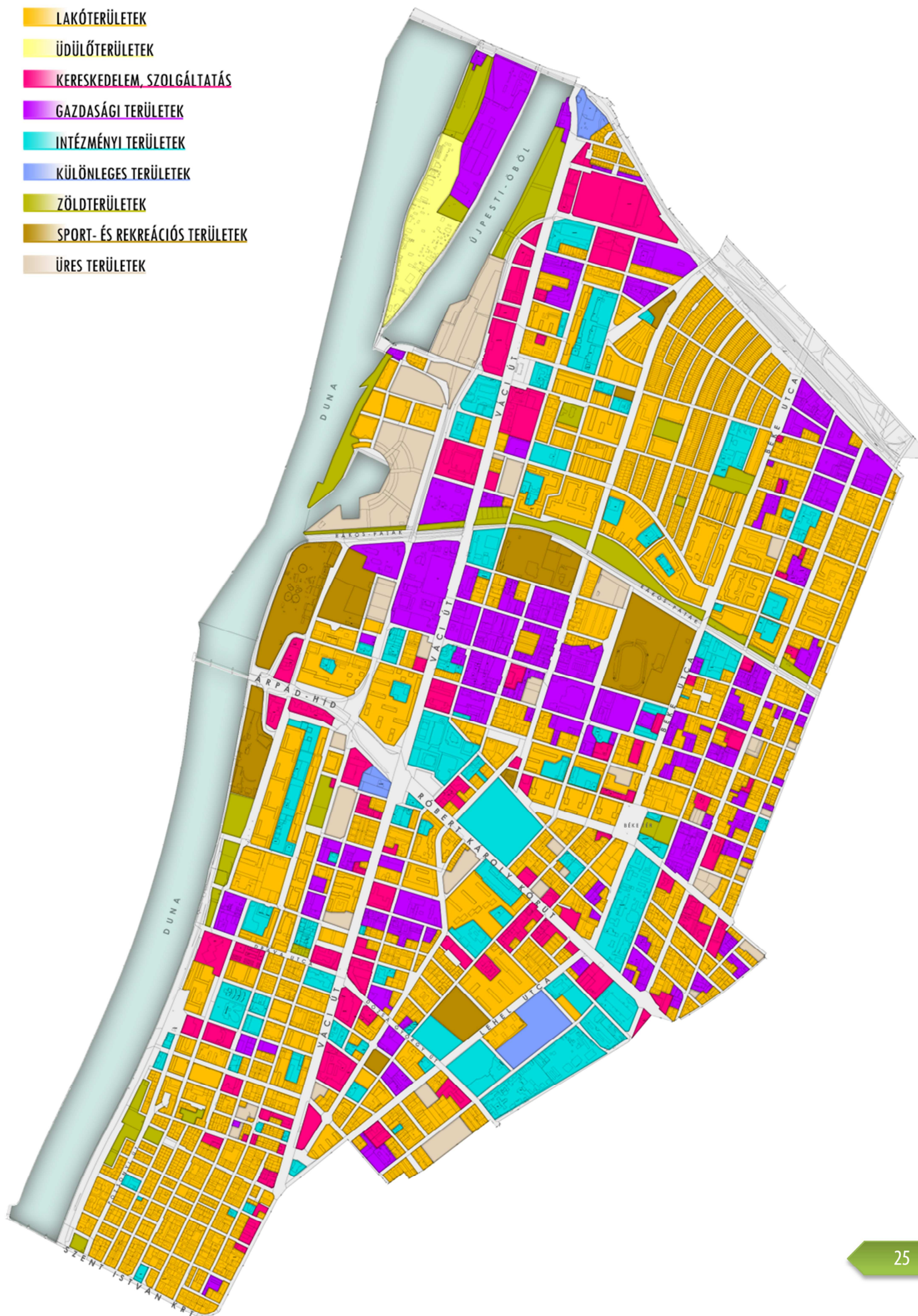
FUNKCIÓVIZSGÁLAT (3.3. ábra – 29. oldal)

A kerület területén sokféle hagyományos és korszerű városi funkció található. A tömbönkénti vizsgálat alapján a következő funkciókat különböztettük meg:

- **LAKÓFUNKCIÓ:** ebbe a funkciókörbe tartoznak azok a területek, amelyek többnyire lakóépületeket tartalmaznak, de kisebb nagyságrendben ezekben az épületekben, a földszinteken intézményi-, kereskedelmi-, szolgáltató funkciók is helyet kaphatnak. Ilyen területek jellemzően az Újlipótváros, a kerület lakótelepei, új építésű lakóterületek (pl. Marina part), valamint Angyalföld-kertváros (az egykori OTI-telep). A Béke utca és a Tatai út által határolt - rákosrendezői - térségben is nagyarányú a lakófunkció, de már sokkal cizelláltabb a terület, sok más funkció (főként gazdasági) ékelődik be a lakóterületek közé.
- **ÜDÜLÉSRE SZOLGÁLÓ TERÜLETEK:** ebbe a kategóriába soroltuk a Népsziget déli részén található üdülőházas területet.
- **KERESKEDELMI – ÉS SZOLGÁLTATÓ FUNKCIÓ:** ebbe a kategóriába tartoznak a nagyobb alapterületű kereskedelmi központok (pl. Tesco), bevásárlóközpontok (Duna Plaza), piacok (Lehel Csarnok, Budapesti Virágpiac), áruházak (RS Bútor Áruház) és a kisebb helyi üzletek (pl. Aldi), amik önálló épülettel rendelkeznek. De ilyen funkciójúak az irodaházak – nem csak az újak - (pl. Duna Tower, Capital Square), és a szállodák (Helia, Park Inn by Radisson – Madarász utca) is.
- **GAZDASÁGI FUNKCIÓ:** Ide tartoznak a nagyobb üzemi területek (pl. volt LÁNG Gépgyár – Váci út; Porsche Hungária) illetve azok a régi ipari és üzemi területek, amiket ma már többnyire önálló vállalkozások bérelnék és telephelyként működnek (pl. a Petneházy utca és a Rozsnyay utca közötti területek, Topolya és Szent László utcai tömbök üzemi területei).
- **INTÉZMÉNYI FUNKCIÓ:** Ebbe a kategóriába tartoznak az oktatási- és nevelési intézmények (óvodák, alap-, közép- és felsőfokú oktatás), az egészségügyi intézmények (bölcsődék, szakrendelők, kórházak), kulturális intézmények (művelődési házak, színházak), valamint különböző közigazgatási létesítmények (rendőrség, Polgármesteri Hivatal, tűzoltóság, stb.). A kerületben több fővárosi és országos jelentőségű közigazgatási intézmény is található: pl. Államkincstár, Országos Rendőr- Főkapitányság, Budapest Főváros Levéltára, Honvédelmi Minisztérium II. – Lehel utca.
- **KÜLÖNLEGES TERÜLETEK:** ebbe a kategóriába tartoznak a buszpályaudvarok (Újpest-Városkapu) valamint a honvédségi területek (raktárbázis).

► **ZÖLDTERÜLETEK:** ide tartoznak a parkok, közkertek (pl. Szent István park, József Attila tér, Jászai Mari tér), a Duna-part menti zöldterületek, a Rákos-patakot kísérő zöldterületi sáv, valamint a Népsziget egy része.

► **SPORT- ÉS REKREÁCIÓS FUNKCIÓ:** A kerület több sportpályával (pl. Vasas, ELMŰ sportpálya déli irányú bővítése) és szabadidőközponttal (pl. Angyalföldi Sportközpont, Honvéd SC sporttelep), uszodákkal (pl. Helia szálloda uszodája, Duna Aréna) és fürdőkkel (Dagály strandfürdő) is rendelkezik.

VÁLTOZTATHATÓSÁG (3.4. ábra – 31. oldal)

A tervlap azt mutatja be, hogy az egyes tömbökben milyen fejlesztési potenciál van, illetve milyen fejlesztések/beavatkozások szükségesek a kívánt célállapot eléréséhez. A fejlesztésen ebben az esetben nemcsak a mennyiségi, hanem a minőségi fejlesztést is értjük. Így a rehabilitációs jellegű beavatkozások – amelyek esetenként mennyiségi „visszafejlesztést” jelentenek – is magasabb változtathatóságot jelenthetnek. Az értékelést tömbönként végeztük el, amely természetesen így szubjektív elemeket is tartalmaz, de összességében mégiscsak jól érzékelteti az elvégzendő feladatok nagyságrendjét.

A tervlapon ábrázolt változtathatósági indexet az alábbiak szerint értelmezzük:

1. NEM VÁLTOZTATHATÓ TERÜLETEK

A jelenlegi beépítés nem változtatható meg, illetve nem szükséges megváltoztatni. Ezek kialakult beépítésű tömbök, melyekben a feladat az építészeti értékvédelem és a meglévő, jó minőségű beépítés szinten tartása.

2. KIS RÉSZBEN VÁLTOZTATHATÓ TERÜLETEK

A jelenlegi beépítés nagyrészt kialakultnak tekinthető, azon csak csekély mértékben szükséges változtatni.

3. RÉSZBEN VÁLTOZTATHATÓ TERÜLETEK

Jellemzően heterogén beépítésű tömbök, melyek átépítése már megkezdődött, de még számos telek tartogat ingatlanfejlesztési lehetőséget. Ebbe a kategóriába soroltuk a rehabilitációt igénylő lakótelepeket is.

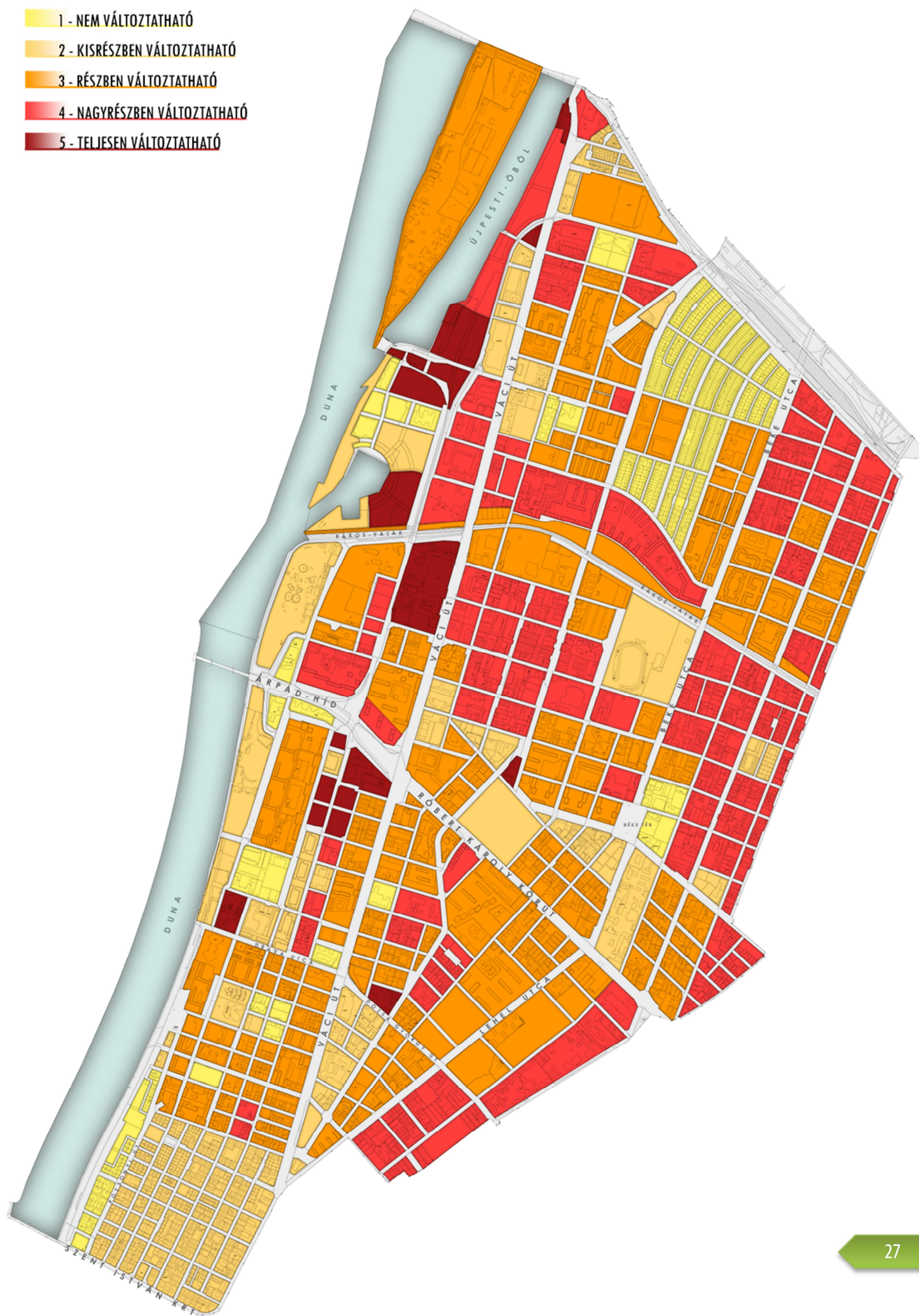
4. NAGY RÉSZBEN VÁLTOZTATHATÓ TERÜLETEK

A tömbben csupán néhány megtartásra érdemes épület található, az ingatlanok nagy része még tartogat fejlesztési potenciált. Jelentős mértékű beavatkozásokat tesz lehetővé.

5. TELJES EGÉSZÉBEN VÁLTOZTATHATÓ TERÜLETEK

Teljes mértékben átépíthető tömb. Ide soroltuk a túlnyomórészt üres (beépítetlen) tömböket, valamint azokat, melyek épületállománya értéktelen, azok bontása szükséges.

A tervlap azzal – a kissé meglepő – tanulsággal szolgál, hogy az elvégzendő feladatok nagyságrendje még igen jelentős. A fejlesztések területi megoszlása a kerületben természetesen nem egyenletes, az egyes területi egységekben az elvégzendő feladatok volumene és jellege is eltérő.

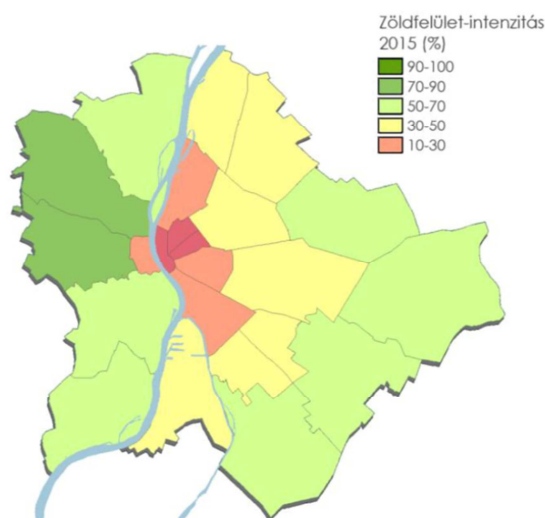

KÖRNYEZET

A KERÜLETI ZÖLDFELÜLETEK ÁLLAPOTA ÉS HELYZETELEMZÉSE

Budapesten -a városi környezetállapot romlásának folyamata mellett- erősödik az igény a zöld környezet iránt, miközben a zöldfelületi intenzitás a város egészén az elmúlt 25 évben – immár tudományosan is kimutathatóan⁵- 2015-ig kis mértékben nőtt. A növekmény az 1992-es állapothoz képest 1,6%-os, ugyanakkor a mélyebb területi elemzésekből kiderül, hogy a barnamezős területeken egy spontán 10%-os intenzitás növekedés (beerdősülés a pillanatnyilag nem használt területeken) ellensúlyozza a városi fejlesztések során bekövetkező nagyon drasztikus 8,4%-os fairtásokat. Ma, budapesti szinten 6 m² zöldfelület jut egy főre, amellyel nem teljesítjük a WHO által ajánlott 9 m²/fő minimum szintet. A XIII. kerület a budapesti átlagot jelenti Budapesten belül – míg Újlipótváros és tulajdonképpen a Róbert Károly körülről délre eső terület a 2-8 m²/fő zöldfelületi arány alatt marad, egyes területrészek (pl. lakótelepek, kertváros, Rákospatak mente, Népsziget, Duna-part) akár a 15-40 m²/fő zöldfelületi értéket is eléri.⁶ Összességében a kerület a középmezőnyben foglal helyet a Budapesti zöldfelületi borítottság tekintetében és a 10-30%-os borítottság közötti kategóriába esik kerületi összehasonlításban.

4.1. ábra A budapesti zöldfelületi intenzitás kerületenkénti bontásban – 2015-ös állapot⁷

A kerületi zöldfelületi intenzitás a kerület bizonyos térségeiben jelentősen nőtt. Ilyenek az Újpesti rakpart menti területek, a F.O.K.A. öböl területei és a Marina part, valamint az Újpesti-öböl menti területek, illetve a Rákospatakot kísérő zöldfelületek, a vasút menti területek, a Szabolcs utcai területek, valamint a lakótelepeket övező lakókertek területei. Más térségekben viszont csökkenést láthatunk. Ilyenek a Dagály területe, a Béke utca és a Rákospark közötti átalakulóban lévő területek, valamint meghökkenítő módon az

Angyalföldi kertváros területe, ahol kisebb zöldfelületi intenzitás csökkenés detektálható. A kerület zöldfelület szempontjából stagnáló térségeinek a Váci úti irodaterület, illetve Belső-Újlipótváros tekinthető.

4.2. ábra: A zöldfelületi intenzitás változása a kerületben 1992 és 2015 között⁸

A kerület 2010-ben ismerte fel, hogy a kerületi zöldfelületekkel (azok fejlesztésével és fenntartásával) a kerület élhetősége, a lakók életminősége, sport és rekreációs lehetőségeinek szélesítése miatt sokkal intenzívebben kell foglalkoznia, s ezt követően emelte be a zöldfelületi fejlesztési politikát a várospolitikájába. 2010-ben megszületett a budapesti szinten is új műfajt teremtő AngyalZÖLD program, amely 2015-től már a teljes közterületfejlesztést (zöldfelületek, utak, parkolás) integráltan kezeli AngyalZÖLD+ néven. A program ütemezett intézkedési tervének következtében a kerület éves szinten emelkedő dinamikával több száz millió Ft összegben ruház be a kerület zöldhálózatának fejlesztésébe és új közúti és köztér fejlesztésekbe. Mindezek mellett a meglévő zöldfelületek fenntartására és a közúti fenntartásra legalább ugyan ilyen arányban biztosít keretet. A közterületi bevételek a parkolásból éves szinten több milliárdos, az egyéb közterülethasználati bevételek pedig nagyságrendileg száz millió Ft-os éves szintű, helyben megtermelő forrást jelentenek. Összességében tehát a

⁵ Jombach, 2015

⁶ BFVT Kft, 2017

⁷ BFVT Kft, 2017

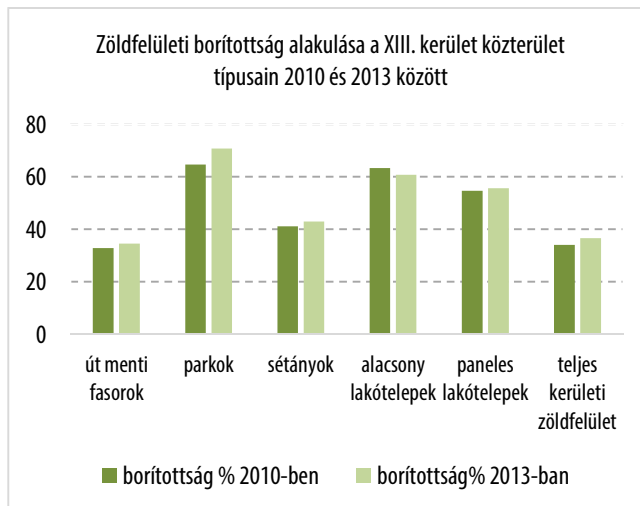
⁸ BFVT Kft, 2017

XIII. KERÜLET HOSSZÚ TÁVÚ FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ KÖRNYEZETI HELYZETELEMZÉS

közterület fejlesztésre és fenntartásra évente nagyjából 2-3 milliárdos büdzsé áll rendelkezésre, míg a közterületi bevételek valamivel alacsonyabbak, de majdnem elérik ugyan ezt az összeget.

Nem csoda, hogy ennek a szemléletváltásnak a következtében 2010 óta megfordulni látszik a zöldfelületek intenzitáscsökkenési tendenciája. A változást jól érzékelteti az alábbi ábra, ami a 2010 és 2013 közötti trendfordulót mutatja. A kerületben három év alatt 2,6%-al nőtt ebben az időszakban a zöldfelületi intenzitás.

A szuburbanizációs folyamatokat, városból kiköltözést némiképpen kompenzálta az átalakuló, átmeneti zónákban – a kerületben elsősorban a Vizafogón és Angyalföldön – a korábbi lakó vagy ipari funkciójú városi szlömök lakóparki funkciójú átépítése. A kerület a válság éveitől és ezt követően is a városba visszaköltözők egyik kiemelt célterületévé vált. Az új lakóparkok és irodaházak a hatályos jogszabályokban rögzített lehetőségek keretein belül, azonban a házgyári paneles lakótelep időszaknál is sűrűbb beépítéseket, nagyobb szintterületi mutatókat, hoztak létre. Az új lakó és irodaépületek csökkentett zöldfelületi arányokkal, a paneles lakótelepek építésének korszakánál kisebb új zöldfelületi aránnyal létesülnek. Az ide költöző fiatal családok saját közvetlen életterületükben keresik a zöldfelületi rekreációs lehetőséget, így a korábbi időszakban fejlesztett (zömében a paneles területeken, a Duna parton és a Rákos-patak mentén található) zöldfelületeket, játszótereket, sporttereket használják, amely használati intenzitás növekedést jelent ezeken a területeken.

4.3. ábra: A kerületi zöldfelületi borítottság tendenciái a kerületi zöldfelületi típusokon belül 2010 és 2013 között (forrás: Angyalzöld+ program, 2014 – saját szerkesztés)

PROGRAM	FELADAT	ÉVES ÁTLAG (ezer Ft)		ÖSSZESÍTÉS (ezer Ft)
		KIADÁS	BEVÉTEL	
Zöldhálózat	Fenntartás	-700 000		-1 250 000
	Fejlesztés és felújítás	-550 000		
Közút és köztér	Fenntartás	-350 000		-480 000
	Fejlesztés és felújítás	-250 000		
	Köztérhasználat management		+120 000	
Parkolás	Fenntartás	-1000 000		+950 000
	Fejlesztés és felújítás	-50 000		
	Parkolás management		+2 000 000	
Átlagosan összesen:		-2 900 000	+2 120 000	-780 000

4.4. táblázat: A közterületi fenntartás és fejlesztés költségei és közterületi bevételek sarokszámai a 2014 és 2018 közötti kerületi adatsorok alapján (forrás: XIII. kerületi Közszolgáltató Zrt.) – saját szerkesztés

Zöldterület típus, használat	Fővárosi Önk. kezelésben	Kerületi Önk. kezelésben	Magán fenntartásban	Összes
Közpark, közkert (m ²)	124 000	210 600	90 000	424 600
Játszótér, labdapálya, kutya futtató (m ²)	15 000	190 000		205 000
Lakótelepi zöldfelület (m ²)	0	632 000	40 000	672 000
Összesen (m ²)	823 000	860 000	130 000	1 812 000

4.5. táblázat: A XIII. kerület zöldfelületei (forrás: AngyalZÖLD+ Stratégia, 2015-2019, saját szerkesztés)

► A KERÜLET JELENTŐSEBB ZÖLDFELÜLETEI

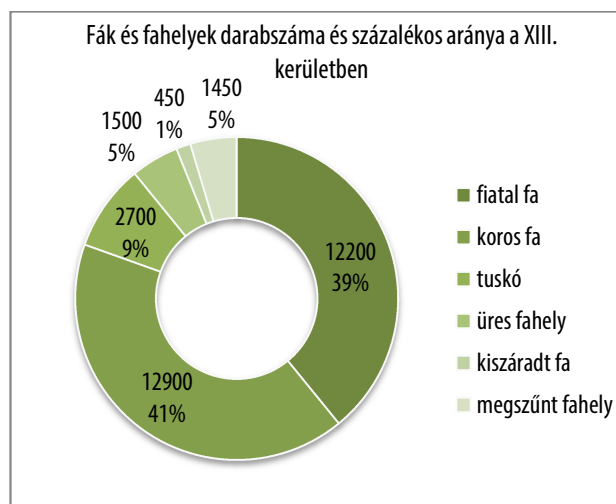
A kerület legjelentősebb, városi jelentőségű nagyparkja 50 éven keresztül a Margitsziget volt, mely 2013-ban került a Fővárosi Önkormányzat közvetlen igazgatása alá. Mindazonáltal a Margitsziget az Újlipótváros alacsony zöldfelületi intenzitása miatt ma is jelentős szerepet játszik a kerület lakossági zöldfelületi és szabadterei mozgásigényeinek kielégítésében. A közigazgatási terület változása és a dinamikus növekvő népesség okán felértékelődött a kerületi Dunapartok, a Rákos-patak mente, illetve a Népsziget szerepe a kerületi zöldfelületek között. A Népsziget és a Marina part területei e tekintetben gyakorlatilag egy második Római part kialakulásának távlatos lehetőségét rejtik magukban, amely egyszerre szolgálhatná ki a kerületi irodai munkahelyek, szállodák és lakossági rekreáció minden szintjét. A fővárosi tulajdonú és fenntartású Jászai Mari tér és a Szent István park valamint az Újpesti rakpartot kísérő kerületi zöldfelületek Újlipótváros legnagyobb zöldterületi egységeket jelentik.

A Rákos-patak melletti, széles zöldfelületi sáv összvárosi és regionális jelentőségű zöldfolyosó, amely revitalizált (esetleg egyes részein kis mértékig duzzasztott) vízfelszínként, regionális jelentőségű kerékpárútként és regionális sport-rekreációs tengelyként is értelmezhető lehet távlatosan (a víztisztaság megteremtését követően). A terület teljes és komplex zöldfelületi rehabilitációjával egyben egy területi felértékelődést hozó ingatlanérték növekedés is elérhető. Az egykoron kanyargós vonalvezetésű patak medrét a városiasodás évszázadai során tették egyre művibb kialakításúvá, mígnem mai csatornázott formáját az 1960-as években a fővárosi szakasz egészén kialakított betonozott meder kiépítésével, és egy meglehetősen túlbiztosított gátrendszer kiépítésével nyerte el. Két partján azonban ma is extenzíven használt széles zöld sáv húzódik, amely a revitalizáció jelentőségét magában hordozza. A Rákos-patak revitalizációja már két és fél évtizedes gondolat. Az első, 1994-ben készített tervet követően 2000-ben készült el a patak Váci út és Budapest közigazgatási határa közötti teljes szakaszra vonatkozó vízjogi létesítési engedélyezési terve. A patak és a kísérő zöldsáv teljes ártértelemezésének mai legnagyobb gátja a költségesen kiváltható közműhelyzet, és a fővárosi-kerületi vegyes tulajdonviszony, azonban a kerület egy sikeres 2016-os TÉR_KÖZ pályázatnak köszönhetően egy mintaterületen 2019-ben elkezdte a patak menti zöldfelületek revitalizációját.⁹

A kerület az AngyalZÖLD program során számos lokális jelentőségű kerületi közteret, játszóteret és lakótelepi közparkot rehabilitált már, vagy a rövidtávú céljai között szerepel a rehabilitációja. Az első átfogó rehabilitációra az Országbíró lakótelepen került sor 2010-ben. A lakótelepi zöldfelületek itteni rehabilitációs sikere után egy országos szinten is mintaértékűnek számító kerületi lakótelepi zöldfelületi rehabilitációs program vette kezdetét, amely minden esetben

lakossági részvétellel kezdődik. Az Országbíró ltp sok tekintetben volt kerületi úttörő vállalkozás: itt debütált az első kerületi talajkutatás öntözési rendszer, az első örökbefogadható zöldfelületi ágyások, az első fitness park és az első sikeres kerületi részvételi folyamat. Az Országbíró lakótelep közösségi tervezési folyamata 2011 és 2013 között több díjat és elismerést kapott (TÖOSZ legjobb önkormányzati gyakorlat díja, a beruházás megvalósítása 2013-ban a MUT nivódij). Ezen felül a MUT nivódij elismerő oklevelét érdemelte ki a Hollán Ernő sétálóútca (2010.) és a Ruttkai Éva park (2014.) közterületi fejlesztése is. A Virágos Magyarországért versenyben a Fővárosi Önkormányzattól 2010-ben és 2012-ben kapott díjak és oklevelek az Önkormányzat közterület szépítő, virágosító tevékenységének elismerését jelentik. Az kulturált városi kutyatartás feltételeinek biztosítása, a társadalmi párbeszéd érdekében tett erőfeszítéseket az EB OVO Egyesült 2014-ben adományozott díja igazolja vissza. 2014 óta is számos kisebb és nagyobb projekt előkészítésére, tervezésére és megvalósítására került sor. A közterület rehabilitációkat minőségértékelés előzte meg¹⁰, ahol megközelíthetőség, arculat, rekreációs funkciók, ökológiai funkciók, fenntarthatóság, közösségi használat szerinti osztályozásban jelenítették meg kerület fontos szabadtereit, majd az AngyalZÖLD+ program ezek figyelembevételével határozta meg a rehabilitáció sürgősségét és mélységét.

A kerületben összesen kb. 30 ezer élő fát tartanak nyilván. Az üres fahelyek, tuskó és elszáradt fák pótlását éves szinten több száz fa ültetésével növelik, és van faültetési koncepció is a kerület területére, önkormányzati- és magán tulajdonú telkekre egyaránt. A kerületi fakataszter a legkorszerűbb elveknek is megfelel, online követhető naprakész adatbázis, amelyet a kerületi fenntartók napi szinten használnak a zöldfelületimunkák megtervezéséhez. A kataszter nem csak a fákat, hanem az utcabürokat, közparki világítás, közterületi játszó és sportszereket, valamint a közmű aknákat is naprakészen nyilvántartja.

4.6. ábra: XIII. kerületi fák és fahelyek százalékos eloszlása (forrás: <https://infogardenweb.hu/xiii/index.xhtml>) – saját szerkesztés

⁹ A Rákos-patak XIII. kerületi szakaszának revitalizációs tanulmányterve, 2010 illetve A Rákos-patak Göncöl és Béke utca közötti, a pataktól délre eső kerületi zöldfelületeinek rehabilitációja, 2016

¹⁰ Dr. M. Szilágyi Kinga – Kanczierné Veréb Mária: AngyalZÖLD - Zöldhálózati elemek minőségértékelése, 2014

XIII. KERÜLET HOSSZÚ TÁVÚ FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ KÖRNYEZETI HELYZETELEMZÉS

sorszám	név	típus	városrész
1.	Hollán Ernő utca	fásított sétálóutca	Újlipótváros
2.	Ditrói Mór utca	fásított sétálóutca	
3.	Borbély park	közkert	
4.	Gergely Győző utca	sétatér	
5.	Ruttkai Éva park	közkert	
6.	Wein János park	közkert	
7.	Ipoly-Kárpát park	közkert	
8.	Kárpát udvar	lakótelepi zöldfelület	
9.	Újpesti rakpart (Duna terasz)	lakótelepi zöldfelület	
10.	RAM kert	intézménykert	
11.	Gogol park	lakótelepi zöldfelület	
12.	Bessenyei park	lakótelepi zöldfelület	
13.	Pannónia park	lakótelepi zöldfelület	
14.	Dráva park	közkert	Vízafogó
15.	Vízafogó ltp.	lakótelepi zöldfelület	
16.	Viza utca	sétatér	
17.	Véső utcai ltp.	lakótelepi zöldfelület	
18.	Népfürdő park	lakótelepi zöldfelület	
19.	Vízafogó park	lakótelepi zöldfelület	
20.	Árpádhíd ltp.	lakótelepi zöldfelület	
21.	Jakab József utcai ltp.	lakótelepi zöldfelület	
22.	Dagály sétány	sétatér	
23.	Bulcsú park	közkert	Lőportár dűlő
24.	Kassák park	közkert	
25.	Hun utcai ltp.	lakótelepi zöldfelület	
26.	Pattantyús utca	sétatér	
27.	Gidófalvy ltp.	lakótelepi zöldfelület	
28.	Országbíró ltp.	lakótelepi zöldfelület	Angyalföld
29.	Béke tér	közkert	
30.	Fáy sétány	sétatér	
31.	Forgách köz	lakótelepi zöldfelület	
32.	Fáy köz	lakótelepi zöldfelület	
33.	Máglya köz	lakótelepi zöldfelület	

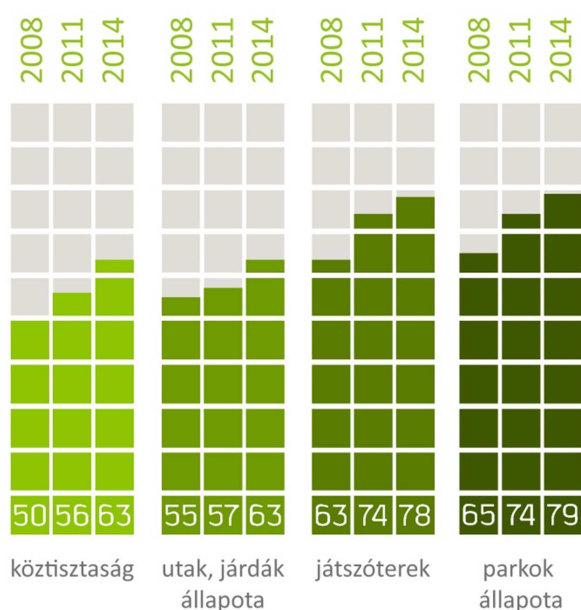
sorszám	név	típus	városrész
34.	Hajdú köz	lakótelepi zöldfelület	Angyalföld
35.	Esküvő köz	lakótelepi zöldfelület	
36.	Debrecen park	lakótelepi zöldfelület	
37.	Jéggvár utca	lakótelepi zöldfelület	
38.	Futár park	lakótelepi zöldfelület	
39.	Szent László utcai ltp.	lakótelepi zöldfelület	
40.	Övezet utcai ltp.	lakótelepi zöldfelület	
41.	Gyermek tér	közkert	
43.	Tomori ltp.	lakótelepi zöldfelület	
44.	Mosoly utcai ltp.	lakótelepi zöldfelület	
45.	Szent Mihály templom kertje	Intézménykert	
46.	Babér utcai ltp.	lakótelepi zöldfelület	
47.	Bárka park	közkert	
48.	Gyöngyösi sétány	lakótelepi zöldfelület	
49.	Gyöngyösi úti lakótelep	lakótelepi zöldfelület	
50.	Szobor-Faludi park	lakótelepi zöldfelület	
51.	Kámfor utcai közkert	közkert	Angyalföld - Kertváros
52.	Marina sétány	közkert	Marina part
53.	Rákospatak menti zöldfelületek	közpark	Rákospatak

4.7. táblázat: Az AngyalZÖLD program létezése óta fejlesztésbe, tervezésbe, előkészítésbe bevont kerületi zöldfelületek

LAKOSSÁGI ELÉGEDETTSÉG ALAKULÁSA A KERÜLETI ZÖLDFELÜLETEK ÉS KÖZTEREK VONATKOZÁSÁBAN

Az önkormányzat reprezentatív telefonos közvéleménykutatásokat végeztet időről időre a közterületekkel kapcsolatban, amelyeknél a magasabb szintű közterületi politikák megjelenésével kiolvasható egy pozitív trend¹¹. A köztisztaság, az utak és a járdák minősége közepes mértékű elégedettséget váltott ki. A játszóterek és a parkok állapota „négyes fölé” osztályzatot kapott. A trendeket tekintve köztisztasági kérdésekben, az utak és járdák, a közterületi zöldfelületek tekintetében 8-15 pontnyi javulás volt mérhető az elégedettségben a vizsgált években. Abszolút értékben a közterületek megítélésénél a játszóterek és a parkok teljesítettek a legjobban, de relatíve is a legnagyobb fokú közérzetjavulás a játszóterek és a parkok állapotának megítélésben volt mérhető.

A megkérdezettek számára a közbiztonság, köztisztaság és a zöldfelület állapota a három legfontosabb szempont. A fejlesztési prioritások élvonala nem változott: jelenleg is a köztisztaság megóvása, további fák telepítése, valamint a közbiztonság javítása a három kiemelkedően elvárt intézkedés. Ezek a kívánalmak nem egy-egy réteg, hanem a lakosság egésze számára fontosak, ezeket a szempontokat a válaszadók döntő többsége, 84-85%-a felsorolta, mint a parkok (gyakoribb) látogatásának feltételét. A közbiztonság kérdése a 60 év feletti válaszadók számára még az átlagost is meghaladó mértékben fontos.

4.8. ábra: Elégedettség a XIII. kerületi közterületekkel 0-tól 100-ig terjedő skálán

ZÖLDFELÜLETI ÉS REKREÁCIÓS POTENCIÁLOK, KITÖRÉSI PONTOK

A kerület középtávú céljai közé tartozott 2013-ban, hogy az addig mozaikosan fizető zónás közterületi parkolás helyett a teljes kerület fizető zónába legyen sorolva. Ez mára teljes egészében

megvalósult. A Váci úti irodatengely prosperitásának növekedésével a belvárosi jelleg mára a kerület irányába kitolódott. Ezzel együtt a forgalomcsillapítás, a köztér humanizálás, az érzékeny lakókörnyezeti zöldfelületek védelme, az átmenő forgalomtól és parkolási kényszer nyomásától való védelem egyre inkább napirenden van. A BuBi, a különféle közrobogó és car sharing rendszerek már ma is jelenthetnek alternatívát a közlekedésben, az övezető elektromos autók és az okos applikációk megjelenésével és tökéletesedésével a saját gépjármű birtoklás várhatóan egyre kevésbé lesz fontos. Erre érdemes felkészülni a közterületi töltőrendszerek (pl.: villanyoszlopba integrált elektromos töltők) és dedikált drosztok létesítésével. Az utca újrafelosztása, a gyalogos és közösségi közlekedés, valamint az alternatív közlekedési formák prioritizálása nagyot dobhat a sűrűbb városrészek élhetőségi mutatóin is, valamint megteremtheti (a felszín felett) a fásíthatóság feltételeit a ma még nem fásított utcákban is. A felszín alatti feltételhez azonban újra kell gondolni a közművek és a fasorok kapcsolatát is. A korszerű fásítási módszerek a jelenleginél költségigényesebb, de hatékonyabb fásítást tesznek lehetővé akár a közmű védőzónákon belül is. A fák hosszú távú fennmaradásához a városi túlburkolt környezetben, ahol növényvel borított zöld sávok fenntartására nincs lehetőség, alkalmazni kell a legkorszerűbb telepítési technikákat. Átfogó utca és közműrekonstrukciók esetén - még az Újlipótváros esetében is - mindig javasolt megfontolni (az egyéb műszaki infrastruktúra igények mellett) a minél több és használható zöldfelület kialakítását.

A kerületben az elmúlt időszakban számos pozitív előjelű folyamat indult meg, amely a forgalomcsillapított zónák, utcafásítás, rendezett utcakép, sétányfejlesztés, kerékpárút-fejlesztés, a szabadterei sport és játszótéri infrastruktúra javítása, a fitness terek kialakítása vagy éppen a kulturált kutyás infrastruktúra kiépítésének irányába hat. Ezeket a folyamatokat nem csak végig kell vinni, de az így létrejött vagyonelemeknek egy még magasabb szintű fenntartást szükséges biztosítani ahhoz, hogy a közterületi minőség színvonala mindenütt biztosítható lehessen. A kerület szempontjából stratégiaileg a Duna part (bele értve a teljes Újpesti rakpartot és a Marina sétányt, valamint a Népsziget kerületi részeit) valamint a Rákospatak menti zöldfelületek fejlesztése jelenthet óriási kitörési pontot. A kerület belsejében a Kassák Lajos utca – Röppentyű utca tengely lehet távlatosan a kerület kiemelt gyalogosbarátabb és zöldebb útja, ami vezértengellyé válhat a nagyobb gépjárműforgalmat lebonyolító Váci út és Lehel utca – Béke utca tengelyek között. A Kassák – Röppentyű tengelyre felfűzött lokális és tematikus teresedések köré szerveződve alakulhatnak ki azok az új kerületi alközpontok, amelyek nyomán a kerület magasabb életminőségi szintre léphet. Ennek egyik elemeként valósul meg önkormányzati beruházként a Klapka Központ a Klapka utca 17-19. szám alatt.

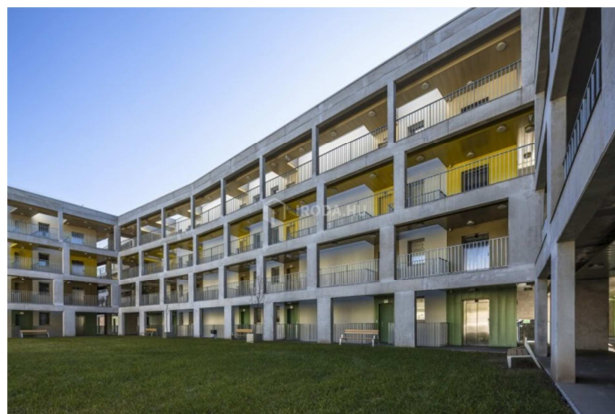
¹¹ AngyalZÖLD+ stratégia, 2014

FENNTARTHATÓSÁGI HELYZETELEMZÉS

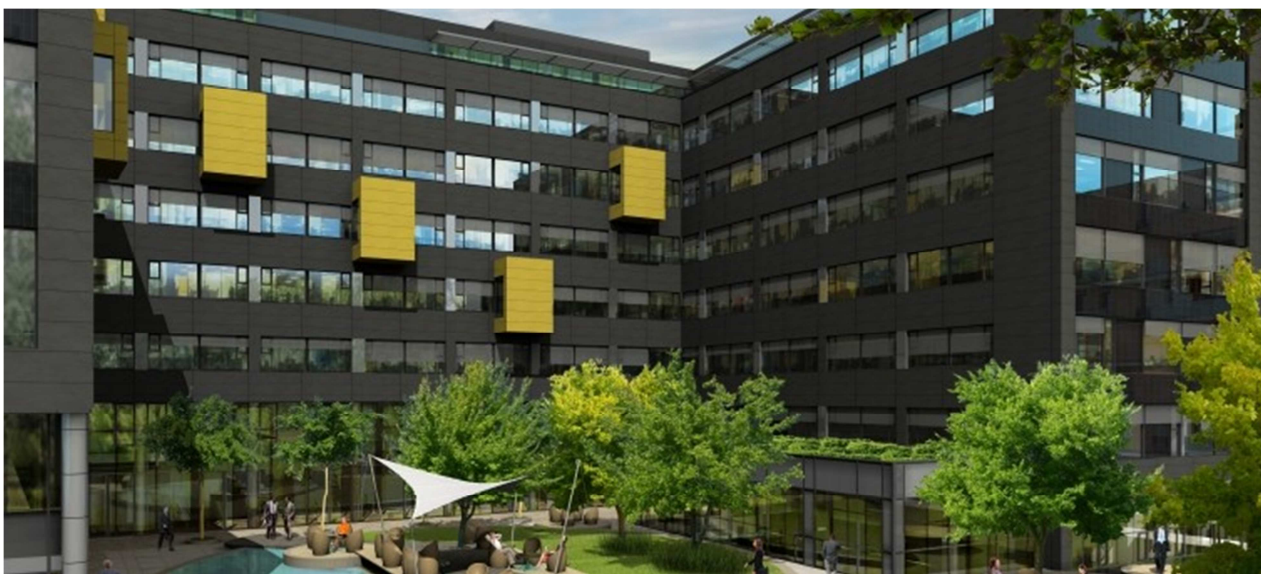
A főváros IX., X., XI., XIII., XIV., és a XXI. kerület bizonyos részei Budapest azon területei, ahol egyszerre nagy a városi hősziget-effektus,¹² és magas a lapos tetős épületek aránya. Ezek közül a kerületek közül a budapesti hősziget jelenség mérséklése szempontjából pozitív hatású elsősorban a X., XIII., XIV. kerületben lenne a zöldtető létesítés értelemszerű.¹³ A zöldtetők településökológiai szempontból a hősziget jelenség visszaszorítása és a természetes klimatizálás mellett talán a legfontosabb szerepet a csapadékvíz- visszatartásban és így a fenntartható vízgazdálkodásban játszanak.

A kerületben fenntarthatóság vonatkozásában két további témakör jelenthet még a távolabbi jövőben nagyobb potenciált. Ezek egyike a termálvizek, földhő épületenergetikai hasznosítása egy passzívház - aktívház (azaz energia szempontjából önellátó, vagy energiát termelő ház) program keretében. A másik a közterületi zöldfelületi öntözés kérdése. Az öntözőhálózat talajkutatokra, és a Duna mentén, valamint a szigeteken a közvetlenül a Dunából történő öntözés lehetőségére támaszkodhatna. Utóbbi olyan fenntarthatósági kérdés, amely egyszerre kíméli az ivóvízkészleteinket és tenné költséghatékonyabbá a forráshiánnyal küzdő zöldfelületi fenntartást.

A kerületben mindhárom téma található már mintaprogramokat, a talajkutas öntözés kiépítése nagy ütemben zajlik, a passzívház építés azonban még nem olyan általános, a tetőterekben pedig szintén csak néhány mintaprojekt megvalósulását látjuk.

4.9. kép **A megvalósult és több díjat valamint elismerést nyert Angyalföldi 100 lakásos passzívház (Archikon Kft., átadás: 2014, Az Év Legzöldebb Projektje díjazott 2015-ben)**

4.10. kép **A 2013 márciusában átadott SKANSKA Green House, az első LEED tanúsítvánnyal rendelkező irodaház Magyarországon**

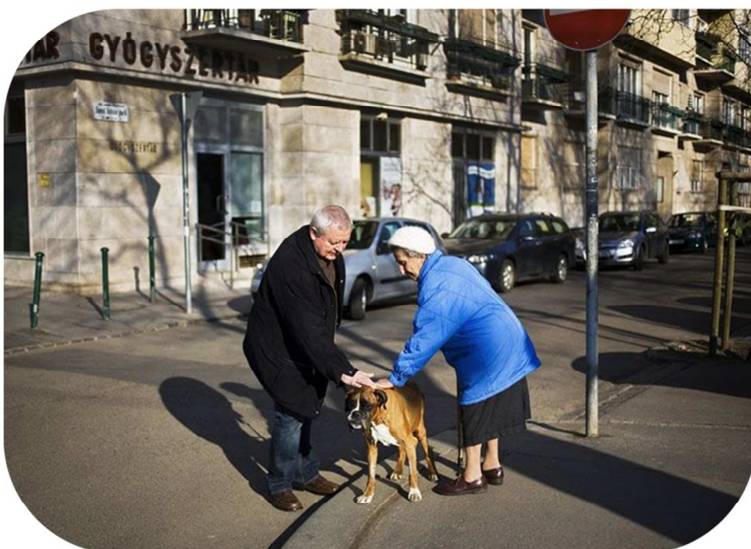
¹² A hősziget a nagyvárosokban bekövetkező mikroklimatikus jelenség. Lényege, hogy beépített városi területen a hőmérséklet szignifikánsan magasabb, mint a várost környező külvárosi és vidéki területeken. A hősziget jelenség intenzitása a városi területek méretével és népességével arányosan nő. Következésképpen a városi területeken élők egyre növekvő száma miatt az eljövendő években egyre súlyosabbá válik a helyzet.

A hősziget hatás közvetlenül kapcsolódik (és romlik) a klímaváltozással, amely előreláthatólag növekvő átlaghőmérséklet miatt markáns, közvetlen hatást gyakorol a városi lakosság egészségére, különösen a veszélyeztetett csoportokra (a betegek és az idősek).

¹³ Szabó Lilla: A zöldtetők szerepe a városok életében

FORRÁSJEGYZÉK

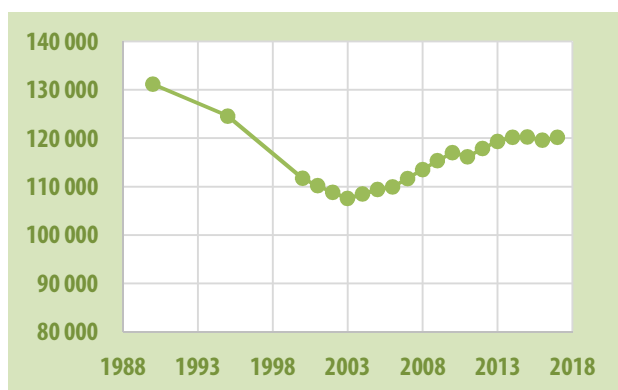
1. Jombach Sándor: Budapest zöldfelület-intenzitás változásai 1992 és 2015 között, 2016
2. BFVT Kft: ZÖLD INFRASTRUKTÚRA – Budapest zöldfelületi rendszerének fejlesztési koncepciója, 2017
3. AngyalZÖLD - A XIII. Kerületi Önkormányzat zöldfelület fejlesztési stratégiája és zöldhálózat fejlesztési programterve, 2008
4. AngyalZÖLD+ közterületi stratégia és program 2015-2019, 2014
5. A Rákos-patak XIII. kerületi szakaszának revitalizációs tanulmányterve, Zöldfa Stúdió Kft, 2010
6. A Rákos-patak Göncöl és Béke utca közötti, a pataktól délre eső kerületi zöldfelületeinek rehabilitációja, Lépték-Terv, 2016
7. Szabó Lilla: A zöldtetők szerepe a városok életében. A zöldtető-építés hazai kilátásainak vizsgálata Budapest példáján
8. Dr. M. Szilágyi Kinga – Kanczierné Veréb Mária: AngyalZÖLD - Zöldhálózati elemek minőségértékelése, 2014

Fenntartható és élhető tereket biztosító települések létrehozása, működtetése igen komplex feladat, hiszen a kistelepülések lakosságszáma erősen csökken, a nagyvárosoké pedig alig emelkedik; az idősök aránya drasztikusan növekszik, a gyerekszám azonban nem növekszik ilyen ütemben; ráadásul a fiatalok esetében magas az elvándorlás veszélye is ami az aktív és szülőképes korosztályok csökkenését vonhatja maga után. Ezek a tényezők és a belőlük fakadó folyamatok jelentős szerepet töltenek be a jövőbeli fejlesztési irányok meghatározásánál. Ezért ebben a fejezetben ezekre a kihívásokra fókuszálva tekintjük át a XIII. kerület helyzetét a fővároson belül és amennyiben releváns országos viszonylatban is.

NÉPESSÉG

A főváros népességének 1990-től indult jelentős csökkenése 2007-ben megállt és 2008-tól ismét kissé emelkedett, ám az emelkedési trend nem volt tartós; 2014-től a lakónépesség 1.750.000 fő körül ingadozik. 2018-ra csak a 2000-es évek elejének népességszámát sikerült ismét elérni. Összességében tehát megállapítható, hogy az utóbbi években a trend megfordult, s a népességszám évről évre növekszik.

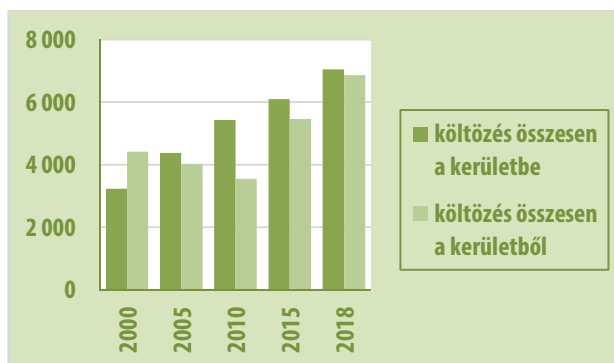
5.1. ábra A XIII. kerület lakónépessége 1990-2018 között (fő) (Forrás: KSH Budapest Statisztikai Évkönyvek)

A XIII. kerület kilencvenes években megindult népességcsökkenése 2005-ben már kisebb mértékű növekedésbe fordult át, ami 2013-ig töretlenül folytatódott, azóta stagnál: 2005-ben közel 110.000 fő élt itt, 2013-tól pedig a lakónépesség száma 120.000 fő körül ingadozik. (1. diagram). 2000-ben még magasabb volt a kerületből elköltözők, mint a beköltözők száma, 2004-től viszont már fordított, trendet láthatunk; bár az beköltözés 2018 elején még éppen kiegyenlítette az elköltözést (5.2. ábra).

A Budapesten belüli kerületek közötti költözés terén a XIII. kerület évek óta kis negatívummal zár: vagyis 4-600 fővel többen költöztek innen másik kerületbe, mint másik kerületből ide; 2018 januárjában ez a szám azonban már csak 317 volt.

Ennek ellenére a 2011-2018 év eleje közötti időszak vándorlási egyenlege még pozitív. A beköltözés még kiegyenlíti a természetes fogyás/szaporodás mutató enyhén negatív értékét (ami 2012-ben -

1,8, 2016-ban -1,4 volt, ami a legalacsonyabbak közé tartozik fővárosi szinten).

5.2. ábra A kerületből elköltözők és beköltözők számának alakulása 2018 január 1.-ig (Forrás: KSH Budapest Statisztikai Évkönyvek)

A népesség növekedése a tudatos népességmegtartás politikájához kapcsolódó önkormányzati és beruházói lakásépítéseknek köszönhető. Ezzel a népességszámmal a XIII. kerület a főváros negyedik legnépesebb kerülete.

Magyarország esetében a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által készített előrebecslések további népességfogyást jeleznek. Az ENSZ szerint 2050-re az ország lakossága 7,5 millióra fog csökkenni. A KSH szerint 2100-ra visszaemelkedni 8,7 millióra, ami az 1931-es népességszámnak felel majd meg. A népesség növekedés leginkább a bevándorlásokból adódhat.

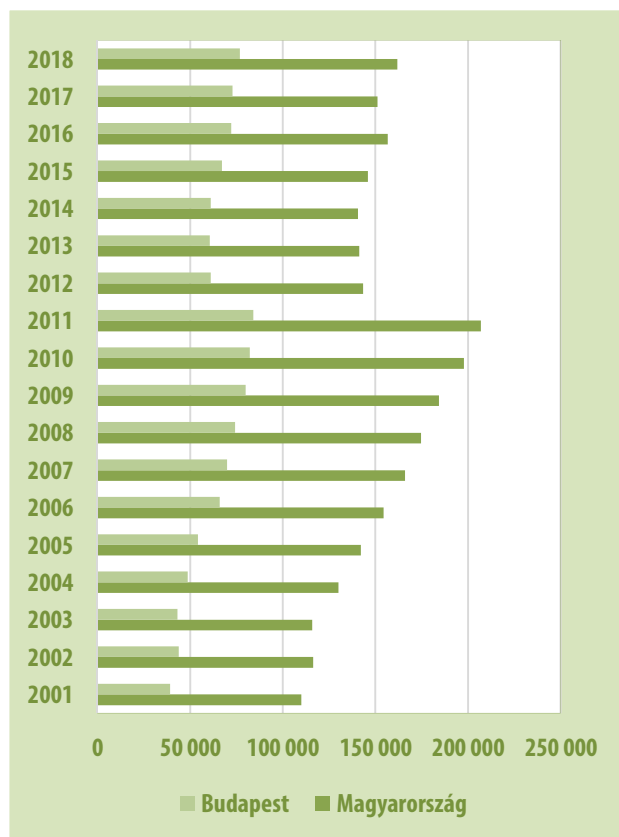
A demográfusok előrejelzése szerint Budapest népességcsökkenése nem éri el az országos mértéket. Valószínűsíthető, hogy a főváros lakossága kisebb mértékben fog csökkenni, mint az országé. Általánosságban véve a belső kerületek népessége csökkenni, míg a külső kerületeké növekedni fog. A XIII. kerület esetében továbbra is jó esélye van a további emelkedésnek.

NEMZETKÖZI VÁNDORLÁS

Magyarországra nem jellemző a nagymértékű bevándorlás, hazánk tranzit ország. Az itt tartózkodó külföldi állampolgárok száma 2001 és 2011 között lassan növekedve országosan meghaladta a 200.000 főt, majd 2012-2014 között csökkent, azóta ismét lassan növekszik (3. diagram). Életkor szerinti összetételük igen kedvező: magas az aktív korúak (20–59 éves) aránya és ezen belül is a legtöbben a 20–39 éves korosztályba tartoznak.

A Magyarországon élő külföldiek döntő része európai országokból származik. Akik célországként tekintenek Magyarországra, vagy időlegesen dolgozni érkeznek ide, nagy arányban Budapestet és környékét választják lakhelyül. 2010-ben az itt tartózkodó külföldiek 42%-a, 2018-ban közel fele, 76.824 fő élt Budapesten. Ez a tendencia megfelel a nemzetközi trendeknek: a metropolisz

jellegű térségek elsődleges letelepedési célpontként szolgálnak.¹⁴ Az itt élők nagy része a szomszédos országokból érkezett: Románia, Szerbia, Szlovákia vagy Ukrajna állampolgára volt. Ez az arány azonban az elmúlt évek alatt változott, hiszen 2011-ben még a legtöbben Romániából érkeztek, és a második legnépesebb csoport a kínából ékezők voltak; 2016-ban azonban már a kínaiak másfélszer annyian voltak, mint a Romániából érkezettek.¹⁵

5.3. ábra A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok száma (fő, 2018 január 1.-ig) (Forrás: KSH)

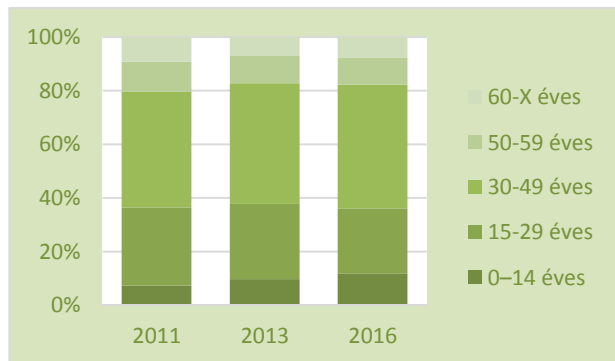
A vándorlás – a bevándorlók magyar állampolgárrá válása – kissé visszafogja a népességcsökkenés ütemét. 2001–2009 közötti több, mint 60 ezren, 2010–2018 között 74 ezren kapták meg a magyar állampolgárságot, és 30–33%-uk a fővárosban telepedett le.

A nemzetközi bevándorlás szempontjából a XIII. kerület helyzete nem kirívó: az itt élő külföldiek száma 2011–2016 között nem növekedett: 6.500–4.500 fő között ingadozott. 2016-ban közel 5.000-en tartózkodtak a kerületben, ami a népesség 4%-át jelentette. (5.4. ábra/ diagram).

A kerületben tartózkodó külföldiek között az állampolgárság országa szerint 2011-ben a legnagyobb arányban a Romániából érkezők (34,4%), illetve a kínaiak (15,3%) voltak jelen, míg 2016-ban a Romániából érkezők aránya jelentősen lecsökkent (10,9%), nőtt a kínaiaké (19,3%), illetve a táblázatban nem felsorolt egyéb országból érkezők aránya (54,1%).

¹⁴ Kincses-Rédei, 2010

¹⁵ Dövényi, 2011.

5.4. ábra XIII. kerületben tartózkodó külföldi állampolgárok korcsoportok szerinti összetétele 2011, 2013 és 2016 (Forrás: KSH)

A kerületbe érkező külföldiek 18–31%-a tartozott a felsőfokú végzettségűek közé. Ez alacsonyabb, mint amit a budai I., II., XII. és a pesti VI. kerületben jeleztek a statisztikai adatok. A Magyarországon adózó külföldi állampolgárok közel 40%-a a fővárosban fizet adót. Ebben a tekintetben a kerületek között jó helyzetűnek számít a XIII. kerület, hiszen az itt élő külföldiek több mint 45%-a fizet adót.

Az előrejelzések szerint a külföldiek száma a következő években emelkedni fog, de a népesséhez viszonyított arányuk továbbra is meglehetősen alacsony marad. Jelentősebb részüket Európából érkeznek majd, tehát továbbra sem lesznek jelentősebb beilleszkedési problémák.¹⁶

IDŐSÖDŐ TÁRSADALOM

A 21. századot Európában az elöregedő társadalmak fémjelzik. A társadalom korösszetételének az időségek irányába történő eltolódása, országos és a fővárosi trendeken is tettenérhető. Az utóbbi két évtizedben megnőtt a 60 éven felüliek aránya. Sőt a 60–100 éveseken belül is az idősebb generációk arányának emelkedését látjuk.

A népesség átlagos életkora 2018-ban Budapesten 42,9 év volt (3,5 évvel magasabb, mint '90-ben). A születéskor várható élettartam a férfiaknál 76,5 év, a nőknél 80 év volt. A várható élettartamban 15 év különbség is lehet a kerületek között! Az élettartam azokban a kerületekben javul, ahol az életminőség jó, és minden lehetséges módon elősegítik a tudatos egészségmegőrzést. Az öregedési index¹⁷ a 2001-es 138,3-ról 148,5-re emelkedett és 2050-ig várhatóan tovább növekszik (vagyis 2050-re az idősök száma kétszerese lehet a fiatalokénak).

E mögött két ok húzódik meg: 1) kisebb gyermekvállalási hajlandóság, jelentősen kitolódott gyermekvállalási idő, ami hosszú távon a születéscsökkenés következményeként a szülőképes korú

¹⁶ Dövényi, 2011

¹⁷ az időskorú népességnek (65–X éves) a gyermekkorú népességhez (0–14 éves) viszonyított aránya

nők számának visszaesésével jár (kiemelten Budapesten). 2) országos szinten javult a halandóság. Míg a 80-as években a születések és a halálozások száma azonos volt, addig mára a születések száma a halálozásokénál tartósan alacsonyabb. A várható élettartam nem nőtt olyan mértékben, hogy önmagában ellensúlyozni tudja a születések csökkenő számát.

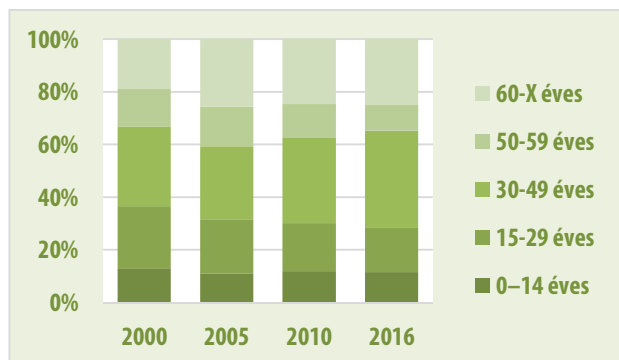
Ebből fakadóan a háztartásszerkezet is jelentős átalakult, megnőtt mind a fiatalabb aktív, mind az inaktív korosztályban az egyszemélyes háztartások aránya (jelenleg fővárosi szinten 35%), ami valószínűsíthetően tovább fog emelkedni.

A demográfusi becslések szerint a népesség kor szerinti összetétele is jelentős átalakuláson megy majd keresztül. A fővárosban 2018-2034 közötti időszakban kissé csökkenni fog a 0-14 évesek, valamivel jobban a 15-24 évesek aránya, alig változik a 25-59 évesek, és erősen megemelkedik a 60-X évesek aránya (5.5. táblázat).

Korcsoport	2018	2034	Változás az időszak alatt %
0-14	13,5	12,8	-0,7
15-24	16,6	10,8	-5,8
25-59	49,8	47,6	-2,2
60-X	10,7	28,8	+18,1
Összesen	100,0	100,0	

5.5. táblázat **Budapest 2011. és 2031. évi népességének főbb korcsoportok szerinti alakulása** (Forrás: Budapest Városfejlesztési Konceptiója – Helyzetelemzés 2018 4., Budapest Társadalma)

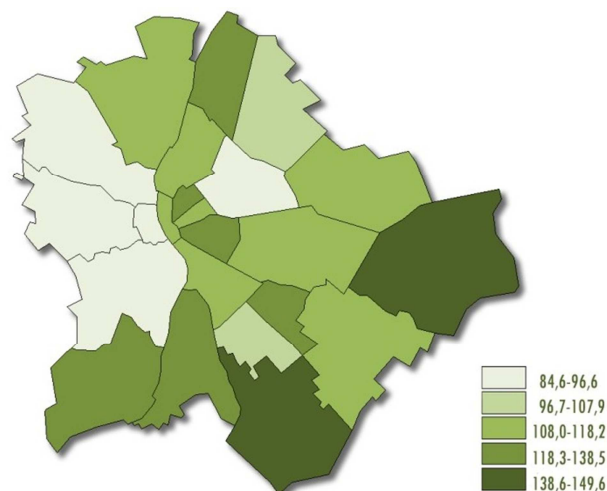
Az idősödés a XIII. kerületet sem kerüli el. Lakosságának korcsoportonkénti összetétele 2016-ban többé-kevésbé megfelelt a budapesti átlagnak, ami az enyhén idősödő kerületek közé sorolja (5.6. ábra/diagram). Ezt jelzi az is, hogy a 65 éves és idősebb népesség aránya 19,2%, a száz gyermekkorúra jutó időskorúak száma 157,3 volt.

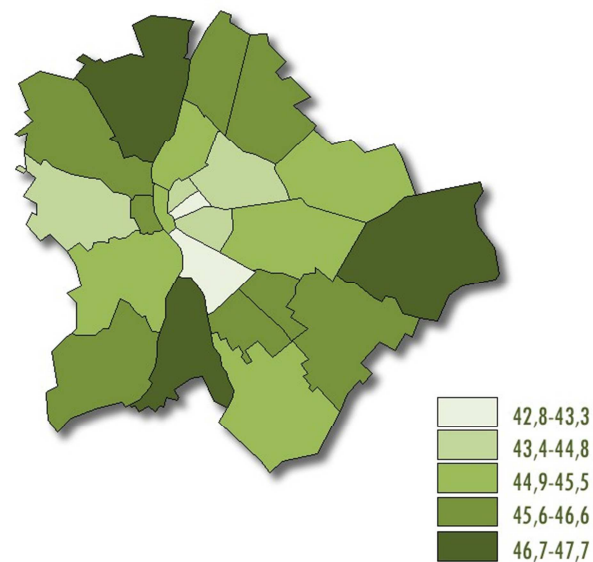
5.6. ábra **A XIII. kerület lakónépességének korcsoportok szerinti összetétele 2000, 2005, 2010 és 2016** (Forrás: KSH Népszámlálás és Mikrocenzus)

A 14 éves és annál fiatalabb korosztályba tartozók aránya évek óta 11% körül mozog, ami a budapesti átlagnál kissé alacsonyabb. A 15-29 éves korosztály aránya folyamatosan csökken, de

növekszik a 30-39 éves korosztályé, míg csökken az 50-59 éves korosztály aránya. A 60 éves és idősebb népesség aránya évek óta 24-25% körüli. Az előreszámítások szerint a 65 és idősebb népesség aránya a 2011-eshez képest 8-18%-kal lehet magasabb (1. ábra). Fővárosi szinten 2034-re az átlagéletkort nézve a kerület a középmezőnyben lesz (45 év), ami akár fiatalodást is jelenthet (5.8. ábra).

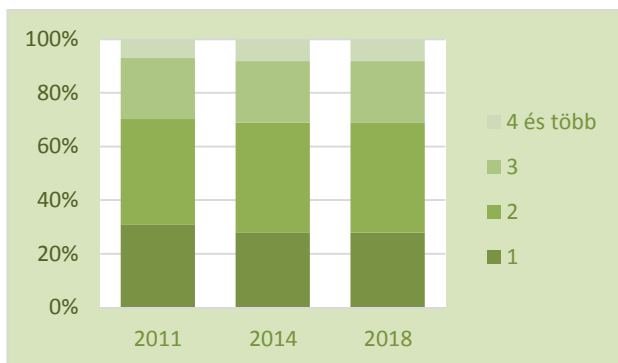
5.7. ábra **Budapest 65-X korú népessége 2034-ben kerületenként (2011=100%)** (Forrás: Budapest Városfejlesztési Konceptiója – Helyzetelemzés 2018)

5.8. ábra **Átlagéletkor Budapesten kerületenként 2034-ben** (Forrás: Budapest Városfejlesztési Konceptiója – Helyzetelemzés 2018)

LAKÁSHELYZET

A budapesti lakásállomány 2018-ban 916 155 lakás volt. A lakások 19%-a nem éri el a 40 m²-es alapterületet, az 1 szobás lakások aránya 18,5%, a 4 vagy több szobásoké 15,3%. A XIII. kerületben valamivel több mint 73 910 lakás volt 2017-ben. Az átlagos alapterület 53,5 m², az 1 szobás lakások aránya a fővárosi átlagnál jóval magasabb, (27,8%) a 4 vagy több szobásoké jóval alacsonyabb (8,1%) volt. (5.9.ábra/ diagram)

5.9. ábra A XIII. kerület lakásállománya szobaszámszerint 2011, 2014 és 2018 (Forrás: KSH)

Fővárosi szinten a laksűrűség (fő/lakás) 2001-2018 között 2,17-ről 1,91-re csökkent. A csökkenés a XXIII. kerület kivételével minden kerületre jellemző volt. 2018-ban a laksűrűség a XVI., XVII., XVIII., XXII. és XXIII kerületekben volt a legmagasabb (2,3-2,6 közötti), illetve az V. és a VI. kerületben a legalacsonyabb (1,3-1,37). A XIII. kerületben szintén folyamatos csökkenést látunk, az évtized eleji 1,93-ról a mutató 1,63-re süllyedt.

Az üresen álló vagy más funkcióra használt lakások száma emelkedett, a 2016-os mikrocenzus szerint 107.416 ilyen lakás volt (ez a lakásállomány 14%-a). Ezek a lakások átlagosan 60 m²-nél kisebbek, kétharmaduk összkomfortos, 10%-uk idényszerűen lakott panellakás.

Az országban és a fővárosban is a magántulajdonú lakások dominálnak. Budapesten az önkormányzati és a magán bérlakás piac együttvéve a teljes állomány 15,6%-át teszi ki. A bérleményként bejelentett lakások aránya 13,5% az egyéb módon használtaké 2,1%. A magántulajdonú lakások között is magas az üresen álló, vagy feketén kiadott lakások száma.

Az önkormányzati bérlakások aránya: az 1990-es 50%-ról 2018-ra 4,8%-ra csökkent. Nagy (3000 feletti) bérlakás állománnyal a III., VIII., IX. és XIII. kerületek, kis (1000 alatti) állománnyal a II., XVI., XVII., XIX., XX., XXII. és XXIII. kerületek gazdálkodnak. 2018 elején a VII., VIII. és XIII. kerületekben viszonylag magas 1000 körüli volt önkormányzati tulajdonú lakóépületek száma. A legtöbb önkormányzati tulajdonú bérlakás a XIII. (6510 lakás) a VIII. (4669 lakás) a IX. (3445 lakás) és a III. (3188 lakás) kerületekben van.

A XIII. kerületben 1993-ban még 23 000 önkormányzati bérlakás volt, 2000-ben már csak 8 055, 2011-ben 6 694 db, mely 2018 elejére 6 384 darabra csökkent (ez a lakásállomány 8,8%-át jelenti). A privatizáció többé-kevésbé megállt, az önkormányzat jelenleg csak a gazdaságtalanul üzemeltethető bérlakásokat értékesíti, vagyis azokat, melyeknél a fenntartási költségek meghaladják a lakbérékből származó bevételt. Ezek a lakások, leginkább a komfort nélküli és szükséglakások, illetve a nagy alapterületű lakások. A kerületre nem jellemzőek az üresen álló bérlakások. A bérlakások csak akkor maradnak kiadatlanul, ha lebontás előtt állnak.

A közelmúltban az önkormányzati lakáspolitikát egyik fő prioritása a bérlakásépítés és a bérlakás-állomány folyamatos korszerűsítése volt. Az új modern bérlakások építésének köszönhetően folyamatosan javult az állomány komfortfokozat szerinti összetétele. 22,6% összkomfortos, 56,5% komfortos, 20,9% pedig ennél alacsonyabb komfortfokozatú.

A jelenlegi rendszerben - melyet az önkormányzat a jövőben is fenn kíván tartani - nem a lakásokhoz, hanem a bérleti konstrukcióhoz köti a szociális alapon járó kedvezményeket. A lakbér besorolását tehát alapvetően a bérlő jövedelmi helyzete határozza meg. Az új lakások között ún. fecskesházi lakások is épültek, melyek olyan konstrukcióban kerülnek kiadásra, ami segíti a fiatalok lakáshoz jutását. A kerület több beruházást hajtott és hajt végre bér-lakóépület funkcióval, ilyenek pl. a 100 lakásos passzív ház a Jász utcában, a Kartács utca 14. alatti lakóház, vagy a Klapka Központban létesülő lakások.

ÚJ LAKÁSOK ÉPÍTÉSE

Az utóbbi két évtizedben a főváros lakásállománya dinamikusán emelkedett. A kilencvenes években az újonnan épített lakások száma csak kissé, az ezredforduló után viszont nagy ütemben nőtt: 2000 óta a legtöbb lakás a XIII., III., IV., XI. kerületekben, a legkevesebb, a XXIII., I., V., XXII. kerületekben épült.

A lakásépítés jelentős része vállalkozói konstrukcióban zajlott, a lakásokat értékesítésre szánták. Az új építésű lakások nagy része kis alapterületű volt. Míg 2000-ben az átlagos nagyság 102 m² volt, ez 2005-ben 62 m²-rel elérte a mélypontot, majd visszaemelkedett a 76-84 m²-es szintre. Az új lakásokon belül a 60 m² alatti lakások aránya 22,4%, a 100 m²-nél nagyobb lakások aránya 40%. A lakásszerkezet tehát továbbra is a kisebb lakások túlsúlya felé tolódik el. A legnagyobb lakásokat (kerületi átlagban 100 m²-esenél nagyobb) a II., III., XII., XXII. és XXIII kerületekben, a legkisebbeket (47-59 m² között) viszont a belső kerületekben (VII., VIII., IX., X., XIII., XIV), ott is a régi belvárosi szövetbe ágyazottan építették.

A XIII. kerület a lakásépítés területén is az élmezőnyben van: a 2018 eleji lakásállomány 1,7%-a épült 2011-2016 között. a lakások

száma 2001-óta több mint 13 ezerrel nőtt. A kerületben az ezredforduló utáni évtizedben igen nagy volt a beruházók érdeklődése, és a pesti fejlesztések jelentős része ide koncentrálódott. A fővárosi viszonylatban a gazdasági válságig éves szinten egy év kivételével (2006) itt épült a legtöbb lakás. Évi átlagban 2006-2010 között 1 360 lakás épült évente, 2011-2015 között viszont már csak 241 lakás. Ugyanakkor a kerület azok közé a kerületek közé tartozik, ahol az ebben az időszakban felépült lakásokat a kis lakások túlsúlya jellemezte. Ez 2001-ben 63 m² átlagos területet jelentett, 2005-ben 53 m²-t, mely a 2010-es évekre 58-60 m²-re emelkedett vissza, 2018 elején 69 m² volt.

A kerület lakásépítését az önkormányzat szabályozta, és a beruházók mellett maga is részt vett az építésben. A testület 1998-ban az „Önkormányzati tulajdonú lakóépületek műszaki-gazdasági elemzése” címmel 10 éves programot készített a kezelésében lévő 193 lakóépület jövőbeli sorsáról. Mivel az önkormányzati épületállomány heterogén, a 40-60 lakásos régi építész bérházaktól a családi házas jellegű épületekig minden megtalálható benne, és magas a komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya (1998-ban 70%). Nem meglepő, hogy a társadalmi szegregáció kialakulásával veszélyeztetett részek gyakran ezekhez a házakhoz kötődően alakultak ki. Az önkormányzat 2001 óta, rehabilitációs tervének megfelelően a régi, rossz állapotú önkormányzati házak helyére újakat épített.

2007-ben felülvizsgálták a tervet és a tisztán önkormányzati, illetve vegyes tulajdonú lakóépületben lévő lakások kezelését összekötötték. A korábbi világgazdasági válság ugyan megakasztotta a kerület fejlesztésének korábbi ütemét, azonban a terv azóta új lendületet kapott. Az önkormányzat által szanált területeket 2009-2013 között egyre nehezebben lehetett értékesíteni, ami nem csak az új lakások építését hátráltatta, hanem a még megmaradt rekonstrukcióra, szanálásra szánt területeken a beavatkozás megkezdését is. 2014 után azonban ismét megerősödött a beruházók érdeklődése a kerület iránt, ami meggyorsította a tervezett átalakítás folyamatát.

A 10 évre tervezett program során 65 olyan épület bontását tervezték, melyek felújítása gazdaságosan nem volt megoldható. A szanálások történhettek leromlott műszaki állapot miatt, ingatlanértékesítés esetén (amikor a vállalkozó végezte a szanálást), és a megújítási program keretében (Szabolcs és Teve u. és környéke, illetve a 10 lakásnál kisebb épületek).

A megmaradt épületek egy részében állagmegóvásra került sor (pl. villamos- és/vagy gázvezeték csere, tetőcsere, aládúcolás megszüntetése), illetve korszerűsítést végeztek, más része továbbra is bontásra van kijelölve.

A lebontott épületek helyén és környékén beruházói és önkormányzati finanszírozással új házak épültek, melyek a környék társadalmi szerkezetének egyensúlyát is javították (5.10. táblázat).

Sorszám	Átadás éve	Cím	Lakásszám (db)
1	2002	Petneházy utca 61-63.	68
2	2005	Bulcsú utca 11.	66
3	2005	Dévai-Szabolcs	109
4	2006	Béke utca 7.	34
5	2008	Lőportár utca 7.	54
6	2009	Reitter Ferenc u. 13.	30
7	2010	Ambrus utca 6.	45
8	2010	Zsinór utca 38-40.	70
9	2014	Jász utca 91.	100
10	2018	Kartács utca 14.	23
11	2019	Klapka u. 17-19. (Klapka Központ)	33
Összesen			632

5.10. táblázat A 2001-2019 között épített önkormányzati tulajdonú házak listája (Forrás: Önkormányzati beszámolók)

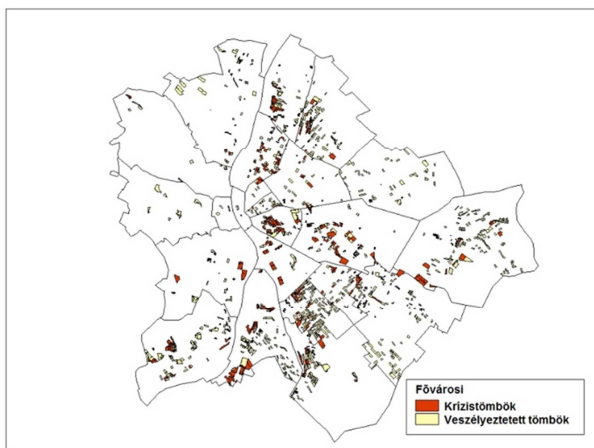
Az önkormányzati tulajdonú épületekben a 10 éves program eredményeként a komfortos, összkomfortos lakások száma nőtt, a félkomfortos és komfort nélküli, illetve a szükséglakások aránya pedig az 1998-as 70%-ról 2011-re 33%-ra, 2018-ra 14,6%-ra csökkent.

2011-ben az önkormányzat újabb 10 éves (lakóház-felújítási) programot indított, melynek célja továbbra is a rossz állapotú épületek bontása, a megmaradó lakásállomány komfortossági szintjének és állapotának javítása. 2015. év elején a program 2015-2024-ig, majd 2017 elején 2026-ig terjedő időszakra került kiterjesztésre. A programban 2019-ig 409 lakás szanálását irányozták elő, és 100 új önkormányzati lakás építését.

LEROMLÓ VÁROSRESZEK

A leromló városrészek, krízisterületek fővárosi szintű beazonosítására a 2014-ben készült a Tematikus Fejlesztési Program 'Krízisterületek lehatárolása' című anyag mely a KSH 2011-es népszámlálásának 3-3 társadalmi és lakás mutatója alapján határozta le a krízis és a veszélyeztetett tömböket. A krízis és veszélyeztetett tömbök összefüggő területét krízisterületként jelölve meg, ahol a lakosság életkörülményeinek javítására fókuszáló programok indulhatnak.

A budapesti tömbök 14 százaléka veszélyeztetett és 5 százaléka tartozik a krízisterületek közé. Ezek a területek a pesti oldalon és főleg a belső kerületekben koncentrálódnak. (5.11. ábra).

5.11. ábra **Budapest krízis- és veszélyeztetett területei (10 %-os határértékek mellett)** (Forrás: Krízisterületek lehatárolása, TFP 2014)

A XIII. kerület esetében a korábbi népszámlálás adatai alapján nyilvántartott szegregátumok nagy részét mára felszámolták. A szanálások során kb. 300 db műszaki és egyéb szempontból lakhatatlan lakás sorsáról döntöttek és szüntették meg.

A kerületben a rosszabb társadalmi mutatókkal rendelkező területek olyan részeken vannak, melyek vegyes lakó-, gazdasági funkciójú területek, részben barnamezőn, ami könnyebbé teszi a helyzet hosszú távú kezelését. Ezeknek a területeknek a megújításában az önkormányzat aktívan vesz részt; egyrészt a beruházók bevonásával, másrészt saját szanálási és lakásépítési tevékenységével. Ennek megfelelően szanálási munkálatok folynak két szegregátumban és két veszélyeztetett területen is.

FORRÁSJEGYZÉK

1. Beszámoló a Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat 10 éves lakóház-felújítási programjáról
XIII. kerületi önkormányzat (kézirat)
2. Budapest Városfejlesztési Koncepciója- Helyzetelemzés
fejezet: Budapest Társadalma, 2011.
3. Budapest XIII. kerület Integrált Városfejlesztési Stratégiája 2008
4. Dövényi Zoltán: A Magyarországot érintő nemzetközi vándorlás területi aspektusai, 85-99. oldal
Megjelent: Tarrósy István – Glied Viktor – Keserű Dávid (szerk): Új népvándorlás Migráció a 21. században Afrika és Európa között
IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011, Pécs
5. Javaslat a Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat 10 éves lakóház-felújítási programjára
XIII. kerületi önkormányzat (kézirat)
6. Kincses Áron – Rédei Mária: Centrum-periféria kérdések a nemzetközi migrációban
Megjelent: Tér és Társadalom, 24. évf. 4. szám, 2010
7. Rédei Mária: Mozgásban a világ. A nemzetközi migráció földrajza.
ELTE Eötvös Kiadó, 2007, Budapest

KSH ADATOK FORRÁSA:

1. Migráció: http://www.ksh.hu/nemzvand09_tablak
2. Budapest Statisztikai Évkönyvek
3. Népszámlálás, Mikrocensus kiadványok
4. STADAT adatbázis

GAZDASÁG

A fejezetben a XIII. kerület hosszú távú városfejlesztési koncepciójának felülvizsgálatát az érvényben lévő magasabb szintű dokumentumok alapján végezzük. Megvizsgáljuk a kerület magyarországi és a fővároson belüli pozícióját, elemezzük a XIII. kerület adottságait, potenciális lehetőségeit.

BUDAPEST POZÍCIÓJA

Budapest mintegy 1,75 millió fős lakosságával európai viszonylatban a jelentős városok közé tartozik. Földrajzi helyzete és ebből adódó vonzó/kisugárzó ereje egyedülálló adottságokat hordoz. Kiemelkedő gazdasági, közlekedési csomóponti pozícióval és kulturális milióval rendelkezik Nyugat- és Kelet-, ill. Közép-Európa, valamint Észak- és Délkelet-Európa (Balkán) között, amelyet a Duna menti fekvése kivételes természeti és épített környezeti értékekkel koronáz meg.

A fővárosban koncentrálódik az ország népességének közel egyötöde. Budapest ismertsége, népszerűsége erősödik, mely mind a lakosságszámban, mind a turisztikai adatokban jól tükröződik. A Budapestről történő elvándorlás 2007-től megfordult. A főváros migrációs egyenlege pozitív, aminek eredményeképpen a város népessége mérsékelten növekvő tendenciájú.

A lakosság jelentős fogyasztói piacot képvisel a népességtömörlés és az országos átlagnál jóval magasabb jövedelmi helyzete, iskolai végzettsége, gazdasági aktivitási mértéke miatt.

Budapest a hazai gazdaság első számú szereplője. Az utóbbi évtizedben a főváros jelentősége és súlya az országon belül növekvő, nemcsak a népességszám, hanem a gazdaság teljesítménye alapján is. Az ország GDP-jének közel 40 százaléka származik Budapestről, az egy főre jutó GDP pedig messze az országos átlag fölötti. A fővárosban bonyolódik a nemzetközi pénzforgalom több mint 90%-a, az ingatlanközvetítés, a gazdasági tanácsadás, a pénzügyi szolgáltatások, az informatikai és telekommunikációs tevékenység 60%-a. Az egyetemi és kutatási központok kiemelkedő koncentrációjából adódóan a kutatás-fejlesztésre fordított éves ráfordítás – ami a versenyképesség egyik legfontosabb jellemzője – közel 60%-a itt realizálódik az országban.

A kilencvenes évek eleje óta az ipari vállalkozások aránya rendkívül lecsökkent a fővárosban. Az ipari termelés folyamatosan kitelepül az agglomerációba és az ország más vidékeire. A nagyiparban ugyan a fővárosiak kevesebb mint 8 %-a dolgozik, de a Magyarországon működő külföldi érdekeltségű cégek 54 %-ának Budapesten van a székhelye. Budapest a szolgáltatási szektor dominanciája mellett a 21. századi ágazatok kiemelkedő központja, mint pl. a kreatív iparágak, az ICT szektor, a gyógyszeripar, a pénzügyi szolgáltatások. Budapest az ország első számú turisztikai célterülete, kulturális és vendéglátóipari kínálata és épített öröksége nemzetközi viszonylatban kiemelkedő.

Budapest bonyolítja az ország légi forgalmának csaknem teljes egészét, a főváros az első számú közúti és vasúti csomópont a Kárpát-medencében és jóval azon túl. Budapest logisztikai pozícióját az itt metsződő IV., V. és VII. európai közlekedési folyosó is erősíti, melyek egyik eleme a Duna folyam.

► ORSZÁGOS FEJLESZTÉSI ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ (OFTK) – 2030

A következőkben kivonatoljuk az OFTK Budapestre és a XIII. kerületre vonatkozó fő tételeit.

Az Országgyűlés az 1/2014.(I.3.) számú határozattal fogadta el a „**Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepciót**” (OFTK). Az OFTK a legmagasabb, országos szintű és jelentőségű fejlesztési dokumentum, amely integrálja a hazai fejlesztési célokat és igényeket, meghatározza azok területi dimenzióit.

Az OFTK hosszú távú, 2030-ig szóló átfogó fejlesztési céljai:

- értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés;
- népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom;
- természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése, környezetünk védelme;
- térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet.

Szakpolitikában érvényesítendő **specifikus célok:**

- versenyképes, innovatív gazdaság;
- gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság;
- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás;
- kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I;
- értéktudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom;
- jó állam, szolgáltató állam és biztonság;
- stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme.

Az OFTK a **sikeres város stratégiájának alapelemeiként** az alábbiakat határozza meg:

- *Zöld* – élhető, vonzó és eladható környezet.
- *Kézen fog* – életerős közösségek, belső kohézióval, társadalmi szolidaritással.
- *Játékos* – gyermek- és családbarát.
- *Low carbon* – egészséges élettér, alacsony szennyezőanyag kibocsátás.

- *Kre-aktív* – élénk és prosperáló, nyitott és innovatív gazdaság.
- *Kompakt* – ésszerűen tervezett és az infrastruktúra a társadalom valódi igényeit szolgálja.

Az OFTK **térszerkezeti és térhasználati elveket** is megfogalmaz. A településfejlesztés során mind a tervezésben, mind a végrehajtás során tekintettel kell lenni a természeti erőforrásokat védő térszerkezetre és a fenntarthatóságot biztosító területhasználatra:

- Zöldmezős fejlesztések helyett barnamezős fejlesztések előtérbe helyezése.
- Takarékos és átgondolt területhasználat érvényesítése.
- Tagolt és kompakt városszerkezet kialakítása.

Az OFTK **Budapest területfejlesztése számára** az alábbi **irányokat** jelölte ki:

- A térségi pozíció erősítése a földrajzi, geopolitikai adottságok kihasználásával.
- Az összmagyarság identitásának erősítése a Kárpát-medence kulturális központjaként.
- Összehangolt fejlesztések a várostérségben – feladatmegosztás megszervezése.
- Egységes Budapest – hatékony közigazgatási rendszerrel.
- A népesség megtartása vonzó, egészséges életkörülmények biztosításával, az esélyegyenlőség megerősítésével és a rugalmas lakásstruktúra kialakításával.
- Kezdeményező város- és térségfejlesztés, tudás- és készségalapú gazdaságfejlesztés, zöld gazdasági kultúra meggyökereztetése, valamint a turizmusban rejlő gazdasági lehetőségek kihasználása.
- A gazdasági fejlődést lehetővé tevő differenciált területi kínálat biztosítása.
- A város és a Duna együttélésének megteremtése.
- Kiegyensúlyozott városi térszerkezet kialakítása differenciált központrendszerrel, a kompakt város elvének megvalósítása.
- A területhasználat és a közlekedés integrált fejlesztése, a városi közösségi közlekedés súlyának növelése.

► BUDAPEST 2030 – HOSSZÚ TÁVÚ VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

A koncepció Budapest értékeire építve a következő **jövőkép**et fogalmazza meg:

„Budapest élhető és vonzó, egyedi karakterű főváros, az ország és a várostérség innovatív gazdasági és kulturális központjaként az európai városhálózat megbecsült tagja.”

A koncepció négy átfogó célt határoz meg, amely Budapest meglévő értékeire és sokszínűségére alapoz, meghatározva azokat az irányokat, melyek az integrált fejlesztési elvek érvényesülése mellett Budapest jövőjének fejlesztési alapjait képezik:

- **Budapest az európai városhálózat erős tagja**
- **Fenntartható, érték- és tudásalapú gazdaság**
- **Egészséges, harmo-nikus, sokszínű városi környezet**
- **Javuló életminőség, harmonikus együttélés.**

A célok meghatározása a szemléleti alapvetések, nevezetesen az „élhetőség, fenntarthatóság, esélyegyenlőség” és az átfogó célok alapján történt.

A kitűzött tizenhét cél és az átfogó célok viszonyát a következő táblázat mutatja be. Egy-egy cél, ugyan eltérő mértékben, de egyszerre több átfogó célt is szolgál.

HOSSZÚ TÁVÚ TERVEZÉS FELTÉTELEIRŐL, A FENNTARTHATÓSÁGRÓL

A jelen helyzetben abból kell kiindulnunk, hogy belátható időtávban nem várható az önkormányzati rendszer alapvető és a polgárok jövedelmi és vagyoni helyzetével arányos, tehát fundamentális megváltoztatása. Egyelőre az sem tudható, hogyan alakul az unió következő tervezési (2021-2027) ciklusának támogatási rendszere, elsősorban a Brexit és az uniós választások kimenetele miatt.

Ma már, tényként elfogadott az előrejelzés, hogy az információszerzés és -feldolgozás, ill. a telekommunikáció robbanásszerű fejlődése új technológiai forradalmat idéz elő. Már a koncepció 10-15 éves távlatában várható az elektronika (digitalizáció) és az automatizálás a ma tapasztaltnál is átütőbb elterjedése a gazdaság és a társadalmi érintkezés minden vetületében, a termelésben, a logisztikában (szállítás, raktározás, kiszolgálás), a kereskedelemben, a szolgáltatásokban, az üzleti életben, sőt új, eddig nem ismert tevékenységek jelenhetnek meg.

Ezekkel párhuzamosan alapjaiban átforgatódik az oktatás/továbbképzés rendszere, a közszolgáltatás, és megváltozik az állampolgár és a hatóság viszonya a közigazgatásban. Széleskörűen elterjed a rugalmas, otthon (bárhol) is folytatható

munkavégzés, a részmunkaidő, az online munkakapcsolat. Mindebből következik, hogy átfomlódik, új dimenzióba lép a polgárok egymás közötti kapcsolata, így a helyi, térbeli közösségépítés, ezzel együtt a közterület használat.

Külön foglalkozunk a **fenntarthatóság** témakörével. Korunk településtervezési gyakorlatának vezérgondolatává vált, és az élet minden területére egyenrangúan kiterjedt a fenntarthatóság elv, együtt a megújuló/megújítható erőforrások ügyével: a lakó- és munkakörülmények alakításában, a közszolgáltatásokban, a foglalkoztatásban, a műszaki megoldásoknál (info-kommunikáció, digitalizáció terjedése), a gazdasági tevékenységben, a településüzemeltetésben, a természeti és épített környezet használatában.

A településfejlesztésben sok bizonytalan tényezővel állunk szemben, pl. a természeti erőforrások korlátozottsága, a hagyományos energiaforrások igénybevételének bizonytalansága (ld. piaci árak hektikus mozgása, korlátozott elérhetőség), az uniós támogatások végessége, a kiszámíthatatlan nemzetközi gazdasági-piaci viszonyok.

A fenntartható településhasználat alapja azonban továbbra is: a természeti és az épített környezeti értékek őrzése, kiaknázása, gazdagítása, és az azokat hasznosító emberi tevékenység tudástartalmának növelése. Ehhez aktív, a folyamatokat orientáló települműködtető tevékenység és optimalizáló területhasználat szükséges.

A fenntarthatóság gyakorlatában aktív önkormányzati településpolitika szükséges (orientálás, ösztönzés, információszerzés és -továbbítás, kommunikáció, gazdasági aktivitás, mkkv-k = mikro, kis- és közepes méretű vállalkozások helyzetbe hozása, tőkeerős vállalkozások vonzása, szervező-menedzseri munka, stb.), ami lehetővé a XIII. kerület további kiegyensúlyozott fejlődését.

Cél a fiatal, a XIII. kerülethez kötődő generáció megtartása, a lakó-, a munka- és a rekreációs terek együtteseinek megteremtése, a helyben történő oktatás, képzés fejlesztése, a vállalkozói kedv erősítése, amely együttesen hat vissza a helyi gazdasági kultúra alakulására.

XIII. KERÜLET — KONCEPCIÓ ÉS STRATÉGIA ÉRVÉNYESSÉGE

A XIII. kerület szerepkörét mind nemzetközi, mind országos kitekintésben alapvetően meghatározza a fővároson belüli elhelyezkedése. A XIII. kerület a főváros zonális szerkezetében részben a belső, részben az átmeneti zónához tartozik. A kerületet több országos jelentőségű közlekedési elem érinti, ami bekapcsolja a kerületet a fővárosi és az országos (nemzetközi) hálózatba. A kerület közigazgatási területét a főváros meghatározó szerkezeti

elemei érintik (Duna, hidak, Váci út, Lehel és Béke utcák, Nagykörút, Hungária gyűrű, vasútvonalak, 3-as metró).

A fenntarthatósági elvek és célok gyakorlati érvényesítésében a XIII. kerület kedvező helyzetben van, mert a természeti-környezeti és a humán feltételek széles skálájával rendelkezik. A sokoldalúság, a többretegűség több lábon állást tesz lehetővé, ami reális esélyt ad a fenntarthatóság megvalósítására.

Mi valósult meg, ill. van folyamatban?

- Városfejlesztési koncepció beépült az ITS-be,
- smart city, ill. kompakt város elképzelés beépült az ITS-be,
- a versenyképesség megőrzése (K+F+T, mkkv-k),
- a gyakorlatilag teljes foglalkoztatás,
- fenntarthatóság ökológiai és ökonomiai vonatkozásban,
- a népesség jelentősen fiatalodott, képzettségben magasabban kvalifikált,
- a kertvárosi házak folyamatosan korszerűsödnek, lakosság fiatalodik,
- a lakásépítés nemcsak mennyiségi, hanem minőségi változást is eredményezett: már nemcsak a kislakásépítés a jellemző, hanem a környezetbarát lakóépület együttesek létesítése (garázs az épület alatt, felette kert, teraszok, üzletek a földszinten).

A korábbi koncepció továbbra is érvényes megállapításai a fő jövőbeli, a posztindusztriális társadalom városi gazdasági ágazataira vonatkozóan, melyek a következők:

- infó-kommunikációs és számítástechnikai szektor (ICT),
- biotechnológia,
- környezetgazdálkodási tevékenységek (technológiai folyamatok, anyagok, berendezések előállítása, szolgáltatás, stb.),
- megújuló energia előállításával kapcsolatos tevékenységek,
- kreatív, tudásintenzív tevékenységek (szolgáltatás, oktatás, K+F+I),
- egészséggazdaság, beleértve a sportot, turizmust, szabadidő-gazdaságot,
- azon ipari, akár 50 főnél többet foglalkoztató tevékenységek, amelyek megfelelnek a környezetvédelmi paramétereknek („laboratóriumi tisztaság”), városrendezési előírásoknak,
- „zöld”, energiatakarékos gazdálkodás,

- kulturális, művészeti tevékenységek,
- kereskedelem, szolgáltatás, vendéglátás,
- a városfejlesztés nagy lehetőségét kínálják az alulhasznosított területek újrafunkcionálása, ill. a barnamezők rehabilitációja.

Mi változott?

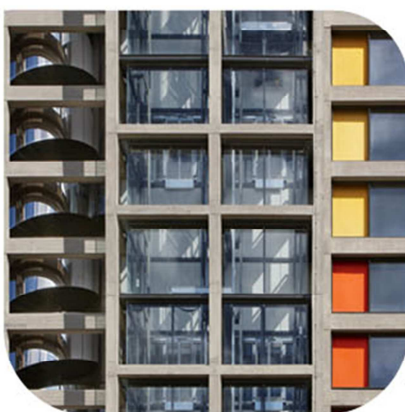
- az előrejelzések ellenére, miszerint a magyar gazdaság legfeljebb csak stabilizálódhat, folyamatosan erősödött, és középtávon a kilátások is kedvezőek;
- a kerületben tovább csökkent a nagy ipari üzemek száma és a prognózisok szerint nagyipari termelésre sem mutatkozik igény, amelyek logisztikai ellátása amúgy is komoly gondokat okozna;
- a lakás- és irodapiac dinamikusán bővült, amely ütem csak akkor tartható fenn minőségi szempontból, ha arányosan megépülnek a közszolgáltató intézmények, a közlekedési létesítmények (kapacitások);
- a kerület gazdasága töretlenül jól teljesít, a budapesti iparűzési adó 1/8-át a kerületi cégek fizetik be a költségvetésbe, kb. 40 kiemelt adózó működik a kerületben, a vásárlóerő nagyságában a XIII. kerület jelenleg a 9. Budapesten, de a tendencia alakulása alapján várhatóan feljön az 5. helyre közvetlenül a 2020 utáni években (forrás: önkormányzati adatszolgáltatás);
- a kerületi életminőség látványosan javult, pl. az egyik fontos jelzőszám: az adófizetők aránya növekedett 2010 óta, a személyi jövedelemadót fizetők aránya a 10 évvel ezelőtti 40%-ról 50% közelébe növekedett (ld. következő összehasonlító ábrák)

A STRATÉGIA FŐ IRÁNYAI

CÉLOK ÉS JAVASLATOK

„Élj, dolgozz és pihenj a XIII. kerületben”

Komplex városfejlesztés:

- nyitottság,
- dinamizmus,
- értékörzés és értékteremtés,
- megújulás.

► ÉLŐ VÁROS - biztonság, fenntarthatóság, egészség.

Az élő város befogadó, barátságos, társas érintkezésre alkalmas. Összetett, változatos élet – gondosan megtervezett terek.

Új hangsúly a közlekedésben és az emberi kommunikációban: a gyaloglás.

- » Minden a gyaloglással kezdődik. A városok egyre inkább igyekeznek a gyaloglásra és a város életében való részvételre ösztönözni az embereket. Megnőtt a gyalogos és a kerékpáros közlekedés jelentősége.
- » A sétálás preferálása - rövid útvonalak vonzóak a gyalogolni akarók számára. Lassú közlekedés, gyakoribb találkozásokat eredményeznek (kommunikáció). Nagy szerepük van a különböző élményeknek (kirakatok, utcabútorok,).
- » Változatos, összetett élet - pihenés, társas tevékenység, kommunikáció - gyalogos forgalom, boltok, éttermek, műemlékek,
- » A gyalogosok számára vonzóak, ha a városi terek gondosan megtervezettek, a közterek mind megjelenésükben, mind funkciójukba színesek, (utcabálok, gyűlések, könyvnapok, történések, Pozsonyi piknik, utcai zenélés, egyéb aktivitások stb.)
- » Az a jó, ha viszonylagos sűrűséget lehet elérni, így gyakoribb és könnyebb a kommunikáció (mint pl. a bevásárlóközpontokban),
- » Terek karakterének kialakítása, erősítése, rövid útvonalak, terekkel, gyalogos zónákkal, kereskedelem, szolgáltatás, vendéglátás, kultúra, aktivitás növelése (aktivitás=mennyien mennyi időt töltenek a téren), funkciókeveredés, legyen csendes zóna is.
- » Törekedni arra, hogy az emberek minél több időt töltsenek a tereken – kommunikáció, társadalmi élet, séta, gyaloglás, látnivalók, padok, kávézók, vendéglátóhelyek, szabadtéri – félig fedett bemutatóterek, pezsgő élet az utcákon stb.. Fontos: minőségi térburkolatok, növényzet, bútor, sövény, napellenző.
- » Élettel teli város: kompakt, közvetlen és logikus útvonalak, egyszerű térbeli dimenziók, területi- és tér-hierarchia,

» Aktív földszinti terek, funkciókeveredés, kommunikáció, társadalmi élet, séta, gyaloglás, látnivalók, padok, kávézók stb. A földszinti terek vonzerejének feltárása.

» Élénkebb az élet ott, ahol sokan közlekednek lassan,

» Az új építések esetén is az emberi lépték követése, keletkezzenek megfelelő terek a beépítéseken belül.

Biztonságos város:

» A gépkocsiforgalom növekedése következtében romlottak a gyaloglás és a kerékpározás feltételei – növekedett a balesetveszély az utcákon és tereken.

» Változatok a balesetveszély csökkentésére (gyalogos elsőbbség):

- 30 km. zónák,
- tisztán autósutcák,
- tisztán gyalogos utcák,
- vegyes funkció: villamos – gyalogos utcák,
- vegyes funkció: gyalogos – kerékpáros utcák,
- vegyes funkció: autós – gyalogos utcák.

» Minél több ember tartózkodik a városi térben, annál nagyobb az érzékelt és tényleges biztonság. Fokozza a biztonságérzetet még: megfelelő világítás, zárvány területek megszüntetése.

A fenntartható város:

A fenntarthatóság fizikai tényezői a városi összefüggésben: csökkenteni

- az épületek energiafogyasztását,
- káros-anyag kibocsátást,
- ipari termelést,
- közlekedést.

Fentiek szoros összefüggésben vannak a közlekedéssel: domináns gyalogos és kerékpáros közlekedés esetén:

- kevesebb energiafelhasználás,
- kevesebb környezetszennyezés,
- kisebb területigény,

Társadalmi fenntarthatóság:

Biztosítani mindenki számára a hozzáférhetőséget és az egyenlő feltételeket a város által nyújtott lehetőségeket (funkciók, terek, munkahelyek, pihenési-, szórakozási-, sportolási-, kulturálódási-, egészségügyi lehetőségek, intézmények,).

Az egészséges város:

A változások: a kétkézi munkát felváltotta az ülőmunka, a szállítás gépkocsikkal történik, az emberi közlekedés liftekkel, mozgólépcsőn, otthon fotel, televízió, csupa passzív cselekvés. A testi erő használata, a mozgás, a sportolás jelentősen csökkent.

Rossz étkezési szokások, túl zsíros ételek, sok szénhidrát fogyasztása – elhízás – betegségek.

Növekszik az egészségügyi problémákban szenvedők száma, romlik az életminőség, növekednek az egészségügyi kiadások, rövidül az élettartam.

Meg kell keresni a fizikai kihívásokat, a mozgáslehetőségeket, ehhez biztosítani: futópályákat, gyalogos területeket, kerékpáros utakat, fitness helyiségeket, uszodákat, szervezett sportolási lehetőségeket minden korosztály számára.

A jó városi terek által nyújtott jó közérzet feltételének biztosítása:

- a gyalogláshoz (a város értékeinek, fontos pontjainak megnézéséhez),
- az álláshoz (kirakatok, műemlékek, fontos városi pontok, események megtekintése)
- üléshez a közterületeken (utcabútorok, padok, székek)
- látáshoz (vizuális kapcsolatok)
- kommunikációhoz
- és ezek kombinációjához.

► OKOS VÁROS - társadalmi részvétel, informatika, innováció.

- » Okos tervezés: a lakosság következetes, rendszerszerű bevonása,
- » partnerség,
- » integrált megoldások a fejlesztésben, a technika, mint eszköz,
- » olyan dokumentum elkészítése, amely általános irányelveket, célokat határoz meg,

Az okos város koncepció alapelvei:

- emberközpontú,
- társadalmi részvételre alapul,
- integrált szemléletű,
- nyitott és együttműködő,
- gazdaságilag és környezetileg fenntartható

ÁLTALÁNOS TRENDKÉK ÉS JAVASLATOK A TOVÁBBTERVEZÉSHEZ

A hosszú távú fejlesztés irányainak meghatározása során némileg el kell szakadni a mai problémáktól és meg kell találni a vízió és a realitások közötti keskeny mezsgyét. Ez azt jelenti, hogy felvállalva a jó szerepét, egy olyan jövőképet kell megalkotni, amely jelenleg csak a víziókban szerepel. A javaslat kialakítása során abból az optimista alapállásból kell kiindulni, hogy a következő húsz évben a gazdaság folyamatosan erősödik, a társadalom a környezet használatának tekintetében tudatosabb lesz. Alapállás az is, hogy a jövő fejlesztéseinek a trendek mellett a kerület tradícióira, specifikus adottságaira, egyedi értékeire kell épülniük.

TRENDEK:

- » A korszerű nagyvárosok fejlődési céljai, hogy többközpontúak legyenek (policentrikus város).
- » Figyelembe kell venni, hogy a jövőben tovább fejlődik a technika, ennek következtében növekszik a képzett munkaerő iránti igény. A magas színvonalú technológia használatának következtében azonban kevesebb emberi közreműködésre lesz szükség, ennek következtében csökken a munkaidő, felszabadul az emberek idejének nagyobb része.
- » A technika fejlődése új lehetőségeket teremt a városok tervezésében is, nem csak a naprakész adatok tekintetében, de a jobb kommunikáció és hozzáférhetőség szempontjából is. A virtuális térben való kommunikáció ötvözése a személyes találkozókkal növeli a közösségi tervezés hatékonyságát.
- » Az egyre korszerűbb ellátás eredményeképpen növekszik és növekedni fog a kerületi lakások iránti kereslet, melybe bele kell érteni az agglomerációból be/visszaköltözők számának növekedését is.
- » A klímaváltozás okozta következményekre való felkészülés érdekében előtérbe kerül a megelőzés és a védekezés (CO₂ kibocsátás csökkentése, az energiagazdálkodás átalakítása, megújuló energiák használata, stb.), életmódváltás, új termelési struktúrák kialakítása.
- » Fokozottan előtérbe kerül a környezetet károsító anyagok fogyasztásának és felhasználásának csökkentése, a különböző ártalmak (levegőszennyezés, porszennyezés, fényszennyezés, talajszennyezés, vízszennyezés) visszaszorítása.
- » Az eddigieknél jelentősebb szerepet kap az egészségjavítás és az egészségmegőrzés, valamint az oktatás.
- » Erősödik a civil mozgalom, a társadalmi szolidaritás, a környezetért érzett felelősségvállalás, ezzel együtt a lokálpatriotizmus.

A TÁVLATI FEJLESZTÉS FONTOSABB TÉNYEZŐI:

► **Városszerkezet, funkciók:**

- » korszerűsíteni kell a kerület városszerkezeti hálózatát úgy, hogy a szomszédos területekkel lévő kapcsolatok is fejlődhessenek,
- » létrehozni olyan lokális központok hálózatát (policentrumokat), amelyek a kisvállalkozásokban létrehozott kiskereskedelmet, szolgáltatást, vendéglátást preferálják, és szükségtelenné teszik a gépkocsi használatot,
- » a policentrumokban különösen a vállalkozási területek létrehozását kell elősegíteni, a munkahelyteremtés érdekében,
- » mind műszaki, mind társadalmi szempontból meg kell újítani a kerület belső területein lévő épületeket és épülettömböket, valamint humanizálni a paneles lakótelepeket,
- » növelni a közterek és közösségi területek számát és jelentőségüket,
- » újra kell gondolni a közterületek szerepét, s ahol lehetséges ott meg kell valósítani a közterületek újrafelosztását,
- » az önkormányzat önerős bérlakás építési programjának folytatása – önkormányzati lakásgazdálkodási modell további fenntartása és fejlesztése,
- » növelni kell az önkormányzati tulajdonú bérlakások számát, a fejlesztések fő célterületei az átalakuló és rekonstrukciót igénylő területek, a már ma is magasabb presztízsű területekkel szemben,
- » elősegíteni a lakásépítés területén a változatos kínálatot, a mennyiség helyett azonban a minőségre kell helyezni a hangsúlyt,
- » fokozott figyelemmel kell lenni a Duna és a part közvetlen kapcsolatának megteremtésére,
- » a belső városrészekben preferálják az intézmények építését (irodák, szállodák, gazdasági központi objektumok),
- » a beruházások támogatásánál előtérbe kell helyezni a mennyiségi fejlesztéssel szemben a minőségi fejlesztést.

► **Társadalom:**

- » csökkenteni kell a társadalmi egyenlőtlenséget,

- » biztosítani a fiatalok, a középkorúak csoportjának, valamint az idősebbek specifikus ellátásának fejlődését,
- » biztosítani kell a különböző társadalmi csoportok lakhatóságának, ellátásának, működésének magas színvonalát, a csoportok mobilitását,
- » növelni a társadalmi szolidaritást,
- » elősegíteni a civil szervezetek működését, a hivatalos szervek és a civilek együttműködését,
- » biztonságos és sokszínű környezet létrehozása (közbiztonság fejlesztése a környezet alakításával),
- » fejleszteni kell a kulturális és a minél többek számára elérhető oktatás lehetőségeit,
- » növelni a közösségi ellátások színvonalát (kereskedelem, szolgáltatás, vendéglátás, közművek, alapfokú intézmények),
- » az esélyegyenlőséget érvényesíteni kell a szolgáltatások elérésének és igénybevételek terén
- » növelni a szegénységben, hátrányos helyzetben élők szociális biztonságát,
- » megvalósítani a teljes körű akadálymentesítést.

► **Gazdaság:**

- » elősegíteni az olyan munkahelyek számának növelését, amelyek karakteresen megfelelnek a kerület hagyományainak, vagy amennyiben új munkahelyi funkciók jönnek létre, azok telepítésénél előnyt élvezzenek a korszerű technológiai követelményeknek megfelelő funkciók, (ilyenek lehetnek: környezeti technológiák, biotechnológiák, pénzügyi-banki szolgáltatások, innovációs funkciók, különböző szerviz szolgáltatások),
- » támogatni a modern kutatás-fejlesztési központok kialakulását célzó állami törekvéseket,
- » támogatni az üzleti élet fejlődéséhez szükséges környezet létrejöttét,
- » erős kapcsolat kiépítése az üzleti élet, a gazdaság és az oktatás között,

► **Környezet:**

- » növelni a kerület ápolt zöldfelületeinek arányát, az egészséges környezet, a szabadidő eltöltésére és a pihenésre alkalmas területek számát és nagyságát,
- » intenzívebben használni a Duna által nyújtott lehetőségeket, és a Rákos-patak menti zöldhálózatot,

- » csökkenteni a környezetet károsító és szennyező anyagok használatát,

► Közlekedés:

A Fővárosi Önkormányzattal együttműködve:

- » olyan új közlekedési rendszer kialakítására kell törekedni, amely jelentősen tehermentesíti a belső területeket,
- » a „gyalogos” policentrumok működésének segítése érdekében fejleszteni és támogatni kell a tömegközlekedési lehetőségek kiterjesztését, azok komfortját:
 - cél: 2035-re csökkenteni a személygépkocsi forgalom intenzitását, és növelni a közösségi közlekedés arányát,
 - fejleszteni a városon belüli vasúthálózatot,
- » jelentősen csökkenteni kell a területen belüli magánjárművek közlekedését és ezzel együtt emelni a tömegközlekedés színvonalát, preferálni a kötöttpályás közlekedés fejlesztését,
- » bővíteni kell a gyalogos utcák és a kerékpáros közlekedés hálózatát, ezzel csökkenteni a zaj-, a por és a levegőszennyezést,

► Infrastruktúra:

- » a fejlesztés során előnyben kell részesíteni a korszerű energiagazdálkodást, a megújuló energiák használatát,
- » fokozatosan fel kell készülni az éghajlatváltozás következményeire.

VÁROSÉPÍTÉSZETI
CÉLOK ÉS JAVASLATOK

ÁLTALÁNOS CÉLOK ÉS JAVASLATOK – KOMPAKT VÁROS

Egy fővárosi kerület alapján véve – és persze kissé leegyszerűsítve – kétféle fejlesztési stratégiát választhat. Az elsőt nevezhetjük „*tematikus park*” jellegű stratégiának. Ennek az a lényege, hogy a kerület – sajátos adottságait, kialakult hagyományait továbbfejlesztve – a főváros egy speciális területévé válik, amely e specialitást a teljes főváros felé szolgáltatja, más „szükségeit” viszont a főváros más kerületeitől „szerzi be”.

A másik lehetséges stratégia a „*város a városban*” címmel írható körül. Ez azt jelenti, hogy a kerület komplex módon nyújtja lakói számára mindazokat a szolgáltatásokat, melyek a minőségi élethez szükségesek. Tehát vannak differenciált lakóterületei; a lakókat kiszolgáló oktatási, kulturális, egészségügyi intézményei; különböző jellegű munkahelyeket biztosító gazdasági területei; a rekreációt, pihenést lehetővé tevő létesítményei és zöldterületei.

30-40 évvel ezelőtt a XIII. kerület számára az első alternatíva – elsősorban angyalföldi iparterületei révén – még releváns lehetőség lett volna. A rendszerváltás óta azonban a kerület – elsősorban hagyományos iparterületeinek megszűnése és látványos átalakulása következtében – olyan mértékben megváltozott, hogy ma már az erre alapozott fejlesztés irreális lenne. Ezért a kerület számára a „*város a városban*” stratégia követése ajánlható. Ez viszont éppenséggel a még mutatóba megmaradt gazdasági területek védelmét is jelenti, annak érdekében, hogy a kerület megfelelő, differenciált munkahelyi választékot nyújthasson lakosainak.

A lakóinak komplex szolgáltatást nyújtó kerület stratégiája természetesen nem ellentétes azzal, hogy a XIII. kerület Budapest Főváros része, feladatait csak a Fővárossal közösen, összhangban, kiegyensúlyozott munkamegosztásban tudja ellátni.

KOMPAKT VÁROS

A korszerű városfejlesztés a *kompakt város* megvalósítását tűzi ki célul. A kompakt város egy hatékonyan működő, a legjobbnak ígérkező módon központosított városmodell, amely meghatározza a növekedés fizikai korlátait és a fejlesztésnek a korlátokon belüli megvalósítását mutatja meg.

A kompakt város filozófiája a függőleges irányú terjeszkedést részesíti előnyben a hagyományos vízszintes terjeszkedéssel szemben, ehhez hatékony és vegyes területfelhasználást irányoz elő, ezzel megakadályozza, hogy a település a környezet rovására terjeszkedjen. A kompakt város magas színvonalú életfeltételeihez a szolgáltatások és a munkahelyek sokfélesége, a korszerű, azaz hatékony közösségi közlekedés és infrastruktúra ellátás tartozik. A kompakt város egyben sűrűbb várost is jelent, az eddigi városfejlesztés azt bizonyította, hogy a sűrűn lakott település fajlagos fenntartása gazdaságosabb és egyben területtakarékos is. A

XIII. kerület fejlesztésekor továbbra is javasolt a kompakt városi modell megvalósítását célként meghatározni.

Ennek megfelelően:

- » támogatni kell, hogy a kerületben lévő alulhasznált, volt ipari jellegű területek rehabilitációja megvalósuljon. Például:
 - egykori Eisele-gyár területe, (1945 után Láng Gépgyár): Vízafogó utca- Váci út- Turbina utca – Esztergomi utca,
 - az egykori Csavargyár területe (ma Reno Udvar): Csavargyár utca – Váci út – Rákospatak – Cserhalom utca,
 - a Duna Pláza „mögötti” terület a Duna mentén a Meder utcától északra
 - Hőerőmű épülete: Népfürdő utca – Révész utca – Kárpát utca – Dráva utca
 - Népsziget kerületre eső része az Újpesti-öböl mentén

Telephelyek:

- Angyalföldi út – Apály utca – Kassák Lajos utca – Klapka utca által határolt tömb
- » törekedni kell a közterületek, terek, épületek maximális kihasználtságára (többcélú térhasználat, többcélú épülethasználat és a minőségi, zöldfelületekben gazdag fejlesztésekre.),
- » magas színvonalú munka- és lakóhelyek biztosításával vonzóvá kell tenni a kerületet az agglomerációban lakó és visszaköltözni szándékozók számára, csökkentve így a kerületen keresztüli ingázó forgalmat, növelve az igényes lakóközösség létrejöttének lehetőségét,
- » a fejlesztés tervezésekor figyelemmel kell lenni a környezeti kapacitásokra mind a területhasználat, mind a közlekedés és az infrastruktúra-használat tekintetében,
- » törekedni kell a vegyes területhasználatra,
- » kombinálni kell az energiatakarékos és környezetbarát közlekedési eszközöket, előnyben részesítve a gyalogos, a kerékpáros és a közösségi közlekedést,
- » a területfejlesztést ne a gépkocsi-közlekedés rendszere határozza meg, nagyobb hangsúly legyen a „mobilitási-sorban” a gyalogos-kerékpáros- és a közösségi közlekedésen.

KONKRÉT JAVASLATOK

1. A VÁROSSZERKEZET FEJLESZTÉSE

1.1 A KÜLSŐ KAPCSOLATOK ERŐSÍTÉSE (V.1. TÉRKÉP – 66.OLDAL)

A kerület „város a városban” helyzetét mutatják a szomszédos kerületekkel való nehézkes kapcsolatok. A XIII. kerületet szigorú határok veszik körül szinte minden oldalról. Keleten és északon vasútvonalak, nyugaton a Duna határolja, valójában csak déli irányban, a Belvárossal van közvetlenebb kapcsolata a Szent István körúton keresztül. (Ez a kapcsolat is javításra szorul, elsősorban a Falk Miksa utca – Hollán Ernő utca kulturális tengely összekötésére lenne szükség.) A külső kapcsolatok erősítése a városfejlesztés egyik fontos eleme.

A kerületet kelet és észak felől határoló vasútvonalak nehezen áthatolható törést jelentenek a városszerkezetben. Hosszú távon persze felmerülhet a vasútvonalak megszüntetésének, vagy térszín alá süllyesztésének gondolata, de a jelenlegi nemzetközi tendenciák inkább a vasúti pályaudvarok városközpontokhoz közeli helyzetének megtartását mutatják.

Közúti hálózati kapcsolatok

A vasútvonal megtartása egyben szükségessé teszi a jelenleg hiányzó különbszintű gépkocsi-, kerékpáros-, és gyalogos kapcsolatok kiépítését a vasúton keresztül. Teljes értékű különbszintű vasúti keresztezés kiépítése (a korábbi elképzeléseknek megfelelően) továbbra is javasolt a Szegedi útnál, a Göncöl utca – Mártírok útja (Újpest) vonalában; gyalogos felüljárót (a jelenlegi balesetveszélyes aluljáró helyett) a Bulcsú utcánál. A korábbiakhoz hasonlóan továbbra is fontos hálózati elem a kerület szempontjából a Vágány utca tengelye, ezért a kiépítése javasolt a Dózsa György út és a Ferdinánd-híd között.

A Béke utcától keletre eső területek fő észak-déli feltárási eleme a Tatai utcával és a Szent László úttal szemben a Reitter Ferenc utca lett. Ezért a Reitter Ferenc utca Berlini úttal való összekötése tervezett a vasúton keresztül.

A külső kapcsolatok vonatkozásában fontos hálózati elem a tervezett Aquincumi-híd és a kapcsolódó Dugonics utca – Madridi utca kiépítése. Ennek csak egy része érinti területileg a XIII. kerületet, azonban a kelet-nyugati irányban kiépülő feltárási hálózati elem jelentős kapcsolat a kerület számára.

Vasúti területek integrálása a városszövetbe

Bár a vasútvonalak teljes felszámolása nem ideális eset és nem fog megtörténni, azonban reálisnak tűnik a terjedős vasúti területek gazdaságos szűkítése, a vasúti pályatestek racionális összefogása, és a kiépített vasútvonalak városon belüli közlekedés céljára való hasznosítása. A vasúti használat alól felszabadult területek funkcióváltása, és a városi funkciókkal való feltöltése a területeket

újra a város szövetébe emeli. Amennyiben ez megvalósul a szomszédos területekkel való kapcsolatok is javulnak, mivel a vasúti elvágó hatása szűkül. Ezért a vasúti területek racionális átalakulását mindenképp támogatni kell, még abban az esetben is ha ezek a kerülethez csatlakozóan, de a szomszédos kerületek területén helyezkednek el. Ezek az átalakulásra váró területek Rákosszentimre pályaudvar irányából a Tatai út mentén, valamint a Vágány utcánál és annak meghosszabbításában vannak.

A vasútvonalak integrálása a városi közlekedési rendszerbe új megállóhelyek kijelölését, vagy a meglévők fejlesztését is jelenti és erre természetesen lehetőség is van. Meglévő vasúti megállóhelyek fejlesztésére Újpest-Városkapunál és Angyalföld megállóhelyénél van lehetőség, míg új kiépítése a Róbert Károly körút – Dévényi utca keresztezésének környezetében javasolt. Ezek különböző súllyal, de mind az intermodális közlekedési rendszer részeként kell, hogy váljanak. Ezzel összefüggésben a megállóhelyek térségében a szomszédos kerületeket is érintő központok alakulhatnak ki.

1.2 POLICENTRIKUS VÁROS (V.1. TÉRKÉP – 66.OLDAL)

A városrész korszerű átalakulásának lényege egy új központrendszer kialakítása. A központrendszer kifejezés tartalmát jelenti, hogy a kerület területén többfajta központi szerepkört ellátó városi sűrűsödés jön létre, amelyet szabályozási eszközökkel az önkormányzat segít elő.

A városrész sűrűsödési területein alakulnak ki a különböző területi egységek központjai, amelyeket **policentrum**oknak nevezünk. Ez a rendszer egy, a maitól nem nagyon eltérő, ám mégis új struktúrát alkotó területfelhasználást jelent. A policentrumok létrejöttére első sorban azért van szükség, hogy a különböző területi egységek minél magasabb színvonalú szolgáltatást nyújthassanak a lakosság részére.

A policentrumok voltaképpen város-, városrész-, vagy helyi központok, amelyek mindig olyan funkciókat tartalmaznak, amelyek az adott térség ellátásához a leginkább szükségesek. Már most is van a kerületben olyan központ, amely az egész Főváros egyik jelentős alközpontja, amelyben fővárosi jelentőségű funkciók működnek. Lesznek olyan policentrumok, amelyek olyan funkciókat tartalmaznak, amelyek az egész kerületet kiszolgálják (ilyen lehet pl. egy adminisztrációs központ, mint a Polgármesteri Hivatal, Béke tér). A helyi (lokális) policentrumok általában olyan intézményeket foglalnak magukban, amelyek a magas szintű alapellátást biztosítják, mint például: kereskedelem, szolgáltatás, vendéglátás. Másokban a fentiek mellett, helyet kaphatnak kulturális intézmények, oktatási-nevelési intézmények, munkahelyek, mindig aszerint, hogy milyen funkciók szükségesek a színvonalas ellátáshoz.

A policentrumok helyének meghatározása a korábbi koncepcióban is megtörtént már. Ezek nagy részének központképző szerepe az elmúlt időszakban nem változott. A kerületközi központok közül a

2013-ban a Szabolcs utca környezetében javasolt policentrum megvalósulása azonban mára már nem valószínűsíthető.

A policentrikus város nem csak többközpontú, de az egyes policentrumok közötti kapcsolatok és tengelyek is fontos szerepet kapnak. A policentrumok meghatározásánál ezért a korábban megadott elemeket továbbra is megtartásra javasoljuk, azonban egy lépéssel továbbmenve, nagyobb hangsúlyt kell fektetni az egyes központok közti hálózati kapcsolatokra.

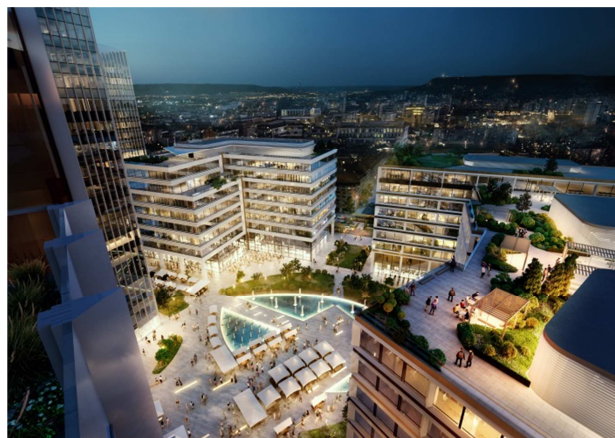
A hálózatba kapcsolt központrendszerek mentén több olyan tér vagy városi elem van, amely szintén fontos központképző erővel bír (pl.: játszótér, templom vagy egyéb intézmény). Ezek a rendszerben szintén lokális vagy jelentősebb központokká alakulhatnak, vagy egy komplex tengely irányú fejlesztés részeként a központrendszer részévé válhatnak. A policentrumokat ábrázoló térképen ezért ezeket a területeket és az egyes kapcsolódási pontokat is ábrázoltuk.

A policentrumok kijelölésekor nem kizárólag a már meglévő központokat jelöltük meg, hanem igyekeztünk olyan területeket kijelölni, ahol a leginkább kívánatos lenne policentrum kialakítása. Ezek a jövőben különböző jelentőséggel bírhatnak, ezért egyelőre a korábbihoz hasonló külön besorolásukat nem tettük meg.

A fentieknek megfelelően a kerületen belül a többszintű központrendszer az alábbi elemekből áll:

- » **FŐVÁROSI** jelentőségű alközpontok
- » **KERÜLETKÖZI** jelentőségű központok
- » **KERÜLETI** jelentőségű központok
- » **LOKÁLIS** jelentőségű központok
- » **Jelentős központi- és központképző területek**

FŐVÁROSI JELENTŐSÉGŰ ALKÖZPONT a Kerületen belül a legfontosabb közlekedési csomópont környezetében, a Róbert Károly körút és a Váci út kereszteződésében alakult ki. Az alközpont fejlesztése - a korábbi gazdasági válságot követően - a napjainkban folyamatban van. A Göncz Árpád városközpontként is ismert terület dél-nyugati negyedében a 2017-ben bemutatott tervek alapján az Agora Budapest beruházás keretein belül közösségi területekkel összevont irodaterület kialakítása valósul meg. A terület fejlesztésének egyik eleme, hogy a magasházak kialakításával a vertikális területhasználatot részesíti előnyben, s ezzel együtt a térszínen több köztér-közösségi tér kialakítására van lehetőség.

6.1. kép **Látványterv az Agora Budapest beépítéséről** (Forrás: www.agorabudapest.com)

A **KERÜLETKÖZI JELENTŐSÉGŰ KÖZPONT**ok a XIII. kerület speciális földrajzi helyzetéből adódnak. A kerületet keletről és északról körülölelő vasútvonalak jelenleg nehezen átjárható határvonalat, a város szövetében súlyos szakadást jelentenek. A vasúti területek racionalizálása (szűkítése), és a vasútvonalak városon belüli forgalomra való felhasználása – a párizsi RER mintájára – begyógyíthatja ezeket a sebeket, sőt a vasúti megállók környezetében jelentős fejlesztéseket is indukálhat.

A kerület peremén az alábbi központok kialakítására van lehetőség:

- » **Angyalföld – Újpest Városkapu** – Az Újpest vasúti megállóhoz (IV. kerület) kapcsolódó területen intermodális közlekedési csomópont, valamint a XIII. kerület északi „városkapuja” építhető ki. A terület már ma is hasonló szerepet tölt be, jelenlegi felhasználása – a terjedelmes területet elfoglaló Tesco áruház, a hozzátartozó parkolókkal - azonban alulhasznosítottan minősíthető a terület valós potenciális értékéhez viszonyítva. Hosszabb távon feltétlenül számítani lehet a terület átépítésére.
- » **Reitter Ferenc utca – Berliini utca** – Szintén kerületközi jelentőségű központi terület kialakítása lehetséges a Reitter Ferenc utca északi végénél, amennyiben a Berliini utca irányába megvalósul a vasúton keresztül kapcsolat. Az Angyalföldi vasúti megálló közelsége akár az Újpest-Városkapuhoz hasonló jelentőségű központ kiépítését is lehetővé teszi.
- » **Róbert Károly körút – Dévényi utca** – A kerületközi kapcsolatokat erősíti a Róbert Károly körút – Dévényi utca környékén megvalósuló városi vasúti megálló kialakítása. A terület fejlesztése intermodális hálózat részeként (átszállási lehetőséggel az 1-es villamosra) szintén fontos központképző hatással bír majd a jövőben.
- » **Hollán Ernő utca – Falk Miksa utca** – Nem a vasúti területek fejlesztésével összefüggő központ a Hollán Ernő utca déli végénél kialakuló policentrum, de a Falk Miksa utcával

együtt kezelve a kerületközi jelentőségű központokhoz tartozik.

- » **Nyugati tér és környezete** – Bár területe jellemzően nem a Kerület területén helyezkedik el, de jelentős fővárosi jelentőségű központ a Nyugati tér és környezete. A Kerület szempontjából elsősorban kerületközi jelentőséggel bír. A terület fejlesztése, átalakulása azonban a Kerület szempontjából is fontos befolyásoló tényező, ezért ezt is ábrázoltuk a térképen.

A **fővárosi jelentőségű alközpontokban** és azokban a kerületközi központokban, ahol a beépítés és a városi szövet még átalakulás előtt áll, ott a vertikális irányú terjeszkedést javasolt támogatni. A központokban a beépítési sűrűség is jobban koncentrálódik. A felfelé való terjeszkedés azonban nem a szintterület sűrűsödését kell, hogy szolgálja, hanem az egyébként is sűrűbb területeken a közösségi területek kialakíthatóságát. Ezzel egy még viszonylag nagy beépítési sűrűségű terület is élhetőbb lesz. Azonban a beépítés magasságát minden esetben a meglévő vagy a jövőben tervezett környezetéhez kell meghatározni, így a vertikális irányú fejlesztés nem minden esetben jelent magasházak kialakítását. Ezt a kérdést mindig városesztétikai szempontok alapján kell elbírálni.

Igazán és karakteresen **KERÜLETI JELENTŐSÉGŰ KÖZPONT** a Béke tér környékén alakult ki, legfontosabb intézménye a Polgármesteri Hivatal.

A **LOKÁLIS JELENTŐSÉGŰ KÖZPONTOK** feladata elsősorban a környező területek lakóinak közvetlen kiszolgálása. Több városrészben már kialakultak ennek kezdeményei – meglévő intézmények, terek környezetében –, máshol tudatos fejlesztésük szükséges.

A lokális jelentőségű központok hálózatának kiépítésével lesz teljes a „policentrikus” város, amely lakóinak a lehető legteljesebb szolgáltatást nyújtja. A hálózat részei a lokális központokon túl a jelentős központi- és központképző területek is, melyek akár önmagukban is lokális központokká alakíthatóak.

A lokális jelentőségű központokban és a jelentős központi és központképző területeken javasolt kialakítani a Kerületi Önkormányzat közösségi tereit (az Urban Innovative Actions pályázattal összefüggésben) ugyanis az Önkormányzat ezeken a tereken kerülhet kézzel fogható kapcsolatba a lakosokkal. Az épületeken belül létesített közösségi tereket javasolt minden esetben úgy kialakítani hogy külső köztér (fogadótér, esetleg kisebb rendezvénytér) is tartozzon hozzá.

A meglévő és javasolt lokális központok:

- » **Újlipótváros régebbi beépítésű területe:** a városrészt a kisebb kereskedelmi, szolgáltató, vendéglátó létesítmények hálózata valósággal átszővi. A kialakult homogén

városszerkezetben ezért nincs is szükség kifejezett központi hely kialakítására, önmagában központi területként funkcionál (a térképi jelölés is erre utal).

- » **Újlipótváros újabb beépítésű területe:** a „történelmi” Újlipótváros északi irányú fejlesztése során a RaM lehet az az erős központképző elem, melynek környezetében kialakulhat egy lokális jelentőségű központ.
- » **Vízafogó-dél:** az Esztergomi út környezetében, az új lakóterületek kiszolgálására, a már megépült intézményekhez kapcsolódóan.
- » **Vízafogó-észak:** a kiépülő esztergomi út mellett, a volt Láng gépgyár területén kialakítható új központ.
- » **Lőportárdűlő:** a Klapka utca – Tüzér utca Pattantyús utca környezetében (a Klapka Központhoz kapcsolódóan).
- » **Róbert Károly körút – Lehel út:** a forgalmas csomópont környezetében a meglévő intézményekhez kapcsolódóan (Domus, Kika) még további fejlesztési lehetőségek vannak.
- » **Angyalföld dél:** a Teve u.- Forgách u.- Röppentyű utca- Fáy utca által határolt tömbben új lokális központ alakítható ki.
- » **Váci út – Babér utca:** nagyrészt kialakult központ, amely azonban még tartalmaz további fejlesztési lehetőségeket (Madarász utcai kórház esetleges bezárása esetén).
- » **Marina part-északi térsége:** a Meder utca és a Solyatér utca mentén az új prémium lakónegyed egyik lokális jelentőségű központja alakítható ki.
- » **Gyermek tér:** kisebb fejlesztési lehetőségek a már meglévő létesítményekhez kapcsolódóan (idősek otthona, iskola).
- » **Jász utca – Keszkenő utca:** kisebb fejlesztési lehetőségek a meglévő lakótelepi intézményekhez kapcsolódóan.

A **JELENTŐS KÖZPONTI- ÉS KÖZPONTKÉPZŐ TERÜLETEK** többsége lokális szerepkörrel bír, s ezáltal a jövőben akár lokális szerepkörrel rendelkező központok kialakítása is lehetséges. Jelentőségük abban áll, hogy az egyes központok között az adott tengelyek és kapcsolatok mentén helyezkednek el, s valamilyen központi funkciót töltenek be (pl.: templom/templomtér, köztér) vagy a jövőben lehetőség van valamilyen központi funkció betöltésére.

A Róbert Károly körúttól délre eső központhálózatban:

- Szent István park környezete
- Vízafogó sétány északi része a Dunavirág utcánál és a Népfürdő utca környezete az Árpád-hídnál
- Váci út és a Dózsa György út kereszteződése
- Lehel tér
- Kassák park és környezete

- az Apály utca-Klapka utca közé eső szakasznál
- Lőportár utca és a Szabolcs utca találkozásánál az újonnan kialakuló területeken

A Róbert Károly körút és a Rákos-patak közötti hálózatban:

- Az Országbíró sétányon a Hajdú utcánál és a sétány nyugati végén
- A Láng Művelődési Központ környezetében
- Béke utca-Frangepán utca kereszteződésében
- Reitter Ferenc utca és a Frangepán utca kereszteződésében

A Rákos pataktól északra lévő területeken:

- A Marina parton az Úszódarú utca és a Solyatér utca metszésénél
- A Béke utcán a Fiastyúk utcánál
- Göncöl utca – Babér utca kereszteződése
- Reitter Ferenc utca – Keszkenő utca kereszteződése
- Gyöngyösi sétány központi területei
- Angyalföld vasútállomás környezetében (egyben intermodális szerepkörrel is rendelkező központi terület)

MEGLÉVŐ FŐVÁROSI JELENTŐSÉGŰ ÚTVONAL

MEGLÉVŐ KERÜLETI JELENTŐSÉGŰ ÚTVONAL

MEGLÉVŐ HELYI JELENTŐSÉGŰ ÚTVONAL

TERVEZETT ÚJ KÖZÚTI KAPCSOLAT VAGY A MEGLÉVŐ FEJLESZTÉSE

KÖZPONTOK KÖZTI KAPCSOLATOK, TENGYELÉK

FŐVÁROSI JELENTŐSÉGŰ ALKÖZPONT

KERÜLETKÖZI JELENTŐSÉGŰ KÖZPONT

KERÜLETI JELENTŐSÉGŰ KÖZPONT

LOKÁLIS JELENTŐSÉGŰ KÖZPONT

JELENTŐS KÖZPONTI ÉS KÖZPONTKÉPZŐ TERÜLETEK

2. A TERÜLETFELHASZNÁLÁS FEJLESZTÉSE

Az eddig is kiválóan működő városszépítési akciókat tovább kell folytatni, a kerület épületei, közterületei nagyon sokat változtak, előnyeikre. Folytatni kell az eddig igen szép változtatásokat eredményező közterületi rehabilitációkat, új gyalogos zónák kijelölésével, új-, vagy felújított parkok, zöldfelületek, közterületek kialakításával (pl. Pozsonyi úti átalakulás).

A kerület lakosság szempontú élhetősége bizonyos környékeken sokat javult, ám még mindig vannak olyan helyek, ahol további beavatkozások szükségesek.

Tovább kell gazdagítani a fővárosi-, kerületi jelentőségű központok, alközpontok funkcióit, növelve ezzel a lakosság kényelmi igényeivel kapcsolatos fejlesztéseket (pl. szociális fejlesztések, idősok otthona, sportolási és kulturális intézmények, kereskedelmi-, szolgáltatási funkciók felújításával, újak telepítésével kapcsolatos engedélyek kiadásának elősegítésével).

A rendelkezésre álló eszközökkel csillapítani kell a lakófunkciójú területek átmenő forgalmát.

A kerület egyik, fővárosi szintű fejlesztési lehetősége a **korszerű munkahelyek** teremtése, szabályozási eszközök alkalmazásával:

Erre kiváló lehetőséget nyújtanak a még meglévő, de már évtizedek óta folyamatosan öregedő, romló állapotú, a környezetbe egyre kevésbé illeszkedő ipari területek szerkezet- és funkció váltása. A változás elősegítésének módja olyan szabályozási rendszer megalkotása, amely kifejezetten az adott területekre vonatkozó egyedi szabályozást tartalmazza, amely részletesen előírja, hogy a zónákban milyen funkciók képzelhetők el, azoknak milyen speciális környezetvédelmi előírásokat kell betartaniuk, milyen telepítési kritériumoknak kell megfelelniük. Ilyenek lehetnek pl. a maximális zajszint, a kiszolgáláshoz tartozó forgalom maximalizálása, a terület zöldfelületi specializációja, akár még az építészeti részletek meghatározása is (alkalmazott anyagok, formák, egyediségek).

A kerület területén több olyan zóna van, amelyek alkalmasak lennének innovációs területek, innovációs parkok létrehozására. Ehhez kapcsolatba kellene kerülni egyetemekkel, főiskolákkal, olyan intézményekkel, amelyek kutatásfejlesztéssel foglalkoznak, majd ki kellene dolgozni azokat a módszereket, amelyek lehetővé teszik, hogy az Önkormányzat hogyan tudja elősegíteni a megvalósítást. Ezek azok a területek, ahol inkubátorházak létrehozásával, co-working lehetőség megteremtésével be lehet vonzani a fiatal, innovatív munkaerőt.

A leírt változásokra az un. Váci úti irodatengely mögötti, „második sorban” adódik a legjobb lehetőség, ahol működő infrastruktúra van, de az épületállomány és a funkciók méltatlanok a kerület fő tengelyében már kialakult beépítéshez és funkciókhoz.

A fejlesztés feltétele a közmű- és közlekedési infrastruktúra, valamint az újonnan létrehozható zöldfelületek kialakítása. Ez jelenti egyrészt a fejlesztéssel kapcsolatosan növekvő igényeknek a

biztosítását, a közlekedési rendszer újragondolását (hol lehet, és hol nem lehet pl. kamionok közlekedése), a parkolási megoldásokat, a fasorok, telken belüli facsoportok telepítését, a közösségi közlekedési formák helyzetbe hozását (car sharing).

A kerületi szabályozási tervben (KÉSZ) külön kell kezelni a rehabilitációs-, és a rekonstrukciós területek övezeti előírásait, paramétereit, annak megfelelően, hogy milyen legyen a területek jövőbeni funkciója, megjelenése (pl. legyen-e a jelenlegi ipari területen funkcióváltás, ha igen mivé alakuljon, ha nem, milyen feltételek mellett újuljon meg.)

Célszerű felülvizsgálni az eddigi tervekben szereplő parkolási javaslatokat, P+R, üzleti fejlesztésű parkolóházak, utcák, terek alatti parkolók, az épületek pincéinek felhasználásával létesíthető parkolási lehetőségek feltárásával. Ez nem csak a kerületen áthaladó forgalom csökkentéséhez, hanem az utcák tereinek parkoló autóktól történő felszabadításához is hozzájárulhat, amely előmozdítja a területek élhetőbbé válását.

Gazdasági tevékenységek szempontjából megfontolandó volna olyan feldolgozóipari funkciókkal foglalkozni, amelyek tovább javítják a kerület foglalkoztatási lehetőségeit.

A kerület eddig is élen járt a korszerű és élhető lakóterületek kialakításában, a jövőben ezt a munkát javasolt folytatni a szolgáltatások további bővítésével:

A lakásépítési kedv várhatóan néhány éven belül csökkenni fog és számolni kell azzal, hogy hosszabb távon nem lesz annyira meghatározó fejlesztési irány, mint ami ma tapasztalható.

A vállalkozói lakásépítési konjunktúra túlzott terhet jelent a kerületben. Ennek a folyamatnak vitathatatlanul vannak szociális előnyei, ugyanakkor a telepítések miatt jelentősen megnöttek az intézményekkel-, a közlekedéssel-, a közművekkel és a zöldfelülettel kapcsolatos lakossági igények, melyek kielégítése az Önkormányzat számára jelentős pénzügyi ráfordítással jár.

Az önkormányzati bérlakásépítés a fővárosban belül egyedülálló mértékű és sikerességgel. Ezt érdemes a jövőben is folytatni és új irányok felé fejleszteni. Az önkormányzat bérlakás rendszere nagy mértékben növeli a kerületi szolgáltatások színvonalát, mely ma az egyik legnagyobb vonzereje a XIII. kerületnek.

A lakásépítés mellett olyan intézményeket kell fejleszteni vagy létrehozni, amelyek – a nagyszámú új lakáshoz kapcsolódóan – a családok eltérő életszakaszaihoz igazodó szolgáltatásokat biztosítják: óvoda, iskolák, közösségi intézmények, időseket kiszolgáló létesítmények. Az intézmények használatát – az esélyegyenlőség szem előtt tartásával – minden lakónak egyformán biztosítani kell.

A lakásépítés tekintetében arra is javasolt törekedni, hogy azok számára legyenek első sorban elérhetők mind az új, mind a régi lakások, akik a kerületben dolgoznak, vagy akarnak dolgozni, ezzel is csökkentve a mobilitási kényszert. A lakásépítés területén másik

modellkísérletet is lehetne folytatni a lakj a kerületben - dolgozz a kerületben irányelv mentén.

A vállalkozói lakásépítés volumenének korlátozását követelmények előírásával lehet elérni – pl. lakásszámhoz rendelt ellátó intézmények társfinanszírozása, bizonyos területeken (Újlipótváros, Marina-part) nagy méretű lakásokhoz két gépkocsi beállóhely építési szabályzatban való szerepeltetése.

Ugyanakkor az Önkormányzat lehetőségeit felhasználva segíteni kell az épület- és lakásfelújításokat, amelyek nem teremtenek új lakásokat, ugyanakkor korszerűbbé teszik a kerület lakhatási lehetőségeit és az épületek megjelenését.

Feltételezhető, hogy a lakásépítés volumenének csökkenésével nem növekszik számottevően a parkolási igény. Jelentősen hozzájárulhat a kerület arculatának változásához, hogy azoknál a tömböknél és épületeknél, amelyeknek belső udvara alkalmas hagyományos, vagy gépi parkolás kialakítására, ott segíteni kell azok létrehozását. Így csökken az utcán parkoló gépkocsik száma és lehetőség nyílik a felszabadult területeken gyalogos zónák bővítésére, fasorok telepítésére.

Továbbra is cél olyan kompakt városrészek kialakítása, melyeket alap-adottságaiknak megfelelően egy-egy társadalmi csoport igényeire optimalizáltak, ám más csoportok ennek ellenére sem szorulnak ki belőle.

A kerületben már most is vannak karakteres negyedek, melyek karaktere tovább erősíthető. Ezen negyedek lakossági célcsoportra optimalizált lakás mix-el, jól definiált alközpont funkciókkal, zöld területekkel, és megfelelő szolgáltatásokkal (a társadalmi-életkori csoportnak megfelelő megoszlásban pl. óvodák, iskolák túlsúlya, vagy időseket kiszolgáló intézmények túlsúlya) ellátottak.

A XIII. kerületnek térbeli pozíciójánál fogva vannak olyan részei, olyan lakóterületei, szolgáltatásai melyek nem csak a helyben lakók, hanem a környező települések lakói számára is elérhetőek, és azok ezt aktívan használják is. Erre a jövőben is építve erősíteni kell azokat az egységként működik városnegyedeket, ahol bármilyen élethelyzetben lévő, életciklusának bármely pontján álló csoport megtalálja a számára megfelelő lakóterületet (lakás, szolgáltatások, környezet szempontjából egyaránt). A fejlesztések társadalmi vezérlő elvének továbbra is a fenntarthatóság az esélyegyenlőség és a társadalmi kohézió kell lennie.

A javasolt beavatkozások a továbbiakban is ezeket a célokat szolgálják.

2.1. REHABILITÁCIÓ, REKONSTRUKCIÓ, EGYEDI BEAVATKOZÁST IGÉNYLŐ TERÜLETEK

A karaktervizsgálat, a változtathatósági vizsgálat és a funkcióvizsgálat kiértékelése alapján a helyzetfeltáró munkarészben meghatároztuk az egyes területrészek, tömbök fejlesztésének irányát, és a szükséges beavatkozások módját. Ezek alapján tettük meg városépítészeti javaslatainkat, melyeket tervlapokon is

ábrázoltunk: külön-külön a rehabilitációt, rekonstrukciót, revitalizációt igénylő területekre, valamint az egyedileg kezelendő területekre (átalakítás, felújítás, új építés, stb.).

REHABILITÁCIÓT IGÉNYLŐ TERÜLETEK (V-2. TÉRKÉP – 71.o.)

A rehabilitációt igénylő területek két csoportja különböztethető meg a kerületen belül. A **hagyományos**, többé-kevésbé jó állapotban lévő, kialakult **városias tömbök**ben a feladat a „klasszikus” tömbrehabilitáció (6.2. ábra).

6.2. ábra **Tömbbelső átalakítási modell** (Forrás: saját szerkesztés)

Célja a tömb lakói számára az életkörülmények megjavítása. A rehabilitációnak ez a módja Újlipótváros területén alkalmazható, a fizikailag megvalósítható célt pedig az 1937-es építési szabályzat után keletkezett tömbök mutatják be. Ezekben a tömbökben kialakult az összefüggő – bár telkenként elkülönített – zöldfelületek rendszere. A korábbi építésű tömbökben ezt az állapotot a belső – általában rossz minőségű - épületszárnyak bontásával lehet elérni. A bontások (lakásmegszüntetések) ma még meglehetősen illuzórikus elképzelésnek tűnnek, de nagyobb távlatban elképzelhető, hogy a sűrűség csökkentéséből származó értéknövekedés meghaladja a lakásmegszűnés értékét. Ilyen körülmények között a rehabilitációs folyamat – megfelelő irányítással – beindulhat.

A rehabilitációt igénylő területek másik, meglehetősen népes csoportját alkotják a XX. század második felében, különböző építéstechnológiával épült **lakótelepek**. A rehabilitáció – az eltérő sajátosságú lakótelepi együttesektől függően különböző jellegű beavatkozásokat jelent; az épületek fizikai jellemzőinek javításától egyes épületrészek, teljes épületek bontásáig terjedő skálán.

Az 50-es, 60-as években hagyományos építéstechnológiával épített lakótelepek beépítési sűrűsége általában alacsony, sok a zöldfelület, az épületek szintszáma is alacsony, vagyis a beépítés jellegén nem kell feltétlenül változtatni. A feladat itt elsősorban a lakások korszerűsítése, esetleg bővítése – például a homlokzat elé építéssel -, a parkolás megoldása, a közterületek felújítása.

Ezek a lakótelepek:

- » Dagály utcai (épült 1961-1966)
- » Fiastyúk utcai (épült 1956-1960)
- » Béke utcai (épült 1951-1956)

A 70-es, 80-as években épült, többnyire 10 szintes paneles lakótelepek felújítása megkezdődött, a felújítással élettartamuk meghosszabbodott. Nagyobb távlatban azonban számolni kell a panellakások értékvesztésével, így előtérbe kerülhet ezeknek a területeknek a teljes átépítése.

Ezek a lakótelepek:

- » Gyöngyösi utcai (1979-1980)
- » Csángó utcai (1972-1974)
- » Béke-Tatai utcai (1987-1991)
- » Dunyov István utcai (1982-1989)
- » Országbíró utcai (épült 1981-1982)
- » Kárpát utcai (1976-1979)
- » Vizafogó (1982-1984)
- » Tüzér utcai (1976-1977)

REKONSTRUKCIÓS TERÜLETEK (V-3. TÉRKÉP– 72.o.)

A XIII. kerületben, a rendszerváltást követő óriási fejlődés a terület felhasználásában, funkcióiban is jelentős változásokat idézett elő. Leglátványosabb példái ennek a változásnak a Váci úti irodaterület kialakulása, vagy a Rákospatak felől északra fekvő Duna-part beépítése. Az átalakulás, átépülés természetesen hosszabb – több évig, évtizedig is tartó – folyamat, amely még a mai napig sem zárult le. Az egyes tömbök rekonstrukciós átépítése tehát továbbra is cél. Az átépítések jellegét tekintve az alábbi eseteket különböztettük meg:

► Átalakulóban lévő területek, lakódominanciával

Az egykori alulhasznosított, rossz állapotú, vagy funkcióváltást igénylő – de már átalakulóban lévő – tömböket, területeket soroltuk ebbe a kategóriába. Ezeknek a tömböknek az átépítése során a lakófunkció preferálása a cél. Ez azt jelenti, hogy a spontán beruházások helyett az önkormányzat által befolyásolt (irányított), összehangolt fejlesztésnek van helye. Jellemző területek az Újlipótvároshoz északra kapcsolódó városrész, a Lőportárdűlő és Angyalföld déli tömbjei.

► Jelentősebb rekonstrukciót igénylő területek, lakódominanciával

Az alulhasznosított, rossz állapotú, vagy funkcióváltást igénylő tömbök fokozatos átépítése az új (lakó) funkcióknak megfelelően. Ez a beavatkozás a jellemzően heterogén – üzemeket, lakóépületeket, intézményeket tartalmazó – beépítésű tömböket érinti, ahol a spontán beruházások helyett az irányított, összehangolt fejlesztésnek van helye. A Béke utca és a Tatai út közötti területet jellemző beavatkozás.

► Átalakulóban lévő területek, munkahelyi dominanciával

Az egykori alulhasznosított, rossz állapotú, vagy funkcióváltást igénylő – de már átalakulóban lévő – tömböket, területeket soroltuk ebbe a kategóriába. Ezek a tömbök a nagy közlekedési tengelyek mentén (Váci út, Róbert Károly körút) fekszenek, és a rendszerváltást követően elsősorban a szolgáltató szektornak helyet adó iroda-park jellegű fejlesztéseket fogadták be. Ezekben a területeken még további fejlesztési lehetőségek nyílnak, melyek a jelenlegi munkahelyi profilhoz igazodnak.

► Jelentősebb rekonstrukciót igénylő területek, munkahelyi dominanciával

A Váci út – Rákospatak – Béke utca – Róbert Károly körút-Lehel utca által határolt városrész belsejében – a környezetben végbement jelentős átalakulások közepette is – sajátos módon megmaradt egy összefüggő, kifejezetten gazdasági jellegű terület. Ez a – mintegy 10 tömböt tartalmazó – terület a kerület értékévé válhat, amennyiben hozzájárul a munkahelyi kínálat szélesítéséhez, egyben az egykori ipari tradíció megőrzéséhez is. További ilyen területek találhatók még a Népfürdő utca – Vizafogó utca – Esztergomi út – Turbina utca ma már szinte üres területén, a Reitter Ferenc utca északi végénél lévő kb. 7 tömbben.

A rekonstrukció célja a jelenleg a lehetőségekhez képest alulhasznosított, rossz állapotú vagy már beépítetlen tömbök fokozatos átépítése, melynek eredményeként továbbra is a termelő tevékenységek befogadására alkalmas, „ipari és innovációs park” jellegű beépítés jön létre. Mindez kulturált, parkosított környezetben, a szomszédos lakóterületeket nem zavaró módon.

EGYEDI BEAVATKOZÁST IGÉNYLŐ TERÜLETEK

(V-4. TÉRKÉP– 73.o.)

► Speciális funkcióváltó területek

Három olyan új, meghatározó funkció elhelyezése tűnik indokoltnak a kerületben, amelyek az adott területen található funkciók alapvető változását jelentik.

A **Váci út északi végén** az Újpest-Városkapuhoz délről csatlakozva, a jelenlegi Tesco áruház környezetében - a kerület jelentős kereskedelmi központja alakulhat ki, kapcsolódva az intermodális közlekedési csomóponthoz. Ez lenne a XIII. kerület „északi városkapuja”.

A **Szabolcs utcai kórház** területének egy részén – kihasználva a campus-jellegű beépítés lehetőségét – hamarosan megnyílik az Országos Múzeumi Restaurálási és Raktározási Központ kialakítása. A beruházás részeként nem csak új funkciót és új beépítést kap a terület, de az elképzelések szerint a campus zöldfelületei a nagyközönség számára is használhatóak lesznek közpark jelleggel.

A Lehel utca – Mohács utca – Vágány utca - Dózsa György út által határolt terület karakteres jellemzője, hogy több nagyobb campus jellegű intézményi terület együttese van jelen. A funkcióváltás esetén ezért még további fejlesztési lehetőségek vannak a területen.

A **Népszigeten** az egykori ipari tevékenység (Újpesti Hajógyár) megszűnt, helyén az öböl rekreációs jellegéhez igazodó fejlesztés valósulását javasolt támogatni. A Népsziget korábbi ipari jellegű területén valószínűleg olyan átalakulás megy végbe majd, amely során egy komplex beruházás keretein belül új funkciót kap a terület. Ezen belül indokolt lehet egyes épületek-épületrészek megtartása, és más funkcióra való felhasználása, az ipari- gazdasági építészeti karakter megőrzése. Fontos azonban kiemelni, hogy a beépítés és a funkció megváltozása mellett a területen a szabad zöld és közösségi területek növelése is cél kell, hogy legyen.

► Szinten tartás, korszerűsítés

A kerületben a rendszerváltást követően óriási volumenű építkezések történtek, melyek eredményeként a kerület épületállományának nagy része kicserélődött. Azokon a kialakult, a mai igényeknek megfelelő, általában új beépítésű területeken, ahol további fejlesztésekre már nincs lehetőség, vagy azok már nem kívánatosak, a szinten tartás a legfontosabb feladat. Ilyenek például a Duna parti új építésű lakóparkok, vagy az OTI-telep.

A kerületre jellemző az egészségügyi létesítmények nagy száma, melyek jelentősége messze túlmutat a kerület határain. A Nyíró Gyula kórház épületei és teljes területe is felújítást, korszerűsítést igényel. Ugyanez mondható el a Honvéd kórház régebbi építésű részére is.

Ebbe a kategóriába soroltuk a kerületben található nagyobb sport és rekreációs területeit is (Budapest Honvéd Sporttelepe, Vasas Sport Klub területe, Angyalföldi Sportközpont, Dagály Strandfürdő területe, Elmű Sporttelep). Ezeken a területeken a meglévő funkcióknak való folyamatos fejlesztés és szolgáltatásbővítés lehet a cél.

► Újonnan beépülő területek

A kerület területén viszonylag kevés üres telek, beépítetlen terület található. Sajátos módon a legnagyobb beépítetlen területsáv éppen az egyik legértékesebb részen, a Duna partján található. Ez a terület is azonban jellemzően két területre osztható.

A Meder utcától délre a F.O.K.A. öböl környezete kiválóan alkalmas lakóterületi fejlesztésre. A jelenlegi gazdasági folyamatok mellett a Marina part további lakóterületi beépülése várható.

A Meder utcától északra egészen az Újpesti vasúti hídig további újonnan beépülő területek találhatóak, ilyen például a Duna Pláza mögötti terület. A terület beépülése során javasolt a Dunával való kapcsolat és zöld-rekreációs területek biztosítása.

A terület egésze- összvárosi szinten is értelmezhető - kiemelkedő értéke miatt ezeknek a területeknek a beépítésénél a legmagasabb építészeti színvonalat kell megkövetelni.

HAGYOMÁNYOS (VÁROSIS) BEÉPÍTÉSŰ TERÜLETEK

LAKÓTELEPEK

ÁTALAKULÓ TERÜLETEK - LAKÓDOMINANCIA

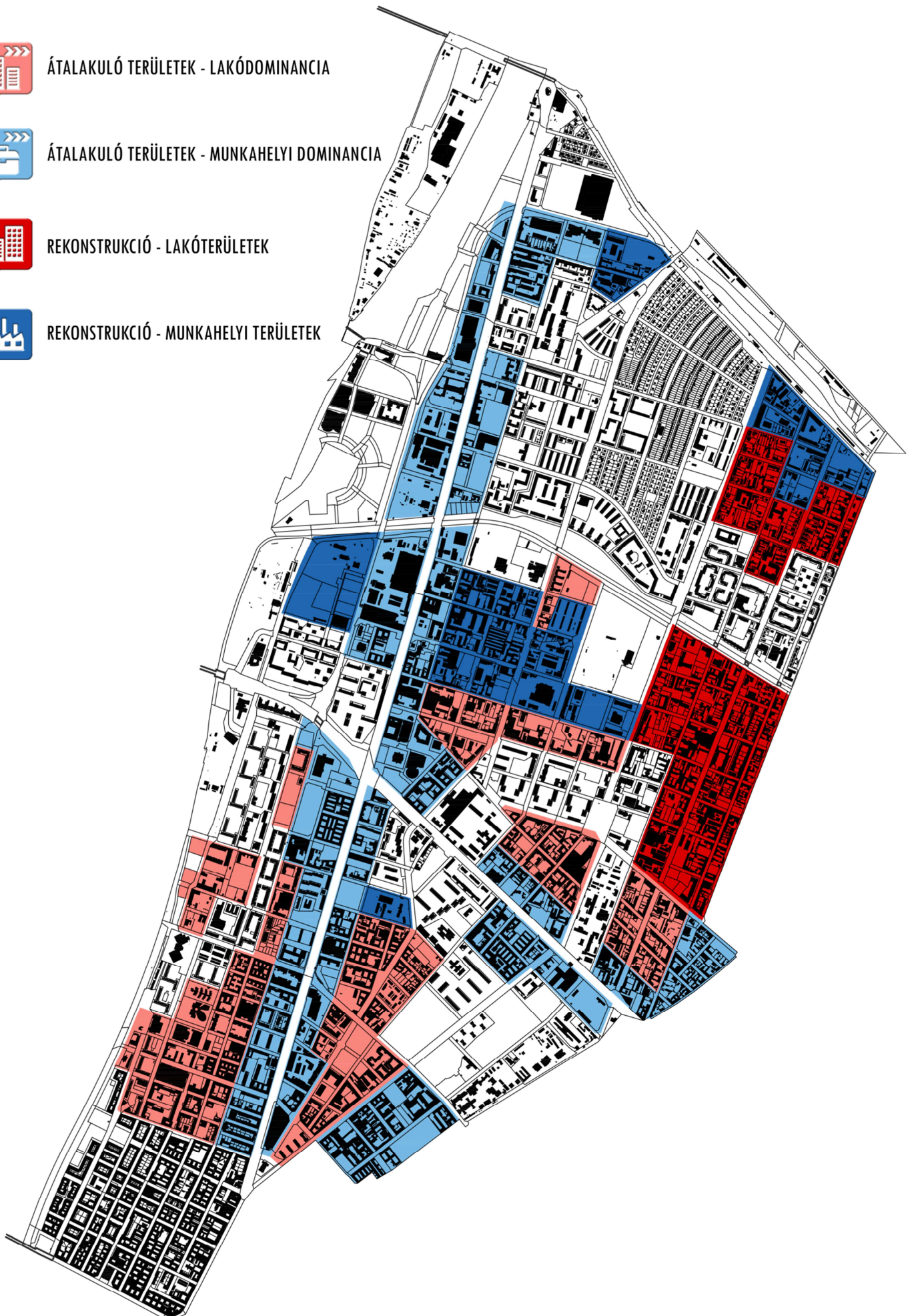
ÁTALAKULÓ TERÜLETEK - MUNKAHELYI DOMINANCIA

REKONSTRUKCIÓ - LAKÓTERÜLETEK

REKONSTRUKCIÓ - MUNKAHELYI TERÜLETEK

ÚJONNAN BEÉPÜLŐ TERÜLETEK

SZINTEN TARTÁS, KORSZERŰSÍTÉS

SPECIÁLIS FUNCKIÓVÁLTÓ TERÜLETEK

2.2. DIFFERENCIÁLT LAKÓHELYEKET NYÚJTÓ KERÜLET

A kerületet már ma is sokszínű lakásállomány jellemzi. A legmagasabb presztízsű lakóházak a Duna partján helyezkednek el (Újlipótváros, Marina-part), a Dunától távolodva a lakóhelyek presztízse fokozatosan csökken. Kissé leegyszerűsítve, az alábbi jellegzetes lakóterületi beépítésekkel találkozhatunk:

- » „klasszikus” keretes beépítésű lakótömbök
- » lakótelepek
- » új építésű lakóparkok
- » kertvárosi beépítés
- » hagyományos angyalföldi bérkaszárnnyák

A **klasszikus keretes beépítésű lakótömbök** elsősorban Újlipótvárosra jellemzőek, többségükben magas presztízsű lakásokat tartalmaznak. A terület presztízse a Dunától távolodva fokozatosan csökken, ezen elvben kétféle módon lehetne változtatni:

- » tömbrehabilitációs beavatkozással, a tömbök belső kitisztításával (belső zöld kertek kialakításával)
- » egy új közpark kialakításával a városrész délkeleti zónájában.

A **lakótelepek** különböző korokban épültek, így színvonaluk és műszaki állapotuk igen eltérő, presztízsük pedig a városrészi elhelyezkedéstől is függ. Rehabilitációjukra hosszabb távon feltétlenül sort kell keríteni, a beavatkozások jellege azonban különböző lehet. Külföldi példák vannak a részleges bontással járó rekonstrukcióra, mint megoldásra, azonban tény, hogy ott a tulajdonosi szerkezet miatt lehetett lakóegység részeket bontani (önkormányzati vagy közösségi tulajdonban voltak a lakások).

6.3. ábra **Példa paneles épületek lehetséges rehabilitációjára: Leinefelde Németország**

A bontás hiányában is lehet azonban rehabilitációs eredményeket elérni a területeken. A legtöbb lakótelep egyik legnagyobb értéke a lakóépületek közötti közterületek, zöldterületek. A közterületek megújításával a lakókörnyezet minősége nagymértékben növelhető.

Erre a kerületben már több jó példa is van (Országbíró-sétány, Vizafogó-sétány). A közterületekkel szorosan összefügg az épületek aljában lévő helyiségek átalakulása is. Az itt található üzlethelyiségeket fel kell újítani, a feleslegessé vált földszinti gépészeti helyiségek esetében javasolt a funkcióváltás.

Ezen felül természetesen az épületek műszaki (hőszigetelés, gépészeti hálózatok és berendezések) és esztétikai megújítása (városképi megjelenés) is a rehabilitáció részét kell, hogy képezze.

A panellakások esetében – amennyiben egyáltalán igény mutatkozik rá – javasolt támogatni a lakóegységek összevonását, több kisebb lakás egybenyitásával nagyobb lakások kialakítását.

Az **új építésű lakóparkokkal** hosszabb távon nincs tennivaló, a feladat itt a minőségi szinten tartás.

Kertvárosi beépítésű területek a XIII. kerületben az OTI-telep, és az Újpest-Városkapu környéke. Az OTI-telep jó presztízsű lakóterület, megtartása feltétlenül indokolt. Az Újpest-Városkapu térségében lévő lakóépületek bontása elképzelhető, ha itt a XIII. kerület valódi „északi városkapuja” épül ki. Erre hosszabb távon minden bizonnyal számítani lehet.

A **hagyományos angyalföldi bérkaszárnnyák** ma már csak mutatóba vannak jelen a kerületben. Ezeket (pl. Hétház) javasolt más célra (pl. ifjúsági központ, szociális központ, stb.) hasznosítani. Az egykori, angyalföldi munkások által lakott bérkaszárnnyák jellemzője volt, hogy keveredtek az ipari üzemekkel, ezért az itt lakók egészségtelen környezetben voltak kénytelenek egész életüket leélni. Az üzemi területek átalakulásával – különösen a rendszerváltás után – a helyzet mára alapvetően megváltozott. Az üzemi területeken irodaházak, vagy lakóépületek létesültek, a környezet szennyezése lecsökkent, az új épületek felértékelték környezetüket. A kialakult helyzetben a feladat telkenkénti beépítéssel városias jellegű, zöld tömbbelsőket magába foglaló keretes tömbök kialakítása.

Összességében hosszú távon is cél a differenciált lakáskínálat fenntartása a kerületben. A kerület adottságai elsősorban a felső és az alsó középosztály számára nyújtanak megfelelő választékot.

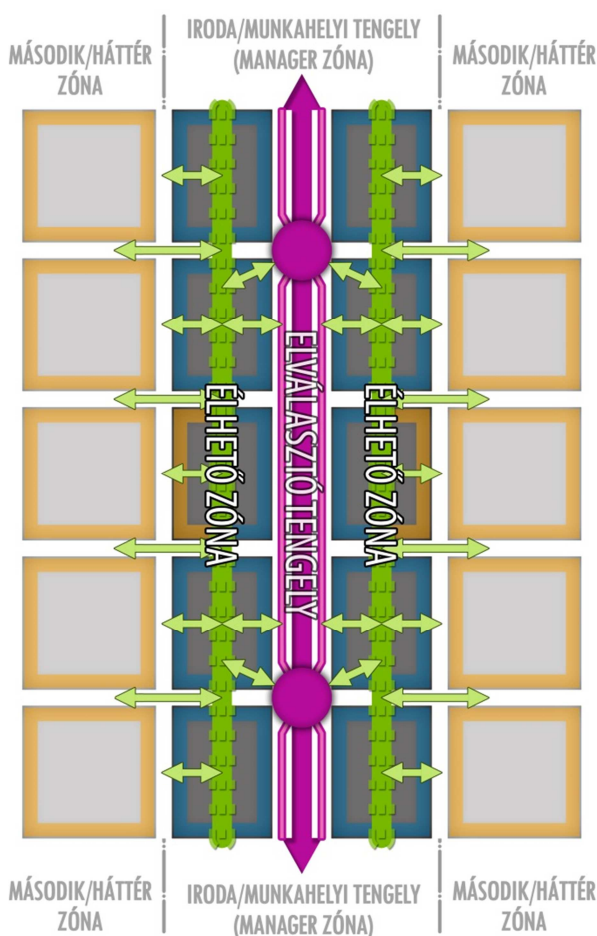
2.3. DIFFERENCIÁLT MUNKAHELYEKET NYÚJTÓ KERÜLET

Angyalföld hosszú évtizedeken keresztül Budapest egyik legfontosabb munkahelyi területeként elsősorban az ipari termelést folytató üzemeknek biztosított területet. A rendszerváltás után viharos gyorsasággal alakultak át az egykori iparterületek, helyükön elsősorban irodaházak, szolgáltatást nyújtó intézmények jöttek létre. Az átalakulás következtében tehát megmaradt a kerület jelentősége a budapesti munkahelyek tekintetében, de a munkahelyek jellegét tekintve jelentős változás következett be. Az átalakulás tendenciája jelenleg is folytatódik, és beavatkozás nélkül az egykori üzemi területek végleg el fognak tűnni.

Véleményünk szerint a jövőben mind a tercier szektor, mind az ipari termelés számára érdemes területeket fenntartani, és így a kerület lakói számára a lehetséges munkahelyek széles választékát biztosítani. Ez azt jelenti, hogy a még megmaradt, összefüggő barna-mezős területek egy részét meg kellene őrizni, és azokat rehabilitációs jellegű beavatkozással „ipari park”- jellegűvé átalakítani. A rozsdaovezetből „high tech”- parkká alakulás természetesen hosszabb időt igényel, végeredményként azonban értékes munkahelyi terület jöhet létre. A korszerű, innovatív technológiákat alkalmazó üzemek kedvező kapcsolatokat alakíthatnak ki a kutatást – fejlesztést folytató intézetekkel, és a tervezett egyetemi-szakoktatási campus-szal.

2.4. AZ ELVÁLASZTÓ KÖZLEKEDÉSI TENGELYEK MENTI TERÜLETEK FEJLESZTÉSE

A Kerületen belül a Váci út és Róbert Károly körút tengelyei erős elválasztó hatással bírnak. Az útszakaszok mentén ugyan gyalogos járdák vannak, de emberi léptékben élhető közterek nincsenek. Az út mentén ennek megvalósítása a gépkocsiforgalom miatt nincs is lehetőség. A területeken és a környezetükben a gyalogos közlekedést és kint tartózkodást szem előtt tartva a tömbök belső kialakításánál van lehetőség.

6.4. ábra A munkahelyi tengelyek élhető zónái - sémaárba

Az elválasztó főutak mentén lévő épületegyütteseket javasolt úgy telepíteni, hogy a tömbök belső zónáiban egymáshoz is kapcsolódó közösségi terek, zöldfelületek alakuljanak ki. A főutak mentén ugyanis ezek a területek fogják alkotni azt az élhető zónát, amely a gyalogos közlekedés és az épületek közötti szabad térben eltöltött idő helyszínei tudnak lenni. A tömbökön belüli közösségi terek összekapcsolódásával a gyalogos közlekedés ezeken a belső sétányokon és tereken belül tud megvalósulni a főútvonalak gépkocsiforgalmától elválasztva.

3. BÉRLAKÁSOK

Hazánkban a magántulajdonú lakások – bérlakások aránya a rendszerváltozást követően gyökeresen átalakult, az utóbbiak száma radikálisan csökkent. Fontos érzékelnünk, hogy a bérlakás állomány léte és mennyisége nem pusztán vagyongazdálkodási, vagy szociálpolitikai kérdés, hanem egyben társadalmi mobilitás és infrastrukturális kérdés is. A mobilitás azért fontos, mert könnyebbé teszi a dinamikus gazdaság működését azáltal, hogy nem köti a magántulajdonú lakásokhoz a munkaerőt, aki így nem képes rugalmas változtatásra. Másrészt, olyan társadalmi tendenciák érzékelhetők, amelyek hozzájárulnak a hagyományos családmóddal fellazulásához, ugyanakkor a családalapítás is kitolódik időben. Ezzel a tendenciával párhuzamosan megváltoznak az életviteli trendek, melyek következményeképpen megváltoznak a fogyasztói szokások, továbbá differenciálódnak a lakásokkal kapcsolatos elvárások.

Ha lassan is, de jelentősen növekszik a mobilisan kezelhető bérlakások iránti kereslet, különösen az olyan területeken, mint a XIII. kerület, amely a munkahelyi fejlesztés alapján számíthat a jövőben az eddiginél jóval nagyobb bérlakás iránti keresletre.

A bérlakások létrehozásának módjai az Önkormányzat szempontjából:

- » a rekonstrukciós, vagy az egyedileg átalakuló területeken a bontásra kijelölt ingatlanok megvásárlása és önkormányzati bérlakások építése,
- » új bérlakásokat építeni még be nem épített területeken.

4. ENERGIAGAZDÁLKODÁS

Napjainkban sok, nagyon komoly intézet, kutató és szakember foglalkozik az energiagazdálkodással, melynek egyik legfontosabb indoka az éghajlatváltozás, és annak várható következményei. Az éghajlatváltozás olyan problémákat vet fel, amelyek a települések életének szinte minden részére kiterjednek. Ezért széles körben kell foglalkozni ezzel a témával.

Az éghajlatváltozás, az azzal kapcsolatos tudományos vélekedés és földtörténeti vizsgálatok alapján akkor is be fog következni, ha nem

akarjuk, esetleg nem veszünk róla tudomást. Számos könyv és cikk bizonyítja, hogy a Föld éghajlatának változása törvényszerű folyamat, így nekünk is fel kell rá készülnünk.

Az éghajlatváltozás jeleit már a „saját bőrünkön” is érezzük, gondoljunk csak a hazánkban is az egyre gyakoribb természeti katasztrófákra. De természetesen nem csak nálunk, hanem a világ számos pontján érzékelhetők a változások. Így lehetnek példák az egyre sűrűbben előforduló hurrikánok, a jéghegyek olvadása, a szokatlan erősségű viharok. Bizonyára az okok között megtalálható az olyan gázok emberek általi „termelése” is, amelyek az üvegházhatást idézik elő, ugyanakkor fölösleges azon vitatkozni, hogy a változások az ember önpusztító tevékenységei, vagy a Föld törvényszerű változásai miatt következnek-e be. Fel kell ismerni az előnyöket és hátrányokat és tenni kell ellenük, vagy értük.

Ha rendszerben és tervszerűen akarunk gondolkodni településeink jövőjéről két alapvető tevékenységre kell fókuszálnunk:

- » a megelőzés, azaz az éghajlatváltozás következményeire történő előzetes felkészülés,
- » alkalmazkodás és védekezés, azaz a negatív következmények hatásainak csökkentése.

A megelőzés és az alkalmazkodás egyik fontos módszere az **önellátásra** törekvés, az alapvető szükségletek (pl. energia, víz, élelmiszer) nagy ellátó rendszerektől független kielégítése. Számunkra azért is fontos ez a folyamat, mert hazánk eléggé szegény az alapvető energiahordozók tekintetében. Ezért olyan innovatív módszereket kell kitalálni, amelyek előnyt jelenthetnek a jövőben. Ezen lehetőségek egy fontos eleme a legkisebb áldozattal járó **energiatakarékosság**. Az önkormányzat a nagyfogyasztók közé tartozik (pl. a saját hatáskörébe tartozó intézmények, a közvilágítás, a településen működő ipar infrastruktúrájának ellátása, stb.) az energia-takarékossággal, a bevitt energia csökkentésével, továbbá szabályozási eszközök alkalmazásával a lakossági fogyasztást is gazdaságosabbá tudja tenni. Az önkormányzatok ezekkel az eszközökkel jelentősen csökkenthetik a működési költségeiket és az így megtakarított összegekből finanszírozhatnak egyéb feladatokat (pl. saját beruházások).

Az éghajlatváltozás egyik okozója – a kutatók szerint – az üvegházhatású gázok kibocsátása, mely gázok legnagyobb részt a városokban keletkeznek. A háztartások energiahasználatán belül igen nagy a fűtés (50%), valamint a közlekedés (30%) energiaigénye. Az előbbi miatt első sorban az épületenergetika korszerűsítésével, az utóbbi miatt a közlekedés és szállítás racionalizálásával és hatékonyságának növelésével kell változtatni.

► AZ ENERGIAMEGTAKARÍTÁS LEHETŐSÉGEI

A megújuló energiaforrások a napenergia, a szélenergia, a vízipotenciál, és a geotermikus energia. Ezek felhasználására vonatkozóan már sok elméleti és gyakorlati javaslat született,

melyeket a kerület hosszú távú energiagazdálkodásába érdemes beépíteni.

» NAPENERGIA:

Legismertebb módszer a napenergia felhasználása. Erre vonatkozóan sokféle eszköz áll rendelkezésre, ezért erre most nem térünk ki részletesen.

Hasonlóan fontos a passzív hasznosítás, mely elterjesztésének legjobb módszere a szabályozási eszközök használata. Ezek közé tartoznak:

- a napsugárzás maximális felhasználását eredményező épülettájolás és nyílászáró méretezés,
- árnyékmentesség biztosítása a szabályozási szélesség és az épületek egymáshoz mért távolsága alapján,
- jó hőszigetelő és hőtartó anyagok beépítése az épületszerkezetekbe,
- irányított szellőzés,
- növényzet felhasználása,
- a széljárás figyelembe vétele,

» SZÉLENERGIA:

- megvizsgálni a városban kialakult szélcsatornák helyzetét, átalakításának lehetőségeit,
- szabályozással irányítani és modellezni a jövőbeni fejlesztések kapcsán létrejövő szélcsatornákat, a szélenergia felhasználásának céljával,
- kialakítani azokat a területeket, ahol szél turbinákat alkalmazni lehet (ilyenek lehetnek homlokzati turbinák is),

» VÍZENERGIA:

- a kerület számára rendkívüli adottságot jelent a Duna közvetlen közelsége, így szinte adott a vízi energia különböző módjainak felhasználási lehetősége,

» TALAJHŐ:

- ennek az energiának a felhasználása különösen olyan helyeken lehetséges, ahol alacsony a beépítés (volt OTI telep), vagy ott, ahol a jövőben jelentős átalakulási folyamat megy/mehet végbe, (ilyen például a Béke utca – Tatai út közötti terület),

» HULLADÉKHŐ:

- a kerületben keletkező a hulladékot és szennyvizet – különböző környezetbarát eszközzel – az energiatermelés szolgálatába kell állítani. A

hulladékkezelő berendezések már ma is környezetbarát módon üzemeltethetők.

Fentiek első sorban azt a célt szolgálják, hogy a kerület minél inkább függetleníteni tudja magát a fosszilis energiák felhasználásától. Erre még akkor is lehetősége van, ha tudjuk, hogy a XIII. kerület egy nagyobb egység, a Főváros része. Az önkormányzat ugyanis önálló szabályozási eszközök megalkotásának jogával rendelkezik, amely lehetőséget biztosít számára, hogy a szabályozás lehetőségeivel élve korszerű energiagazdálkodást valósítson meg.

► VÍZGAZDÁLKODÁS

Látszólag megoldott a kerület vízgazdálkodása, ám az éghajlatváltozás olyan következményekkel jár(hat), amelyre egyelőre egyik magyar település (beleértve Budapestet is) sincs felkészülve. Tapasztalhatjuk, hogy egyre gyakoribbak a nagymértékű és gyors lefolyású esőzések, havazások, amelyek után árvizek, csapadékvizek, a havazás miatt közlekedési csőd okozta gondok és károk jelentkeznek. Ugyanakkor gyakoriak (és azok lesznek a jövőben is) a tartós szárazságok, amelyek a város növényzetében, a Duna vízállásában és ezzel az ivóvízellátásban okoznak komoly problémákat.

Ebben az esetben a felkészülést legjobban a csapadékvíz elvezető hálózat átalakítása jelenti. Fel kell tárnai a természetes vízelvezetési rendszereket és úgy kell átalakítani, hogy azok újra a hálózat részei legyenek, a területeiket nem szabad beépíteni, zöldfelülettel kell borítani (pl. Rákos patak és környezete), ezzel is növelve a kerület zöldfelületét. Továbbá a csapadékvíz helyben tartásával ki lehet egyenlíteni a szárazság okozta vízhiányt (erre a célra alkalmas pl. vértározó, esetleg sportpálya alatti terület stb.).

► SZÉNDIOXID KIBOCSÁTÁS CSÖKKENTÉSE

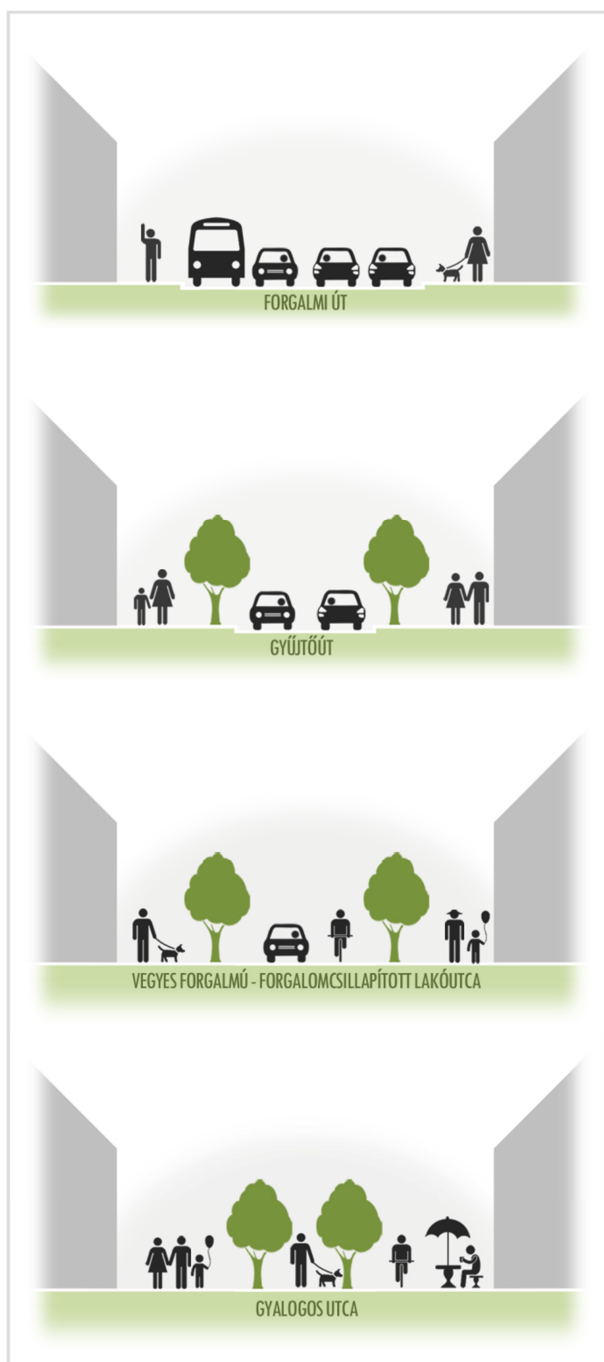
Az ember által befolyásolt éghajlatváltozás egyik, talán legfontosabb kulcsa a széndioxid kibocsátás csökkentése, valamint az energiafelhasználás alapvető megváltoztatása. Ugyanis a jelenlegi CO₂ kibocsátás kétszerese (sőt a fejlett országokban ötszöröse) annak a mennyiségnek, amelyet az elnyelők feldolgozni képesek. Tekintettel arra, hogy napjainkig nem sikerült olyan széleskörű nemzetközi egyezséget kötni a Föld országainak részvételével, amely mindenki számára azonos kööttséget és jelentős kibocsátás-csökkenést jelent, települési, sőt településrészi felelősséggel kell a témához közelíteni. Ez azt jelenti, hogy a települések fejlesztési koncepciói között kell a témával foglalkozni. A CO₂ kibocsátás egyik forrása a közlekedésben található. Tudjuk, hogy a mai magyar gépkocsi átlagos életkora 10 év körül van. Ez a tény azt jelenti, hogy ezek a gépkocsik – beleértve a közösségi közlekedésben részt vevő autóbuszokat – korszerűtlenek, csak nagyon kevés van közöttük olyan, amely gázkibocsátása nem, vagy csak alig szennyezi a környezetet. A szennyező gázok kibocsátásának csökkentésére alapvetően három lehetőség van:

- » csökkenteni a gépkocsik számát, - ez jelen helyzetben nem hajtható végre, hiszen a trendek szerint a gépkocsiállomány folytonosan növekszik,
- » olyan szűrők használatát írni elő, amely jelentősen lecsorítja a CO₂ szennyezést – ez elsősorban szabályozási kérdés, most érvényben is van ilyen típusú szűrés – az ún. „zöld kártya” – de a tapasztalatok szerint ezek nem hoznak elégséges eredményt,
- » közlekedésszervezéssel és városfejlesztési eszközökkel csökkenteni a szükségesen megtett utat.

Ez utóbbi javaslat komoly beavatkozást és szervezést igényel, de ez a megoldás tűnik a leginkább eredménnyel kecsegtetőnek, hiszen a várossal kapcsolatban felvetett lakossági igények között is ez a leggyakrabban szereplő igény.

5. KÖZLEKEDÉS

A közlekedés változásának legfőbb célja olyan közlekedési rendszert kialakítani, amely gazdaságos, egészséges, környezetbarát és ember-központúbb a jelenleginél. A nagyvárosok, így Budapest és azon belül a XIII. kerület, igen komoly forgalmat bonyolít le. A kerület közlekedési struktúrája úgy alakult ki, hogy immár a teljes kerület területfelhasználása ahhoz igazodik. Ebben a tekintetben változásra van szükség. Először az emberek kellemes munkahelyi-, lakóhelyi és kikapcsolódási (rekreációs) igényeit kell figyelembe venni és teljesíteni, és ahhoz kell rendelni a közlekedési hálózat átalakítását.

6.5. ábra Utcahasználati minták

Az utóbbi időben erősödik a nagyvárosokban a gyalogos és a kerékpáros közlekedés iránti igény. Fontos, hogy a közlekedésben egyre nagyobb szerepet játszó gyalogos és kerékpáros közlekedést a kerület továbbra is támogassa. Ennek egyik módja a B+R (Bike + Ride) hálózat megtervezése és kialakítása. Ez a fejlesztés megfelelő alternatívát nyújt a P+R rendszer mellett.

A gyalogos hálózat megteremtése érdekében olyan terv elkészítése szükséges, amely meghatározza:

- » a teljes gyalogos forgalmú területeket,
- » a vegyes forgalmú területeket (gyalogos és szervizforgalom),
- » a gépkocsi- és közösségi közlekedést lebonyolító területeket.

Az alábbi mintákban négy területet mutatunk be (4. ábra):

- » forgalmi út: gépkocsi és közösségi közlekedés (pl. Váci út)
- » gyűjtőút (pl. Pozsonyi út)
- » a vegyes forgalom (25-30 km-es max. sebesség, pl. OTI lakóterület)
- » a teljes gyalogos forgalom (pl. Újlipótváros)

Az emberek egyre jobban érzik a gépkocsi közlekedésből adódó hátrányokat (levegő és zajszennyezés, por, stb.) és egyre több olyan közterületi átalakulás történik, melynek eredményeképpen az utcák és terek dominánsan gyalogos és kerékpáros használatúvá alakulnak. A XIII. kerület ebben a tekintetben is szerencsés helyzetben van.

A történelmi városrészek, az Újlipótváros, a volt OTI telep stb. olyan szerkezetűek, hogy könnyen és jelentősen növelhetők a gyalogos felületek. A vegyes felhasználású területeken olyan szabályozást kell alkalmazni, hogy a gépkocsinak lehetőséget kell adni arra, hogy rövid távolságot kelljen megtenniük, amikor parkolni akarnak. Ennek módjai:

- » olyan városrendezési szabályozást alkalmazni, hogy a munkahely – lakóhely – rekreációs területek között ne legyen nagy távolság, így csökkenteni lehet a terület egységek közötti szükséges autózást (policentrumok kijelölése),
- » olyan munkahelyek fejlesztését, letelepedését elősegíteni (szabályozási eszközökkel), amelyekhez megfelelő számú és színvonalú lakóhelyeket és pihenőhelyeket lehet telepíteni, azaz a fejlesztési és szabályozási tervekben a hármas egység (lakóhely – munkahely – rekreációs ter.) területi és funkcionális együttműködését kell összehangolni,
- » egy-egy utcák által határolt tömbben egyirányúsítani a forgalmat, ezzel felére csökkenthető a gépkocsiforgalom, (5. ábra), illetve vegyes használatúvá tenni (sebességkorlátozás, díszburkolat) azokat,

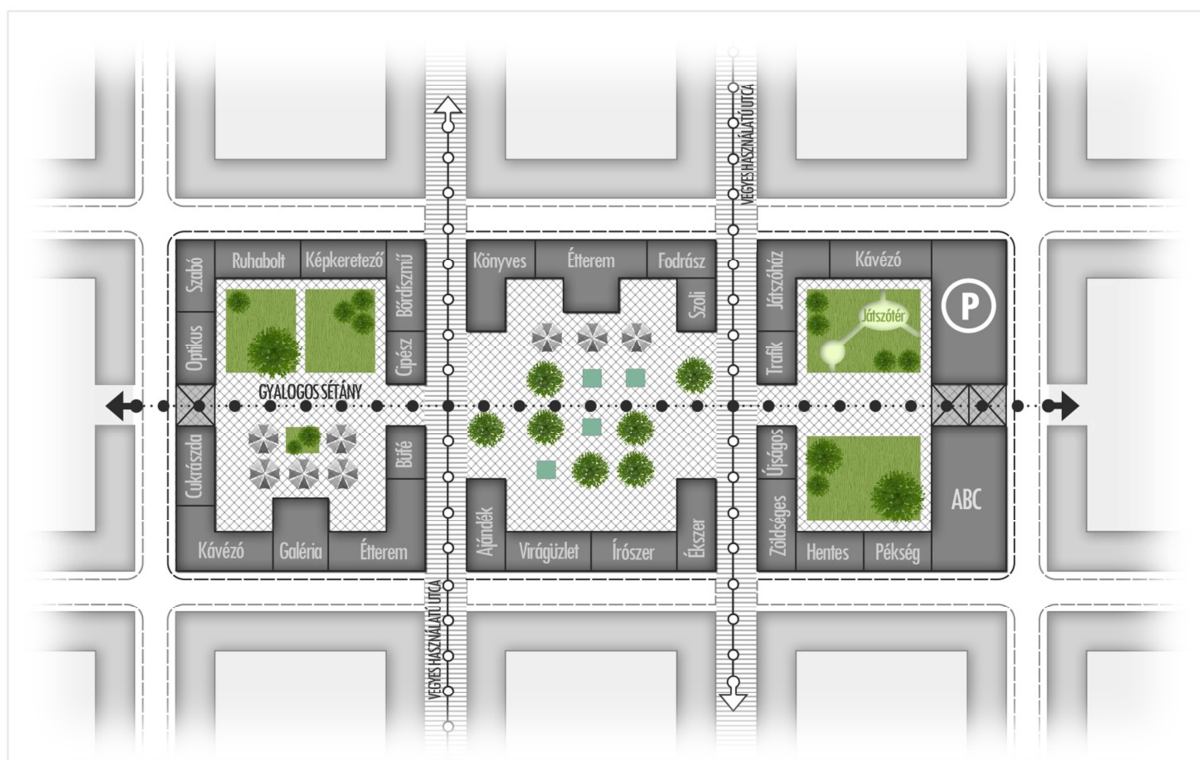
» kijelölni olyan telket/telkeket amelyen a többen lévő lakásokhoz tartozó gépkocsikat koncentráltan lehet elhelyezni, így jelentősen csökkenthető a forgalom és az utcán parkoló autók száma és ezáltal növelhető a gyalogos forgalomra kijelölt terület (6.6. ábra)

az előírásokban a központi, nagyobb csomópontok és metróra való átszállási lehetőséggel rendelkező területek környezetében megvalósuló beruházások során a magasabb parkolószám kialakításának megkövetelése, parkolóhely alternatívát nyújtva az eszközváltáshoz,

» az eddigieknél sokkal átfogóbban fejleszteni a kerület közösségi közlekedését. Erre alkalmas:

- a területet körülölelő vasúti hálózat, amelyet be kell/lehet kapcsolni a közösségi közlekedési hálózatba. Ennek egyik formája intermodális csomópontok kialakítása (vasúti megálló – autóbusz megálló – B+R, P+R)
 - Nyugati pályaudvar és környéke,
 - Róbert Károly körút - Városliget,
 - Tahi út – Rákosrendező,
 - Újpest – Északi Városkapu
- növelni és kényelmesebbé tenni az autóbusz-hálózatot,
- bekapcsolni a dunai hajózást a közösségi közlekedésbe.

A Főváros területén belül a Duna egy észak-déli irányú közlekedési lehetőséget jelent. A Dunára, mint természetes közlekedési pályára az Új Budapest Városfejlesztési koncepció is nagy hangsúlyt fektet. az ilyen irányú kerületi szintű fejlesztés csak a fővárossal összhangban valósulhat meg. A Duna egyaránt biztosítja a személy- és az áruszállítást. Jelenleg a személyforgalom a fővároshoz kötődik és főként az idegenforgalmi célú használatra korlátozódik. A BKV 2012 nyarán indított hajójárata egy jó kezdeményezés a Duna, mint vízi út jobb kihasználására, azonban a járatsűrűség nem elégíti ki a hétköznapi tömegközlekedési igényeket. Ennek ellenére a vízi közlekedést a hagyományos városi közösségi közlekedés integráns részévé kell tenni. A Duna jelentette hajózási lehetőségeket (pl.: jacht, vízitaxi) a fővárosi kikötő-hálózat fejlesztésével (Budapest feladata), és a kapcsolódó partoldali közterületek alkalmassá tételével, megfelelő átszállóhelyek biztosításával tudja kihasználni a kerület.

6.6. ábra **Tömbrehabilitációs séma**

6. TELEPÜLÉSKÉP ALAKÍTÁSA

A hazai várostervezés és rendezés gyakorlatába az építési jogszabályok változásával új szabályozási elem került, mely az építési szabályzatokból kivette, s új jogszabályba tette át a település építészeti karakterének megfelelő esztétikai kérdéseket.

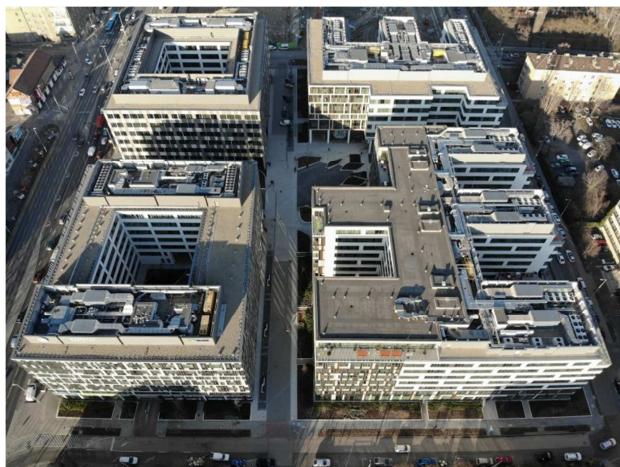
Ezzel megkülönböztetett figyelem helyeződött az építészeti karakterek figyelembe vételére, a településképi karakter kialakítására és megőrzésére. A Kerület eleget téve a jogszabályi előírásoknak elkészítette a Településképi Arculati Kézikönyvét és ezzel párhuzamosan megalkotta a településképi védelméről szóló önkormányzati rendeletét.

A településképi védelme és alakítása során minden esetben javasolt a meghatározó építészeti karakter kialakításának és erősítésének támogatása. A jó karakterű és ezáltal vonzó területek kialakításának kulcsfontosságú eleme a magas színvonalú és a településképi szempontjából karakteres építészeti megjelenés. A cél tehát a mennyiség fejlesztés helyett elsősorban a minőségi építészeti karakter kialakítása kell, hogy legyen.

7. KÖZÖSSÉGI ÉS KULTURÁLIS ÉRTÉKTÖBBLET TEREMTÉSE

A tervezett önkormányzati vagy magán beruházásoknál hozzáadott értéket képvisel, ha a kialakuló tér, utca vagy épületegyüttes valamilyen formában a környezetének kulturális vagy közösségi szellemiségéhez kapcsolódik. A kulturális és közösségi értéktöbblet teremtése alapvetően a helyhez való kötődést erősíti.

A Kerületben erre eddig is nagy hangsúly helyeztek, s megvalósult jó példák is vannak. A Váci Greens irodaházak között kialakuló közösségi teret Edison térként nyitották meg idén, az iroda-épületegyüttesben működő General Electric alapítója Thomas Alva Edison után.

6.7. kép: **Váci Greens - Edison tér**

Az Újlipótváros a Kerület egyik legnagyobb presztízzsel rendelkező területe, melynek értékéhez az itt alkotó művészek, a Vígszínházban fellépő színészek és az itt élő értelmiségi réteg is hozzájárult. Nem

véletlen tehát, hogy az Ipoly utca – Pozsonyi út – Viktor Hugo utca – Kárpát utca által határolt tömb belsejében kialakított új közparkot Ruttkai Éváról, a Kossuth-díjas és kétszeres Jászai Mari-díjas érdemes és kiváló színművésznőről nevezték el, aki sokáig a Vígszínház társulatában játszott.

FORRÁSJEGYZÉK

1. Fenntartható fejlődés – várostervezési útmutató Szerk.: Lukovich Tamás – Mogorósi Katalin
Pro Régió Ügynökség, 2013, Budapest

KÉPEK FORRÁSA:

- 6.1. kép: www.agorabudapest.com
- 6.2. ábra saját szerkesztés
- 6.3. ábra: internet/saját gyűjtés
- 6.4. ábra: saját szerkesztés
- 6.5. ábra: saját szerkesztés
- 6.6. ábra: saját szerkesztés
- 6.7. kép: www.budapest13.hu

**ZÖLDFELÜLET
FEJLESZTÉSI CÉLOK
ÉS JAVASLATOK**

ÁLTALÁNOS CÉLOK ÉS JAVASLATOK

- A kerület közterületi zöldfelületei tekintetében további mennyiségi növekedésre és a minőségi állapot további javítására van szükség. Lakosonként átlagosan 8-10 m² közterületi zöldfelület reális célnak mondható, figyelembe véve a területi tartalékokat és a szabályozási lehetőségeket.
- Tekintettel arra, hogy várhatóan a magyar Központi Régióban, ezen belül Budapesten és a kerületekben (más magyarországi régiók részesedésének növekedése mellett) az európai uniós források tekintetében részarányaiban is jóval kevesebb forrásra lehet számítani és ezek struktúrája (visszatérítendő támogatások) is más lesz, a közterületi gazdálkodás szerepe megnő, a működőképes külföldi jó gyakorlatok és minták átvételével fel kell készülni a nagyobb arányban önerős közterület-gazdálkodás megteremtésére.
- Zöldfelületi és rekreációs vonatkozásban a kerületnek intenzívebben kell tudnia kihasználni (és ilyen irányban fejleszteni) a Rákos-patak mente területeit. Cél egy olyan összefüggő rekreációs kerületi zöld-tengely kialakítása, amely a Duna mentén, a Népszigeten, és a Rákos-patak mentén (revitalizálva, vonzóképes rekreációs és sport funkciókkal megtöltve) egy zöldfelületekben, sétányokban, kerékpárutakban, evezési lehetőségekben gazdag, területi felértékelődést is jelentő közterületi átalakulást indukál, létrehozza a kerület kiemelt közterületi közösségi helyeit (Z-1. térkép, 90. oldal)
- A környezeti állapotjavítás vonatkozásában csökkenteni kell a károsanyag kibocsátást, az anyagforgalmat, a kerület ökológiai lábnyomát, miközben a kerület a saját lokális eszközeivel felkészül a klímaváltozás kedvezőtlen hatásaira, illetve lokális beavatkozásokkal tompítja azokat.
- A közterület-gazdálkodás és a városrehabilitáció terén olyan környezetbarát és költségtakarékos eljárásrendek meghonosítása szükséges, amelyek a kerület adottságait jól, fenntartható módon használják.
- A prognosztizált demográfiai változásokra is tekintettel a közterületi zöldfelületeken olyan funkciók kialakítása szükséges, amely biztosítja a generációk békés egymás mellett élését, egyszerre kínál funkciókat az idős korosztály és a családostok számára hétköznapi rekreációs és mozgásigényeik, közösségi aktivitásaik számára.
- A közterületek vonatkozásában a funkcionális kínálatba minden beruházásnál célszerű mérlegelni, és körültekintő közvélemény-kutatásokat követően integrálni az új városi igényeket. Ilyen új igények a XXI. századi közterületek iránt pl. a korosztályos játszótér, gyerekfoglalkoztató, futópálya, kerékpársáv, kerékpártárolók, akadálymentesítés, szelektív gyűjtés, kutya-futtató, magasabb zöldfelületi arány, utcáfásítás,

szabadtéri torna és edzőpálya, labdaterek, utcai sportok, forgalomcsillapított zónák.

- A közösségi közlekedési formák, a kerékpározás, a gyaloglás és a gépjárművek közösségi használati módozatai, és ezek infrastrukturális fejlesztése prioritást kell, hogy élvezzenek az egyéni gépjárműhasználattal szemben, mert az utóbbi módozat limitált rendelkezésre álló szabadtéri lehetőségek mellett aránytalanul magas helyfoglalást jelent a közterületekből.
- A sűrűn beépült területeken a városrehabilitáció keretében lazításra, zöldfelületi arány növelésre, közterület/magánterület egyensúlyi helyzetének kialakítására kell törekedni, ezeken a területeken a közműhálózati fejlesztésekben lehetővé téve a helytakarékos megoldásokat és ezáltal a közterületi zöldfelület részarány növelését.
- Az alulhasznosított, posztindusztriális és szlöm területeken olyan átfogó rehabilitációra van szükség, amelynek részeleme a kerületi zöldfelületi hálózat erősítése.
- A kerület lakótelepes beépítésű területein érték a meglévő magas zöldfelületi arány, amelynek minőségi rehabilitációjával, funkcióbővítésével ütemezetten kell előre haladni az Országbíró sétányon elért - országos viszonylatban is kiemelkedőnek számító - eredmények más lakótelepekre történő kiterjesztésével.

7.1. kép A megújult Országbíró lakótelep és sétány részletei

- ■ A kiemelt városi és kerületi (aktuális és potenciális) zöldfelületek esetében (pl. Margitsziget, Népsziget, Rákos-patak, a Rákos-patak mentén vagy a Városligethez közeli szakaszon a Rákosrendező térsége) együttműködve a fővárossal és a szomszédos kerületekkel, kezelőkkel, olyan nonprofit operatív kezelői csúcsszervek létrejöttét lehet szorgalmazni, amelyek összefogják területi alapon egy-egy nagy zöldfelületi egység összes fenntartási problémáját és fejlesztési kérdését, önálló gazdálkodásra képesek, gyorsan reagálnak a felhasználói igényekre és panaszokra, fővárosi és kerületi kontroll mellett végzik szerződésben rögzített feladataikat.

- A kerület közterületi arculatának koncepcionális fejlesztése (arcuati kézikönyv, eltérő karakterű közterületek markáns térépítészeti jegyekkel történő felruházása, anyaghasználati vagy dizájn lehetőségek kihasználása (7.2. kép) kerületi vagy városrészi identitásfokozó lehetőség lehet a kerület számára, amely „szerethetővé”, egyedivé tehet egy-egy kerületrészt a beköltözők számára.

7.2. kép Jó példa az arculat tudatos fejlesztésre (Ditrői Mór utca)

- Városrészi jelentőségű közterületek, terek, játszóterek esetében a fenntartási hatékonyság, és egyben a funkcióbővítés fokozható időszakos és esetleg tematikus közterületi piacok hely kijelölésével, utcafesztiválok meghonosításával, ún. BID (Business Improvement District) kijelölésével, a kisboltok hálózatának és összefogásának (tematikus utcák) segítségével.
- Hosszú távú cél a Margitszigetet és a Városligetet városi zöldfolyosóval, promenáddal összekötő rekreációs kerületi tengely létrehozása, melynek része a Dráva utcai kapcsolat (híd) kialakítása (Z-1. térkép – 85. oldal)
- A kerület jelentős stratégiai elhatározása lehet a fenntarthatóság elvét követő minősítési rendszerekbe történő belépés, a kerületi fejlesztéspolitika alárendelése az ilyen típusú szűrőknek a „zöldebb kerületté” válás útján. A közterület-fejlesztésben kínálja magát a Green City akkreditációs pontrendszer alkalmazása (ld. nemzetközi példák, melléklet), amelyben a kerület stratégiai elhatározásaiban is deklarálhatja, hogy a kerületi közterületi beruházásait átfuttatja a Green City mozgalom által kidolgozott pontrendszeren, és magáévá teszi a Green City elveket (vízháztartás és öntözővíz management, földtömeg egyensúlyban történő fejlesztés, zöldfelületi arány növelése, helyi klíma javítás, stb.)

KONKRÉT TERÜLETI JAVASLATOK

1. DUNA MENTI ZÖLD TENGELY FEJLESZTÉSE

A kerület Duna menti teljes partszakasza, illetve a Rákospatak zöldfelületi és szabadterei rekreációs szempontból legjelentősebb célterülete, amelyen a fejlesztési nyomás is hatalmas. A Moszkva sétány és a Rákospatak kerékpáros híd kiépülésével az eddig kevésbé használt parti tengelyre fűzve megindulhat a part menti zöldfelületek rehabilitációja, a közparkként kiszabályozott elemek fejlesztése, illetve új zöldfelületi elemek létrehozása. A Duna menti területek Budapest egészén is az ingatlanfejlesztés legkeresettebb, és az elmúlt időszakban leginkább átalakult területrészei, ahol nehéz megtalálni az egyensúlyt terhelés és terhelhetőség között. Abban viszonylag nagy egyetértés mutatkozik, hogy bármiféle fejlesztésnek e területen zöldbe ágyazottan kell megvalósulnia olyan módon, hogy a közvetlen parti területek közterületként tudjanak funkcionálni. A Duna part rehabilitációja egyre többször felmerülő témakör, amely kérdésben a kompetenciák elsősorban a Fővárosi Önkormányzatnál vannak, így a kerület többnyire csak kezdeményező szerepben léphet fel, ám a F.O.K.A. öböl mentén, illetve a Marina sétányon nagyobb a mozgástere. Távlatos cél lehet az is, hogy a Marina sétány egy nagyobb ívű fásított promenádként átkötést biztosítson az Újpesti öböl átalakuló part menti szabadterei és a Népszigetet felé. A Népszigeten elérhető cél lehet a rendezés során a sziget feltöltésre került belső magját körülvevő széles parti, természetközeli sáv megőrzése, a parti zóna kialakulásának elősegítése a partnerség eszközeivel. E Duna menti komplex rehabilitáció során javasolt irány:

- » a korábban túlzottan mesterségesre sikerült rézsűszögek oldása lépcsőzetes, padkás rézsűkkel, növényzettel, a természetesebb vízparti rézsűszögek kialakítása, vízparti növényzet telepítése (tájrehabilitáció),
- » a volt ipari zónákban a kiépített támfalak ülfalakkal történő megtörése, kiváltása
- » az Újpesti-öböl Meder utca - Északi vasúti összekötő híd közötti szakaszának nemzetközi evezős versenyekre is alkalmas (1000 m-es pálya) sport célú fejlesztése,
- » a Népsziget partvonalának rekreációs típusú fejlesztésének előkészítése tulajdonrendezéssel és településrendezési szerződésekkel, figyelemmel a meglévő fás növényzet értékeire,
- » a Népszigeten és a Rákospatak – Dráva utca közötti szakaszon a közvetlen vízhez jutás lehetőségének megteremtése
- » a Marina sétány és a F.O.K.A. öböl partjának zöldfelületi fejlesztése, az öböl torkolati szakasz kerékpáros híddal történő átkötésének vizsgálata

- » a geológiai törésvonalból adódó termálvíz potenciális hasznosítása (geotermális rendszerű épületenergetika, hulladék hő hasznosítás, úszó strandok stb.)
- » a Margitsziget és a Népsziget, valamint a szárazföld közötti gyalogos és kerékpáros kapcsolathányok felszámolása,
- » a Moszkva sétány menti alulhasznosított, ma még csak papíron zöldfelületek minőségi fejlesztése, növénytelepítéssel, funkcióbővítéssel, a part menti területek zöldfelületi arányának növelése
- » a Népsziget és a szárazföld közötti kapcsolatok akadálymentesítése,
- » az Újpesti rakpart komplex rehabilitációja
- » az evezős kultúra infrastruktúrájának (csónakleeresztők, stégek, fövényes part, csónakházak) újraélesztése,
- » a kulturált, lassú kishajózás lehetőségeinek (kikötőhelyek, sólyázás, téli deponálás, karbantartás) megteremtése,
- » a vízi tömegközlekedés (vaporetto) infrastruktúrájának megteremtése,
- » az urbanusan kiépített, déli partszakaszokon az igényes turisztikai attrakciók (sétahajózás, vendéglátóipar),
- » zöldfelületek öntözőigényének kielégítése part menti fűrt kutakból vagy Duna vízből (zöldfelületi fenntarthatóság javítása),
- » tömegközlekedési kapcsolatok javítása.

A Duna menti területekre úgy kell tekinteni, mint a Váci út menti irodaterület „hátsó kertjére”, amely részben az ide települt cégek dolgozóinak kínál a kerületben realizálható rekreációs, sport lehetőségeket, a vízparton pedig a kerületben élőknek olyan feltöltődési lehetőségeket, amely miatt azok körében keresetté válik a XIII. kerület, mint élhető lakhely. Éppen ezért a Duna mentén a lakó-, iroda és gazdasági-kereskedelmi, munkahelyi típusú fejlesztéseknek csak limitált, és ezzel a rekreációval összefüggő módon lehet teret adni, az elsődleges funkciók (nagy zöldfelületű sport és rekreáció) hosszú távú biztosítása mellett. A Duna mentén ennek a folyamatnak az átmenő forgalmi terhelés csillapításáról, a vizuálisan és használati gátló tényezők feloldásáról, a gyalogos és kerékpáros kapcsolathányok felszámolásáról, és a közterületi funkciók minőségi bővítéséről kell szólnia.

2. RÁKOSPATAK MENTI ZÖLD TENGELY FEJLESZTÉSE

Amíg a Duna mentén inkább a zöldfelületi arány növelésével (területhasználat váltással) és a rekreációs potenciál kifejtésével lehet elérni, hogy az egy jelenleginél egészségesebb városszerkezet jöjjön létre, addig a Rákospatak mentén a zöldfelületi aránnyal és a területhasználattal nincs probléma. Sokkal inkább gond, hogy a patakmeder túlságosan mesterségesre sikerült kialakítása, magának

a tengelynek a közművekkel való túlterheltsége, a fővárosi és kerületi vegyes tulajdonviszonyok, és a katasztrofális vízminőségi adatok miatt a patak és környezete ma nem tudja azt a hatást kifejteni tágabb környezetére, amely pedig potenciálként két évtizede ott van a levegőben. Amennyiben ugyanis itt sikerül véghezvinni egy komplex rehabilitációt, akkor az a Rákos-patak menti lakó-, intézményi-, és munkahelyi területek felértékelődéséhez vezetne, a kerület gyakorlatilag egy „második Duna partot” nyerne vele. A Rákos-patak rehabilitációja részben külső tényezőktől is függ, amelyek Gödöllő és Isaszeg szennyvíztisztítóinak korszerűsítését, a Rákosrendező térségében pedig a szomszéd kerületi patak-rehabilitációt feltételezik. A Rákos-patak fejlesztésnek ügye éppen ezért nem is budapesti, hanem sokkal inkább mikro-regionális ügy, amely a teljes vízgyűjtőt érinti. Ugyanakkor az uniós fejlesztési források tekintetében hatalmas kiugrási lehetőség is, mert míg a központi régió a strukturális alapokból jóval kevesebbre számíthat, a más forrásokból táplálkozó Duna Stratégiába illesztve a Rákos-patak revitalizáció a következő fejlesztési ciklus egyik kiemelt tématerülete is lehetne Budapest és érintett térsége (és ezen belül a kerület) számára. Ebből egyelőre csak a kerékpárút-hálózat fejlesztés realizálódott, illetve a kerület saját területén is megvalósítás alatt van a Béke utca – Göncöl utca közötti szakasz közparki fejlesztés, valamint új kerékpáros patakhíd is létrejött.

A tengely fejlesztése során javasolt irányok:

- » Patakparti növényzet fejlesztése, halbölcsők kialakítása, haltelepítés,
 - » Kísérő zöldfelületek funkcióbővítő rehabilitációja (játsszóterek, játékterek, piknikező helyek, kávézók, horgászállások, csónakázási lehetőségek, sportszer kölcsönzés, nyilvános wc-k, pelenkázók, kutyafuttatók),
 - » Közterület céljára történő területátadás patakparti fejlesztések során,
 - » Közvilágítás kiépítése, javítása,
 - » Akadálymentesítés,
 - » Csatlakozó sport infrastruktúra javítása,
 - » Tömegközlekedési kapcsolatok javítása, forgalomcsillapított zóna fenntartása.
- » a terület közműhálózatainak kiváltása, a vizuálisan zavaró közművek (120 kv-os légvezeték, patak feletti közműátkötések) megszüntetése,
 - » Vízminőség javító intézkedések (csapadécsatorna bekötések olaj-, és iszapfogóval történő ellátása, illegális régi bekötések felszámolása, biológiai szűrőmezők telepítése),
 - » Az állandó vízfelület növelése lokális duzzasztásokkal,
 - » A patakmeder betonozott kisvízi medrének felszámolása, a mesterséges nyomvonal renaturalizációja (meanderezés, töltésáthelyezés),
 - » Közvetlen vízhez jutás lehetősége, fövényes partszakaszok, ülőfalak, padkás rézsűk kiképzésével,
 - » Rehabilitációt gátló felszín alatti közművek kiváltása,
 - » Regionális kerékpárút-hálózat kiépítése, kerékpáros infrastruktúra fejlesztése,
 - » Futóköri, sétányhálózat fejlesztése,
 - » Öntözőhálózat fejlesztése (talaj- és rétegvizek öntözési célú felhasználása),
 - » Mérnökbiológiai megoldások alkalmazása a patakmeder stabilizálására,

3. LAKÓTELEPI ZÖLDFELÜLETI REHABILITÁCIÓ

(Z-2. TÉRKÉP– 94.o.)

A lakótelepek kerületen belüli mai státuszának emelése csak abban az esetben lehetséges, amennyiben (hatalmas és mennyiségi téren jelentős kerületi zöldfelületi értéket képviselő) zöldfelületeik minőségi megújításon esnek át. Az elmúlt évek során ez a hatalmas munka az AngyalZÖLD programmal megkezdődött és nagy lendülettel történik, aminek a folytatására is nagy szükség van.

Ma a legtöbb budapesti (sőt magyarországi) lakótelepen elmondható, hogy az igen korszerű urbanisztikai elvek (magas zöldfelületi arány) mentén létrejött szabad területek funkcionális mélyrepülést szenvedtek el a házigyári lakásépítés korszakának beakonyulása után. A burkolati szinten, utcabútorokban, funkcionális egységek terén történt lassú leépülés részben a toronyházas, szalagházas telepítéssel is magyarázható: a nagy zöldfelületekben úszó, Corbusier elvei szerint telepített „vertikális falvak”-nak nincs szerves kapcsolódási pontja a zöldfelületeivel, ezért gyakran „senki földje” típusú zöldfelületek jönnek létre. E tekintetben az angyalföldi lakótelepek zöme még nem olyan „fertőzött”, mint a főváros egyes részei: köszönhetően annak, hogy a kerületben a lakótelepi státusz még nem jelent egyben valamiféle szegregálódási faktort. Ezekben a településrészekben nem elhanyagolható mennyiségű népesség él, amelynek jóléti tényezői, státusza, ingatlanjának értéke erősen befolyásolt abban a tekintetben is, hogy milyen minőségű közterület veszi őt körül.

Az ilyen típusú területeken az Oscar Newman által kidolgozott és sikerre vitt „védhető terek” elmélet gyakorlatba történő átültetése lehet a sikeres rehabilitáció záloga. Newman egy bronxi szociális lakótelepen alkalmazta először azt a módszert (ld.: 1. melléklet: Általános fejlesztési gondolatok és példák, 111. Oldal), hogy a lakótelepi zöldfelületen redukálta az átközlekedési lehetőségeket, a nagy tereket pedig a lakóépületek társasházi közössége által is értelmezhető kisebb egységekbe szervezte, pusztán jelzésszerű eszközökkel (pl.: élőszőnyeg, alacsony kerítés, funkcionális lehatárolás) részben vagy egészben átruházva a lakóközösségre a fenntartás irányítását vagy az abban való részvételt is. Módszerével egy már hatalmas szociális problémákkal küzdő területen sikerült elérnie minőségi változásokat a közterület-használatban és a terület külső- és belső megítélésének rohamos javulását idézte elő.

Ezt is figyelembe véve, a lakótelepi zöldfelületi rehabilitáció során javasolt irányok lehetnek:

- » **a részvételi tervezés**, az eltérő érdekek egyeztetésére irányuló „szomszédsági” fórumok általános gyakorlatának folytatása a megkezdett kerületi jó példák szerint.
- » **a parkolási problémák megoldása** (nagy helyet igénylő, ugyanakkor közbiztonsági és városökológiai problémákat előidéző felszíni parkoló felületek helyett mélygarázs-telepítések szubvencionálása (zöldfelület nyereség))

- » **szabadtéri közösségi terek fejlesztése**, a különböző korosztályok igényeinek megfelelően, de figyelembe véve a lakók kéréseit és igényeit.
- » **a „senki földje” típusú lakótelepi zöldfelületek „védhető tér” egységekké történő átszervezése**, az átmenő gépjárműforgalom, az átmenő gyalogos és kerékpáros kapcsolatok redukciója,
- » **zöldfelület-védnökségi mozgalom erősítése**,
- » **új, modern közterületi funkciók fejlesztése** (kerékpártárolók, bérbringa hálózat, szabadtéri wifi hálózat, térfigyelő rendszer, lámpaoszlopokba integrált elektromos jármű töltő rendszerek, gyalogos forgalomtól elválasztott kerékpárutak, korosztályos játszóterek, esővédő tetővel ellátott gyerekfoglalkoztatók, labdaterek, szabadtéri torna és edzőpálya, fejlesztő játékokkal berendezett kutyafuttatók, integrált kutyaparkok, szánkódombok, kávézók, nyilvános illemhelyek, pelenkázók, stb.
- » **tűzfalak növényesítése, tetőkert program** elsősorban a nem fenntartásigényes extenzív tetőkertek előírása településrendezési szerződésben az új építésű irodaházak, lakótömbök esetén valamilyen kompenzációért cserébe.
- » az **előregedett állományalkotó**, ún. pionír fás **növényzet fokozatos cseréje** magasabb dendrológiai értékű, várostűrő és nem allergizáló fajokra,
- » **a közterületi zöldfelületi öntözés átállítása** az ivóvízhálózatról **fúrt talajvíz kutas öntözésre**,
- » **állományklimát adó, robusztus, jelentősen párologtató növény és vízfelületi borítottság biztosítása** a paneles épületek természetes „klimatizálására”,
- » **a lakótelep helyben elérhető, térfalait felfrissítő, közterület-használatot dinamizáló szolgáltatásainak** (pl. posta, kisbolt, kávézó, gyógyszertár) **bővítése adminisztratív eszközökkel**,
- » **a földszinti helyiségek bekapcsolása a lakótelepi szolgáltató és intézményi körbe**, ezek **zöldfelületekre történő rányitása**, az **épület és zöldfelülete közötti szerves kapcsolatok elősegítése**.

ZÖLDFELÜLETELIG REHABILITÁLT ÉS REHABILITÁCIÓT
IGÉNYLŐ LAKÓTELEPEK

ZÖLDFELÜLETI REHABILITÁCIÓT IGÉNYLŐ
TÖMBBELSŐ

4. A BARNAMEZŐK ZÖLDFELÜLETI RENDSZERÉNEK FEJLESZTÉSE

A Váci úti irodatengelytől keletre, különösen a Róbert Károly körút és a Rákospatak közötti zónában egy olyan átalakuló félben lévő rozsdazóna található, amelynek iparcarnokai szerkezetükben részben menthetőek, részben pedig a terv távlatában átalakulás előtt állnak. Ez a terület nem csak a helyi gazdaságfejlesztés és innovációs potenciál egyik titkos fegyvere lehet, hanem egyben a kerület zöldtető és passzívház programjának mintaterülete is, e vonatkozásban pedig a kedvezőtlen városklimatológiai helyzet (hőreflexiók, magas burkolt felületi arány, csapadékvíz elvezetés magas aránya, öko-sivatag hatás, biológiailag passzív területek magas aránya) oldását szolgálhatja. Ezen a területen speciális beépítési szabályozók (lapostető építés, átépítés csak zöldtetővel) bevezetésével terelhető az építetők magatartás egy fenntarthatóbb irányba.

A zöldtetők kiemelt előnye a jelentős hőárnyékoló képessége, a tetőhéjzat védelme, amely számottevő gazdasági hasznot jelent hosszútávon. Tagadhatatlan fontosságú szerepe van a csapadékvíz-visszatartásban és az esővizek tisztításában, és hősziget jelenség csökkentésében, a párologtatásban (helyi klíma módosításában), így a településközülogiában. Számos nyugat-európai város alkalmaz már olyan szabályozási előírásokat, amelyek növelik a zöldtetők részarányát a városon belül. Az utóbbi években az ingatlanfejlesztők is felismerték a „zöld épületek”-ben rejlő marketing és az épület üzemeltetése és fenntartása szempontjából fontos lehetőségeket. A kerületi szabályozási terv ilyen értelmű módosításával a kerület úttörő szerepet vállalhat fel a zöldebb várost célzó program keretében. A Budapestről szóló elemző tanulmányok zöldtető építés terén a XIII. kerületről, mint egyik legpotenciálisabb helyszínről tesznek említést (3. kép).

7.3. kép Potenciális tetőkert szabályozási célterületek

A rozsdazóna átalakulása következtében nem csak zöldtetők, hanem valódi talajkapcsolattal rendelkező jelentős intézményi vagy munkahelyi zöldfelületek is létrejöhetnek. A Kassák Lajos utca tengely és a keresztirányú fő verőerek és potenciális zöld utak kereszteződésében olyan új teresedések kialakulására van szükség, amelyek szervezni tudják és identitást adhatnak egy-egy kerületi alközpontnak. Mivel az urbanisztikai és a gazdasági program e területeken a jövő oktatására, a K+F+I szektor fejlesztésére tesz ezeken a területeken javaslatot, egy egyetemi campus jellegű telepítés során a III. kerületi Gázgyárhoz, vagy a XI. kerületi Infoparkhoz hasonló munka- és tankörnyezet is létrejöhet a térségben. A magas hozzáadott értékkel és alacsony nyersanyag igénytel dolgozó kreatív ipar igényli az inspiratív környezetet, amely munka és tanulás közben is feltöltődést, közösségi aktivitást tesz lehetővé. Ennek egyik legfontosabb eszköze a „feltöltődésre alkalmas, kreativitásra készítő városi táj” létrejötte, ahol jó lenni.

Nem kerületi kompetencia, de alapvető hatással lesz a kerület jövőjére a kerületet ma zárvényba foglaló, keretező MÁV területi rozsdazóna távlati sorsa. Elsősorban a Rákospark távlati sorsa (mint potenciális városi jelentőségű alközpont), de a Körvasút menti körút kérdése is a levegőben lóg, ahogyan a vasút városi közlekedésbe történő integrációját is ide kell érteni. Ezeknek a döntéssorozatoknak ugyan a zöldfelületek szempontjából viszonylag kicsi a jelentőségük, közterületi szempontból (potenciális új városi teresedések, zárvény-jelleget feloldó úthálózati elemek, új gyalogos és kerékpáros kapcsolatok) viszont jelentősek, hiszen a kerület felé ma meglévő kapcsolathányokat számolhatnak fel. Jelentőségük miatt a kerületnek ezen területek kerületi érdekekkel egyeztetett átalakítását kell szorgalmazniuk. Zöldhálózati jelentőség szempontjából a Rákospark átalakulásának a Rákospatak revitalizációjában, az arra történő gyalogos kapcsolatok erősítésében is kiemelt szerepe lehet távlatosan.

A rozsdazóna átstrukturálása kapcsán zöldfelületi szempontból javasolt irányok lehetnek:

- » A jövőben épülő lapos tetős épületek vonatkozásában a zöldtető létesítésének előírása egyes építési övezetekben,
- » a barnamezős területek rehabilitációja során a felújításra kerülő épületszerkezeteken **extenzív flóratetők alkalmazásának szorgalmazása** adminisztratív eszközökkel,
- » **intenzív zöldtetők vagy közhasználat céljára átadott zöldtetők, talajkapcsolatos zöldfelületek esetében** (pl. sülyesztett garázsok feletti szintek, tömbbelső) **támogatással** (szabályozási könnyítés, magasabb szintterületi mutató, településrendezési szerződés) **történő ösztönzés bevezetése,**
- » a barnamezők rehabilitációjával a **K+F+I szektor számára fejlesztett nagy zöldfelületi arányú intézményi, munkahelyi környezet létrehozása,**

- » **Új városi alközpontokat szervező szabadterek, minőségi közterületek fejlesztése,**
- » **közvetlen gyalogos összeköttetés a Rákosrendező felé.**

5. KÖZTERÜLETI ÉS ZÖLDFELÜLETI REHABILITÁCIÓS LÉPÉSEK AZ ÚJLIPÓTVÁROSBAN

Újlipótváros sűrűn beépült tömbjeiben is lehet jó eredményeket elérni a lakókörnyezet javítása terén. Ezen a területen olyan városrehabilitációs modell kialakítására van szükség, amely lehetővé teszi a jelenleg túl sűrű beépítésű tömbökben zöld belső udvarok létrejöttét. A jellemzően magastetős Újlipótvárosban tetőkert-program kevésbé jöhet szóba, de például a növényfalak kiterjedtebb alkalmazásával hatékonyan javítható lenne a településrész lakóinak „zöldfelület- éhsége”.

Közterületi vonatkozásban itt merül fel a leginkább a személygépjármű túlsúly az utcák életében, közmű túlsúly a felszín alatt, a közterületi parkolás magas részaránya, amely a régi (és jelentős részben védendő) századelős, és két világháború közötti épületállomány sajátosságaiból fakad. Ugyanakkor ez a túlsúly gátolja az utcakép rendezettebb, többfunkciósabb használatát és a fásítást, ezért a megoldásokat erre a problémára keresni kell. Az új, korszerű fatelepítési módszerek, amelyek a közmű védőcsőbe helyezésével, vagy gyökérgát kiépítésével lehetővé teszik a közmű védőtávolságon belüli telepítést, itt nagy hangsúlyt kaphatnak és kitörési pontot jelenthetnek az utcafásításban. A terület átalakítható tömbjeiben a mélygarázsok, parkolóházak létesítés mellett több más eszköz együttes alkalmazásával lehet csak elérni, hogy egy barátságosabb, zöldebb, funkciógazdag közterületi hálózat alakuljon ki a monofunkciós közterületi parkolási túlsúly helyett.

Az Újlipótváros ma is magas presztízsű élettér, amelynek a problémái a Dunától a Váci út felé arányosan növekednek. A terület ütemezett közterületi rehabilitációja elősegíti a terület nivójának megtartását, javítását.

Az Újlipótváros közterületi megújítása kapcsán javasolt:

- » az utcafásítást korlátozó **közmű állapot rendezése a nagyobb felújítást igénylő szakaszokon,**
- » **utcafásítási programok,** közterületi zöldfelület „nyerés”,
- » a városrész identitását erősítő **közterületi dizájn (arculat) kidolgozása,**
- » **lakótömb rehabilitációk,** tömbbelsők zöldfelületi rehabilitációja,
- » **tempo30-as zónák kiterjesztése,**
- » **tömegközlekedési kapcsolatok fejlesztése** (pl.: 2-es villamos északi meghosszabbításának kérdése)
- » az egyirányú utcahálózatban az **ellenirányú kerékpározás kérdéskörének vizsgálata, kidolgozása,**

- » **vegyes forgalmú utcák, sétálóutcák kijelölése,**
- » **a bérbringa hálózat kiterjesztése a városrész teljes területére,**
- » **a bérkocsi hálózat (car sharing) rendszerének vizsgálata, kerületi program egy kísérleti rendszer (drosztok) kiépítésére együttműködésben a magántőkével,**
- » **akadálymentesítés program,**
- » **közterületi funkcióbővítés** (kerékpár parkolók, közterületi WC, kutyasétáltatás, közösségi kert, szelektív hulladék rendszer, stb.),
- » **foghíjtelkek ideiglenes hasznosításának programja** (közösségi kertek, játszóterek, kávézók, piac, stb.).

**TÁRSADALMI
CÉLOK ÉS JAVASLATOK**

ÁLTALÁNOS CÉLOK ÉS JAVASLATOK

A 21. század modern és fenntartható városa nem csak lakó- és munkahelyet kínál, hanem olyan környezetet, amely befogadó, marasztaló, kikapcsolódási és szórakozási lehetőségeket nyújt. Minden generáció megtalálja a számára megfelelő szolgáltatási palettát, szabadon közlekedhet és mozoghat. A helyi „politika” erősíti a szolidaritás érzését, nem huny szemet a szegénység és kirekesztés felett, biztonságot közvetít. Összességében olyan városi tereket hoz létre, melyek hosszú távon is fenntartható módon járulnak hozzá az itt élők boldogságához, ezzel tartva meg a városok sokszínűségéhez és fejlődéséhez elengedhetetlenül szükséges szociális hálót és a kreatív erőket.

Élhető városrész, élhető kerület csak úgy teremthető, ha a XIII. kerület tovább viszi eddigi sikeres városfejlesztési politikáját. Ez egyrészt feltételezi a rugalmas alkalmazkodást az egyre gyorsabban változó gazdasági és társadalmi környezethez, másrészt a lakosság motiválttá tételét és ahol lehet bevonását a városfejlesztési célok megvalósításába.

A fejezet végig veszi a következő két évtized várható kihívásait és a kerületi helyzetelemzésre építve külföldi „best practice” példákat is felhasználva, megoldási alternatívákat vázol fel.

A XIII. kerület városszerkezeti helyzete, mérete és sokszínűsége miatt már most is úgy működik, mint egy város a városban. Vagyis hasonlít egy olyan városhoz, ahol mind a lakóterületek, mind pedig a szolgáltatások széles spektruma nem csak a helyben lakók, hanem a környező települések lakói számára is elérhetők. Erre építve a kerület a jövőben is olyan egységként működik majd, ahol bármilyen élethelyzetben lévő, életciklusának bármely pontján álló csoport megtalálja a neki megfelelő lakóterületet (lakás, szolgáltatások, környezet és munkahely szempontjából egyaránt). Minderre egy olyan modell építhető, mely a kerületen belül képzeli el egy-egy család életciklusát: 'Lakj és dolgozz a XIII. kerületben' mottó mentén.

A társadalmi oldalt érintő fejlesztések vezérlő elve továbbra is a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a társadalmi kohézió. A cél olyan kompakt városrészek megteremtése, fenntartása, melyeket alapadottságaiknak megfelelően egy-egy társadalmi csoport igényeire optimalizáltak, ám más csoportok sem szorulnak ki belőle. Olyan jellegzetes negyedek, melyek megfelelő lakástípust, munkahelyet, jó alközponti funkciókat, optimalizált szolgáltatásokat (a társadalmi csoporttól függően pl. óvodák, iskolák túlsúlya, vagy időseket kiszolgáló intézmények túlsúlyával) és zöldterületeket kínálnak a lakóknak és a nappali népességnek.

A következő kihívásokra reagálva kell a kerületet alakítani, tervezni:

- » a 21. század új társadalmi - fenntarthatósági problémái,
- » a népességszökkenés,
- » az öregedő társadalmak kihívásai,
- » a szegénység,
- » a társadalmi szolidaritás csökkenése,
- » az esélyegyenlőség növelésének igénye,
- » a civil szervezetek szerepének felértékelődése,
- » a tudás és kreativitás, az innováció növekvő szerepe,
- » a szolgáltatások optimalizálásának igénye,
- » a korszerű szociális lakásrendszer szükségessége,
- » az optimális közbiztonság kialakítása.

A helyzetelemzésben már vázolt európai szintű problémákat továbbra sem elszigetelten, hanem a főváros és agglomerációja folyamatait komplex módon követve és azokra rugalmasan reagálva szükséges kezelni.

KONKRÉT JAVASLATOK

A javaslatok az élhető kerület fenntartásához kapcsolódóan nem egyenként, hanem területenként, és ahol lehet komplexen – a külföldi jó gyakorlatokra támaszkodva – érintik az egyes kihívásokat és az azokra javasolt megoldásokat.

8.1. ábra Az élhető kerület elemei

1. NÉPESSÉGMEGTARTÁS, STABIL NÉPESSÉGSZÁM

Fővárosi viszonylatban a népesség csökkenése megállni látszik. A városok és metropolisz térségek erősödésének nemzetközi trendje is azt jelzi, hogy Budapest és térsége továbbra is kiemelt befogadó marad; van népesség utánpótlás.

A két mikrocenzus között (2005–2016) a XIII. kerület népességszáma 9,3%-kal emelkedett, ami a fővárosi viszonylatban a legnagyobb mértékű emelkedést jelenti. Még két kerület (XVI., XVIII.) esetében volt ekkora az emelkedés, és kettő esetében (XI és XVII.) ennél kicsit nagyobb. A kerület lakónépessége az utóbbi években 120 000 körül mozog. A természetes fogyás/szaporodás mutató 2016-ban -1,4 volt, ami azt jelzi, hogy a népességszámot a születések száma nem képes stabilan tartani. Jóllehet az utóbbi időben megnőtt a kerületben a 30–39 éves szülőképeskorú népesség aránya, és nőtt a születések száma is, de mennyiségileg még nem volt elég ahhoz, hogy a halálozások számát kompenzálja. A fogyást tehát még mindig a belföldi migráció akadályozhatja meg.

Az elkövetkező időszakban is ugyanerre kell felkészülni, vagyis a népesség szám növekedése leginkább a kerületbe vándorlással emelkedhet. A növekedés egyik forrása a Budapesten belüli (kerületek közötti) költözés, vagy az agglomerációs települések, illetve az ország más települései felől a főváros felé irányuló belföldi migráció lehet. Érdemes tehát olyan várostervezési intézkedéseket előnyben részesíteni, melyek az utóbbi időben főleg a fiatal népességet érintő agglomerációs visszatelepülést használja ki.

A migráció Magyarországra kevésbé jellemző másik forrása a nemzetközi vándorlás lehet. Az utóbbi időben a kerületben tartózkodók száma évei átlagban 5 000 főt jelent. Ám közöttük magas és növekvő arányú a 30–49 éves szülőképeskorú aktív korosztály. Az új építésű lakóparkok, illetve Újlipótváros miliője a magasabb státuszú, jobb anyagi helyzetű külföldieket vonzza, akik gyakran tulajdont is szereznek.

A mobilitási hajlandóságot várostervezési eszközökkel lehet erősíteni vagy éppen csökkenteni. Míg aktív korban mobilabbak a háztartások, az életkor előrehaladtával ez a hajlandóság csökken. A fiatalok, gyermeket vállaló családok kerületben tartása fontos tényező. A lakásstruktúra korlátozhatja vagy éppen támogathatja ezt.

A XIII. kerületnek továbbra is befogadó kerületként kell működnie. Nem cél a népességszám erőteljes növekedése, de a csökkenést meg kell akadályozni. Ehhez mind a kerületek közötti, mind a belföldi, illetve a külföldi beköltözők letelepedéséhez érdemes kedvező feltételeket biztosítani.

A megvalósítás módja:

- » olyan új lakhatási formákat (lakónegyedeket, lakástípusokat) kell modell szerűen kipróbálni, melyek az aktív, gyermekes családok itt maradását, sőt

betelepülését segítik, a kerületet kívánatos lakóhellyé teszik,

- » a szolgáltatás-palettát folyamatosan át kell alakítani az adott negyedben (területen) élők kor-, illetve társadalmi csoport szerinti összetételének változásával az új összetételnek megfelelően,
- » a policentrumok fejlesztésénél mindig figyelembe kell venni a környező területen lakó népesség összetételét, azok igényeit is
- » bizonyos szolgáltatások esetében, amelyeket együttműködési megállapodásokat kell kötni más kerületekkel. pl. cserehelyekre a kerület óvodáiban, hogy a más kerületből dolgozni ide érkezők helyben, a kerületből máshová járók pedig az adott kerületben vehessék igénybe az óvodát.

2. NEMZEDÉKEK HARMONIKUS EGYÜTTÉLÉSE

A családi minták változása miatt egyre több az olyan háztartás, mely (szubjektív vagy objektív körülmények miatt) rokoni szálait nem szorosan tartva többé-kevésbé magára utalva, segítség nélkül él. Ez a fiatal, illetve a gyermekes háztartásokban a segítség hiányát a idősebbek esetében az elmagányosodást jelenti. Pedig a népesség korstruktúrája az idősebb generációk túlsúlya felé billen el, igen nagy kihasználatlan közösségi energiát teremtve, melyet érdemes becsatornázni.

A kor- és háztartásszerkezet átalakulása a városhasználat és a városi szolgáltatások változó igényekhez igazításának kényszerét vetíti elő. Ezt azonban nem plusz energia befektetésként kell elképzelni, hiszen a családok vagy egyedülálló idősök igényei jelentős részben átfednek a gyermekes családok és az életkezdő fiatal háztartások igényeivel. Az új beruházások során sok kis lakás épül, amely egyaránt használható az alacsonyabb jövedelmű idősök és az önálló életet kezdő fiatalok (egy-két fős) háztartásai számára is. Az akadálymentesítés nem csak az idősök, hanem a babakocsi anyukák és a mozgásukban korlátozott személyek közlekedését is segíti. A parkok szintén minden korcsoport számára használhatóvá tehetők, ami erősíti a szomszédsági kapcsolatokat (1. kép). A szolgáltatások épületeit úgy kell tervezni, hogy azok a lakosság összetételének változásával a kialakuló új helyzetnek megfelelő funkcióval legyenek feltölthetők.

A városhasználatban egyenlő esélyeket kell biztosítani, el kell érni, hogy mind a kisgyermekesek, mind az idősök diszkrimináció nélkül használhassák a városi tereket. Biztosítani kell, hogy az idősök aktívan részt vehessenek a helyi közösségi életben, stabil tagjai legyenek az önkéntes segítő hálózatoknak.

A megvalósítás módja:

- » **El kell fogadni az idősök növekvő jelenlétét, visszaállítani a tapasztalat tiszteletét,**
- » **A városi környezetet az eltérő igények szerint kell átalakítani,**
- » **Erősíteni kell azt a szociális segítő hálót,** mely egyrészt az időseket segíti, másrészt az aktív idősök energiáit ki tudja használni pl. a kisgyerekes családok segítésére. Ehhez az egyház és a civil szervezetek szerepét erősíteni szükséges.
- » **Közbiztonság erősítése.**
- » **Prevenációs és rekreációs lehetőségek biztosítása, a meglévők további bővítése, fejlesztése.**

8.2. kép Szabadtéri torna és edzőpálya – jó példa az idősök diszkrimináció nélküli térhasználatára

3. BEFOGADÓ TÁRSADALOM - TÁRSADALMILAG SOKSZÍNŰ NEGYEDEK

A kerület lakásépítési politikája már eddig is tudatosan épített a népességmegtartásra és a magasabb státuszú lakók betelepülésének elősegítésére. A népesség számának megtartásához, növeléséhez ezt a politikát folytatni érdemes. Az ITS elemzése szerint a fejlesztési területek és a lebontandó lakások száma minimum 10 000 db lakás építését teszi lehetővé, ami 2020-ra megközelítőleg 17 000-22 000 fős népesség növekedést eredményezhet, attól függően, hogy a beköltöző háztartások az átlagos 1,7 fős vagy a több gyermekes családokra jellemző 2,2-es háztartás mérettel számolunk.

A tényleges népességszámot azért is nehéz megbecsülni, mert a kerület új és régebbi lakásait gyakran nem a tulajdonosok lakják. Igen magas azok aránya, akik a lakáspiacon bérelnek lakást és hosszabb vagy rövidebb ideig tartózkodnak a kerületben. Ők gyakran nem jelennek meg a népességszámban, hiszen általában nem jelentkeznek be, ezért nem kerülnek be a nyilvántartásba, ám egyes szolgáltatásokat a kerületben veszik igénybe.

A beruházások hatásai nem állnak meg a kerület határoknál, ahogyan a népesség költözése sem a kerületi határokon belül zajlik. Ezért a fejlesztéseknél figyelembe kell venni a közvetlen és tágabb környezetben tervezett nagyobb beruházásokat (sőt a spontán

folyamatokat is), hiszen azok hatással lehetnek a kerület széleire is: akár népesség elszívó negatív, akár a szomszéd kerületekbe költözött munka- vagy lakóhelyek szolgáltatásainak biztosítására szakosodott vállalkozások kerületi megjelenésével pozitív hatással.

Természetesen a beköltözőket nem csak a területre kell csábítani, hanem itt is kell tartani őket, hiszen a beruházók által épített lakások jelentős része új fiatal beköltözőkre optimalizált lakás (vagyis kisméretű), mely elbillentheti a terület lakáskínálatát e felé a szegmens felé. Ez viszont nem kedvez a családok számára, tehát a több szobás, nagyobb lakások kínálatát központi (állami) ösztönzőkkel kell támogatni.

Ugyanakkor a háztartások egy része anyagi helyzete miatt az olcsó fenntartású kis lakásokat részesíti előnyben, melyek szolgáltatásokkal jól ellátott terület, illetve a szabadidő eltöltését segítő zöld környezethez közel fekszenek, és a tömegközlekedési hálózatba integráltak. Előreláthatólag egyre nagyobb igény lesz a szociális alapon bérelhető lakásokra. Egy ilyen lakáskínálat eszköze lehet a fiatal pályakezdő háztartások letelepítésének, és kerületben tartásának.

E mellett olyan intézményeket kell fejleszteni vagy létrehozni, amelyek a családok eltérő életszakaszaihoz igazodó szolgáltatásokat biztosítják: óvoda, iskolák, közösségi intézmények, időseket kiszolgáló létesítmények. Az intézmények használatát –az esélyegyenlőség szem előtt tartásával- minden lakónak egyformán biztosítani kell.

A fejlesztések a különböző beépítésű területekre vonatkozóan eltérő léptéket és tematikát kell, hogy kövessenek. Mivel a XIII. kerületben ezekből a területekből mindegyik megtalálható, ezért a főbb kihívásokat és elveket egyes típusonként nézzük végig.

A nemzetközi példák jól jelzik, hogy a fiatalabb generációk szívesen költöznek a megújuló, ingerekkel teli belvárosi területekre, mint amilyen a XIX-XX. század fordulójának zártosur beépítése (az Újlipótváros). A városrehabilitáció Budapesten is erősítette a beköltözést, mely a dszentrifikálódó helyeken korábban élő szegény csoportok kiköltöztetésével járt együtt. A megváltozó fizikai környezet az egyik oldalon a korábbtól eltérő társadalmi csoportok számára jelent(het) élhető, "fenntartható" környezetet, a másik oldalon viszont a korábban működő közösség, társadalom szétrobbanását, külső beavatkozás miatt létrejövő fenntarthatatlanságát eredményezheti. A beavatkozásoknál tehát olyan egyensúlyt kell kialakítani, mely mindkét csoport számára a kedvezőbb elemeket építi be a változásba.

Mára már nem csak a régi városnegyedeket, hanem a lakótelepeket is rehabilitálni kell. De hogyan? Nyugat-Európában több évtizedes gyakorlata van a felújításoknak, melyek a kilencvenes évek elejéig általában sikerrel zajlottak. Nem egyszerűen a fizikai környezet megújítása történt, hanem a lakók bevonásával az egész területet rehabilitálták, minek eredményeként általában javult a helyzet. A XXI. századra azonban úgy tűnik, hogy a problémát mégsem lehet ilyen egyszerűen megoldani, a lakótelepek egy része az átalakítás

után sem válik minden esetben hosszabb távon fenntarthatóvá. A végső megoldást több országban a részleges, vagy teljes lebontás jelentette (pl. Franciaország, Hollandia, Anglia, Németország). Ezzel szemben Magyarországon még nem éltek a bontás módszerével, inkább a paneles lakótelepek fizikai rehabilitációja került előtérbe. Nemzetközi példák már jelzik, hogy ezek a változások, amennyiben csak a fizikai környezetre hatnak, társadalmi szempontból már középtávon sem eredményeznek fenntartható változást.

Az ezredforduló után egyre nagyobb számban megjelenő lakóparkok újabb fenntarthatósági problémát hoztak előtérbe. Egy-egy lakópark jelentős hatással van a városra és az ott élőkre. Vagy azért, mert a lakópark a zárt típushoz tartozik, melytől elválaszthatatlan a bezárkózás, a szegregáció, vagy azért, mert a lakópark a szocialista nagyberuházásban épült lakótelepeket és az azokhoz kapcsolódó problémákat jeleníti meg modernebb fizikai kiadásban. A legszélsőségebb vélemények szerint a lakópark átok a városi életen, hiszen a várostól és a környezettől, és egymástól is izolálja a negyedeket, ezzel megszünteti a város ősi formáját. Megbontja a város szövetét, és arra kényszeríti a bent és a kint lakókat is, hogy a racionális áthaladások helyett kerülőket tegyenek, csökkentve ezzel a városrész forgalomátbocsátó-képességét.

A rendszerváltás után több kelet-közép-európai városban is felmerültek azok a problémák, melyekkel a nyugat-európai országok gyakran már egy évtizeddel korábban kerültek szembe, mégpedig a felhagyott ipar – gyakran a város közepébe ékelődő – tereinek hasznosítása. Az átalakulás motorjai ott bizonyos értelemben a helyi önkormányzatok voltak, amelyek városfejlesztési stratégiájukba beleépítették a barnamezős területek átalakításának szükségességét. Másrészt olyan alulról jövő kezdeményezések adtak lendületet a folyamatnak, melyek az egyediségre, a másságra, a környék sajátos, az átlagostól jelentősen eltérő hangulatára építettek: megjelentek a kulturális klaszterek. A várostervezői és a piaci érdekek itt érték össze, és ez által kezdődött meg a terület revitalizációja.

Olyan társadalmilag fenntartható negyedeket kell kialakítani, melyek lakói életkori és társadalmi státuszbeli sokszínűsége miatt hosszabb távon is élhetőek maradnak.

A megvalósítás módja:

- » **A különböző beépítésű területekre eltérő tervet kell kidolgozni**, hiszen a hozzájuk kapcsolódó fenntarthatósági – társadalmi problémák is sokfélék és eltérő mértékűek lehetnek. A felújításnak minden negyed esetében meg kell találni a vezérlőelvét (pl. kreatív iparok, kultúra, család, stb.)
- » **Az itt élők családszerkezetének és a betelepíteni kívánt célcsoport igényeinek felmérése, és ez alapján az optimális lakás-mix kialakítása**, mely az új lakások építésének megtervezésekor játszik szerepet

- » **Új típusú lakónegyedek kialakítására mintaprojekt indítása,**
- » **Szociális bérlakás-rendszer fenntartása, erősítése,**
- » **A szociális és egészségügyi intézmények korszerűsítése, fejlesztése.**

4. A FIATALOK MEGÚJÍTÓ SZEREPÉNEK KIAKNÁZÁSA

A XX. század utolsó harmadában a közösségi élet, a kapcsolatok jelentős átalakuláson mentek át, mely átalakulás fővárosi és kerületi szinten is inkább negatív, mint pozitív tendenciák erősödését jelentette. Az ezredfordulóhoz két generáció is kapcsolható: a „Z generáció” – a digitális bennszülöttek generációja-, akik internet nélkül már nem tudnának élni, mindennapi szinten kapcsolódnak a világhálóra, használják a kommunikáció és média legújabb fejlesztéseit. Őket követik az „I generáció”¹⁸ tagjai, akik a fentiekén kívül függetlenül gondolkodnak és cselekednek, kötöttségek nélkül élnek, akik jól informáltak, interaktívak, a globális világba integráltak, kapcsolati hálójuk túlnyúlik az országhatárokon.

A városfejlesztésnél ezen új felnövekvő generációk eltérő igényeit is figyelembe kell venni, melyek nem csak a lakások falai között, de az utcákon járva és a szolgáltatásokat használva is megjelennek. Miközben az individualizáció egyre jobban terjed, egyre nagyobb szükség lesz a virtuális mellett a valódi segítő közösségi háló kiépítésére és annak fenntartására. Az ilyen szociális segítő szerepet is felvállaló közösségi háló csökkenti a központi ellátórendszerek terheit, és növeli a szolidaritást.

Ahhoz, hogy egy város önerőből, lakói szellemi energiájából táplálkozva fejlődjön sokszínű, toleráns és biztonságos környezetre van szükség. Ezért olyan légkör kialakulását kell elősegíteni, mely befogadja a kívülről jövő akár letelepedni, akár csak rövid ideig itt tartózkodni akaró vidékről és külföldről ide érkezőket.

Az így kialakuló innovatív energiák alulról kiindulva járulhatnak hozzá a kreatív városfejlesztéshez. Ehhez azonban az szükséges, hogy a városvezetés olyan környezetet alakítson ki, mely mind etnikai, mind kulturális érelemben befogadó, nem az ellenségességet, hanem az elfogadást erősíti.

Így a kapcsolatok túlnyúlhatnak a nyelvi és nemzetiségi korlátokon, és ez által egyrészt a sokszínűségből fakadó energiák felhasználhatóvá válnak, másrészt a társadalom nyitottabbá válik a nemzetközi tudás és példák befogadására és hasznosítására.

A személyes igények különböző piacokat teremtenek, melyek kibontakozásának támogatása az egyik eszköz lehet a kreatív és személyes kapcsolatokon épülő város létrehozásához.

Az idősebb és fiatalabb generációk, az őslakosok és bevándorlók igényeinek összeegyeztetése, sokszínű, működő kapcsolatokon alapuló közösségek létrejöttének támogatása. Az új típusú technikák és eszközök társadalom- szervező, városfejlesztő erejének felhasználása.

Az új típusú technikák és eszközök társadalomszervező, városfejlesztő erejének bekapcsolása

IGÉNYEK ÉS HAJTÓERŐK	IGÉNYEK ÉS HAJTÓERŐK	TERÜLETEK - SZERVEZETEK
Közösségi élet utáni vágy, az élmények közös megélésének igénye	Közösségi tevékenység, szabadidő eltöltés, kaland	Duna és zöld területek ilyen irányú fejlesztése
Az öregedő társadalom	Gondoskodás	Egészségügyi szolgáltatások erősítése, civil alapú gondozói hálózat kiépítése
Egyéni fizikai és szellemi problémák	Segítő háló	Civil, egyházi szervezetek ilyen irányú tevékenységének támogatása
Bezárkózás, elidegenedés	Összetartozás erősítése	Egyesületek, segítő közösségek generációkra optimalizált létrehozása, számának növelés
Boldogság keresése	Szellemi és fizikai egészség	Rekreációs intézmények és területek fejlesztése
Közös érdeklődés	Közösséghez tartozás	Helyi rendezvények, közösségi tevékenységek, szervezetek részére hely biztosítása

8.4. táblázat **A társadalmi igények és a várostervezés kapcsolata**(Forrás: PWC, 2005:21 alapján)

¹⁸ individualistic, informal, informed, interactive and international

8.5. kép „I generáció!”

A megvalósítás módja:

- » **A kerület kulturális szerepének erősítése**, a kulturális termelők bevonása a város átalakítás folyamataiba.
- » **Participáció¹⁹ erősítése**
- » **Alulról jövő, lakossági kezdeményezések támogatása**
- » **A modern info-kommunikációs eszközök bevezetése a mindennapi városfelhasználás szintjére**
- » **A társadalmi szolidaritás növelése**
- » **A civil szervezetek szerepének erősítése**
- » **Közösségek találkozására lehetőséget adó területek kialakítása.**

5. KULTURÁLISAN SOKSZÍNŰ INNOVATÍV NEGYEDEK KIALAKÍTÁSA

A nemzetközi példák jól jelzik, hogy a XXI. század elején a kreativitás egyre nagyobb szerepet kap a városok átalakítási folyamataiban. Az alulról jövő kulturális kezdeményezések nem egy esetben járulnak hozzá egy-egy negyed pozitív irányú átalakulásához, megindítva olyan folyamatokat, melyek vagy a piac, vagy az önkormányzati politika segítségével változtatnak át egy-egy városrészt izgalmasabbá, és esetenként a korábbinál sokkal élhetőbbé.

A korábbiakban leírtak mind-mind hozzájárulhatnak egy kulturálisan sokszínű negyed kialakításához. Az önkormányzat feladata, hogy felhasználja a kultúra „image-formáló” szerepét és az alulról jövő kezdeményezéseket támogassa, ezzel gyorsítva fel a terület átalakítását. A támogatás egyik formája az üresen álló házak, lakások és üzlethelyiségek alacsony bérleti díj fejében történő kiadása, mely lehetőséget teremt a kezdő, kevésbé tőkeerős művészek tömeges megtelepedésére. Ez pedig mágnesként vonzza a kulturális termelők sokszínű csoportját, akik a negyed arculatát gyorsan átalakítják. Arról azonban nem szabad megfeledkezni, hogy hosszabb távon csak úgy maradhat fenntartható egy-egy ilyen negyed, ha az olcsó vagy ingyenes helyiségbérlet hosszabb távon is fennmarad, hiszen a különböző nem tőkeerős projektek csak addig

működnek egy adott helyen, amíg az ingyenes vagy olcsó használat lehetősége fennáll. Ha ez megszűnik, máshova mennek. A mindig megújuló kreatív energiákat pedig csak úgy lehet becsatornázni, ha a területen egyszerre van jelen a kezdő és a befutott kreatív termelő is.

A kreatív iparok megjelenése gyors ütemben magával vonzza az egyéb szolgáltatások ide telepedését, és kedvelté teszi a negyedet egy-egy fiatalabb generáció számára, mely hamarosan a terület lakásbérőjeként vagy lakás vásárlóként is megjelenik.

Az önkormányzat kihasználva ezeket a trendeket, illetve alulról jövő kezdeményezéseket támogató aktív városfejlesztési politikájával az adott terület gyors felértékelődését érheti el.

Az alulról jövő kezdeményezések, a kulturális termelők és a kreatív iparban rejlő innováció becsatornázása a negyedek élhetőbbé tételét célzó átalakításba.

A megvalósítás módja:

- » **Fel kell használni az alulról jövő kulturális kezdeményezéseket, a városi környezet optimális átalakításáért.**
- » **Ki kell alakítani a kulturális termelők elképzeléseinek megvalósulását segítő üzlethelyiség és lakás bérbeadási politikát.**
- » **A helyi közösségi élet szintereit kialakítani, támogatni szükséges: például kulturális fesztiválok, új közösségi nyitott és zárt terek, coworking épületek létrehozásával.**
- » **Közösségi tudat, közösséghez tartozás erősítése, ehhez tevékenységek, terek biztosítása.**
- » **A civil szervezetek szerepét erősíteni szükséges.**
- » **El kell fogadni a másságot:** az eltérő korú, kultúrájú, szokású, identitású és nemzetiségű lakók növekvő jelenlétét.

¹⁹ A döntéshozatalban, várostervezésben való közvetlen közösségi részvétel.

TÁRSADALMI DIMENZIÓ TÉRBELI MEGJELNÉSE

Az alábbiakban adott javaslatok lehetőségeket tartalmaznak. Lehetőségeket egyrészt arra, hogy a kerület (és egyben a Főváros) lakossága a mainál mobilisabbá váljon, hiszen a mobilitás a korszerű életmód egyik fontos része. Másrészt arra, hogy minden társadalmi csoport megtalálja a számára legjobban használható és legjobb feltételeket nyújtó környezetet, ellátást, szolgáltatást.

A megnevezett városrészek is csak példát és lehetőséget jelentenek. Természetesen más helyszínek is szóba jöhetnek, véleményünk szerint a következőkben felsorolt területek a leginkább alkalmasak a tervezett tartalom elhelyezésére (a javaslatban szereplő tartalmak nem értelmezhetők úgy, hogy pl. a „Fiatalos negyed”-ben kizárólag fiatalok lakhatnak, de bizonyos dominanciát jelentenek).

- Hagyományos polgári negyed, potenciális „multikulturális” városrész: **Üjlipótváros**

Cél: a negyed mostani működésének, színvonalának fenntartása, a városrész működőképességének megőrzése, a túlfejlés elkerülése. A tömbbelső kibontásával, a sűrűség fellazításával élhetőbb környezet alakítható ki. Javasolt a foghíjakat park- (városi-kert) vagy kulturális funkciókkal megtölteni, az ideiglenesen megüresedő, vagy magasabb áron bérelhető üzlethelyiségeknek megfelelő funkciókat kell találni (pl.: galéria-kávézó, kulturális-klubok).

- Fiatalos negyed: **Vizafogó**

Cél: a fiatalos városrész működőképességének megőrzésére olcsó bérű lakások arányának növelése, újfajta lakhatási formák (cohousing) bevezetése. A kis alapterületű lakások mellett a megfelelő szolgáltatás összetétel kialakítása-fenntartása (étterem, mosoda, boltok, sportolási lehetőség a közelben). A városrészen belüli „hivatalnok negyed” kialakítható a pályakezdő fiatalokat vonzhatja. A hőerőmű jogszabállyal védett épülete - a nagy ablakaival és tágas tereivel - akár művészeti helyszínként is szolgálhat. Az ilyen jellegű felhasználás nem feltétlenül hoz extra-profitot, de javíthatja a környék megítélését.

- Oktatási Centrum: **Lőportárdűlő**

Cél: megfizethető lakhatás és az ehhez kapcsolódó funkciók erősítése, ezen keresztül a környék társadalmi státusának emelése. A Szabolcs utcai kórház területe és épületei alkalmasak oktatási funkció ellátására. Ilyen jellegű funkcióváltás esetén kollégiumokat vagy egyéb diákszállásokat is ki lehet alakítani a környéken, akár a lakótelepi épületekben. Az alacsonyabb státuszú lakások a Szabolcs utca környékén az olcsó lakhatás érdekében rehabilitálhatóak. További irodai/munkahelyi funkciók is kerületnek erre a területre. A vasúti közlekedés átalakulásával a terület státusa is megváltozhat.

- Rekreációs tevékenységre alkalmas területek: **Dagály, Duna-mente, Rákospatak, tömbbelső, üzleti tengelyek mögötti területek**

Cél: a kerület zöldterületeinek a lehető legnagyobb mértékű megtartása, azok továbbfejlesztése (térben és minőségileg is). A Duna-part és a sporttelepek, sportpályák fejlesztése.

- Gyógycentrum: **Nyíró Gyula kórház és Honvéd kórház térsége**

Cél: az állami tulajdonú, meglévő kórházak megtartása és fejlesztése. Az átalakuló területek, funkcióváltó épületet adhatnak az egészségiparon alapuló szolgáltatásoknak (pl. medical wellness, ami egy professzionális egészségorientált wellness tevékenység). Ezek a területek nem csak a gyógyulás, hanem a betegségek megelőzésének a szinterei is lehetnek.

- Társadalmilag felértékelődő városrészek:

A **Gömb utca – Pap Károly utca** térségében megindult lakópark-építések már egyfajta státuszemelkedést indukáltak, és attól függően, hogy milyen gazdasági tevékenység érkezik a területre, és ehhez épülnek-e lakások a környékre a városrész többi részén is növekedhet a presztizs.

8.6. kép Társadalmi dimenzió térbeli megjelenése

A **Rákospatak** revitalizációjával a patak menti területek szintén felértékelődnek.

A **Béke tér és környékén** szintén megjelentek az új, magasabb státuszú épületek, valamint jelentős egészségügyi és igazgatási központ található itt. A kevert státuszú lakófunkció tovább bővíülhet ezen a részen, ahogy az új, sűrűbb beépítést jelentő társasházak is mutatják. Itt is lehet további státusznövelést elérni, de ez is a fejlesztéseken, és a központi funkció erősítésén múlik.

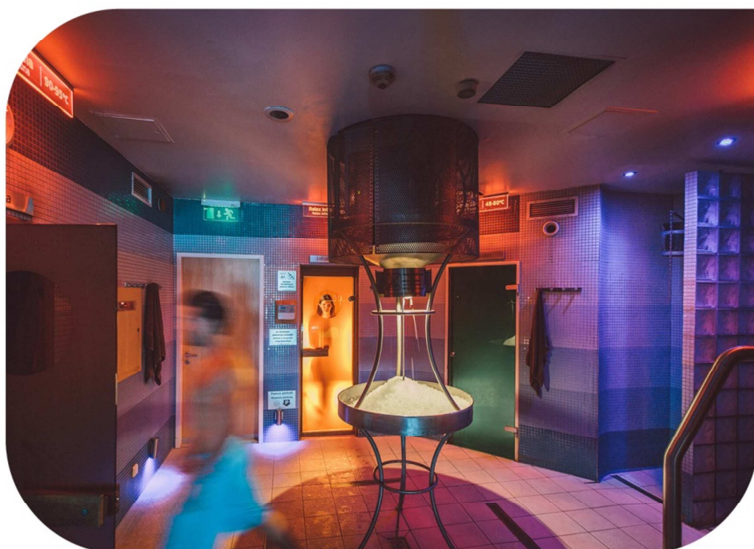
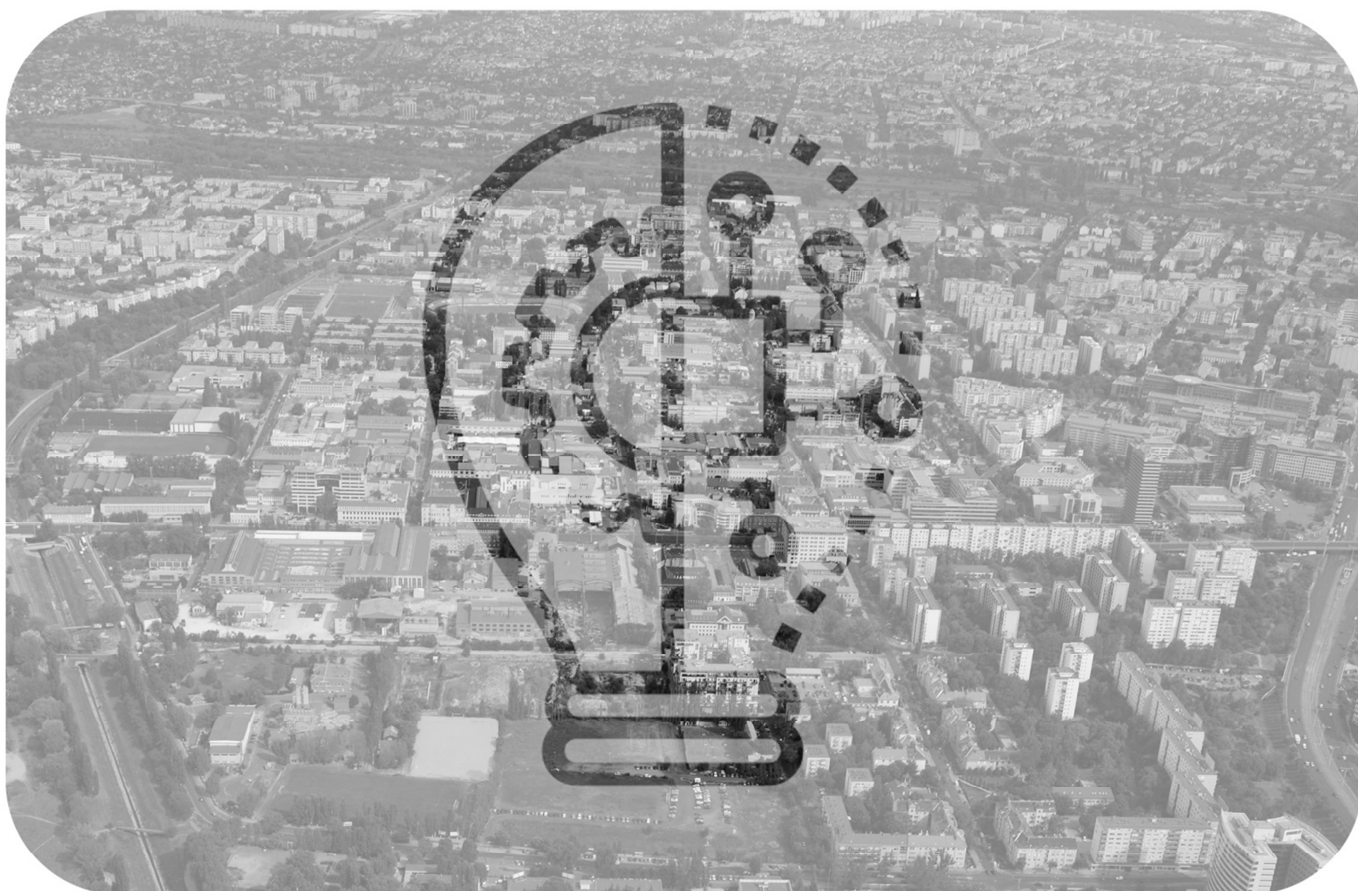
A **Marina-part** és térsége elhelyezkedéséből adódóan és a kínálkozó még üres fejlesztési területeket figyelembe véve egy sokkal szabadabb, célzottan magas státuszú városrész kialakulását hordozza magában. Ha a fiatal családokat a kerület meg akarja tartani, erősíteni kell a környéken a bölcsőde és óvoda-szolgáltatásokat. A rekreációs funkció a tervezett gyalogos-híddal kiegészülhet. Fontos a terület kapcsolatát erősíteni a környező területekkel.

► Családosok negyede:

A családosok lakhatására a legmegfelelőbb **Angyalföld kertvárosa** vagy a **zöldövezeti társasházak és környékeik**. Ahhoz, hogy a negyed jól működjön, szükség van a megfelelő oktatás-nevelési intézmények, egészségügyi szolgáltatások lokális biztosítására illetve megtartására. Az oktatási intézmények és a művelődési ház a környéken a kulturális és közösségi funkciók színterei lehetnek. Fontos a gyerekesek számára parkok, játszóterek megfelelő mennyiségű és színvonalú kialakítása, az idősek számára idősek klubja. A Rákosrendező közelében lévő területek számára a vasúti kapcsolat és a már meglévő termelő egységek lehetővé teszik a munkahelyi funkció erősítését is.

FORRÁSJEGYZÉK

1. PWC, 2005: Cities of the future - global competition, local leadership
<http://www.pwc.com/gx/en/government-public-services/issues-trends/index.jhtml>

GAZDASÁGI
CÉLOK ÉS JAVASLATOK

ÁLTALÁNOS CÉLOK ÉS JAVASLATOK

A városfejlesztés húsz éves távlatának felvázolását először a célok és lehetőségek összevetése alapján vizsgáljuk, majd ennek eredményeként következnek a javaslatok.

A célok és lehetőségek összefüggésében a következő kérdésekre keressük a választ:

- » Milyen városban élnénk szívesen húsz év múlva?
- » Milyen feltételek határozzák meg a városi életet a jövőben?

1. VÁROSI ÉLET A JÖVŐBEN

- » Milyen városban élnénk szívesen húsz év múlva?

A kérdésre adható válasz **egyszerű**, hiszen, amióta városba tömörülnek az emberek, az alapvető cél mindig ugyanaz: az egyéni és közösségi lét legyen minél **jobb, biztonságosabb és konfliktus-mentesebb** minél nagyobb távlatban és kiszámítható módon. A ma emberének a jövőendő városi élettel kapcsolatos elképzelése lényegében nem lehet más, mint volt a múlt városalakójának esetében: legyen **a polgári elégedettség** színtere. A rendre bekövetkező „újralfelfedezés”-ek miatt vált közhellyé az élıhetőség vagy a lakhatóság fogalma.

Mitől elégedett egy városi polgár? Ha olyan társadalmi-, gazdasági-, kulturális közegben él, ami kedvére való és ahol abból származik a jövedelme, vagyona, amivel foglalkozni szeret, amihez ért, amihez elhivatottságot érez, ambíciót táplál. Ez a polgár kellemes, üde, tiszta környezetben kíván élni és városában teremti meg a gazdasági, közösségi és kulturális közegét. A munkát, közéletet kiteljesedésnek élı meg, nem kényszerként. A közlekedést igyekszik csökkenteni, nehogy elvonja az idejét, energiáját a dolgaitól, családjától, a fontos (köz)ügyektől, testi-szellemi egészsége megőrzésétől. Mivel munkája és kedvtelése egymásra épül, ezért a fizikai környezettel szembeni igényében alig van különbség a munka- és a lakóter között. A magán- és a közérzet otthonos, baráti, partneri.

- » Milyen feltételek határozzák meg a városi életet a jövőben?

A kérdésre adható válasz **bonyolult**, mivel, amióta városba tömörülnek az emberek, még nem kellett szembenézni azzal az egyszerre **globális és lokális kihívással**, amely szerint az utóbbi évtizedek városi fogyasztói életmódjának folytatása veszélyezteti a földi élet fenntarthatóságát. Veszélyezteti, mert a mai városi életmód vérszenen növekvő energia-felhasználással jár. A tudomány mai állása szerint, a fenyegetettség már húsz éven belül konkrét drámai formát ölt, mert a jelenlegi, hagyományos energiakészlet kimerülőben van. Ebből adódóan, a városgazdasági jövőképet a **fenntarthatóság** fogalom köré kell építeni.

Konklúzió: a jövő városát az eddigiektől eltérő módon kell építeni. Fordulatravanszükség!

Sokféle fenntarthatóság fogalmazható meg, de az élet szempontjából az **ökológiai fenntarthatóságnak** van primátusa. Ebből származtatható a gazdasági, a társadalmi, és a többi fenntarthatósági „ágazat”. A Local Agenda 21²⁰ a fenntarthatóságot a következőképpen értelmezi: *egy területi egység fenntarthatósága annál inkább biztosítható, minél nagyobb arányban képes belső erőforrásaira támaszkodni*. A folyamat az önfenntartás kiteljesítése felé tart, amely nem autarkia²¹ jelent, hanem az adottságok minél szélesebb körű érvényesítését a helyi szükségletek kielégítésében. Az értelmezés adekvát az ökológiai lábnyom gondolattal.

Hangsúlyozandó, akár sikerül találni újabb energiaforrásokat, akár nem, a fenntartható egyensúlynak, ezen belül az energiahatékonyságnak, az energiaigény relatív csökkentésének kell a fókuszban lennie. Mert, nem az energiahiány a probléma, hanem az életfeltételek fenntartását veszélyeztető életmód energiaigénye. Ha ugyanis új energiaforrás bevonásával növelni lehet az energiakínálatot, de az életmód növekvő energiaszükséglete, a fogyasztói szokás nem változik, akkor az energiahiány előbb-utóbb ismét előáll, de már egy magasabb szinten. A városfejlesztésnek ezért a helyi természeti-környezeti adottságokra és a humán erőforrásokra, az újraelőállítás önfenntartó körforgására, a folyamat óvására kell épülnie.

Mindez Budapest esetében is igaz, hiszen a város ma több erőforrást használ fel, mint ami a fenntarthatóságot elégségesen biztosítaná. A gazdaságfejlesztésnek is az energiatakarékosságra, a helyi környezeti és humán erőforrás-használat és az újraelőállítás hatékonyságára kell fókuszálnia. A fenntarthatóság gazdasági forrásai közül az emberi tudástényező az egyetlen, kimeríthetetlennek tekinthető erőforrás.

Társadalmi és gazdasági érdek, hogy minél több embernek minél jobb lehetősége legyen képességei kibontakoztatására, ezért meg kell teremteni az esélyt a tudás megszerzésében és gazdasági érvényesítésében. A fenntarthatóság annál inkább biztosítható, minél szélesebb ebben a kreatív gazdasági és társadalmi részvétel.

Mindezek alapján, a jövő, polgári elégedettséget nyújtó városa, **az ökológiai és ökonómiai fenntarthatóságot biztosító város: az ökováros**. A városépítő tevékenység régi-új magatartásformát vesz fel, az önfenntartásra törekvő városhasználatot, amely valójában az egykori városépítő-szépítő mód rehabilitációja.

²⁰ Környezet és Fejlődés ENSZ konferencia. Rio de Janeiro, 1992. Fő dokumentuma az Agenda 21 (Feladatok a 21. századra) 28. fejezete foglalkozik a Local Agenda 21-el (LA-21), vagyis a fenntarthatóság lokális programjával.

²¹ Az autarkia egy olyan gazdasági helyzet, amelyben nincsen kereskedelmi kapcsolat a külvilággal – zárt gazdaságnak is nevezik. Biológiai értelemben egy autarkia nem befolyásolnak külső behatások és egészében a saját erőforrásaira támaszkodik.

A jövőbeni városi élet kereteit, tartalmát tehát elsősorban nem technikai szinten, látványtervben, vagy az életszínvonal számszerűsítésében szükséges megfogalmazni, mert a cél: a természeti és gazdasági változásokra pozitívan reagálni képes városi közösség létrehozása.

A vágyott **polgári elégedettség** elérése elválaszthatatlan a **fenntarthatóság** biztosításától.

2. A VÁROS- ÉS GAZDASÁGFEJLESZTÉS TRENDJEI HOSSZÚTÁVON

A hosszútávra vonatkozó meghatározó trendek felvázolásában támaszkodhatunk az „**Európa 2020**”, azaz az Európai Unió 2014-2020 közötti időszakára lefektetett gazdaságnövekedési irányelvekre. A dokumentumban a fenntartható növekedés kulcsfogalmai: erőforrás-hatékonyság, környezetbarát gazdálkodás, versenyképesség.

A fenntartható gazdasági növekedést kitűző gyakorlati feladatok esetében kiemeljük a következő, gazdasági jelentőségű feladatokat:

- » alacsony szén-dioxid-kibocsátás,
- » megújuló energiaforrások növekvő használata,
- » környezetvédelem (biodiverzitás megőrzése),
- » új környezetbarát technológiák alkalmazása,
- » hatékony villamosenergia-hálózatok (ld. Városépítészeti célok és javaslatok – 3. Energiagazdálkodás).

Látható, hogy az EU a gazdasági növekedést ökológiai fenntarthatósági ismérvek alapján kívánja elérni, mivel főként ökológiai vonatkozású, minőségi tényezőkre fókuszál az irányelvekben, és nem tisztán gazdasági tényezőkre, pl. GDP növekedésre, vagy más mennyiségi faktorokra.

Az „Európa 2020” program a következő évtizedre a gazdasági növekedés tekintetében három prioritást tűzött ki a tagállamok számára: **intelligens, fenntartható és inkluzív** növekedés.

Az intelligens növekedés biztosítását az unió három programon keresztül kívánja megvalósítani, melyek a következők: „Az európai digitális menetrend”, az „Innovatív unió”, valamint a „Mozgásban az ifjúság”.

A fenntartható gazdasági növekedés célja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokat hatékonyabban használjuk fel, a gazdaság versenyképességét növeljük, valamint környezetbarát technológiákat alkalmazzunk. Ide tartozik az ún. 20/20/20 program, mely az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának 20%-os csökkentését tűzi ki célul 2020-ig (1990-hez képest), további cél a megújuló energiaforrások 20%-ra emelése az energiafogyasztáson

belül, valamint az energiahatékonyság javítása 20%-kal²². A célok teljesítéséhez az unió két fő programot indít: „Erőforrás-hatékonyság Európa” és „lparpolitika a globalizáció korában”.

Az inkluzív növekedés célja, hogy erősítse a gazdasági, szociális és területi kohéziót és olyan gazdaságot hozzon létre, mellyel magas foglalkoztatási arány érhető el. Ezen a prioritás területén is két fő kezdeményezés van: az „Új készségek és munkahelyek menetrendje”, valamint a „Szegénység elleni európai platform”.

3. A JÖVŐ GAZDASÁGÁNAK ÁGAZATAI - MIT TEKINTÜNK KORSZERŰ GAZDASÁGNAK?

A korszerű gazdasági tevékenységet a fenntarthatóság, az energiahatékonyság és a polgári elégedettség koordináta-rendszerében szükséges meghatározni. Az alapképletet következőképpen fogalmazható meg: egy termék legyen **ökológiai tartalommal gazdag és energiaigényben szegény**. A termék minél kevesebb energia igénybevételével készüljön, anyaga és a technológiai eljárás az újrahasznosítás elvén működjön, a termék minél tartósabb élettartamú legyen.

A jövő, de már a jelen gazdasági értéke nem köthető egyértelműen a termeléshez, anyagszerű gyártáshoz, a munkaráfordítás mennyiségéhez. A gazdasági érték sokkal inkább egy termék, szolgáltatás hozzáadott értéktartalmához, keresettségéhez, ritkaságához kötődik, függetlenül attól, hogy az fizikai (anyagi) vagy szellemi természetű. A globális gazdasági munkamegosztás teszi ezt racionálissá, azzal, hogy egy-egy területi egység a relatív (komparatív) előnyeit érvényesítve, jövedelmet termelve biztosítja – fenntartja – gazdasági kereteit, ahol cél a minél kisebb anyag- és energiatartalom elérése. Ez az alapja a gazdasági értelemben vett önfenntartó módnak, egyben az **ököváros modellnek**.

Az ököváros modell esetében célkitűzés, hogy az adott terület lakossága, vállalkozói számára minél olcsóbbak legyenek a közműköltségek (víz, hő- és elektromos energia, hulladékkezelés, stb.). Még kedvezőbb, ha ezen erőforrások helyben biztosíthatók, ill. kinyerhetők, és lehetővé válik az újrafelhasználás, a hulladékkezelés, passzív és aktív házak létesíthetők. A terület menedzsmentje a tulajdonosok által fizetett közös költségből finanszírozza a fenntartási költségeket (pl. karbantartás, biztonság, cégeknek marketing, rendezvények, kiadványok, közösség-szervezés). Továbbá, ha keletkezik közös bevétel, akkor azt visszaforgatják a terület fejlesztésére. Az önkormányzat feladata az autonóm egység működésének adminisztratív egyengetése, mivel terhet vesz le a válláról, bővül a foglalkoztatás és az adózók köre.

²² A tagállamok szakminiszterei által 2012. június 14-én elfogadott ajánlások 17%-os hatékonyságnövelést tesznek lehetővé, de a 20%-os cél továbbra is érvényben marad. Forrás: <http://www.bruxinfor.hu/cikk/20120614>.

A **jövő**, a **posztindusztriális társadalom városi gazdasági ágazatai**:

- » infó-kommunikációs szektor,
- » biotechnológia,
- » környezetgazdálkodási tevékenységek (technológiai folyamatok, anyagok, berendezések előállítása, szolgáltatás, stb.),
- » megújuló energia előállításával kapcsolatos tevékenységek,
- » kreatív, tudásintenzív tevékenységek (szolgáltatás, oktatás, K+F+I),
- » egészséggazdaság, beleértve a turizmust, szabadidő-gazdaságot,
- » azon ipari, akár 50 főnél többet foglalkoztató tevékenységek, amelyek megfelelnek a környezetvédelmi paramétereknek („laboratóriumi tisztaság”), városrendezési előírásoknak
- » „zöld” gazdálkodás.

Az eddigiek térbeli leképeződéseként, gazdasági szerveződéseként ki kell térni az ún. **kompakt város** jelenségre (ld. Városépítészeti célok és javaslatok – Kompakt város). A kompakt város gondolat ugyancsak egy európai válasz kísérlet korunk ökológiai kihívásaira, nevezetesen, hogy a városok növekedése kezdi túllépni a finanszírozhatóság határát, ami összefüggésben van az energiaforrások problémájával, a megváltozott európai gazdaságszerkezettel (a nehézipar, a környezetre veszélyes iparágak leépülésével), a megnövekvő szabadidővel, a kötetlenebb, nem helyhez kötött munkák növekedésével, általában a gyökeresen átalakuló életmóddal, közterület használatával. A kompakt város – meghatározásunk szerint – a lakó-, a gazdasági és a rekreációs terek, a magán- és közterek hálózatának egységként értelmezhető.

Cél e funkciók helyszínei közötti távolság lerövidítése, az extenzív helyett intenzív területhasználat. Fő motiváció a minél kevesebb járműhasználat, a gyalogos közlekedés preferálása, a helyi foglalkoztatás és képzés, a helyi piac (kereslet-kínálat) erősítése, általában a tudatos fogyasztói magatartás és energiatakarékosság. Mindezt reálissá teszi az elektronizáció, az elektronikus eszközök intenzív használata (táv munka, távoktatás, e-kormányzás, e-vásárlás, információszerzés, kommunikáció, stb.). A kompaktság térben is lehatárolható az egyes kerületi városrészek formájában 5-25000 fő közötti népességgel, komplex gazdasági, ellátási, közszolgáltatási, oktatási funkciókkal.

A kompakt város gondolatiaságot követik a „rövid utak városa” a „Slow City” („CittàSlow”), „slow down” városi mozgalmak is, és mindez természetesen átfedésben van az ököváros modellel. A különbség abban fogalmazható meg, hogy az ököváros szűkebb – pontosan lehatárolható – területen szerveződik szigorú környezethasználati, energiagazdálkodási és hulladékkezelési

módokkal, ahol az öfenntartás megfogalmazott cél nemcsak energiában, hanem a lakóközösség működtetése szempontjából is. Az ökológiai fenntarthatóság értelmében, a kompakt város megvalósítása perspektivikusan az ököváros modell felé tart.

KONKRÉT JAVASLATOK

1. A NEGYEDIK IPARI FORRADALOM HATÁSA

Az első három ipari forradalom korszakaiban – a gőzgép 1769-es feltalálásától a 2000-es évekig – az emberiség a mennyiség és növekedés bűvöletében élt. Az újabb és újabb energiaforrások bekapcsolása, a mobilizáció, a tömegtermelés, az elektromosság, az új infrastrukturális rendszerek, az átütő technikai eljárások terjedése korlátlan lehetőségek igézetével kecsegtetett. Mára azonban kiderült, hogy mindez óriási károkkal, a földi lét feltételeinek, a biodiverzitás romlásával jár, ami a folyamatok megállításának és visszafordításának ellehetetlenülése esetén annak durva degradálását eredményezi.

A negyedik ipari forradalom sajátossága, hogy a szinte mindent alapjaiban átforgató informatikai, távközlési és számítógépes technológia egyszerre kínálja fel a mennyiségi növekedés folytatásának, egyben a földi létfeltételek további pusztításának lehetőségét, illetőleg a **minőségi fejlődésre váltás** esélyét, sőt kényszerét. A 2000. év tájékán induló IV. Ipari forradalom fő tényezői:

- Fenntarthatóság – klímaváltozás, megújuló erőforrások, környezetgazdálkodás
- Tudásipar – a hozzáadott érték prioritása, a humán erőforrás felértékelődése
- Digitalizáció – informatika, telekommunikáció, automatizálás, robotika,

Kérdés: hogyan hat mindez a településekre, a lakó-, a munka-, a közéleti és a rekreációs helyek használatára? Nyilvánvaló, hogy e tényezők átforgalmazzák a településhasználatot. A folyamat elején tartunk, hiszen a IV. ipari forradalom körülbelül annyi ideje kezdődött el – 15-20 éve – mint amennyi a településfejlesztési koncepció készítésének időtávja.

Valószínűsíthetően, a következő tendenciákkal számolhatunk:

- *Felszabaduló hagyományos munkaerő.* Várható, hogy már a közeli jövőben növekedni fog a nagygazdaságok, a kereskedelmi és a szolgáltató szektorok, általában a nagy, üzemszerű foglalkoztatók munkaerő leadása, mert az automatizált termelés, szolgáltatás, a távirányítású szállítás, raktározás, az on-line kereskedelem, de az irodai jellegű munka is egyre kevesebb élő munkaerőt kíván.

- *Közszolgáltatások és közigazgatás átalakulása.* Hasonló tendencia várható a közszolgáltatásokban és a közigazgatásban is az ITC ágazatok, a digitalizáció révén.
- *Mozgás szabadságának növekedése.* A mobilizáció fejlődése, praktikusán a közlekedés gyorsabbá, biztonságosabbá, egyszerűbbé válása, a hordozható információ, tudás, pénz (laptop, okos telefon, internet, bankkártya, stb.), a szükségleti javak helytől független elérhetősége szűkíti a világot. A helyváltoztatás, ezzel a lakó- és munkahely változtatása, az oktatás és a szolgáltatások rugalmas igénybevétele egyre probléma-mentesebbé válik.
- *Otthon és az otthonos munkahely felértékelődése.* Paradox módon, a mozgás szabadságának növekedésével ellentétes hatást – kevesebb közlekedési igényt – válthat ki a digitalizáció és a mobilizáció, mivel lehetővé válik az otthon, ill. a munkakörülmények körütekintő kiválasztása, még kényelmesebbé, otthonosabbá, így maradásra csábító alakítását. Ha ugyanis a makrovilág behozható a személyre, családra, szomszédságra szabott mikrovilágba, akkor csak indokolt esetben szükséges elhagyni az otthont, a munkahelyet, a települést. Hiszen, a világban való aktív jelenlét (internet, mobil, honlap, stb. révén) a lakás környezetében is nagyrészt biztosítható. A település otthonossága azt jelenti, hogy a kerítésen belüli lakhatóság magas nívója a kerítésen kívül – a köztereken, közintézményekben – is megvalósul. Az otthoni és a környezetben lévő barátságos munka- és közéleti hely – a kényelem, a helyismeret, a költséges és időrabló közlekedés kiváltása okán – versenyképessé válik, bár nem váltja ki teljesen a hagyományos munkahelyeket.
- *Egyénre, közösségre épülő tevékenységek.* A felszabaduló munkaerő foglalkoztatása óriási probléma lesz már a közeljövőben. Ebből következően az oktatás, az át- és önképzés, a felnőttoktatás, illetőleg a családi, köz- és önfoglalkoztatás (öngondoskodás) egyre nagyobb szerepet fog játszani. Mivel a fizikai munka jelentősen visszaszorul, ezért a tudás, az innovatív, kreatív tevékenység, a személyes és mikroközösségi foglalatosság előtérbe kerül. Összességében, az egyéni-közösségi képességekre és igényekre formált tevékenységek, a személyes, családi, kis- és közepes méretű vállalkozások, a közösségi és szomszédsági szükségletekhez alakított életforma egyre nagyobb teret kap a jövőben.

2. FEJLESZTÉSI ADOTTSÁGOK, LEHETŐSÉGEK

A kerületfejlesztés közép- és hosszú távú időszakában számolni kell azzal, hogy néhány éven belül lecseng, illetőleg mérséklődik az erősen konjunktúra-függő építőipari és ingatlanfejlesztési tevékenység üteme, nem várható a nagyüzemi ipari, ill. összeszerelő tevékenység visszatérése sem Budapest, sem a kerület gazdasági szerkezetében. Felmerül a kérdés: mi nyújt biztonságot, kiszámíthatóságot a hosszú távú város- és gazdaságfejlesztési időtávban? A 4. ipari forradalom fő jellemzői – nevezetesen a fenntarthatóság, a tudás(ipar) és a digitalizáció – kedvező lehetőségekkel kecsegtet. A kerület adottságai kiváló feltételeket nyújt mindezek megvalósítására, befogadására és használatára.

A XIII. kerület adottságai a település- és gazdaságfejlesztés szempontjából:

- kiváló gazdaság- és közlekedésföldrajzi pozíció mind országosan, mind Budapest vonatkozásában,
- kiváló lakó-, munka- és rekreációs helyek találhatók a kerületben,
- a lakosság magasan és széleskörűen képzett, stabil vásárlóerővel rendelkezik,
- hagyomány és rugalmasság jellemzi a gazdasági kultúrát, ld. a kerületben elsőként jelentek meg az I. és II. ipari forradalom vívmányai a 19. és 20. században, gyorsan lezajlott a fundamentális gazdasági szerkezetváltás a rendszerváltozás után (szolgáltatások és az ún. „menedzser-forradalom” villámgyors térhódítása),
- az urbánus, polgári életmód tradíciói továbbra is mintaadók,
- oktatási és kulturális intézmények teljes spektruma megtalálható a kerületben,
- a városfejlesztés térbeli potenciálja: kiépült és fejlesztendő közúti és közműhálózat, kedvező megközelítésű alulhasznosított és barnamezős (egykori nagyipari, vasúti és katonai) területek,
- stabil, koncepciózus város- és szociálpolitika,
- kiszámítható és transzparens önkormányzati gazdálkodás.

A kerületfejlesztés adottságai és lehetőségeinek érvényesítése kiválóan illeszkedik a „Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció” (OFTK) jövőképehez, megfogalmazott hosszú távú céljaihoz és a „Budapest 2030 – Hosszú Távú Városfejlesztési Koncepció” átfogó és speciális, továbbá a tematikus és területi céljaival és a célokhoz rendelt feladatokhoz.

3. TELEPÜLÉS- ÉS GAZDASÁGFEJLESZTÉSI FŐBB IRÁNYOK

Az egymás feltételeit képező település- és gazdaságfejlesztés főbb tényezői a XIII. kerületben:

- **Fenntarthatóság** érvényre juttatása, amelyben a **minőségi fejlesztés a cél**, a mennyiségi bővülés helyett.
- **Hozzáadott érték előállítás.** A modern gazdaságban ma már minden erőforrásnak számít, ami hozzáadott értéket állít elő, vagyis a tudásalapú tevékenységek a fő jövedelemtermelő források. Az első ipari forradalmak jellemző gazdasági ágazatai – pl. az autóipar vagy precíziós gépek, gyártósorok tervezése (ma automatizáció, robotika) – azonban ismét teret nyerhetnek, de nem nagykapacitású termelőüzemek formájában, hanem mint innovációs fejlesztési központok.
- **Tudáskoncentráció, K+F+I** aktivitások prioritása: innovatív, új értéket előállításában tevékenykedő vállalkozások megtelepedésének, bővülésének ösztönzése.
- **Hálózatos együttműködés.** Cél a nagyobb gazdasági szervezetek és a beszállítói kör együttműködésének erősítése, bevonva a Váci úti üzleti és irodatengely szellemi kapacitását, nemzetközi kapcsolatrendszerét.
- **Innovációs fejlesztésre alkalmas, lakásokkal vegyes városnegyed** létesítése a Szegedi út (Gömb utca) – Váci út – Rákospatak – Tatai utca határolta területen. A kerület jövőbeli fejlesztése szempontjából adottságként, értékként kell kezelni az elmúlt másfél évszázados ipari/termelési tapasztalatot és felhalmozott tudást. A humán erőforrás képességei és készségei legalább akkora vonzerőt jelenthetnek a betelepülő vállalkozások számára, mint a teljes infrastruktúra megléte. A kerületnek a jövőben is kiemelt hangsúlyt szükséges helyezni az oktatási és képzési feltételek fejlesztésére, a megfelelő intézményekhez fűződő kapcsolatok erősítésére.
- Az innovációs fejlesztésre alkalmas városnegyed kialakítása céljából javasolt olyan innováció orientált **Vállalkozásfejlesztési Innovációs Program (VIP)** kidolgozása, amely teret ad a tudásalapú, kreatív tevékenységek és kisebb-nagyobb cégek számára. Szükséges feltétel az önkormányzati kezdeményező, szervező-bonyolító és marketing tevékenység (ld. erről külön alfejezet), ill. területbiztosítás a tulajdonosokkal együttműködve. A program főbb tényezői:
 - **K+F+I** tevékenységek vonzása.
 - **Vállalkozásfejlesztési Körzetek (VfK)**, utcák, tömbök létrehozásának kezdeményezése, elsősorban mikro, kis- és közepes méretű vállalkozások (mkkv) helyzetbe hozása céljából, **mintaterület** kijelölése ennek programozása, majd megvalósítása érdekében.

- **Virilisták klubja** megszervezése a tervek, szándékok, igények rendszeres egyeztetése érdekében az önkormányzat, hazai és nemzetközi cégek, kulturális és közintézmények, egyetemek, intézetek, stb. részvételével.
- **Együttműködés** elsősorban a kerületben működő **egyetemekkel**, mint a Kodolányi János Egyetemmel és a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karával, valamint az **innovatív cégekkel**.
- **Újrafunkcionálás** az alulhasznosított, felhagyott iparterületeken, barnamezők revitalizációjával.

A kerületi gazdaságfejlesztés térbeli megjelenítése szempontjából többosztatú stratégia javasolt:

- A **Váci út tengelyében** nagy méretű és nemzetközi cégek megtelepedésével kialakult és kiválóan működő irodatengely további funkcionális fejlesztése, a környezet (közterületek, zöldfelületek) minőségi fejlesztése összekapcsolva a Duna part rekreációs tereivel, létesítményeivel.
- A kerület belső részében a **Röppentyű és Fáy utcák környezete** kiválóan alkalmas korszerű, innovatív, kreatív tevékenységek befogadására, ideális helyszín a mikro-, ki- és közepes méretű vállalkozások befogadására. A helyszín szervesen tud kapcsolódni a Váci úti irodatengely cégeihez, szinergikus gazdasági hatás elérésének lehetőségével. A területen működik a Kodolányi János Egyetem és a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara, amely intézmények potenciális innovációs együttműködő partnerek.
- A digitalizáció és tudásipar korszakában számos gazdasági tevékenység akár **lakókörnyezetben** is végezhető, mivel elsősorban szellemi munkára, új érték előállítására alapozottak. A kerület belső részeiben már most is érvényesül ez a jelenség (Újlipótváros). A koncepció felülvizsgálatában javasolt Kassák Lajos úti zöld, sétálószíves vezértengely környezete ideális helyszín, azzal a lehetőséggel, hogy a tengely összefűzhető a Röppentyű utcai innovációs tengellyel. A tengely egyben komplex öko-tengelyként is funkcionálhat, mivel az ökológiai szempontok és az ökonomikus vállalkozásfejlesztési mód szervesen összeilleszthető, sőt prioritásként kezelendő. Ezzel megvalósulhat a IV. ipari forradalomra jellemző fő tényezők, mint a fenntarthatóság és a tudásipar térbeli egysége.
- A Dunapart és környezete, a Rákospatak mente és a zöldterületek rekreációs célú és hálózatos (városi ökoszisztéma) fejlesztése, amelyek minőségi javulása gazdasági erővé válik, mivel beépül az emberek (munkaerő) egészséges életvitelébe, az ingatlanok piaci hasznosíthatóságába és értékébe.

9.1. kép A vállalkozásfejlesztés szempontjából jelentős átalakuló területek

Térszerkezeti vonatkozások:

- **Policentrumos** fejlesztés. A korábbi városfejlesztési koncepció egyik tartópillére: a „város a városban” elv és stratégia továbbra is térbeli koncepcionális kerületfejlesztési alap.
- **Innovációs fejlesztésre alkalmas városnegyed** létrehozása a kerület középső területén a Szegedi út (Gömb utca) – Váci út – Rákospatak – Tatai utca határolta területen.
- **Szegedi úti felüljáró megépülésével párhuzamosan meg kell oldani a Béke utca és a Váci út közötti, leendő innovációs fejlesztésre alkalmas városnegyed közúti feltárását.**
- **Városrehabilitáció:** belső városrészek (Újlipótváros), lakótelepek, Lőportáldűlő.
- **Újrafunkcionálás:** felhagyott iparterületek, barnamezők revitalizációja középső városrész, vasút menti területek.
- **Autóközlekedés és felszíni parkolás minimalizálása** – tömbbelső feltárásával, közterületek alatt,

közüintézmények udvarainak igénybevételel térszín alatt, ill. befedéssel, parkosítással.

4. OKOS LAKOS – OKOS VÁROS (SMART CITIZEN – SMART CITY)

A kortárs városfejlesztés fő tervezési elve, egyben hívószava a smart city (okos város) gondolat. A mindennapi értelmezésen túlmenően, a 'smart' (okos) jelző használata szélesebb spektrumú az urbanisztikában, mivel nemcsak a legújabb technikai eszközökre alkalmazzuk, ú.m. okos telefon, okos autó, okos ház. Az 'okos' jelző több mint kereskedelmi célú marketing hívó szó. Az eszközök csak megkönnyítik a mindennapi életvezetést, a kényelmet szolgálják. A smart city (okos város) elv gyakorlatba áttüztetése, megvalósítása esetében az okosságot nem értelmezhetjük egyoldalúan technikai szempontból.

Az **okos város gondolat** elsősorban közösségi és városszociológiai megközelítésű és azt a célt követi, hogy miképp lehet a városhasználatot praktikusán, minél kevesebb közlekedéssel, környezetszennyezéssel és társadalmi konfliktushelyzettel megoldani. Az okos várost a fenntartható, élhető város szinonimájaként értelmezzük, ahol helyben megtalálhatók a sokszínű, színvonalas szolgáltatások, változatos a munkahely kínálat, megfizethető és diverzifikált lakhatási feltételek állnak rendelkezésre, hozzáférhető és funkciógazdag rekreációs lehetőségek, zöldterületek a jellemzők. Az élet térbeli kereteit a rövid távolságok jellemzik (kompakt város).

Ha az okos várost a fenntartható, élhető város szinonimájaként értelmezzük, akkor az egész komplexitás fókuszában az ember és közössége áll. Az emberközpontú városfejlesztés okos városa elsősorban az **okos lakosra** épül, aki okosan és nem önmagáért használja a technika eszközeit. Fordított esetben az (okos) eszközök használata határozza meg a környezet hasznosítását, az emberi együttműködést, a polgárok, a vállalkozások és a közintézmények kommunikációját, amely kényszerhelyzeteket, élehetetlen helyzeteket generál.

5. AUTOMOBILIZMUS, PARKOLÁS

A smart city (okos város) gondolat a túlsúfolt, élehetetlenné vált nagyvárosi életre kíván megoldást nyújtani. A fenntarthatóság kényszere új urbánus életforma kialakítását igényli. Külön fejezetben foglalkozunk az urbanizációs problémák kiváltásában kulcsszerepet játszó autóhasználat és a parkolás témakörével.

Az automobilizmus és a parkolás a belvárosias környezetben (Újlipótváros, Vizafogó) a városi élet és így a városfejlesztés egyik módszertani és gyakorlati neuralgikus pontja. Akadálya a lakhatóság és élehetőség biztosításának, a hatékony életvitelt nyújtó kellemes városi életforma megélésének. Az autóhasználat és a parkolás iránti

igény azonban növekszik és belátható, hogy az eddigi gyakorlat mellett ez kielégíthetetlen, fenntarthatatlan – a felszínen.

A parkolás területhasznosítási ügy is, ezért városhasználati és városszerkezeti léptékű gondolkodást igényel. A belvárosias területeken a felszíni közterületi parkolás, mint területhasználat kontraproduktív és improduktív, azaz a parkolás a területhasználat hatékonysági elvárásaival ellentétes hatást kiváltó és terméketlen. A felszíni parkolás drasztikusan szűkíti a közterület-használatot, a környezetet neutralizálja, szennyezi, degradálja. Egy személyautó ugyanakkor a teljes élettartamának töredékét tölti funkciójának megfelelően. Nagyobb részt egy helyben, a belvárosias környezetben pedig a közterületen áll, és emiatt nem lehet tőle elférni. Nagyobb a kereslet, mint a (hely)kínálat.

A parkoláskérdés megoldásának dilemmája, hogy a gépkocsi használat hozzátartozik korunk életminőségéhez, ellenben a minél autómentesebb közterület használat is. Fő tervezési szempont, hogy a polgárnak minél kevésbé érje meg az autóhasználat, és minél vonzóbb legyen a gyaloglás, a kerékpározás, a közösségi közlekedés. Ha 300-500 méteres körzetben adott a védett és fedett parkolás, akkor a tulajdonos csak akkor használja autóját, ha feltétlen szüksége van rá, használaton kívül pedig biztonságban tudja. A védett, fedett parkolók elhelyezése a térszín alatt, pl. háztömbök, közintézmények alagsoraiban, belső udvarai alatt, ill. befedésével célszerű megoldani. Ezáltal csökken a zaj- és környezetszennyezés, a közterületek pedig bővülnek térben és funkciókban, eszközökben gazdagodhatnak. A közterületek minőségi javulása kihat a lakó-, az iroda-, az üzleti, szolgáltatási, vendéglátó funkciók mennyiségére és minőségére, növekszik az ingatlanállomány használati és piaci értéke, emelkednek a bevételek. Összességében javul a polgár és a közösségek közérzete, a kerület arculata.

A tartós és növekvő ingatlanérték potenciális fedezetet nyújt a fejlesztésekhez. Feltételezhető az is, hogy 1-1 alacsonyabb értékű ingatlan felvásárlásának és parkolóházzá fejlesztésének ösztönzésével a beruházás megtérül az ingatlanállomány összérték-növekedésében. A beruházások miatti értéknövekedés lehetőséget teremt további fejlesztési források képzésére visszaforgatásos finanszírozási konstrukció alkalmazásával, pl. ha egy lehatárolt terület bevételeiből, adóiból képeznek pénzügyi alapot helyi fejlesztések céljára. Mindezt mintatervek készítésével lehet megalapozni.

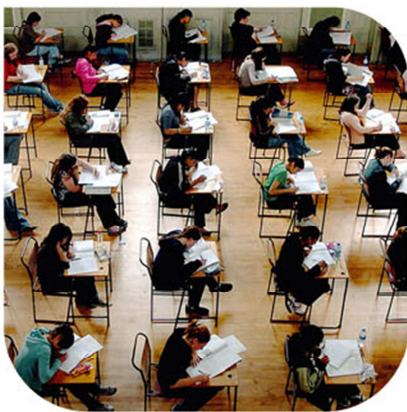
Az önkormányzati kezdeményező képesség erősítése nélkülözhetetlen a település- és gazdaságfejlesztési célok megvalósításában, annak ellenére, hogy középtávon az önkormányzatok gazdasági mozgástere feltételezhetően szűkül. A lehetőségek a szervezésben, koordinációban, orientálásban, közösségépítésben, információk gyűjtésében, közreadásában, a magánszférával partneri együttműködésben, kommunikációban, település-marketingben ölthetnek testet. Ilyenek a következő feladatok és eszközök csoportosítás nélkül:

- közvetlen kommunikáció a kerületi (fővárosi) üzleti élet szereplőivel gondjaik kezelése, ötleteik felkarolása érdekében, virilista-klub szervezése;
- információ közvetítés, üzleti, kormányzati információk, szándékok gyors terítése, marketing-tevékenység;
- üzleti kapcsolatok előkészítése, szervezése, más kerületekhez képest kedvezőbb üzleti klíma kialakítása;
- tudásalapú, hozzáadott értéket előállító gazdasági szervezetek, fejlesztő központok betelepülésének elősegítése;
- mikro-, kis- és közepes méretű vállalkozások indulásának és működésének segítése a kormányprogramokhoz kapcsolódva;
- vállalkozói fórumok szervezése kerületi szinten és országos intézmények vezetőivel információ- és tapasztalatcsere céljából;
- vállalkozások, működő tőke vonzása a gazdasági szempontból hasznosítható területeken;
- vállalkozásfejlesztési körzetek (VfK) szervezése, kialakítása utcák, tömbök mentén;
- közterületek, zöldfelületek minőségének és felszereltségének folyamatos javítása, karbantartása;
- a belvárosias környezetben az autóközlekedés és a felszíni parkolás fokozatos csökkentése, párhuzamosan a közösségi és kerékpáros, ill. gyalogos közlekedési feltételek javulásának elősegítése,
- önkormányzati tulajdonú ingatlanok bérbeadása, hasznosítása, a pénzügyi lehetőségek függvényében vásárlása, majd bevétel növelési célú bérbeadása;
- térinformatikai alapú ingatlankataszter folyamatos karbantartása, friss és további adatokkal feltöltése – pl. budapesti adatok, országos és nemzetközi gazdasági tendenciákról.

6. KEZDEMÉNYEZŐ ÖNKORMÁNYZAT

A KONCEPCIÓ ÖSSZEFOGLALÓ CÉLRENDSZERE A FEJLESZTÉSEK LEGFONTOSABB IRÁNYELVEI

KOMPAKT, FUNKCIÓKBAN GAZDAG VÁROSRESZ FEJLESZTÉSE

- Policentrumok kialakítása a lakosság szolgáltatási színvonalának növelése érdekében
- Korszerű gazdasági és gazdálkodási rendszer megteremtése, ill. fenntartása
- Az identitást adó városrészek (Újlipótváros, OTI telep) karakterének megőrzése, erősítése

A SZOMSZÉDOS KERÜLETEKKEL VALÓ KAPCSOLAT ERŐSÍTÉSE

- Közúti- és gyalogos kapcsolatokat erősítése
- A vasúti megállók környezetében a szomszédos kerületekkel közös fejlesztések
- A kapcsolatok kiemelt fejlesztése (Városliget, Falk Miksa utca, északi városkapu)

A DUNÁVAL VALÓ KAPCSOLAT ERŐSÍTÉSE

- Vízparti sétányok-
- Gyalogos hidak- (Margitsziget, Népsziget, F.O.K.A. öböl)
- Hajóközlekedés fejlesztése

VÁLTOZATOS LAKÁSKÍNÁLATOT NYÚJTÓ, MAGAS SZÍNVONALÚ LAKÓKÖRNYEZET FEJLESZTÉSE

- A hagyományos lakóterületek és a lakótelepek rehabilitálása
- Az elavult lakó és ipari területek teljes megújítása
- A közterületek és az új épületek magas esztétikai minőségének elősegítése

MAGAS SZÍNVONALÚ MUNKAHELYI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE

- Egykori ipari területek rekonstrukciója, high-tech „ipari parkokká” alakítása
- Tercier szektor erősítése (Váci út, Róbert Károly körút)
- Ökováros kialakítása az önfenntartó város létrehozása

A TÁRSADALMI ÉS KULTURÁLIS SOK SZÍNŰSÉG LEHETŐSÉGEINEK FEJLESZTÉSE

- A kerület népességmegtartó képességének növelése
- A kulturális- sport és oktatási intézményrendszer folyamatos fejlesztése
- A lakosság mobilitásának elősegítése
- Változatos kulturális, művelődési, szórakoztató és sport kínálat biztosítása
- A kulturális környezet megóvása, az eddigi eredmények megtartása, az értéktérítés, a folytonosság és az innováció szellemében

A KÖRNYEZET HATÉKONY VÉDELME, FELKÉSZÜLÉS AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁSRA

- Megújuló energiaforrások minél hatékonyabb kiaknázása
- Megelőző és alkalmazkodó intézkedések megtétele
- Hatékony és energiatakarékos fejlesztések megvalósítása

KORSZERŰ, EMBERBARÁT KÖZLEKEDÉSI RENDSZER KIALAKÍTÁSA

- A gyalogos és kerékpáros zónák kiterjesztése
- A közösségi közlekedés arányának növelése
- A kerületet határoló vasútvonalak kihasználása a mindennapos tömegközlekedésben

ZÖLDFELÜLETI RENDSZER ÉS ZÖLDTENGELYEK FEJLESZTÉSE, REHABILITÁCIÓJA

- Duna és Rákospatak menti zöldtengely kialakítása
- Lakótelepek zöldfelületeinek rehabilitációja
- Lokális jelentőségű parkok zöldhálózati kapcsolatainak erősítése
- Utcafásítási program folytatása, kiterjesztése

KORSZERŰ GAZDASÁGI ÉS GAZDÁLKODÁSI RENDSZER FEJLESZTÉSE

- Tudásalapú gazdaság fejlesztése, első sorban a tudományos, kutatási és innovációs funkciók telepítésének elősegítése
- Változatos munkahelyeket biztosító gazdaság
- Egészséggazdasági ágazatok fejlesztése

MELLÉKLETEK

BUDAPEST 2030 - HOSSZÚ TÁVÚ VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ
A KONCEPCIÓ CÉLRENDSZERE

Jelölések magyarázata:

= A XIII. kerület hosszú távú fejlesztési koncepcióban részletesebben taglalt célok és intézkedések

= Kifejezetten fővárosi célok és feladatok, megvalósításukhoz összehangolt intézkedések szükségesek

= Általános alapvetések és célkitűzések, a megvalósítás eszközeit a Budapest 2030 koncepció tartalmazza

BUDAPEST 2030 CÉLOK		A CÉLOKHOZ TARTOZÓ FELADATOK	ÉRINTETT TÉMAKÖRÖK
1.	KEZDEMÉNYEZŐ VÁROSFEJLESZTÉS	<i>A városfejlesztés intézményrendszere</i>	
		1.1. Szervezeti rendszer kialakítása	
		1.2. Pénzügyi rendszer kialakítása	
		<i>A városfejlesztés forrásszerkezete</i>	
		1.3. Fenntartható forrásteremtés, értéktöbblet visszaforgatása	
		1.4. EU fejlesztési források hatékony kihasználása - hosszú távú multiplikátor hatás biztosítása	
		1.5. Fejlesztési kulcsterületek definiálása - terület előkészítés és forrásösszpontosítás	
2.	PARTNERSÉG - A JÖVŐ KÖZÖS TERVEZÉSE A TÉRSÉGBEN ÉS ORSZÁGOSAN	1.6. Gazdasági vezérprojektek (klaszter-hálózattal) megfogalmazása	
		1.7. Beruházás ösztönzés, vállalkozási kultúra fejlesztése, az innovatív mikro és kkv-k támogatása	
		<i>Területi együttműködések erősítése</i>	
		2.1. Partnerség a budapesti gazdasági tér összehangolt fejlesztése érdekében	BP
		2.2. Partnerség Budapest és Pest megye között	BP
		2.3. Budapest külső kerületek és a szomszédos agglomerációs települések közötti együttműködés elősegítése	
		<i>Térségi közlekedési kapcsolatok</i>	
		2.4. Elővárosi vasúti közlekedés integrált szemléletű fejlesztése	
		2.5. A településközi és ráhordó autóbusz szolgáltatások fejlesztése	BP
		2.6. Közlekedési eszközváltás feltételrendszerének biztosítása a várostérség településein	
3.	EGYSÉGES BUDAPEST	2.7. Településközi kerékpározás feltételeinek megteremtése	BP
		2.8. Településközi hajóforgalom beindítása	BP
		3.1. Budapest összehangolt hatékony tervezése	BP
		3.2. Partnerség az egységes és erős Budapestért	BP
		3.3. Konvergens hatású önkormányzati gazdálkodási rendszer kialakítása	BP
4.	BUDAPEST NEMZETKÖZI ÉS EURÓPAI SZEREPEKÖRÉNEK ERŐSÍTÉSE	3.4. Az összvárosi érdekek érvényesítése a piaci szféra fejlesztései során	BP
		3.5. Összehangolt beruházások kezdeményezése	BP
		<i>Aktív és ösztönző várospolitikai</i>	
		4.1. A nagyvárosok közötti együttműködés, városdiplomácia	BP
		4.2. Budapest országon belüli szerepének megőrzése és erősítése	BP
		4.3. Nemzetközi szervezetek letelepedésének ösztönzése	
		4.4. Kutatás-fejlesztés és a felsőoktatás fejlesztése, a nemzetközi K+F+I kapcsolatok erősítése	
		4.5. Az összmagyarság identitásának erősítése	
		4.6. A kulturális központ szerep betöltése, a sokszínű kulturális kínálat megőrzése és fejlesztése	
		4.7. Kereskedelmi közvetítő szerep fejlesztése globális és makro regionális szinten	
		4.8. A turisztikai potenciál bővítése	
		4.9. Nemzetközi sportesemények rendezésére is alkalmas fejlesztések	BP
		<i>Nemzetközi és országos közlekedési kapcsolatok fejlesztése</i>	
		4.10. A gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése	BP
		4.11. A hagyományos vasúti közlekedés fejlesztése és a nagysebességű vasúti kapcsolatok kialakítása	
		4.12. A nemzetközi repülőtér szerepének erősítése	BP
		4.13. Kikötőfejlesztés a nemzetközi személyforgalom és áruszállítás terén	BP

5.	EGÉSZSÉGES KÖRNYEZETI FELTÉTELEK MEGTEREMTÉSE	<i>Zöld- és egyéb biológiailag aktív felületek</i>	
		5.1. A biológiailag aktív felületek és a zöldfelületi intenzitás növelése	✓
		5.2. Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken	✓
		5.3. A meglévő zöldterületek, városi terek rehabilitációja és a fenntartás színvonalának javításai	✓
		<i>Sport és rekreáció</i>	
		5.4. A sportoló lakosság arányának növelése	!
		5.5. A nemzetközi szintű sportrendezvényekhez szükséges infrastruktúra kiépítése	BP
		5.6. A gyógy- és termálvizekben rejlő rekreációs lehetőségek kihasználása	✓
		<i>Zaj- és légszennyezés</i>	
		5.7. A kibocsátások (emisszió) csökkentése	✓
		5.8. Az érintettség és a konfliktusok csökkentése (immisszió)	✓
		<i>Hulladékgazdálkodás és talajvédelem</i>	
		5.9. A keletkező hulladékmennyiség csökkentése	!
		5.10. A hulladék felhasználási és újrahasznosítási arányának növelése	!
		5.11. Potenciális szennyező-források felszámolása	!
		5.12. Köztisztaság javítása	!
		<i>Vízgazdálkodás</i>	
		5.13. Mindenki számára elérhető, jó minőségű ivóvíz biztosítása	!
		5.14. A keletkező szennyvizek 100%-ban történő megtisztítása	!
		5.15. Csapadékvizek hasznosítása	✓
		5.16. Patakok, kis vízfolyások rendezetté tétele	✓
		5.17. Árvízvédelmi megújulás	!
6.	KLÍMAVÉDELEM ÉS HATÉKONY ENERGIAFELHASZNÁLÁS	<i>Környezet- és klímatudatos épített környezet megteremtése</i>	
		6.1. A városi hőszigetelés enyhítése a városrendezés eszközeivel	✓
		6.2. Energiahatékony és alacsony károsanyag-kibocsátású épített környezet kialakítása	✓
		6.3. Városi megújuló energiaforrások alkalmazásának elősegítése a helyben (on-site), vagy közeli (nearby) rendszerekben	✓
		6.4. Beépített energia megőrzése a városrehabilitáció és barnamezős beruházások révén	✓
		<i>Energiaellátó hálózatok fejlesztése</i>	
		6.5. Intelligens energiaellátó és -elosztó hálózat létrehozása (smart grid/smart metering)	!
		6.6. Megújuló energiaforrások, a szennyvíz és a hulladék hasznosítása az energiatermelésben	✓
		6.7. A meglévő távhőhálózat felújítása és a kiépítettség növelése	!
		6.8. A távhűtőrendszer integrálása	!
		<i>Energiahatékonyság és kibocsátás-csökkentés a közlekedésben</i>	
		6.9. Integrált várostervezés – gyalogos- és kerékpárosbarát város kialakítása	✓
		6.10. A közösségi közlekedési hálózat fejlesztése, az elérhetőség javítása és a környezetbarát üzemű járművek arányának növelése	✓
		<i>Klíma- és energiatudatos társadalom</i>	
		6.11. Szemléletformálás	!
7.	EGYEDI VÁROSKARAKTER ÉRTÉKALAPÚ MEGŐZRÉSE ÉS FEJLESZTÉSE	<i>Az épített értékek védelme</i>	
		7.1. A települési örökség – a történeti városi táj – védelme	!
		7.2. Az egyedi értékek hatékonyabb védelme	!
		7.3. A védett értékek erőforrásként kezelése	!
		7.4. Komplex városrehabilitáció	✓
		7.5. A városkaraktert meghatározó látvány védelme, a magasházak elhelyezésének szabályozása	!
		<i>Természeti értékek</i>	
		7.6. A természeti értékek megőrzése	✓
		7.7. Ökológiai kapcsolatok biztosítása, javítása	✓
		<i>Értéktanteremtés</i>	
		7.8. Nagyobb területet átfogó, egységes szemlélettel készülő tervezés	!
		7.9. Az új beépítésű területeken magas színvonalú, karakteres építészeti alkalmazásnak korszerű, innovatív, fenntartható megoldások megkövetelése	✓
		7.10. Az új értékek népszerűsítése	✓

8.	A DUNÁVAL EGYÜTT ÉLŐ VÁROS	<i>Duna menti területek</i>	
		8.1. A Duna menti területek funkcióbővítése a barnamezős területek hasznosításával	✓
		8.2. A Duna természeti adottságainak kihasználása	✓
		8.3. A Duna-partok elérhetőségének, közcélú hasznosításának megteremtése	✓
		8.4. A Duna-part menti turisztikai és rekreációs területek fejlesztése és decentralizálása	✓
		<i>Duna menti infrastruktúra</i>	
		8.5. A Duna menti közlekedési elemek elválasztó hatásának csökkentése	✓
		8.6. Gyalogos és kerékpáros kapcsolatok megteremtése a Duna szigeteivel	✓
9.	HATÉKONY ÉS KIEGYENSÚLYOZOTT VÁROSSZERKEZET- KOMPAKT VÁROS	8.7. Szállodahajók kikötésének differenciált szabályozása, úszóművek elhelyezése	BP
		8.8. A Duna vízi útként történő jobb kihasználása	✓
		<i>Városszerkezet - területhasználat</i>	
		9.1. Kiegyensúlyozott városi térszerkezet létrehozása – összehangolt funkcionalitás, differenciált sűrűség és kapcsolatjavítás	✓
		9.2. A kötőtpályás közösségi közlekedés elemeinek fejlesztési tengelyként történő figyelembevétele	✓
		9.3. Fenntartható, kompakt, szabad területekkel megfelelően tagolt város	✓
		9.4. Fenntartható városrészek kialakítása a „kis távolságok városa” elvre alapozva	✓
		9.5. A területhasználat és a közlekedési rendszer térbeli összehangolása a közlekedési igények csökkentésére törekedve	✓
		9.6. Elhanyagolt, átjárhatatlan területek átstrukturálása, megújítása, zöldfelületi bővítése	✓
		9.7. A város indokolatlan terjeszkedésének megakadályozása	BP
		9.8. Földterület-takarékos fejlesztések – termőföldek védelme	BP
		<i>Központrendszer</i>	
		9.9. Differenciált központrendszer kialakítása	✓
		9.10. A térbeli szerkezetbe illeszkedő központok létrehozása	✓
		9.11. A főközpont karaktertisztelő fejlesztése, a meglévő központok minőségi fejlesztése	✓
		9.12. A hagyományos és az újabb kereskedelmi központok, valamint az intermodális központok fejlesztéseinek összehangolása, az elérhetőségek javítása	✓
10.	A BARNAMEZŐS TERÜLETEK A VÁROSFEJLESZTÉSI CÉLTERÜLETEI	<i>Gazdasági területek</i>	
		9.13. Budapest gazdasági szerepköréhez szükséges sokrétű területi kínálat	✓
		9.14. Rövid úton elérhető munkahelyek a lakóterületekbe integráltnak, illetve ezekhez közel	✓
		<i>Lakóterületek</i>	
11.	INTELLIGENS MOBILITÁS	9.15. A társadalmi igényeknek megfelelő lakáskínálat biztosítása	✓
		9.16. Élhető és egyszerre fenntartható lakóterületek	✓
		9.17. A lakóterületi kínálat megteremtése speciális célcsoportok számára	✓
		9.18. A lakóterületek komplex rehabilitációja	✓
		10.1. Forráskoncentráció a prioritások mentén	BP
		10.2. Barnamezős területek funkcióváltása	✓
		10.3. Korszerű, komplex modellek kidolgozása és területmanagement létrehozása	!
		10.4. Barnamezős területek meglévő infrastruktúrájának kihasználása	✓
		<i>A fővárosi közösségi közlekedés</i>	
		11.1. Kínálati jellegű közösségi közlekedés megteremtése és működtetése	BP
		11.2. A közösségi közlekedés területi hiányainak megszüntetése	BP
		11.3. A városi kötőtpályás hálózatok kiemelt fejlesztése	BP
		11.4. A városi (és elővárosi) vasúti közlekedés fejlesztése	✓
11.	INTELLIGENS MOBILITÁS	11.5. A városi hajózás fejlesztés	✓
		11.6. A közlekedési eszközváltás feltételrendszerének biztosítása a fővárosban	BP
		11.7. A központrendszer elemeinek, valamint a városi intermodális és az átszállócsomópontok kiemelt fejlesztése	✓
		<i>A fővárosi egyéni közlekedés</i>	
		11.8. A hálózati hiányok megszüntetése, új dunai átkelők létesítése	✓
		11.9. A közterületek újra felosztása	✓
		11.10. A gyalogos közlekedés kiemelt fejlesztése	✓
		11.11. A kerékpározás fejlesztése	✓
		11.12. Az egyéni személygépjármű-közlekedés fejlesztése, forgalomcsillapítás	✓
		11.13. A parkolási problémák kezelése	✓

12	TUDÁS-, KÉSZSÉG- ÉS ZÖLDALAPÚ GAZDASÁGFEJLESZTÉS	<i>Technológiai innováció és tudástranszfer</i>	
		12.1. Kapcsolathálók létrehozása, működtetése az önkormányzat, a gazdaság szereplői, valamint a képző- és kutatóhelyek között	!
		12.2. Rugalmas, a kereslethez alkalmazkodó munkaerőképzés közép- és felsőfokon	✓
		12.3. A kutatás, fejlesztés és innováció potenciálnövelése	✓
		<i>Felhasználó- és környezet-barát városkormányzás</i>	
		12.4. Komplex, minőségi üzleti infrastruktúra- és szolgáltatáskínálat, információ, kommunikáció és ügyintézés „egy kattintásra”	!
		12.5. A zöldgazdaság meggyökereztetése	✓
		<i>A turizmus, mint a fővárosi gazdaság egyik húzóágazata</i>	
13	ÖNFENNTARTÓ VÁROSGAZDÁLKODÁSI RENDSZER	12.6. A fogadási feltételek javítása	BP
		12.7. A vonzerők fejlesztése, mai korszellem nyelvén történő megfogalmazása	BP
		12.8. Budapest arculati deficitjének ledolgozása a turizmus marketing-eszközrendszerén keresztül	BP
		13.1. Egységes, menedzsmentszemléletű fővárosi vagyongazdálkodás	BP
		13.2. A városüzemeltetés korszerűsítése – új közszolgáltatási model	✓
		13.3. A meglévő vagyon koncentrálása, fejlesztése, bevétel növelés	✓
14	A KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉG MEGŐRZÉSE ÉS FEJLESZTÉSE	13.4. Energiahatékony technológiák alkalmazása a városüzemeltetésben	✓
		13.5. Normatív városfejlesztési finanszírozás	!
		<i>Az épített örökség</i>	
		14.1. A városkaraktert legjobban meghatározó épített környezet sokszínű elemeinek védelme	✓
		<i>A kulturális kínálat bővítése</i>	
		14.2. A kulturális intézmények elérhetőségének javítása	✓
15	HUMÁN SZOLGÁLTATÁSOK OPTIMALIZÁLÁSA	14.3. A város kulturális intézményrendszerének fejlesztése	✓
		<i>A multikulturális város</i>	
		14.4. A kulturális sokszínűség támogatása	✓
		15.1. Az oktatás színvonalának és hatékonyságának növelése	✓
		15.2. Az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése, a prevenció erősítése és az egészséges életmódra való ösztönzés	✓
		15.3. A szociális intézményhálózat kapacitásainak megtartása, szükség szerinti bővítése	✓
16	IGÉNYEKHEZ IGAZODÓ, RUGALMAS LAKÁSSTRUKTÚRA MEGTEREMTÉSE	15.4. A szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása a speciális igényű emberek számára, és az együttműködés ösztönzése	✓
		15.5. A közbiztonság fejlesztése, a lakosság reális biztonságérzetének erősítése	!
		16.1. A bér lakásszektor fejlesztése, a főváros kezdeményező szerepe a szektor országos szintű szabályozásának újragondolásában	✓
		16.2. A meglévő lakásállomány társadalmi igényeknek megfelelő korszerűsítése	✓
		16.3. Kiegyensúlyozott térbeli-társadalmi szerkezet kialakításához hozzájáruló lakóterületi fejlesztések kidolgozása, ösztönzése	✓
		16.4. Komplex programok kidolgozása a társadalmi-gazdasági problémákkal sújtott területek – különösen a krízisterületek – rehabilitációjára	✓
17	BEFOGADÓ, TÁMOGATÓ ÉS AKTÍV TÁRSADALOM	16.5. A megfizethetőség javítása	✓
		<i>Befogadó és támogató társadalom</i>	
		17.1. A társadalmilag pozitív migrációs folyamatok erősítése	✓
		17.2. A fiatalok megnyerése és megtartása, a szakképzett lakosság elvándorlásának mérséklése	✓
		17.3. Erőteljes fellépés a társadalmi diszkrimináció ellen	✓
		17.4. A közösségi együttműködési formákban rejlő tartalékok kiaknázása	✓
		<i>A változó életformák és a változó társadalmi, gazdasági környezet szintézise</i>	
		17.5. Az öngondoskodás gondolatának erősítése az egészség és a szellemiség terén	✓
		17.6. Az aktív életkor meghosszabbítása	!
		17.7. A végzettség, készség, képesség növelése, transzferálhatóság	✓
		17.8. A mobilitási hajlandóság növelése a lakhatás és a munkavégzés terén	✓